

నెల దాలుని కొలుపు

శ్రీ కృష్ణ వచనము

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

- మ. అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది
 శ్రీమై పాగంధికమండపమట్టులకుటిరాజీనముద్దాటన
 క్రమనిర్వాణధురీణమంచికయై వాఁగఁజెంపున నీకళా
 రమణీయత్వముచూడ నోప్పెసఁగఁ జంద్రా! రోహిణీవల్లభా!
- మ. చరమశ్లోధరచారుసింహముఖదంష్ట్రాకోటియో వాఁగ నం
 బరశాస్త్రాలవఖంబువాఁగఁ దిమిరేభప్రస్ఫురద్గర్వనం
 పారణమారతరాంతుశంబనఁగ నుద్యల్లీల మీరేఖ ని
 త్యరుచిన్ బోల్పఁగఁజెంపగున్ విడియఁచంద్రా! రోహిణీవల్లభా!
- మ. పాలకయ్యంబులఁగల్గుముద్దుటలుకన్ బుష్పయుధారాతి మ్రొ
 వ్కులఁడిర్పన్ దలమీఁదఁగాననగు నీప్రమేయ ను పుణ్యాంగవా
 తిలకంబైనభవానిపాదనఖపంక్తిం జెంద జెందంబులోఁ
 దలఁతా చుక్కలతోడిమక్కునలు చంద్రా! రోహిణీవల్లభా!
- మ. రతిసాధుండనుమాయజోగి చదలం దైరిలోక్యవశ్యాంజనం
 బతియత్నంబునఁగూర్చి మాత్రికమయందైయున్నపాత్రంబునన్
 మతకంబేర్పడఁజెట్టిదాఁచెనన నీమధ్యంబునన్ మచ్చ సం
 తతమున్ గన్నులపండువై నెలయుఁ జంద్రా! రోహిణీవల్లభా!

—త్రిపురాంతకుడు.

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

అమితభక్తి పూరితముగా వ్రాసినది

భాద్రపద ప్రసక్తి

హరి రాధా కృష్ణ మూర్తి గారు

హరిదవారణేంద్రఘనవాహ్యమునెక్కి తటిల్లతాధ్వజం
బోరగదాల్చి దిక్తటము లూపు ఘనస్వనమంగళధ్వనుల్
వారగ గ్రీష్మభూవిభుని వాతముదెల్పుచు వచ్చునిన్ను గ
న్నారగ గాంచ రుద్రమ యనందలపించెడుగా నభస్యమా!

పూనిగృహంగణంబులను బొందుగ మ్రుగ్గిడి సంతమాత్రనే
యేనుగుమోమువానిని గణేశుని పూజలోనర్తురోజనుల్
ధీనుతుఁ జాగజాన్యుని ధృతిం గనజాలిసనిన్ను శంభు స
న్మానితగాఁదలంచెదరు మంగళతో సమయాట మాసమా!

పంటవలంతి నెల్లెపుడు బాయకనేవలఁజేయు కర్షకుం
డింటిని వీడిరానియటులీపు జలంబులనిచ్చి కాచె దా
పంటల సత్కృపానిధివి భాగముగోరపు నిన్నుఁబోలువా
రుంటను గాదె లోకమిది యొప్పెడు నింతనై న మాసమా!

ఉల్లము వల్లవించుకద యొప్పులకుప్పగునట్టి రోహిణి
వల్లభు గాంచినన్ బ్రయమువాయగఁ జేసితి వానియందు మా
కెల్లర కింత తొందరిల కెన్న సువచ్చునొ యాశ్వినమ్ము నీ
పెల్లగు గర్వమేమగునొ బీరము శ్రేయమె పెద్దవారికిన్.

భద్రములకెల్ల, బదమని

భాద్రపదము నాగ నిన్ను బలికెద రార్దుల్

భద్రంబులేవి? సౌఖ్య

చ్చిద్రంబులు పైత్రుకపువిశేషములున్నన్.

1932
10-2-35

ప్రపంచ రాజకీయములు: స్త్రీలపలుకుబడి

ప్రపంచరాజకీయములందు స్త్రీలకుపలుకుబడి ఇప్పుడున్నంత నిశితముగా ఇదివఱకెన్నఁడును ఉండలేదనుట సత్యదూరముకాదు. నేడు రాజకీయమునందును, వర్తకమునందును ప్రపంచప్రఖ్యాతిగాంచిన నాయకమహాశయులు తమబొన్నత్యమునకై స్త్రీజనములకు ఎక్కువగా ఋణపడియున్నారమని ఎలుగెత్తి చాటుచున్నారు. సాధారణపౌరులజీవితములందును స్త్రీలపలుకుబడి విశేషముగనున్నదని చెప్పబనిలేదు. ఈవిషయమెఱింగిన ప్రతిభాశాలిగావుననే అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములఅధ్యక్షుడు హూవరుమహాశయుడు ఇంటింట తననామము నినదించుటకుగాను సౌందర్యపోషణమునకై స్త్రీలు వెలకులీయవస్తువులపై అమ్మకపు పన్ను (Sales tax) తీసివేయుచు శాసించినాడు. వాళ్ళాత్యస్త్రీలు సౌందర్యపరిపోషణమునకై వాడు సబ్బులు, మొగముమెలుగులు మొదలగునవి మనము విలాసవస్తువులుగా భావించుము. వానికొఱకై వారు వెచ్చించుధనము అపారము. అట్టివస్తువులపై అమ్మకపుపన్ను తీసివైచుట ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలకు సమర్థముకానిది. అయినను హూవరుమహాశయుడు తీసివైచినాడు. ఇందలి చిదంబరరహస్యమేమి? అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములఅధ్యక్షుని ఎన్నికలకు హూవరు తిరిగి అభ్యర్థియైయున్నాడు. ఈసౌందర్యపరిపోషకవస్తువులపై అమ్మకపు పన్ను తీసివైచుటచే స్త్రీలు సంతోషించి హూవరులభ్యర్థిత్యమును సమర్థింతురు. స్త్రీలు సమర్థించుటయనగా వారికివారు ఓటుచేయుటయేగాక తమతమ మగవారిచేగూడ వారు తమపలుకుబడినుపయోగించి హూవరుకు ఓటుచేయింపగలరు. స్త్రీలపలుకుబడి నేటి రాజకీయములందు ఎంత నిశితముగానున్నదో, వారిసాయమును రాజకీయవేత్తలెట్లు అర్థించుచున్నారో హూవరుయొక్క ఈచేతచే సువిదితమగుచున్నది.

నాగరికశిఖరముననున్న సంయుక్తరాష్ట్రములఅధ్యక్షుడు హూవరు స్త్రీలపలుకుబడికి ఇట్లు యోగ్యతాప్రమిచ్చుచున్నాడు. రవియ స్తమింపని విశాలాంగసామ్రాజ్య

భారవహుడు మేగ్దొనాల్లుమంత్రిమాణిక్యను ప్రపంచరాజకీయములందు స్త్రీలప్రవేశమును గూర్చి ఏమనిచెప్పచున్నాడో ఇక చూడడు; “తమకుగల పరిజ్ఞానమును పూర్తివినియోగమునకు తెచ్చుటలో స్త్రీలే సమర్థులని నాఅనుభవమునుబట్టి నేను నొక్కిచెప్పగలను. ఛాన్సలరు ఆఫ్ ది ఎక్స్ చికర్ ఉద్యోగమున స్త్రీలు నిరుపములు. మగవారమగుమేము మంత్రులమై ఈడవునిగువీథిలోని 10-వ నెంబరుగల ఈపార్లమెంటుఆఫీసుగదియందు ఈమూడు వత్సరములును కూర్చుండక మాకుబదులు స్త్రీలే కూర్చుండియుండుచో రాజకీయమున ఈ విపరీతములు, విక్రాంతములు లేకుండియుండునని నేను నిరాఘాటముగ చెప్పగలను.” చూచి తిరా? మేగ్దొనాల్లువాక్యములు! స్త్రీలపలుకుబడికి ఇంతకంటెనిదర్శనము ఏమికావలయును?

ఈపశుమజరిగిన ఆయుధవిసర్జనసభలో వివిధదేశములనుండివచ్చిన పురుషప్రతినిధులు ఏతీరునమెలంగిరో ఎల్లరికు తెలిసినవిషయమే. ఆసభలో ప్రథమమునప్రసంగించినస్త్రీ మేరీ ఎడిగ్మాన్ కన్య. ఆమెఉపన్యాసము నిండుసభలో సభ్యులను నివ్వెఱపొందించినది. స్త్రీల అంతర్జాతీయసంఘమువారి ఆయుధవిసర్జనోపసంఘమునకు ఆమె అధ్యక్షురాలు. ఆమె ఇట్లు చెప్పింది: “అంతర్జాతీయప్రఖ్యాతిచెందిన పదునైదుస్త్రీసంఘములకు నేను ప్రతినిధురాలను. ఈపదునైదుస్త్రీసంఘములకును ప్రపంచమునందలి ఏబదియాలు వివిధదేశములందు శాఖలుగలవు. ఈశాఖలన్నిటియందును మొత్తమున నలుబదియైదుమిలియన్లస్త్రీలు సభ్యురాండ్రుగనున్నారు. ఎనిమిదిమిలియన్ల స్త్రీలసంతకములతో విరాజిల్లుచున్న ఈవిజ్ఞప్తిఈసభవారికి సమర్పించుచున్నాను. ఈవిజ్ఞప్తియందలి ప్రతిఒక్కసంతకమును మన నేటి నాగరికత మూలముట్టముగనకంపకుండ చేతనైనంతవఱకు నిరోధంపకాంక్షించు స్త్రీవ్యక్తి హస్తమునుండి ఉద్ధారితమైనదిగ మీరు నమ్మవలయును. మనమందరమును యుద్ధమేఘముల ఛాయలో ప్రోద్దులుపుచుచున్నాము. స్త్రీలమగుమేము శాంతిసూర్యుని ఉదయమును అర్థించుచున్నాము. ప్రజాసంఘమును శాంతిసూర్యునినే ఆరాధించుచున్నది. భయము, ఆశ అను మేఘములు ఆశాంతిసూర్యుని కప్పినేయుచున్నవి. యుద్ధమనబడు నాశనదేవత నిరాఘాటవిహారముకొఱకు మేము తేంపులేనిత్యాగమును చూపవలసినవారమగుచున్నారము. అయినను ప్రపంచశాంతినిగోరుటలో మాస్త్రీసంఘముయొక్కలాభము ఒక్కటే మాదృష్టిలోలేదు. రానున్న తరమువారిక్షేమమునుగురించియు మేము విచారించుము. మేము స్త్రీలము అనగా మాతృస్వరూపులము. గడచిన సంగ్రామసంక్షోభముచే మానరములందు కలిగినదుశకు ఇంకను అడగారలేదు. మఱియొకటి అట్టియుద్ధముకలుగుచో మాసంతానమునకుసభ వివేకల అపారసప్తమునుగూర్చియే మేము అహర్నిశలు భయపడుచున్నారము. ఆభయముచేత మేమిక్కడకువచ్చి శాంతిని అర్థించుచున్నారము. మాసంతానము నిరర్థకముగ నిలు ప్రమేహపుట మేము చూడలేము. ప్రజాసంఘము ఈసభపై దృష్టినిగిడించియున్నది. అది శాంతిని అర్థించుచున్నది. ఈయభయగాకయనివోరెదము.” ఆయుధవిసర్జన

సమావేశమువలన వరిముల్లువాసియేనిలాభము ప్రపంచమునకుకలుగుచో అది ఆసమావేశము నకువచ్చిన స్త్రీలపలుకుబడిమూలముననే ఘటిల్లినదని చెప్పవలసియుండునని విశ్వవిఖ్యాతి గాంచిన పత్రికలుచాటినవి. "ప్రతిఘటించుట ఎటుగరుకాని పరిపాలించుటకు పెట్టినదివేరు. అన్వేషణ లేకచోపచ్చునుకాని అమర్చిపెట్టుటలో సాటిలేనివారు." అని స్త్రీలనుగూర్చి రస్కిసుమహాశయము పలికియున్నాడు. ఆవాక్యములయొక్కసత్యమును నేటి ప్రపంచచరిత్ర వ్యక్తీకరించుచున్నది. భావికాలమున ప్రపంచరాజకీయములందు స్త్రీలపలుకుబడి కోటి గుణితము కాగలదనిచెప్పటకు జోన్యమక్కఱలేదు.

మల్లమ్మ దేవి తుది పలుకు

నల్లమాని అప్పారావు గారు

పనుపుపారాణితో పడుచులుండెడుకోట
మిసిమియల్లుండ్రచే మెరయుకోట,
చలమవీరులకోటి చెరిగియాడెడుకోట
పెండ్లిచుట్టలతో విరియుకోట,
మృగరాజశార్వమ్యు రెగటార్చగలకోట
పాపయ్యదృష్టిచే మనినకోట,
పుణ్యవీరాంగవాఘాశ్రపభావమ్మ
లస్తమింపక నిత్య మలరుకోట,
ఇపుడు కాలేవకరినుడో యీన్యపాలు
క్రార్థకాటిల్లదుర్లయకలితమైన
ముట్టడికిలొంగి బూడిదప్రోవులయ్యె
కటకటా! వీరు డొకడేని కలుగదేల?

* * *

కోటసంగమీంచు కులదేవతకు నేడు
మోకాళ్ళువిరిగిన ముడిమిసచ్చె,
పనుపుకుంకమ్మతో పాపయ్యదయనేయు
నభయమీవాటితో నస్తమించె,
చలమవీరులశ్రేణి వీర్యాంశ మీనాడు
మొరడువోయినకత్తి మొనలదాగ
ఫెళ్ళ ఫెరార్చటులతో కలనైనపోరాడు
నైస్యమ్మ లీవేళ నమసిపోయె,
ఇదియే సమయమ్మ గానెంచి యీన్యపాలు
దేదురవదులేని వీటిలో నదురులేక

వచ్చిపడినా డయో! మగవారలేరు
చేయరానట్టి పనికిసంసిద్ధుడగుచు.

* * *

గాఢనిద్రావస్థ కాదునుమ్మి యిద్ది
పరిణయోత్సవమగ్నమార్దవమ్ము,
రిపులచెండాడగాలేని వీరులుకారు
ఆజిలోదిగని సింహములులేప్ప,
కరవాలపాటులై కయ్యమాడకకారు
ధర్మయ్యుద్ధమునేయు ధన్యతములు,
అశ్రుధారకు లొంగు నాడువారలుకారు
వీరపుత్రులకన్న చలమవారు
అట్టిమావారిగల్గిన యశమునీవ
నిలబోవును జనులకన్నీటిత్రెంప
పాటపాడక, మెరయక, పగిలిపోయి
కానలో బారు చెన్నైలకణమువోలె.

* * *

కత్తినిచేతపూని చిర
కాలము రాఘవరామచంద్ర! నా
యత్తిమవంగబాతుడు ను
ఘోన్నతశార్వనిధానమాయ, న
న్నెత్తి యశమ్మలోతొనివీ
యీన్యపకోటిని కిత్తనేయ, నా
కత్తును నేలపైవిడిచి
వీరులుపోయెడుచోటి కేగదన.

కాలనిర్ణీతం

శ్రీమతి యు. సత్యబాలను శీలాదేవిగాను

.....ఆమె తనచిన్ని చంద్రుణ్ణి పోగొట్టుకొని చాలారోజులయింది. అయినా మిసిమిచిందుతూండే తెల్లనిసాట్టబుగ్గలలేతనవ్వు, చిన్నిచేతుల చల్లని కాగిలెంత, వొట్టమరిపించే—ఆముఖచంద్రుడి ముద్దులమురిపెము తలుచుకుంటే ఆమె తడియారోపోయిన పేదగుండెలు కుమిలిపోయ్యేవి. “నాచిట్టిచంద్రుణ్ణి ఎలా మరచిపోయ్యేది? భగవంతుడా!” అనుకుంటే ఆమెకళ్లు కెంపువర్ణంగా జలపూరిత ఘటాలయిపోయ్యేవి. ఆదుఃఖావేగంలోనే ఆమెవరవశయై కళ్లుమూసుకునేది. ఆవిస్మృతావస్థలోనే ఆమెకోస్వప్నం.

చంద్రుడు ఆడుకుంటూ, ఆడుకుంటూ అమ్మను వెతుక్కుంటూవచ్చేసి “అమ్మా! నన్ను విడిచిపెట్టేశావా” అన్నట్టు జాలిచూపులుచూస్తూ చేతులండించేడు. అంతులేని హృదయావేగంతో దరిగానలేనిదరిద్రుడు ధనపుమూటను వలె బిడ్డను వక్షానికదిమేసుకుని తనివితీర ముద్దులూడుతోంది. మాతాశిశువుల ప్రేమవధవర్యవసానప్రదర్శనం కాబోలు! చంద్రకుమారు డామాల్యమూర్తిలో నిశ్చేషంగా లీనమయ్యేడు.

మరికొన్ని నెలల కామె పసిబిడ్డతల్లి. ఈప్రేమామృతరసంలో ఆదుఃఖనిలం సంపూర్ణార్ధమైపోయింది. వొళ్ళోకెన్నపిల్లాణ్ణి పలుకరించి, పలుకరించి తన్మయత్వం పొందుతోంది. తీర్చిదిద్దినట్టున్నపిల్లాడి నల్లనికనుబొమలు చేత్తోసవరిస్తూ దగ్గరగానవ్వుతూ నించోనున్న భర్తకుచూపిస్తూ ‘చూడండి! సమంగా చంద్రుడి ముఖమే! అచ్చగుద్దినట్టే. ఆకభూ, నొసలూ,.....’అంటూ మాతృమమకారంతో మందహాసంచేసింది.

మాతృమూర్తి! చిరకాలమువటకట్టే అమృతహాస మొసర్చుము!

దుఃఖమా! మరియిచ్చట నీశక్తివదీ!

సుఖమా! నీనిలవరమేది?

కాలమా! నీనిర్ణీతమేమి?

స్వానుభవం

౧

"ఎంరా, బాబూ? అంతాకులాసా?" అన్నాను చదువుతూన్న వార్తాపత్రిక మడిచిబట్టిమీదపెట్టి.

బాబు కుర్చీ నాకుదగ్గరగా ఈడ్చుకుని కూర్చుంటూ "అ" అన్నాడు.

"కమలం కులాసా? దాన్నికూడా తీసుకురాకపోయినావ్రా? ఎప్పుడో నీపెళ్లికి చూడటం! సంసారం రుచిస్తున్నదా? బ్రహ్మచర్యమే బాగుందనిపిస్తున్నదా?"

బాబు పరధ్యానంగా నాప్రశ్నలమీదోసేసి "ఒక్కమాటదనరాను. చెప్పు, బాబూ!" అన్నాడు.

"అదుగు."

బాబుకుబుద్ధిరేలినప్పటినుంచీ నేనేకల్లెలండ్రీనూ. ఇంకకాలం నేను వాడికి వీవరండ్రీ మోస్తరుగాలేను. మేమిద్దరం స్నేహితులంగా ఉంటూవచ్చాం. ఒక్క అనుభవంలోరెప్ప రతిమృ విషయాల్నిపట్టో మేమిద్దరం సమానంగా ఉండేవారం. ఉద్యోగం వచ్చినప్పటినుంచీ వాడు నాదగ్గరఉండటం వడ్డదికాదు. ఇప్పుడు భార్యకూడావచ్చింది. ఎంతోకాలంకాలేదు; నెలరోజులైంది.

వాడు ప్రశ్నలుచెయ్యటం నేను రోచినట్టు సమాధానాలు చెప్పటం మొదటినుంచీ ఉన్నదే.

"అతిగా భార్యప్రమకలవాణ్ణేమంటాం?" అని వాడిప్రశ్న.

నేను ఆలోచించి "కొత్తగా సంసారంలో దిగిన వాడియందు అది మంచివిపా అనే చెప్పాలి" అన్నాను.

"కాదు! కాదు! భార్యనువదిలి ఒక్కక్షణంఉండలేడనుకో! ఒక్కక్షణం భార్యఅవతలిపోతే ఈపిరాడదనుకో!"

"అంత అన్యాయంగా ఉందా?" అన్నాను.

కే. కుటుంబరావుగారు

"చెలిలే నమ్మవు! నేను బాగా ఆలోచించాను, బాబూ! నాకు నీమీద ప్రేమలేదా? నిన్నువదిలి ఉండలేదా?"

"అయితే ఇప్పుడు దాన్ని వదిలిఉండలేదా?"

"ఉన్నాను! కానీ..." బాబుకొద్దిగా తికమక పడ్డాడు భావాన్ని తెలియచెయ్యటానికి. "ఒక్కొక్క సమయంలో నన్ను నేను విమర్శించుకోగలను. అటు వంటిసమయంలోనన్ను, నాభయాన్ని, భ్రమనుచూస్తే నాకు చాలా ఎగతాళిగాఉంటుంది. కానీ ఇప్పుడు ఒంటరిగాకూర్చుని ఒక్కనిమీసం దాని సంగతి ఆలోచిస్తే ఇక్కడ నాకు ఒక్కక్షణంఉండబుద్ధికాదు. నే నీపూరుపడ్డామని ఎన్నిరోజులనించీ ప్రయత్నం! ఇక ఒకరోజుకూడా ఆలస్యంచేసేటందుకు నీలులేక వచ్చానన్నమాట!"

"అ! దానికేమిటి? అది కూడా దిక్కులేని పిల్ల కావటంచేత దానిబాధ్యతఅంతా నీదేకనుక నీకు దాని విషయం అంతశ్రద్ధఉండటం తప్పలేదు" అని రేల్వే కాను. కానీ బాబుమాత్రం వంగలేదు.

"భగవంతు దున్నాడ నేనమ్మకంమీద నాకష్టముఖాలుకూడా నేనెన్నడూ లెక్కచెయ్యలేదు. నా భార్యవిషయం వచ్చేసరికి నాకు అభగవంతుడియందు నమ్మకం ఏమయిపోతుందో! మొన్న ఒక రాత్రి అది బావిదగ్గరికిపోయింది, బాబూ! నేనేదో చదువు కంటూకూడా రోడుపోదామని నగంలేచాను. నాకే అనవ్వాంకేసింది. ఏమిటోపిచ్చి అనిపించింది. వెళ్ళి లేదు. చదవటం మొదలుపెట్టాను. నాకొక్కముక్క ఆర్థమైలేనా? ఇట్లా చదవాలని ఒక్కనిమీసం ప్రయత్నించేకానేనూ! నాకాఒక్కనిమీసం పడినిమీసాల మాదిరిగాఉంది. చీకట్లో పురుగుపుట్టాఉంటుందని భయం! దొడ్లోఏదోగాడ్డైనాదానన్నాడని భయం! ఎన్నడూ ఏభయంఎరగను! ఈకొద్దిరోజుల్లో నేనువదిలి వెళ్ళవలసిపోయినాను, బాబూ. లేచిచెళ్ళకపోతే

ఇంకాపాడు ఆలోచనలు వచ్చేటట్లు కనిపించింది. వెంటనేలేచి బావిదగ్గరికి వెళ్ళిననుకో! ఏమంటావు?" బాబు దీనంగా నవ్వాడు.

నా కీసంగతి చెప్పి నాచేత కోప్పడించుకోవాలని బాబు ప్రయత్నం. నే నాపని చేసేదాకావాడికి తృప్తి ఉండదు. నేనుకొద్దిగా కోపంగంటు పట్టాను.

"ఎంత ఆపేక్ష ఆమునా ఉండనీ! అంత చాదస్తం పనికిరాదునుమా! మగవాడికి భార్య నమస్తమూ కావటానికి వీలులేదు. మగవాడికాలం మూడువంతులు బయటా ఒకవంతు ఇంట్లోనూ గడుస్తుంది. కాలం యావత్తూ ఇంట్లోగడవటంవల్లా, పురుషుల్లో ఎక్కువ తిరుగక పోవటంవల్లా మగవాడు చవట అయిపోతాడు. లేకపోలే కీవకుడు భీముడిచేతులో చావనా? ఇటు వంటివన్నీ అలవాట్లు. మనోనిగ్రహించేత వశంకానిది లేదు. ఇప్పుడు నీకు నీభార్యయందుగులప్రేమ అడతనంతో కూడుకున్నది. దానికి నిగ్రహం తోడవులే గాని రాణించదు. నీభార్య నిన్నీవిధంగా ప్రేమిస్తే దానిలో తప్పులేదు. అది స్త్రీ సహజమైనది. దానిలో పురుషార్థంలేదు. తెలిసిందా?"

బాబు తలవంచుకుని నేచెప్పినదంతా శ్రద్ధగా విన్నాడు. నా దీవిధంగా నాయందు భయభక్తులు తెచ్చిపెట్టుమంటే చూసినప్పుడల్లా ప్రేమకూడా తెచ్చిపెట్టుకున్నదేనా అని ఒక్కక్షణం ఆనుమానం కలుగుకొంటుంది నాకు!

"నాకు కొంచెం టూరింగువని తగిలింది, బాబూయి!" అన్నాడు బాబు మెల్లిగా-అప్పుడే చివాట్లుతిన్నవాడి గొంతుతో! "నేనెల్లండి చెల్లిపోవాలి. ఒక నెల రోజులు పనిఉంటుంది. దాన్ని రేపుతెచ్చి ఇక్కడ విడిచిపోతాను."

"మంచిది."

2

కమలం చాలాబుద్ధిమంతురాలు. "ముగ్ధ" అంటారు చూడండి! ఆకాతిది. ముగ్ధలయందున్న విశేషం ఏమిటంటే ఇతర స్త్రీలకన్న అబలలుగా కనిపిస్తారు.

చూసినవారికల్లా దగ్గరతీసి సంతోషించాలనిపిస్తుంది. కొంతమంది అడవార్కునుమాస్తే ఈభావం ఎంత మాత్రం కలగదని చెప్పి నవనరంలేదు!

బాబు కమలాన్ని వెయ్యికళ్ళ కనిపెట్టికన్నా డంటే ఆశ్చర్యంఏమిటి? అది మా ఇంట అడుగుపెట్టిన క్షణంనంచీ దానిసౌకర్యం నేను స్వయంగా కనుక్కుంటూవచ్చాను. బాబు టూరింగుమీద చెల్లి పోయినాడు.

రెండుమూడురోజులు గడిచింది. ఒకరోజురాత్రి నాభార్య కమలానికి శరీరంలో సరిగలేదని చెప్పింది. నా కమితెదిగులు పుట్టింది. బాబుకన్న నాకెక్కువ అనుభవంఉండి ఏంప్రయోజనం చేసుకూడా వాడి మోస్తరుగా ప్రవర్తిస్తే? "సర్వాలేదులే! రేపుతగ్గిపోతుంది" అన్నాను నాభార్యతో.

మర్నాటికి తగ్గలేదు. నాభార్య నాతో తిరిగి దాని శరీరంసంగతి ఎత్తింది. లక్షణాలు కనుక్కున్నాను. సరిగా భోజనం చెయ్యదట, పరధ్యానంగాఉంటావచ్చింది. "బాబుకోసం దినుసుపడ్డదేమో!" అన్నాను. ఆలోచించినకొద్దీ ఈకారణం చాలాసమంజసంగా కనిపించింది.

అయినోరోజున కమలం మంచానపడ్డది. ఆరోజున వాంతులూ, తలనొప్పీ, నూటసాలుగుడిగ్రీల జ్వరమూ మొదలయ్యె. నాకు కాళ్ళొడలేదు. డాక్టరువచ్చి చూసి విషజ్వరమన్నాడు, నాలుగురోజులకిందనే తన్ను పిలవవలసిందన్నాడు, అజాగ్రత్తకు ఫలంఅనుభవించాలిన్నాస్తే తనకప్పేమీ ఉండదన్నాడు. ఏదో మందిచ్చాడు.

నా కారోజు భోజనంయివించలేదు. కమలం మంచానపడ్డది—నా ఆప్రయోజకత్వంవల్ల. ఎందువల్లనో కమలాన్ని భర్తకు తిరిగి పప్పగించలేనని నాకు అర్థమైతే లిగిపోయింది! కావాలని చేతులార చేశాం. బాబు మొహం ఎట్లాచూడటం!—అప్పుడు!

ప్రతిరోజూ వాడిదగ్గరనించి ఉత్తరంవస్తూనేఉంది. రోజురోజుకీనింది. ప్రతిఉత్తరంలోనూ కమలంసం

గతి అడుగుతూనే ఉన్నాడు. ఈరోజువచ్చిన ఉత్తరం చూసేసరికి నాకు గుండెపీరయింది. ఒకరోజున్న ఊళ్ళో ఒకరోజుండకపోవటంచేత నాడికి ఉత్తరం రాయటంకష్టం. అసలు చేరకపోదు. రెండురోజులాలస్యంతవ్రుతుంది. కమలంజబ్బు సంగతిరాయాలని కూర్చున్నాను. నాకుచెయ్యి అడలేదు; మానేశాను.

ఆరాత్రి నాకెంతసేపటికీ నిద్రవట్టలేదు. ఎన్నిసార్లో నిద్రవట్టటం ఏదోచప్పుడై బాబువచ్చాడని ఉలికిపడిలేవటం జరిగింది. నాశరీరంలోకూడా సరిగలేదు మొత్తానికి! కమలం బరికరరాదా? నేనుపోతాను! ఇంతఅధైర్యం నాకెందుకా? అన్న ఆలోచనకూడా రాలేదు. కమలం బరికడని నాచెవిలో ఎవరో పడే పదే చెబుతున్నార!

నాకు కాలమానంలేకుండాపోయింది. పగలురాత్రి భేదంలేదు. నేనదివఱకుచూస్తున్నవస్తువులు కొత్తగా కనిపించటం మొదలుపెట్టివై. ఆభేదంవృష్టంగా చెప్పలేను—బహుశా ఆవృద్ధంత్రధృతగా గమనించక పోవటంచేతనేమో. నాకుతెలిసినదల్లా ఒక్కటేవిషయం కమలం కుంగిపోతున్నది. ఇంకా ఇరవైఆయిదు రోజుల్లో బాబువచ్చి భార్యను చూపించమంటాడు! వాడువచ్చేసరికి నేనుకూడా పోయిఉంటే! అప్పుడు వాడేమవుతాడు?

నాఆత్మ కమలం పడుతున్నమంచంమట్టా తిరుగుచున్నది. లేక నేనేతిరుగుతున్నానో? ఎన్నిసార్లు చూసినా కమలం నిశ్చలంగా కదలకుండాపడుతుని ఉంటుంది. ఒక్కరవ్వవలసలేదు. ఇప్పటికేపోయిందేమో? పోలే ఆందమా ఎందుకేడవరు? నాలో ఎందుకుచెప్పరు? పిచ్చివాళ్ళు! ఇంకా కనుక్కోలేదు. వాళ్ళు కనుక్కునేవరకూ నేనుచెప్పను! నిజం ఎంత కాలం దాగుతుంది?

ఎంతోకాలం దాగలేదు! ఒకసారి నేను కమలాన్ని చూడవచ్చేసరికి కమలంమీద ఒకగుడ్డకప్పి ఉంది. ఎవరూ ఏడవటంలేదు. నాకెందుకో అశ్చర్యంగాలేదు!

బాబుకు రమ్మని తెల్లిగాంధివ్వాలి. ఎవరితోనో చెప్పాను తెల్లిగాంధివ్వమని. ఎన్నోరోజులు గడిచి పట్టున్నది నాకు. ఇంకా బాబురాడేమి? కమలం ఉన్నచోటికి వెళ్లాను. శవాన్ని తీసేశారు.

ఈపనులన్నీ, పాపం, ఎవరో నాకు చేసిపెడుతున్నాను. లేకపోలే నేను చెనుకోగలనా? ఎవరిని చూచినా, ఏవస్తువునుచూచినా కళాహీనంగాఉంది! కమలం పోవటంవల్ల నేమో?

బాబువస్తాడు. నాకు భయంలేదు. జరిగినసంగతి చెబుతాను. ఆవృద్ధవృద్ధుడు ఎరగనివాడైవరోచచ్చి నావంక చిత్తంగా చూసిపోతుంటారు. మరి పిచ్చివాణ్ణి చేసేశారునన్ను. కోపంపస్తే నేనునిషినికాదు!

బాబువచ్చాడు. ఏమీమాట్లాడకుండా నాకదురుగావచ్చి నిలబడ్డాడు. నావంక ఎందుకట్లా చూస్తాడు? “కమలం ఏది?” అన్నాడు బాబు. ఏది? నేను బలహీనంగానవ్వాలి. “ఏకింకా తెలియదా?” అన్నాను. “తెలుసును!” అన్నాడు. “ఇంతే!” అన్నాను నిర్లక్ష్యంగా.

“కమలాన్ని ఎక్కడోదాచి, పోయిందని చెప్పుతానా?” అన్నాడు బాబు పట్టుబట్టి. ఆమాట ఎందుకోవినదు! చచ్చిపోయింది! చచ్చి! చచ్చి! నేను చెబుతాను కమలం ఏమయిపోయిందో—నన్నుడిగితే.

బాబు మాట్లాడకుండా లోపలికినెళ్లాడు. వాడడుగులచప్పుడు వినిపిస్తున్నది—కాస్తేపు హాలులో, కాస్తేపు నాగదిలో; చివరకు కమలం పూర్వంఉన్న గదిలో చప్పుడాగిపోయింది.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దం. తరవాత బాబు అగదిలోనే ఆటూఇటూ పచారుప్రారంభించాడు. ఎంతసేపటికీ ఆఅడుగులచప్పు దాగడం? ఒకగంటకాదు! వదిగంటలుకాదు! ఎంతసేపాపచారు! నాకు తెలియిగిపోతున్నది. ఒక్కసారి “ఆవు!” అని కేకవేశాను దిగ్గరగా. తిరిగి నిశ్శబ్దం.

ఈనిశ్శబ్దం భరించటం కష్టంగాఉంది. ఏచప్పుడూ కాదేమి ప్రారంభం?

అప్పుడప్పుడూ మాటలు వివలపడతే. మనసి కన పడదు. ఎంతో మందంటారు. ఎందుకుమందు? కమలం కాస్తాపోయినతరవాత! ఎంతా పిచ్చి అనేది? నాకేవాపిచ్చి? పట్ల తెలిసిమాట్లాడు.

ఎంతకాలంజరిగిందో తెలియదు. నేను నాగదిలో కూర్చున్నాను. అక్కడికి ఎప్పుడువచ్చాకో ఎట్లా వచ్చాకో జ్ఞాపకంలేదు. నాగదికి పడమటగాఉంది "రాసి" గది. ఆగదిలోనింది నాగదికి వాకిలిఉంది. అవాకిలి మెల్లిగా తెరిచి బాబు వా:గ్గిరివచ్చాడు.

"బాబాయ్!"

"ఏంరా, బాబూ?"

"ఇప్పు డది ఇటురాలా?"

"ఎవరు?"

"కమలం."

బాబుకు మతిపోయింది. పాపం, మనం తొందర పడరాదు. "నాకు కనపడలేదురా, నాయనా!"

"ఇప్పు డిటువచ్చింది, బాబూయ్!"

"ఎక్కడినుంచి?"

"ఆగదిలోనింది. ఇంతకుముందు నేను నిద్రపోతున్నాను. నేను లేచేసరికి కమలం ఎదురుగానిలబడ్డది, బాబూయ్! నేనుపిలిస్తే చుట్టూండావచ్చేసింది. కమలం నాతో ఎందుకుమాట్లాడదు? బాబూయ్!"

"బహుశా! మాట్లాడాలన్న మాట్లాడలేకపో?" అన్నాను.

"అంటావా?" అన్నాడు బాబు ఆలోచిస్తూ. "కమలం ఎక్కడుందోచెప్పవు? నీకన్నీ తెలుసు, బాబూయ్! నీకు తెలిసిదిలేదు. కమలంఏది? నీకప్పు చెప్పిపోతివే దాన్ని! దాన్ని పదిలిపెట్టి నేనుండలేనని నీకు తెలిమా?"

నేను మాట్లాడలేదు. ఏమిమాట్లాడను?

తిరిగి కొంతకాలానికీ-మర్నాడుదయమేనేమో! బాబు నాగదిలోనికివచ్చాడు.

"బాబూయ్!"

"ఊ!"

"కమలం మాట్లాడింది. చాలనేపు నాదగ్గర కూర్చుంది. పాపం, నువ్వు రాచాననుకున్నాను. నువ్వు రావలేదుట. కమలంచెప్పింది. నాదగ్గరికి వస్తావన్నది, బాబూయ్. కొంతకాలం ఆగమన్నది."

బాబు ఈసుధవార్త నాకుచెప్పి గదిలోకి తిరిగి వెళ్లిపోయినాడు. ఇట్లా చాలాసార్లయింది. బాబు కమలం బతికివచ్చినట్టే సంతోషించాడు. ఎప్పుడూ కమలం వాడికి కనిపిస్తూనేఉండేది. ఎవడిపిచ్చి వాడి కానందమంటే ఇదేకాబోలు!

ఒకరోజు నేను నాగదిలోనేపడుకున్నాను. నాకు నిద్ర మెలుకువవచ్చేసరికి ఎక్కడోమాటలు వివ పడ్డాయి. గది ఉత్తరపుతైపువాకిలి వరందామీదికి ఉంది. అవాకిలి ఆనమయంలో ఓవగా తెరిచిఉంది. నేను చూస్తుండగానే కమలం అటునింది ఇటువెళ్లింది వాకిలిముందుగా. నాఆశ్చర్యం చెప్పటానికిలేదు. పంట నేలేదీ బయటికి పరిగెత్తాను.

దురంగా మాయంటిముందు చాలామంది—అందరూ అరవవాళ్లే—కలకలంగా మాట్లాడుకున్నారు. నేను లేవగానేవిన్నది వాళ్లందరే! ఆరుగో ఆరుం పులో కమలం!

"ఎవరండీమీరు?" అన్నాను వారిదగ్గరికిపోయి.

"మాది దచ్చాది" అన్నాడు సుంపుపెద్ద.

"ఏంపనిమీదవచ్చారు?"

"కుటుంబానికి పెళ్లి చెయ్యవలా అనిఉండి వచ్చాం." కమలాన్ని చూపించాడాయన. చూసిన కొద్దీ ఆయనమొహం ఎరిగిన మొహంగాఉంది. మని డినిపోలివమనసి ఉంటాడు!

"ఈపిల్ల ఎవరు?"

"మాపిల్ల!" అన్నాడాయన గర్వంగా.

"ఎవరికిస్తారు?"

"ఎవరుదుడ్డి నే వారు!"

"ఎంత?"

"రెండుతేలు రుదా!"

"నేనిస్తాను. నాకిచ్చేసిపాండి."

అరవామన-అయనపుణ్యమా అని-వెంటనే వచ్చుకున్నాడు! ఆయనదేబ్బు ఆయనకు పాఠకాను. ఆయనా ఆయనలగుం వెంటనే నిష్క్రమించారు. కమలం మాత్రం వానక్కనే నిలుబడిఉంది. దానివంక తిరిగాను. తీరాచూస్తే అట్టి కమలంమోస్తరుగాలేదు. ఆ అరవవాడు గారడీవాడుగాఉందాలి! ఏమిటి చిత్రం! నేనుచూసినకొద్దీ అట్లయినం మారపోవటం మొదలుపెట్టింది. చివరకు వాకళ్లపెదటనే అంతర్ధానమయిందావ్రి! తరవాత వాకు వర్ణతెలియదు!

3

నేను తిరిగి మమవ్యవ్రథంవంలోనడేసరికి ఆ అరవవాడనమాటలు వా తెలిసినట్లయి.

“ఇక సరవాలేదులేండి!” అంటున్నాడాయన పోరితోనో.

నేను కళ్లుతెరిచిచూశాను. నామంచందగ్గరిగా వున్నవిద్య క్షాత్తరు వరదాచారిఅయ్యంగారు కూర్చున్నాడు. చూడంగా ఇంతమొహాలచేసుకుని వా భార్య, కమలం నిలుబడ్డారు.

“ఓహో, కామేశ్వరావుగారు! నుడేమార్చిం?” ఎలాఉంటుంది?”

“అలపానంగాఉన్నది” అన్నాను మెల్లిగా.

“ఓ మరి అలాగాఉండునేమి? ఎన్నాళ్లకు కళ్లుతెరిచిపోయావ్వా! నువ్వు మొత్తంమీద మంచి అదృష్టవంతుడు!” అన్నాడుదాక్టరు ఉత్సాహంతో. “... నేను వస్తానమ్మా! నుల్లి సాయంత్రంవచ్చిచూస్తాను. ఇక ఖరవాలేదులేండి!.....వస్తానండి, కామేశ్వరావుగారు. ఎక్కువగామూటాడకండి. అనిలేవాడు! తెలిసయిందా?”

దాక్టరు వెళ్లిపోయినతరువాత వా భార్య చర్చికి వచ్చి మీద వెయ్యివేరీ, “ఎట్లాఉంది?” అన్నది చాలిగా.

“ఇప్పుడు పోయిగాఉంది” అన్నాను.

వాకు నిజంగా పోయిగాఉందికూడాను! అప్పుడు ఏడుగంటలయినచేమో పొద్దున, ఏవారమో, ఏసెలో ఏమీ తెలియదు.

పదిగంటలకు కమలం ఉత్తరంవట్టుకుని నాదగ్గరికి వచ్చింది.

“ఏమిటమ్మా?” అన్నాను.

“ఇవాళ మీ అమ్మాయివస్తారు. తిరిగటం అయి పోయిందట.”

“ఎప్పుడువస్తాడు?”

“సాయంత్రం అరుగంటలకు.”

“సరేలే!”

అనుకున్న ప్రకారం రాత్రి దీపాలుపెట్టికేకకు దాటువచ్చాడు. వచ్చిరావటంతోనే నామంచంమీద కూర్చుని. “పాపం, ఎంతజబ్బుపడ్డావు, బాబాయి!” అన్నాడు.

“ఇవ్వాళ్లకు సరిగా పాలికరోజులరా, అమ్మాయి!” అన్నది వా భార్య.

“పాపం ఎట్లా ప్రారంభమయింది?”

“నువ్వు వెళ్లివరదాక కమలం కాస్తజబ్బుపడ్డది. దాక్టరువచ్చిచూసి చివరకరమన్నాడు. ఆరాత్రి మీ బాబాయికి జ్వరం ప్రారంభమయింది. కఠిరం కాగి పోయింది. తెల్లవారేవరకూ నాకు తెలియకపోవలిసిందే! కాస్త జ్వరంవస్తే ఆయనకు చెర్రిమాటలుమూట్లాడటం ఆలవాటు. సైత్యకఠిరం! ఆరాత్రెల్లా కమలం జబ్బునంగిరి కలవరించారు. ఇక దానికి జ్వరం వయం కాదనేనా, దాన్ని నీకు వచ్చుగించలేనునేనా, జ్వరం దానికివయమై తనకు రారాదాఅనేనా, ఒకటికాదు! అది మొదలీ వ్యాధివరకూ ఆయనకు వర్ణతెలియదు. ఈరెండుమాడుకోజాలవించి పిచ్చిమాటలేమీలేవు. అంతవరకూ ఆయనచేసినగోలేవా! అంతాచెప్పటానికి ఒక్కరోజుచాలదు.”

నేనంతావంటూ మూట్లాడకుండా ఉరుకున్నాను.

“అయినా ఒకటడుగుతా! అంత వర్ణతెలియని జ్వరంలోకూడా రాన్ని నురించి కలవరించేవాడివి నన్నెందుకోన్నదాలి? బాబాయి! నీసంటివాణ్ణికాను నేను?” అన్నాడు బాబు వత్సరూ.

పిచ్చివాడు! నేను దానికోసంపడ్డ రథవంతో వాడి తెల్లా అరచాకుంది?

ఆగంతుకి

అమావాస్యగడచింది. నిశాకాంత చుక్క పువ్వుల సీలితోవలకప్పుతుంది. ఆమె శిఖలో తులమికున్న నెలవంక విడియనాటి అంధ కారంలో పొడసూపింది. మెరపుసేపులో, నెలవంకనుపోలివున్న నానెచ్చెలిక్రిందిఅధరం, స్మృతికివచ్చింది. నెలవంకకాసేపులో మాసి పోయిందికాని నానెచ్చెలిపెదవివంక, అల్లాగే నిల్చింది నామనోదృష్టిలో!

* * * *

ఆరోజులుతెల్పుకుంటే అబ్బా! ఒళ్లు జల్లు మంటుంది. కళ్ళపీటితళతళలో చూపుమన కవుతుంది. ఒకమోస్తరు వేదనాభారంతో కరిరం బరువెక్కుతుంది. అసలు బ్రతుకే శూన్యంగావుంది. దానిపై నలదెబ్బ!-నెచ్చెలి మృత్యుగ్రస్తమవకం..నమస్తజగతి జడమూ శూన్యమూ అనిపించింది. ఎంతోదట్టంగా వట్టింది, చీకటిమనురు, నన్ను. నల్లమందు చిదువల్లాకొయ్యవచ్చును ఆఅంధకారాన్ని. అటువంటి కారు రాత్రిలో పుల్లచీమలు కుట్టి నట్టయింది బ్రతుక్కీ. హృదయంలో నొవ్వ పొడవగావడ్డకష్టాలపుళ్ళన్నీ నలుపుపెట్టాయి. దానితోటి అదిబాధ ఆపుకోలేక చిందులు త్రొక్కింది.

* * * *

పరమేశ్వరుడు నాప్రేమనాతా ఆలయలోనే నిక్షిప్తముచేశాడు. నా హృదయ మతన్నే కాని మరొకళ్ళనెరుగదు. అతనిని గతించాడు. రిసప్లామిత్మెన ప్రేమ రాగాలుతీసింది. ఫణవివనవి రోదించింది. భోరుభోరున గొల్లె

జనమంచి కామేశ్వర రావు గారు

త్తింది. హృదయంలో సుగుసుల్లు త్రొక్కు చూ అశ్రుప్రవంతిక ప్రళయభీకరంగా పొంగి పొరలింది. ఆపులు, బంధువులూ వారి సాం త్వసభాషణములతో నావరదకట్టిపారుపడికి, ఆసకట్ట వేయబోయినాడు. “ఫట్!” అని చీకాకుపడ్డాను. నాభ్యుండి బైటబడ్డాను. ఒక్కవెలుగురేకే నా తొంగిచూడని చీకటిం టిలోకూర్చునివెక్కునపుమూలులతోదుఃఖాన్నిదునిది చెండాడాను. “ఛా! యిదేమిటి!” అనుకున్నాను. నాప్రేమ మృత్యుదేవతచేసిన అపచారమునకు ఎదురొడ్డాలి కాని దానికి లొంగిపోయి అశ్రుఅభిషేకాలతో ప్రణయార్యగీతాలతో ప్రియనామం రుద్రాక్షుల త్రిప్పుచూ పూజించడం కూడదనిపించింది.

లేదాను. తలుపులు దిళేలున చెప్పుకు చేస్తూ బార్లాతీసేశాను.

* * * *

ఏముఖించూచినా మృత్యుఆరాధన చేస్తున్నట్లే కనబడింది. చేతనాచేతనాభేదం అపరిగ్రాహ్యమయింది. అంతా సజీవమే! అంతా సమృద్ధ్యవే! ఓణఓణమూ ఈవిశ్వమంతా ఆమహామృత్యుమూర్తి చెరగులో నికే యాత్రసాగిస్తూన్నట్టనిపించింది. ఏమిటి? నాప్రేమను లాక్కోవాలని యత్నించిన మృత్యువుకి నేను నాలరుంతదవేదనామూల్య మణిహారం గళాంకితమివ్వాలా?

* * * *

మృత్యూ! నాహృదయమణిని మబ్బుల్లో దాచి మాయంపచేయ చూస్తావు? అది

తొకలా తమస్వీకృతిహారంలో కూడ మెరు
స్తుందని తెలియదు కాబోలు! నీకు ధైర్యం
లేదు. వట్టిపిడిపందవి. రాత్రే రావాలి?
వగలు రాకూడదూ? నా వెంకే పిల్లి అమ్మలు
వేస్తూ వచ్చి నేను కళ్ళు మూసుకొని నిద్ర
పోతున్నానో లేదో కనిపెట్టి అదను చూసు
కుని నా ప్రేమను హరింపచూస్తావా? ఓహో!
నీ దెంతటి ధైర్యం! ఎంతటి సాహసం!

ఓమృత్యూ! నీకే ధైర్యముంటే నా ఎదుట
పడు. నా ప్రేమమూర్తిని ఎత్తుకపోవడానికి
వచ్చానని చెప్పు!

అంతేకాని, నీకు కూడ ఎందుకీ నైచ్య
చౌర్యబుద్ధి? ప్రపంచంలో నీతివరుల మను
కునే నీ పూజకులై స ఈ మానవోత్తములంతా
పిల్లలొంటి చోరీలకూ, టుంగ్లొంటి కూసి
లకూ న్యాయస్థానాల స్థాపించి నేరాలమోపి
తీర్పులు దిద్దడమెందుకు? నీవు చేస్తుండే
ఈ చీకటిదోపిడీలతో పోలిస్తే ఆ నేరాలన్నీ
ఎంతటివి!

* * * *

ఈలోకాన్నంతనూ నీ చీకటిగూడులోనే
పట్టుకొని కూడ, నీవు కాదురాత్రికొవలనే
నీ స్వైరవిహారం సాగించాలి? కాస్త వెలుగు
రేకులు విడుతూన్నప్పుడు రావడానికి నీకెందు
కంతిభయం? నీ నల్లకళ్ళల్లోకి ప్రేమ వెలుగులు
చొరనివ్వవు కాబోలు! అవును! మా ప్రేమ
కిరణాలు నీకళ్ళల్లోనికి ఒక్కసారి చొరనిచ్చా
వా వాటిలో పువ్వులేస్తాయి. అంత నువ్వు
అంధురాలవై ఏమూలనో కూర్చోవాలి
బకధ్యాన్నంచేస్తూ. అప్పుడు యింక నీకన్నం

పారదులే! మేమే నీయందు కనికరముంది
ఏదోయింత భుక్తి సారయ్యాలి.

* * * *

మృత్యూ! మృతకళేబరాలనే సుమీ
నీవు చివరకు దొంగలాడేది! ఏదో గొప్పగా
ప్రేమనూ ఆత్మలనూ హరిద్దామని వస్తావు,
చివరకు బ్యాలాడందహ్యమూ సమైవ మామము
కలగూడు మనీ ముఖానికి పూసుకొని
పోతావు. ప్రేమ నీముఖానికి మనే పూస్తుం
దిలే. అంతే నీయెడ మావేగారవం! అదే
నీకిచ్చే ఉపహారం!

* * * *

ఎందుకు మృత్యూ! ప్రేమను నీసంచిలో
ఇముచ్చుకున్నాననుకొని మనిషిని కూడ
మాయంపచేయ చూస్తావు? నీ సంచిలో
యిమిడేదికాదు సుమీ ప్రేమ. సంచిబరువు
చూసుకొని అదంతా దోపిడీ చేసుకొని
వచ్చిన ప్రేమబరువని కులుకుతున్నావా?
అదంతా మూలతుకుబరువేసుమీ!

ఎంతో భీకరాట్రహాసంచేస్తూ ఆకాలంలో
దోపిడీలు కొట్టి గులకరాళ్ళ నాసంచికెత్తు
కొని మూపుకాయలుకాయ మోసుకొని
వచ్చావు?

గులకరాళ్ళకోసం రాత్రికన్నాలెందుకు?
ఎప్పుడువడితే అప్పుడేవాటిని ఏరుకోవచ్చునే?
నీకు అడ్డుతవిలే వారెవరుంటారు? ఎన్ని
మోసుకపోతే నిన్ను వరేమంటారు?

* * * *

మృత్యూ! నామాట విని నీటలమి
ఒప్పుకో! భవి వేకువజామునుండి ప్రతిరేయీ

సాగిస్తూన్న నీయంత్రలవల్ల ఏమిసాధించావు?
మృత్తికతప్ప! యుగయుగాలనుండి దోపిడి
చేసి సంపాదించిన పుర్రెలూ ఎముకలగుట్టలూ
బూడిదపగులూ నీగుహలో చుట్టూపెట్టు
కొని మృత్యుభూమి నల్పుకుంటూ కూర్చో!
* * * *

కుక్కుట రోదనము

రూపభేదంబెకాని వేరొండుగావు
ప్రాణములు నీకు నాకు సన్ధ్యాయముగను
కలహమునుగూర్చి మాకు కత్తులనుగట్టి
చంపనుంకించె దిది పౌరుషంబె? శూద్ర!
ఇలనుదొరికినయట్టి గింజలనుదినుచు
బొట్టఁబోసిండుకొను మమ్ము బుట్టఁబెట్టి
కపటివై పెంచుటది యిందుకా? రవంత
జాలియనుమాట నీకు లేదేల శూద్ర!
నాశలన నీకు నెద్దియైనా యపకృతి
సుంతకలిగెడునా? అట్టిదో వధింప
లేకుదు. నుపకారమేచేయుదాన. వేళ
చెప్పి లేపుచునున్నదానీను గాన?
ఈవు పొలమేగువేళ ఏక్షించిరేయి
‘కొక్కొక్కో’యటంచు మేల్కొల్పుచుందు
మొద్దునిద్దురలో ముగ్ధిబోయియున్న
నిన్ను లేపుదు రెవరిక సన్నుచంప?
కటకటా! చాటునను చిట్టగంపలోన
నొరులెరుగకుండ గ్రుడ్లల నుంచుకొన్న
నెప్పుడో కన్నుమరిపించి యిల్చెవాని
తన్నురింతువు నీకేమి దాపరించె
కనుపునిండన కాలునిండెను నాదు
చిన్నిగ్రుడ్లనుతినిన ఛీ! ఛీ! కిరార.

నీ కెదురుగానే మాక్షిజ్వలమూర్తులు
అమృతగళాలనెత్తి వైతరినేర్పరిశృతితో
కలిసి ప్రేమాత్సహగరిమతో నీనిష్ఠల
చౌర్యానికి శిక్షగా మోహనగీతాలు పాడు
తాయి. గానోర్ములత్రిదగతులనూ శ్లేష్మ
మానృత్యకేళి నల్పురూంటాయి.

శ్రీమతి పట్టిరవు సీతమ్మగారు

నోరులేమి మీవలె నేష్య నేరగాని
గర్భశోకమిద్దరకు నొక్కటియెగాదె?
ఇంతమాత్ర మూహింప వదేమి నీకు
జ్ఞానమున్నట్టిఫలమిదేనా? కిరార!
వల్సెరాదినీ సంక్రాంతిపండువులను
వేషకయటంచు మాకు కల్పించి పోరు
నోడిపోయితివంచు నీవుడికియుడికి
రెండుకాకులవిగదన్ని రెపరెవమని
కొట్టుకొనుచుండి వీకను బట్టినెలమి
పట్టిబలవంతముగ చంపివైతే వకట!
పాలకమటంచు ఇయమేది? ఘాతుకుండ!
గ్రామదేవతజాతరలందుబట్టి
బలియనుచు నొకయేటన జెలుపకరము
ప్రాణమెట్లావ్వనో చెప్ప రాదుగాని
మమ్ముజంప మీకోర్కె సంపన్నమగున?
నాకు పోని వ్యాకరణముచేయ
బూని మాదుకూతను మొట్టమొదటవినియ
దానినే ప్రాప్తదీర్ఘపుతిములటంచు
గ్రంథమున నిబద్ధముచేసి గాదె? యట్టి
మమ్ముచంపి తినెదు న్ధ్యాయమయ్యే నీకు?
“పత్తివల్సెర్పభూతాని”యనుట వినవే!

సత్యవర్తనుల కేశిక్ష

శ్రీమతి శివగూరిరత్నమ్మగారు

“వేదాన్ పురమందుగల దీప్తిక్ష్మణంబనియెడు శివసింహునియందు చాలమందిగుణములుండెను. కాని అతనియొక్క న్యాయప్రవర్తనయే ఆయనకు ఒక్కొక్కచారి శత్రువగుచుండెను. శివసింహుడు కొంతి ప్రియుడు, మిగుల ఓర్పుగలవాడు. ఆకారణములవలన మిగిలివక చేరియుందుగల ఉద్యోగములకు అతడు శత్రు వయ్యెను. అతనికొంతగుణమే తనవశములోగల నేవకులనుగూడ పోమరులకు భయములేనివారినిగా చేసెను.

ప్రాతఃకాలమున శివసింహుడు ఒకవంశెనదుచూచుటకై వెడలదలంచెను. కాని గుర్రపుసైను ఇంకను నిద్రనుండి లేవలేదు. రాత్రి శివసింహుడు వానితో అయిదుగంటలు కాకమునుపే బండితెయ్యాయగానుండమని ఎంతయు చెప్పియుండెను. కాని ఎంతయు ప్రార్థింపనది. ఇంకను వాడులేవ నేలేదు.

శివసింహుడు ఎంతయు నేపునిల్చుని నైమకొరకువేచియుండి విసిగి ఒకపర్వీలో కూర్చుండెను. చిట్టచివ రకు ఎట్లోనైనను మేల్కొనెను. కాని నాకరులింకనూ రాలేదు. ఒకవాకరు టపాతీనుకొనుటకు వెళ్ళియుండెను. మార్గమధ్యమున ఒక దేవాలయమునంద ప్రసాదముకొరకు నిల్చునిపోయెను. ఇంకొకరు ‘ఓనయసీరియరు’ను కొలచు టకు వెళ్ళిరోవలో గంజాయిపీల్చుచు గూరుచుండెను. ఎండవక్కువగుచుండెను. అప్పుడు శివసింహుడు వినుగుకొనుచూ తనభార్యయగు రమాదేవిదగ్గరకువెడలి “రమా! ఎంతప్రార్థింపనో చూచితివా? ఇంతవరకు శ్రీకృష్ణచరితారకుడునురాలేదు. వాకు ఈవత్తకులవలన ప్రాణము విసిగిపోవుచున్నది.”

అప్పుడు భార్యగోడతెలుపుచూచు “నీదులకు చనువొసంగిన ఏమగును?” అని అనెను.

శివసింహుడు మరంతకోసయితో “అట్లయిన నిమిచేయునుందువు? వారిని వ్రేలిదియునుందువా?”

2

ఇంతసేయరువద్ద మూటారుగాని, ఫీటుగానిలేవు. అతని కొక ఎక్కాబండికలదు. దానితోనే ఆతడు తప్పుచేరుచుండెను. పరిచారికాజనము ఎక్కాబండిని విమానమని చెప్పుచుందురు. దోరిలోజనులందరు దానిని విమానమని చెప్పుటకంటె ఎద్దుబండిఅని చెప్పిన ఎంతయు ఒప్పించుచున్నది అనుచుందురు. ఈమాదిరిగా శివసిం హుడు తనవ్యవహారములన్నియు మిథ్యయుమతోనే చేయుచుండువాడు. ఆయనకు ఇద్దరన్నదమ్ములు అలహా బాద్షాభావో భవపుష్పమందుండిరి. తల్లి కాశీదీవానముచేయుచుండెను. ఒకవితంతుసోదరినిగూడ శివసింహుడే ప్రోసంపదలనిపెచ్చెను. ఈ పరివారముకాకుండ కొంతమంది వీదకాలారకుకూడ ఆయనఅన్నము పెట్టుచుండెను. ఈకారణములవలన శివసింహునివద్ద నెలాఖరుగునరికి ఒక రాగిపైసలయిననూ వుండునదికాదు. ఆయనపట్టులు చాలవీలైన తక్కువగలవే! కాని ఆయన ఎన్నికష్టములు పడుచున్ననూ లాభమును దగ్గరకురానియ్యవాడు కాదు. తనసీసీకులందరు ఆయనను ఒక దేవతగా భావించుచుందురు.

శివసింహునియొక్క ఈవత్తవర్తన ఆతనిశేమియు హానికలిగించకున్నను ఆతనిక్రిందివారికిమిగుల హానికారకమై యుండెను. చివరకు రమాదేవికూడ అప్పుడప్పుడుఅతనిపై వినుగుకొనుచుండెడిది.

ఒకవాటిపోయంకాలమున శివసింహుడు ఆశీనునుండి ఇంటికివచ్చెను. రమాదేవియాతనితో “లోకమంతయూ మీసత్యవర్తనను నిందించుచుండెను. మీకు దీనివలన నేమిప్రయోజనము?” అనెను.

శివ:—ప్రసించెమంతయు నెట్లునుకొనినను నరియే! వైవభగవంతుడు చూచుచున్నాడు.

రమా:—నేను మీతో వాదించుటకు చెప్పుచుండుటలేదు. మీ ఈవత్తవర్తన తక్కినవారలకు ఎట్లు కష్టదాయి అగుచున్నదో మీకోకసారి యోచించిచూచుడు, మీకు చేతివిండుగ జీతముకొరకుచున్నది. మీరు

తెండు పారిని చెయిచాచి అడుగునక్కడలేదు. కాని స్వల్పవేగములపొందు గునుప్తాలు, నేవకులు తమదీపకములపట్టు గడపుకొనగలరు? వారలకుగూడా పిల్లలుగలరు. వార లెట్లువివాహాదికము లొనర్చగలరు? ఇప్పుడే రామదీపనియొక్క భార్యవచ్చి ఏడ్చి ఏడ్చి వెళ్ళినది. పిల్ల పెద్దదైనదట. పెండ్లి చేయవలయును. బ్రాహ్మణవారి. ఆ నేకమగుభర్తలు. పాపము. వాళ్ళిక్కడనుండి తెచ్చి పెట్టగలరు? ఆమె ఏడ్చిన ఏడ్చు ఎవరికితగులును?

శివ:—ఇదియంతయు నిజమే! కాని లంచములు పుచ్చుకొనుట శివసించునికి చాల అనంగీకారమును పని. నీవు చెప్పినదియు నిజమే! కాని నే నేమిచేయగలను? నావశములో ఏమున్నది? నానియమములను ఎట్లు ఉల్లంఘింపగలను? వారి తీతములు ఎక్కువ చేయుట నావశములో ఉన్నట్లుయిన తప్పక ఎక్కువ చేసియుందును. కాని నేను దోపిడిచేసి వారలచేనూడ దోపిడిచేయించనా?

రమాదేవి వ్యంగక్రూర్వకముగా “అయితే ఈఉనుటు ఎవరిమీదవచ్చి పడుతుంది?” అన్నది.

శివసించుడు ఒకనిట్లూహ్యునివది “ఎవరైతే ఆదాయముకంటె వ్యయము ఎక్కువగాచేయుచున్నారో వారలమీదనే పడుచున్నది. దీక్షవారలయిఉండియు ఏల పెద్ద పెద్దకుటుంబములవారితో వివాహాది సంబంధము లొనరింపుచుండవలెను? వాస్తవముయొక్క భార్యమెడయందు తెండితో వింపుకొనవలెనని కోరిన అది ఎవరిది తప్ప? ఈ అపవసరప్రవృత్తయములకన్నిటికి నేనాకు తరచాతను?

3

పూవులతోటకు తే పెట్టిగలకు ఎంతసంబంధమున్నదో అంతసంబంధము ఇంచనీయరుకును కంట్లాట్ట దారులకుగలరు. పూవులనుండి తే పెనుఈగలు ఎట్లునిరాటంకముగా గ్రహించగలవో అట్లే ఇంచనీయరులును గ్రహించగలరు. ఈమధురమము కమీషనుని చెప్పుదురు. లంచమునకు, కమీషనుకు చాలా భేదమున్నది. లంచము ఇహలోకపరలోకములకు సర్వవారణముచేయును. లంచముతీసికొనినవారిని దొంగలనియు, చెడ్డపేరు గలవారనియు చెప్పుదురు. కాని కమీషను మనోహరమైన ఉద్యానవనమువంటిది. అవట మనుష్యులయొక్క గాని భగవంతునియొక్క కాని భయములేదు. కమీషనునైపు చెడ్డపేరు కండ్లెత్తిఅయిన చూడబాలరు. ఇట్లుయినవచ్చుటికి శివసించుడు తనయొక్క ఉజ్వలమైన చరిత్రను ఈకళంకమునుండి దూరముగానుంచెను.

మార్చితేల గడచుచుండెను. చీఫ్ ఇంచనీయరుజిల్లాలో తనిఖీ చేయుటకు వచ్చుచుండెను. కాని ఇంకను కొన్ని భవనములు తయారుకాలేదు. కోడల్నియుపాదేయించెను. కంట్లాట్టదారులు పనిని ప్రారంభింపలే లేదు. శివసించుడు ప్రతిరోజు కంట్లాట్టదారులకు కఠినముగా ఆజ్ఞాపించుచుండెను. కాని ఫలమేమియు అగుపడకుండెను.

ఒకరోజున శివసించుడందరిని పిలిపించి ఇట్లుచెప్పెను: “నేను ఈజిల్లానుండి చెడ్డపేరునుపొంది వెళ్ళిలెననిమీరందరూ కోరుచున్నారా? నేను మీఎడల ఎవ్వరియందునను చెడ్డగా ప్రవర్తించలేదే! నేనే మీకు నష్టముకలిగించవలెననికోరిన మీకు కంట్లాట్టకుఇవ్వక నేనే స్వయముగ కూలీలనుపెట్టి చేయించుకొన గలను. కాని మీకు నష్టముకలిగించవలెనని వాకోరికకాదు. సరియే! మంచిది. మీకు నష్టము కలిగించనందుకు వాకేలేదు కలుగుచున్నది.”

కంట్లాట్టదారులందఱు ఏమియుజవాబియ్యక తలలువంచుకొని నిల్చుండి కొంచెముసేపటికి నెలపుదీసి కొనిపోయిరి. మార్గములో వారిట్లు మాట్లాడుకొనసాగిరి.

గోపాలదాసు—ఇప్పుడు సంగతంతి బోధపడుతుంది.

షహిరాజఖాన్—ఏదో ఒకప్రకారంగా ఈయన ఇచ్చటనుండి పోవలయును.

మన్నీలాల—వాడు చీఫ్ ఇంజనీయరుగారితో చాలన్నే హను. నేను వారిదగ్గర పనిచేసితిని. వారు ఆయనను ఇప్పుడు కాగాచివాట్లు పెట్టగలరు.

ఇంతలో ముసలివాడగు హరిదాసు ఇట్లుచెప్పెను: “మిత్రులారా! స్వార్థమునంగతి యట్లుండును. శివసేంహుడు దేవతకాని మనుష్యుడుకాడు. అతడు దేవతయేకానియెడల సంకల్పరమునకు పదితలరూపాయిల కమీషను వదులుకొనునా? ఇన్నిరూపాయిలను చిల్ల పెంతులవలె తుచ్చముని తలచుట సహజమగునంగతియో? ఇక మనమా! ఒక గ్రూప్టిగవ్యకోసరము మననమృతం అమ్ముకొనుచున్నాము. ఈనెట్లును మనదగ్గరనుండి ఒక చిల్లిగవ్యతయిన కోరుటలేదు. ఎన్నికష్టములువచ్చి నప్పటికి తననీతిపథమునుండి విరళితుడుకాలేదు. అతనితో మనము నీచముగాను, కుటిలముగాను ప్రవర్తించుచున్నాము.”

షహీదాద్—ఈతెకోకగొప్ప నేనదూతయని చెప్పుటకు ఏమియు నభ్యంతరములేదు.

మన్నీలాల—నీవు చెప్పినది సరియే! కాని ఏమిచేయుగలము? సత్రువర్తనవలన పనిలేదు. ఈప్రపంచము కపటము, మోసము వీనితో నిండియున్నది.

గోపాలదాస్—అతడు అట్లున్యాయముగా ప్రవర్తించవలెనని కోరితే ఉద్యోగ మెందుకు చేయవలెను? తమయొక్క ప్రవర్తనను న్యాయముగా ఉంచుకొనవలెనని ఎవరికిలేలియదు? తమ అట్లున్నయెడల రెండవ వారికి ఎంతఇబ్బంది కలుగునో అలోచించవద్దా? ఎవడైతే తాను తినుచు, ఒకరికి పెట్టుకొన అటువంటి వాడే మనకుకావలెను. ఎవడైతే ఒకరూపాయిఅయినా కమీషను తీసికొంటాడో వాడే తక్కినవారికికూడా నడు పాయముచేసినవాడు. ఈమహాకాయనివద్ద అటువంటిది ఏమిటిఉన్నది? మీఇష్టమొచ్చినట్లు మీరుచేయుడు. నేను మాత్ర మతనిదగ్గర నిర్వహించలేను.

షహీదాద్—మంచివాడుగను, నిర్మలమైన మనస్సుగలవాడుగను ఉండుట మంచిదే! కాని అమంచిరతము రెండవవారి ప్రాణములుతీయుటా?

ప్రతివారును వృద్ధహరిదాసుమాటలయందు నిరాదరమును, గోపాలదాసునియందు ఆదరమునుచూపిరి. నిర్మలమైన ఆత్మకలవారియందు నిజముయొక్క ప్రకాశము మిలుగుదుప్రయశువంటిది.

౪

శివసేంహునికి ఒకకుమార్తెలదు. ఆమెయొక్క వివాహము ఒకవకీలుకుమారునితో నిశ్చయమయ్యెను. వీల్లవాడు చాలబుద్ధిమంతుడు. మంచిసంప్రదాయమైన కుటుంబమునకు చెందినవాడు. శివసేంహుడు చాలకోపలక్రిందటనే ఎంతయో కష్టముమీద వివాహము నిశ్చయముచేసెను. నేనలము వరదక్షిణయే ఇంకను నిశ్చయముకాలేదు. మొదట చీల్ల ఇంజనీయరుగారితో వరదక్షిణగురించి నిశ్చయము చేసుకోవడము వృథాఅని అనుకొనెను. కాని క్రమముగా ఇంజనీయరుగారి సంసారనీతి తెలసెను. ఆప్పు డతడు శివసేంహునితో వరదక్షిణ నిశ్చయము చేసుకోవలయునని తలంచి వరకుల్లమునుగురించి ఇంజనీయరుకు జాణుద్రాసెను. దానిని చూడగనే శివసేంహుడు ఒక పెద్దనిట్టార్పుత్పన్నెను. అతనియొక్క ఆశలన్నియు మట్టితోకలసిపోయెను. వికలుడై గదియందిట్టు పచారుచేయసాగెను. తరువాత కొంచెముపేపటికి లేచి ఆఉత్తరము చేతితోపట్టుకొని బల్బి రమాడేవికి చూపించదలంచెను. కాని అడట ఆమె సహృదయాతి చూపించదుకదాయని అనుకొనెను.

శివసేంహుడు స్వాభావికముగా మిక్కిలి దయకలవాడు. కోమలశృంగారము అవలంబించు స్థిరముగా నుండులాలకు. అతడు విచారముతో నిండినమనస్సుతో ఒకకుర్చీలోకూలబడి ఇట్లాఅలోచించుకొనసాగెను. “నేను ఎటువంటి పాపముచేసితిని? నాకిట్టిఫలము ఏలకలుగుచున్నది? ఎన్నియోనంపత్సరములు పరిశ్రమచేసి

చేసివిశ్వంబుంచిన వివాహము ఒక్కటేగదామో భగ్నుమయ్యను. వారడిగిన కట్టుమిచ్చుటకు నాకు పకము కాదు. నేను దాని వొసంగజాలను. నాలుగువైపులను అంధకారముగానున్నది. ఎవడును నాకు సాయము చేయువారులేరు." శివసీంహునికండ్లు బలపూరితములయ్యెను.

ఎదుట బల్లమీద కంట్లాటదారులయొక్క చిల్లులుఉండెను. అవి ఎన్నియో వారములనుండి అట్లే ఉండి యుండెను. శివసీంహుడు వానిని విప్పిఆయినను చూడలేదు. నేడు ఈచింత, నిరాశఆవస్థలో ఆతను కావని సత్యమైనయిననులతో చూడరాగను.

"కొంచెము పరిశ్రమచేసిన ఈకష్టములన్నియు దూరమైపోవును. పవుకర్లు, నుమ్మపూలు నాయొక్క సమృద్ధిపై ఆధారపడి ననుష్ఠ మొనరించెదను. నేను పెదకడవ నక్కురలేదు. నేను బల్లమీద నక్కురిలేదు." అంత వారడు చిల్లులపైతి ఎంత ఆదాయమైనదో చూడరాగను. కాని చింటలే. వాని ఆత్మ వానిని మేల్కొల్పెను. "అయ్యో! నేనెట్టి శ్రమలోపడితిని. నాజన్మమంతయు గడించిన ఈనిర్లభమును నేరలము కొంచెము భవముకొరకు అర్పించెదనా? నేను నాసహచరులనుట గర్వముతో రల్లపెత్తి తిరుగుచుంటి! చలనశోకులకటాసీనులకు నాసోదరులు ఎందువల్ల నైతే నన్ను కన్నెత్తి చూడజాలకన్న, అ నేను నాగారవమును, మావ్యరీను నాసంపూర్ణ ఆత్మికసంపత్తిని వదిలి,అయిదువేల రూపాయలకొరకు అర్పించునా? అట్లెప్పటికిని కాలాలదు. ఛీ! ఛీ! అటువంటిది మనమున యోచించుట నూడ మిగులపాపము.

శివసీంహు డాచిల్లులపైతి బల్లక్రింద బడచైచి కాలితో త్రొక్కినను. అప్పుడు విజయముభూరితవ శ్రునివలె లోపలకు నెడలెను.

X

పెద్దఇంజనీయరు సరియగు సమయమునకు డిజేమహర్ పురమునకు వచ్చెను. అతనితో నూత్న శివసీంహుని దౌర్భాగ్యముకూడా వచ్చినట్లయ్యెను. జిల్లాలోపని అంతయూ సగమునగయగా నుండిపోయెను. ఒక నేపకుని వార "ఏమి పనిఅంతా ఇట్లున్నది?" అని అడిగెను.

"హుజూర్! ఏమనిచెప్పను? పని ఎట్లు పూర్తికాగలదు? ఇంజనీయరుగారు కంట్లాటదారులకు పూల కష్టపెట్టుచున్నారు. పెద్దగుమస్తా అఫీసులెక్కలు రేవులు రేవులుగా నుండుట చూచినాడు. ఆయన సరిగా పని చూచుటలేదు." అని అతడుచెప్పెను.

ఇంతలో జిల్లాలోని కంట్లాటదారులు ఒక విలువగల పూలపట్టుచెచ్చి పెద్దఇంజనీయరుకు బహుమతి చేసి ఇట్లుచెప్పిరి: "హుజూర్! మీరు నుండునే? చంపిననూ సరియే! కాని శివసీంహుని ఆవ్యాధియు సహించజాలకున్నాము. చెప్పడంమట్టుకు కమీషను పుచ్చుకొననని అందురు. కాని మాప్రాణములు తీరేవేయ్యుచున్నారు." వార రేన రేపభాపు స్తకములో ఇట్లువ్రాసెను. "శివసీంహుడు పూల పట్టుక మైనమనిషి. అతని యొక్క చరిత్రకూడ ఉజ్వలమైనదే! కాని అతను ఇంతగొప్పజిల్లాలో పని చేయుటకు అసమర్థుడు."

దానియొక్క ఫలమేమైనదంటే అతను అచటనుండి చిన్ని జిల్లాకు మరలరాడెను. అతనియొక్క పోరాటకూడా తగ్గింపబడెను.

శివసీంహుని యొక్క స్నేహితులు ఒక గొప్పచిరుఉత్సవముచేసిరి. ఆఉత్సవముందు శివసీంహుని యొక్క ధర్మవిష్ణునుగరించి చాలా ప్రశంసించిరి. సభాపతి కన్నీళ్ళతో ఇట్లుచెప్పెను. "శివసీంహుని వియోగదుఃఖము మనలను ఎల్లప్పుడు వేధించును. ఈచింతమానదు. ఈగాయమునుపట్టికి చూడను."

ప్రయాగం నిశ్చయమయ్యెను. ఉత్సవమునుండి ఇంటికిరాగానే వానియొక్క ముఖము మరిసవూరె నుండుట రమాదేవి చూచెను. ఆమె అతనితో మాటిమాటికి "పెద్దఇంజనీయరుకు ఏమైనపహమతివయ్యెను"

అతని 'బట్టరు'కు ఏమైనా ఇనాముఇందు. 'హెడ్డుక్లాబ్కు'కు విందొసంగుడు." అని చెప్పుచుండెను. కాని శివసించుచు ఒకటిగూడ వినుపించుకొనలేదు.

ఎప్పుడైతే రమాదేవి ఇతనియొక్క హోదాత్వములయూ బదిలీయూ విశిష్ట అప్పు దామె భర్త కంఠయో బోధించెను. కాని ఈసమయమందు కూడ శివసించు దురాసేమిదంగా నుండుటచూచి ఆమె ఇక సహించలేకపోయెను. అతనిని ఇట్లు అడిగెను. "ఏమి అట్లు ఉదాసీనులంగా నుంటిరి?"

"ఏమి చెప్పుమంటిని? వచ్చుమంటివా?"

"అ! వచ్చక ఇంకేమి చేయుదురు? ఎవరైతే గుడ్డిగవ్వకొరకు ఆత్మభ్రష్టత్వము చేతిలో, ఎవరుదూషాయిలకొరకు శత్రుభర్తమును వప్తవరచిలో వారికి ఇట్టి వప్తము కలిగిన వారేద్రవలయును. ఇది చెడుప్రవర్తనకు శిక్షకాదు. సత్ప్రవర్తనకే శిక్ష! దీనిని అనందముతోనే యనుభవించవలయును."

ఇట్లు చెప్పి రమాదేవి తనభర్తవైపు చూచెను. వాని శీత్రములలో నిజమగు అనురాగము కనిపించెను. శివసించుచు అనురాగపూరితహృదయముతో రమాదేవిని ఆలింగనమొనర్చుకొని "ప్రియా! రమా! నాకు నీయొక్క ఈయొక్క సాహసభూతియే కావలెను. నేనీదండనను సంతోషముగా ననుభవించెదను." అనెను. (అనువాదము)

భాగ్యరేఖ

నీరిపి అంజనేయులు గారు

నియతిమెయిఁ బయనాఁజువన్నీయలు గడవఁ యాయుమానానఁ గ్రొంగ్రొత్తయాపదలును
బుటమువయిఁ బెక్కుపుటములుపాదలుకొలిపి నాపదలలో నమేయంపుటామయములు
రావుకులమేల్కొలుగు దుఱంగలింపఁ వెలయ, ననిశంబునలయించివెతల నొంచి,
గనకముఁగరంచు లోహకారునితెఱంగు, జనక! నీదయాగరిచూతిశయము, నాకు
తొల్ల లేవడిమున్నీటఁ దోఁగఁజేసి, బోధనేయుచునుంటి వపూర్వఫలితి;
కడిదిదైన్యాగ్నిఁ బయిఁబయిఁగ్రాచికాచి నేమి నాభాగ్యరేఖయో! యెఱుంగరాదు.

అశ్రువులు

కస్తూరి రాజామాణిక్యము గారు, [సారస్వతసమాజము]

ఇది తమోనీలయామిని;—ఈతమస్ఫు
తెలువడకెడి చలిగాలితటగలందు;
కలత వెలుగులలో తారకలులయించు;
ప్రాముకొన్నది గంభీరమధురశాంతి
అక్కటకట!

ఊరకే జలధారల హోరుమనుచు
నడ్చి, యేడిచి, అలసిపోయినది బ్రతుకు—
త్రావణవిసీల జలధరస్వామివోలె.
కడచిపోయినరోజులు కదపి, కదపి,

కష్టగాధల సంతస్సు కలచి, కలచి,
స్మృతివధమ్మున ఆటనిచిచ్చులుమిసి,
ఇదియెదోకాని, లోన దహించుకొనును;
భగ్నహృదయుని నిఱువేదబ్రతుకులోన
ఈమహాబాధ నిదురలేచినది నేను—
కలవరములేని యీనిశాగిర్భమందు
అలసినిద్రిలి యెచటనో అణగియున్న
హృదయదుఃఖాల నెవరోయిరేపినారు?—

విశ్వప్రణయము

అది అర్థరాత్రి. నిండు వున్న మవెన్నెల. అకాశమునిండా చుక్కలు. జాబిల్లి కలకల నవ్వుతున్నాడు.

క్రొంద కలువకన్నె కూడా వికసించి నవ్వుతున్నాది. మందమారుతముతో సుగంధపరిమళాన్ని కలిపి, విశ్వరాగాలతో పాడుతూ, నిశ్చల ప్రేమను వెదజల్లుతూఉంది.

చంద్రుడు ఆనందచుట్టుకై పోయాడు. సప్తమస్వర్గసుఖం అనుభవించాడు. సంతోషం కలశ పూర్ణమయిపోయింది. గట్టుతెగింది. కనుగొనలనుండి ఆనందబాష్పాలుజారాయి.

కలువ ధన్యురాలైంది. నిశ్చల, స్వచ్ఛ, నిర్మల ప్రేమకు పాత్రతోపేకంగలిగింది. ఈమె తీవ్రమం దొకజ్యోతి ప్రకాశించింది.

ఆజ్యోతి పవిత్రమయి. అమలప్రణయనవసపు హావి ర్భాగము. ఆనందసరోవరాంతరతామర, నితాంతపౌఖ్యవలయిని.

అట్టిజ్యోతిలో కలువ లీనమయింది. మరెందును గానరాలేదు. ఆపవిత్రదేహ మీపాడుభవివసించునా?

రచయిత్రి

శ్రీమతి సి. లక్ష్మీ గారు

జ్యోతి చంద్రునిజేరినది. కలువ జాబిల్లిగర్భమున నిమిడినది. అందుకే ఆనలుపుమచ్చ.

ఆధునికాంధ్రనాటివికసన హేతువులు

మోగంటి కావినీడుగారు, బి. యస్., యం. యస్. సి.

వీరేశలింగము

ఆంధ్రుల ఆధునికీకరణ ప్రాయశఃసాధనపుడు, ప్రథమశ్రేణియాలం వీరేశలింగంగారికి ముట్టును. ఆంధ్రాభివృద్ధికి దోడ్పడినవారిపౌరకచిహ్నము ఆంధ్రరాష్ట్రమురాగానే ఆలోచించునపుడు వీరేశలింగం సువర్ణవిగ్రహము ఆంధ్రరాజధానియొక్క ముఖ్యపుట్టణమునందు నెలకొల్పబడును. కారణము ఆయన యుగపురుషుడు. ఆంధ్రప్రాకృతవైభవము, ప్రస్తుతప్రతిభ, ఈమహానీయునియందు యూర్తిధవించినవి. 20వ శతాబ్దచరిత్రను 19వ శతాబ్దమునంది, పునాదునేసి గోడకట్టి ఇప్పటిమహాసౌధము నిర్మించి మనకీర్పించి తనయుగపురుషుర్యాణాధ్యక్ష నిర్వహించి నమించెను. స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకు, హక్కులకు, స్త్రీవిద్యకు, దీనవిరోధులైన రక్షణకు, సంఘసంస్కరణమునకు, స్త్రీవికాసమునకు తన తనపును, ధనమును ఆర్పించెను. తన సతి రాజ్యలక్ష్మమ్మను సోదరీమణులసేషకై తరిమీదనేసి తాను నిర్మించినపురమందిరసమాజమున రాజమహేంద్రవరమున రాజ్యలక్ష్మినిలాసనభానెలకొల్పి స్త్రీలకు సభపెట్టించెను. నెమ్మదిగాస్త్రీలలో ప్రబోధముగల్గెను. ఆత్మవిద్యానము, హక్కులస్థానముగల్గి దేశమునందు స్త్రీసమాజములను, స్త్రీలసభలను, స్వాతంత్ర్యాభిలాష వెలిబుచ్చుటకు గావలసిన ధైర్యమునకుతగిన వాతావరణమేర్పడెను. కాలేజీలో పండితుడగుటచే సంస్కృతజాభిమానులగు ఉత్సాహకీర్తితోటిని సంపాదించెను. గురువుగారికి నర్వచిధముల సహాయముజేయుటయేగాక తమ స్వగృహములందు యావనభార్యలకు, ఆక్కితెల్లెండ్రకు తగిన ప్రోత్సాహమిచ్చి స్త్రీజనోద్ధారణకు బాగుగదోడ్పడిరి. ఈయుగపురుషుని నేవాప్రచారము తెలిసికొనగోరువారు వారి స్వీయచరిత్రను, సంపుటములను చదువవలయును.

బండారు అచ్యుతాంబ

అబలాసచ్చరిత్రమాల. ముప్పదిఏండ్లకిందటస్త్రీలు వ్రాసిన గ్రంథములసంఖ్య బహుకొద్ది. స్త్రీలచరిత్రలుగాని స్త్రీలమత్సర్యాహముగల్గించి ప్రబోధముబుట్టించునవిగాని ఆసలేలేతమండెను. ప్రసిద్ధాంధ్రుడగు కీ. కె. కొమరాజు లక్ష్మణరావుగారిసోదరి విదూషి, శ్రీమతి బండారు అచ్యుతాంబగారు 1901 సం॥ నాప్రసిద్ధగ్రంథరాజమును అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాలను ఆంధ్రనాటిమణుల హస్తములందుపెట్టి స్త్రీలోకమునకు మహోపకారమునకైను. ఆదర్శస్త్రీరత్నములచరిత్రలేవితచరిత్రపతనము ప్రజలలో నూతనఉద్యోగమును ద్భవించునట్టి సీ ఉత్తమనానకపరివర్తనమునకు ప్రథమకారణమయ్యెను. స్త్రీలలో నూతనోత్సాహముపుట్టి సంచలనము, సంచారముజేసి ఆత్మవిశ్వాసమునకు దోడ్పడెను. 1901 సం॥ మదిరీచట్టణముకు వచ్చి స్త్రీలసభజేసి ఆపేరున స్త్రీసమాజము స్థాపించెను.

స్త్రీసమాజములు, గ్రంథములు, పత్రికలు

ప్రతిచట్టణమునందును స్త్రీసభలు, స్త్రీసమాజములు బయలుదేరెను. గుంటూరులో స్త్రీసవారసధర్మశుండరి, ఏలూరులో స్త్రీప్రార్థనాసమాజము, రాజమహేంద్రవరము కాకినాడ రెజిడెన్సీలో స్త్రీసమాజములు నెలకొల్పబడెను. స్త్రీలలో నులభకైతిని గ్రంథములు వ్రాయువారు, సభలలో ధారాళముగ మతవ్యసించగల స్త్రీలు ఆనెకమంది బయలుదేరిరి. ఆంధ్రస్త్రీలు వ్రాసిన గ్రంథములపట్టిక నొక పరిచయించిన 1900 సం॥ పిమ్మట స్త్రీలలో నెట్టికవిలికలు, పద్యములల్లగల పండితురాలు, స్వాతంత్ర్యాగ్నిరగుల్పగల పీరాంగనలు బయలుదేరినో తెలియగలదు. కొటికలపూడి నీతిమ్మగారు 1903-లో వ్రాసిన యువవ్యాసమాలిక ఉన్నకస్త్రీవిద్య మొదలుగాగల గ్రంథములు చాలి

సంఘసేవ తనపాదసేవలు యభివృద్ధికి దోడ్పడెను. స్త్రీలకు ప్రత్యేకపత్రికాపసర మేర్పడెను. సత్తిరాజ శీతారామయ్యగారి హిందూమండలి; పులుగుర్రలక్ష్మీ వరసమ్మగారి సావిత్రి ఆకాలమందు వారియభ్యుదయ మునకు మిక్కిలి దోడ్పడెను. హిందూమండలిలో సత్తిరాజ శీతారామయ్యగారి విశేష శ్రమకొన్ని స్త్రీల విశేషల వ్యాసములు వ్రాయటకు ప్రోత్సాహపరచి, ఆంధ్రవారీమణుల కృతజ్ఞతకు వాప్రదయ్యెను. కొంతకాలము పిమ్మట మొసలిగంటి రామాబాయమ్మ గారు సంపాదకత్వమువహించిరి. ఇప్పుడిది కాకి నాడలో విద్యార్థి నీసమాజవత్సమున నెలవడుచున్నది. సావిత్రియకు పత్రిక వోకదానిది పులుగుర్రలక్ష్మీ వరసమాంబగారు పాపించి తమ సహజానురక్త్యము తోను, పట్టుదలతోను స్త్రీసత్వములకు బోరాడి స్త్రీ గౌరవము గాపాడెను. “జనానామేగజన్” అను మరియొక పత్రికను ఓరుగంటి కమలమ్మ గారు సంపాద కత్వమువహించినదెవరి. స్త్రీల యభివృద్ధికి దోడ్పడిన వారలలో కొటికలపూడి శిరిమ్మ గారు, బాలాంత్రపు శేషమ్మ గారు, మొసలిగంటి రామాబాయమ్మ గారు, పులు గుర్రలక్ష్మీవరసమాంబగారు, మెలపల్లి రాజాబా యమ్మ గారు, నుండు ఆచ్యమాంబగారు, కందుకూరి రాజ్యలక్ష్మమ్మ గారు ముఖ్యులు

శ్రీరఘుపతి వేంకటరత్నమునాయుడుగారు

ఉన్నత ఆదర్శములచే విద్యార్థులవాకర్చించి స్త్రీలకంటికన్నీరిలకన సిరియంటుమండపమ సిద్ధాంత సత్వమును యావనహృదయములందు వాటి ఆవాధ బాలికల కాశ్రయమిచ్చి సంఘసంస్కారము వ్యాపింపజేసి ఆంధ్రవారిపక సమాజమునకు దోడ్పడెను.

బ్రహ్మసమాజము

ఆంధ్రదేశమున బ్రహ్మసమాజప్రభావము ఆంధ్రా భ్యుదయమునకు మిక్కిలిదోడ్పడెను. యంగపురుషుడు వీరేశలింగము, వాయుడుగార్లును మొదలగు ఆంధ్రదేశ మందలి సుప్రసిద్ధసంస్కర్తలందరు బ్రహ్మసమాజి

సిద్ధాంతములో పెరిగినవారే. దేశరాజు పెదబాపయ్య, ముట్నూరి కృష్ణారావు, పల్లూరి నూర్యనారాయణ, కాశీశ్యంరావు, పున్నవలక్ష్మీనారాయణ, పట్నాభి శీతారామయ్య మున్నగువార్లందరు ఆవాతావరణ మున దగుల్కొనినవారే. వివినచంద్రపాలుగారు బ్రహ్మసమాజప్రచారకుడుగా మొదట మన రాజ ధానికీడచ్చి ప్రబోధము బుట్టించెను. కలకత్తా సాధా రణసమాజవత్సమున ప్రతి సంవత్సరము బాబూ హేమచంద్రసర్కారుగారువచ్చి ఆంధ్రదేశమందలి ప్రతిముఖ్యపట్టణములందు సభలుజేసి సంస్కరణముతో బాటు స్త్రీవిద్యకు దోడ్పడెను, నూతనవాతావరణము సృష్టించెను. బ్రాహ్మమతప్రచారకులగు కామరాజ హనుమంతరావు, పాలవర్తి వరసింహంగార్లు వితంతు వినాహముచేసికొనుటయేగాక తమ సమీపకు, పుత్రిక లకు ఉన్నతవిద్యనీయగల్గిరి. ఆంధ్రదేశముందు స్త్రీల కున్నతవిద్యకు పాకకాలులు కనబడనపుడు, వనశిగృహములు లేనపుడు సర్కారుగారి ప్రోత్సా హముచే కాకర్ల శకుంతలాదేవిగారు, మాగంటి అన్న పూర్ణదేవిగారు కలకత్తాఉన్నతవిద్యకై వెళ్ళిరి. ఇప్పుడు శకుంతలాదేవిగారు యం.ఎ పరీక్షనిచ్చి పరిశోధనముచేయుచున్నది. ప్రార్థనసమాజములతో బాటు స్త్రీప్రార్థనాసమాజములు స్థాపింపబడి వారి నేరకు ప్రయత్నించుసాగెను. విలేంబుకర జాలయము (పాతకారిణీసమాజ బ్రహ్మసమాజాభిమానులు) వారిచే నడుచబడుచున్నది. అర్యసమాజమంత ఆంధ్రదేశము నకు పట్టుబడకపోయినను సంస్కర్తలగు ఆదిపూడి సోమనాధరావుగారు స్త్రీజవాభ్యుదయమునకు దోడ్పడిరి.

కైస్తవమతము

కైస్తవమతప్రభావము మనకు లేకపోలేదు. వారి మతవ్యాప్తిలో వారలెత్తి మనసంఘదురాచారమును ఖండించుటవలన మనము తప్పులదిద్దుకొనుట కవకాశ మేర్పడినది. స్త్రీపాఠశాలలు పెట్టియు, జనానా గృహములకు మిషనువారు ప్రచారికలను బంపియు వార్తాప్రచారము కొంతవరకుగావించిరి. ఆంధ్రదేశ

మున శ్రీలలో ఉన్నతవిద్య బొందినవారు పెద్దపరీక్షలనిచ్చినవారు సత్సవాధనము, మల్లాది వేంకటేశ్వరస్వామి పుత్రికలుయం. ఏలుకొనవసారీమలులరే; హిందూయేవతయను మానవులకై శ్రీలచే స్థాపించబడెను. దానికి శ్రీమతి శ్రీనివాసమ్మ ది. ఎ. గారు సంపాదకత్వమువహించి నడపుచుండెడివారు. ఘోషాచిత్రాలయములు వచ్చినపుడు ఆదర్శపాఠాలు, నర్మలు, పంతులమ్మ నవావాసములపల్ల పూర్వాచారపరాయణతద్గి శ్రీలు యుదారులను విద్యార్థిమానుసులగుట కెట్లసించెను. ముఖ్యముగా గుంటూరునందలి క్షగ్రులనువత్రి ఈవిధముగా ఎక్కువతోడ్పడెను. ఈవారావరగ్రంథాసముత్సవ మారినకుటుంబము లెన్నియోగలవు.

గాంధీ

ఇట్లు వీరేశలింగముచే శ్రీజనాభ్యుదయమునకు విత్తనములు నాటబడి శ్రీసంఘముల శ్రీలపత్రికలలో నీరుపోయబడి బ్రహ్మసమాజముచే పోషించ

బడెను. శ్రీస్తవమతముచే కలుపుకొనబడి పురుగులు ముట్టకుండ కాపాడబడి గాంధీమహాత్మునిచే ఫలింపజేయబడెను. ఈలోలో తరపురుషుని మహిమచే సకలభారతదేశ మొక్కసారి కదలించబడెను. అనేక శతాబ్దములనుండి అంతర్గతమైయున్న శ్రీశక్తి మొక్కసారి బహిర్గతమయ్యెను. శ్రీలాయనకు చేయూతనొసగిరి. వారి సత్వములు సంరక్షించబడి సతీత్వము గౌరవించబడి శ్రీల మన్నతస్థానములభించెను. ఎచటకువెళ్ళినను ఆతిథాల్యవివాహముల ఖండించెను. వితంతువివాహముల త్రోవ్వసించెను. గాంధీయంగమున సంస్కరణమెన్నికెట్లు వృద్ధిపొందెనో ప్రస్తుతయుద్ధములలో శ్రీలెట్టిప్రధానస్థాన ముక్రమించుచున్నారో చదియగలదు. ఇది వీరాంగవలయుగముగురున్నది. (కీ.శీ. మాగంటి అన్నపూర్ణాదేవి గారు ప్రారంభించిన 'నారీ'యను ఆముద్రితము గ్రంథమును పూర్తిచేయుటకు వ్యాసకర్త వేలూరు తెలులోనుండగ వ్రాసినది.)

జానకియౌవనము

అధికార్ల సూర్య నారాయణరావు గారు వి. యె; వి. యల్.

బాలసూర్యుని పెడిబాగాలబాదలు చదలేటిబంగారు సుదతిజవ్వనము.
పూసపూసను రాగములనోలలాడు సెలయేటినురగిలే చెలియజవ్వనము.
నింగిపై కుంకంబు నేరపినట్లుండు సందెకాంతులకోభ సతిజవ్వనము.
చివురుచివురున లేతచెలువంబులొలయ పూతపూచినతీవ పొలతిజవ్వనము.
వెండినీరముజల్లి పిండారబోయు చల్లనివెన్నెలలె సఖయజవ్వనము.
రేకురేకున బ్రణయరేఖజరాకు నిత్యమల్లెనుమంబు నెలతజవ్వనము.

కిసలయంబులమేసి గీతికలబాడు కోయిలలగానమే కొమ్మజవ్వనము.
పాలదారులజాడ బర్వగాజేయు లేతపిట్టలరెక్క లేమజవ్వనము.
వలపులేనెలరుచులే మరపింపజాలు అపుడుపిడికినపాలె యబలజవ్వనము.
సహజమాభావాల సరసమై మదిని ముద్దాడువద్యమే ముదిలేజవ్వనము.
మాయవలెజనియించి మదివెల్లివిరియు క్రొత్తవలపులహాయి కొమిరెజవ్వనము.
చల్లగా నామనస్సరసినీదాడు రాయంచ జానకీరమణిజవ్వనము.

కైక విజృంభి

శ్రీమతి వేలా నీలమాంబగాడు

ఉ. అక్కట! రామచంద్రు సుగుణాకరు ఘోరవనాలికంపి మె
పెక్కిన రాజ్యవీరిఁ దనపేర్నిసుతున్ భరతావసీకుఁ దా
నెక్కరణిన్ ఘటించఁగడఁగెన్ కమపాపపుష్కలయంచు నే
దిక్కులనైన నన్నుఁగని తిట్టకమాన రజేమిపాపమో!

ఉ. భానునిచే మహాతమముఁ బాయుతెఱంగునఁ బాయునట్లుగిన్
దీనికి మూలమైనకథఁ దెల్లముఁ జేయఁదలంచి నాబహిః
ప్రాణము రామభూవిభునిపైఁ గలప్రేమ నెఱుంగఁజేయఁగా
నే నిటువిన్నవించెదను యీదిరువిన్నవ మాలకించరే!

మ. ఒకనా షోక్కునిశీధినిన్ మృగవిహారోద్యోగదిత్తంబుతో
నకటా! మత్పత్రివిల్లునమ్ములను బాహువీరిసంధించి గం
డకవేదండముఖగ్రజంతుతతి వేటాడంగఁ బారుండొకం
డొకచో నానరయూనదిన్ నలిలపాత్రన్ముంప నానవ్వడిక.

చ. విని గజ మెంతయేని దగవేఱిపాటున నీరుఁగ్రోలె నం
చనుకొని శబ్దభేదులగు నస్త్రములన్ నిగుడింపఁగా నలం
డనియె మహారృటిన్ మిగుల “నక్కట! చచ్చితి” నంచు నాధ్వనిన్
మనమెఱియంగ నాననుభవాలుఁడు నేగి శరప్రవీడితున్.

క. కనిమనమునఁ జెనఁగొనువగ జనవతి వడవడవడంకినవిశేషముగా
వినయమున నలవి జననీజనకులగతిఁ దెలిసి యటకు చయ్యనఁజనియెన్.

క. చని వారల సుతుఁ డచ్చటఁ దనచే మృతినొందెననిడి బారుణవారన్
వినిపించిన విని తనయాయని యుటచుచు వృద్ధమిగున మవనిందెల్లెన్.

వ. అట్లు విగతచేతస్కులై యుండి కొంతవడికిందెప్పిరిలి దుఃఖాక్రాంతచిత్తులై.

ఉ. ఎక్కడఁజొత్తు మదితెరు నెవ్వరు చిక్కగువారలిక నో
చక్కనితండ్రి! నీరముల బాగొనరంపకఁ దెచ్చడంచు మా
చక్కివదించి యంతరక్షయన్ గతమేమి చరితుమెట్లు లే
దిక్కున దిక్కునీయనుమదీనులఁ బాయఁగనెల? పుత్రతా!

ఉ. వారలు కొంతనే యు లవారిలదుఃఖతరంగితాత్ములై
బోరననేడ్చుచుంగనలి భూపునిఁబూచి “మదీయపుత్రునిం

తేరంగ నేగుచుంటి మీదే జీవములందెడబాసి, నీకునున్
కూరిమిపుత్రశోకమునఁగూడుఁగదే మరణంబు మాగతిన్.

తే. గీ. అనుచు జీవములనుబాసి యవనినొఱఁగునట్టి వారికిం దహనాదు లాపరించి
విష్ణు నొమోమునందున చెన్నుఁడరుఁగ సదనమునఁ బ్రవేశించి వజ్రనవరుండు.

తే. గీ. అటుల గృహమునకున్ వచ్చియవనిధవుఁడఁ దనకుమున్ముందుఁబుత్రులు జననమగుట
నిద్రమనుచును సంతోషసిద్ధుఁడగుచు మఱియుఁ దన్ములమున వంశ మరయ నాశ
నంబుకాగలదని దుఃఖతాత్ముఁడగుచు చన్న శాపోకులను సవిసారముగను
కూర్మిభార్యను కాపుటఁగూర్చి మగుల నుడివె, నితరుల కింతేని నొకవలేదు.

నీ. అందుచే నెంతేని యాత్మజాలందఱుఁ బతికంటె మున్ముందు మడియుటయును,
అటుపిమ్మటను నాధుఁడవనిజీవముఁబాసి పరలోకగతుఁడయి పరగుటయును,
వైధవ్యమునుబొంది వనితలందఱుమును పుత్రులై ననులేక పొగులుటయును,
ఇనవంశమంతట నిలపై ని నామమాత్రావశ్యంబయి యమరుటయును,
జరుగునని మదిఁదలపోసి జనవిధుండుఁ గూర్మిమతుఁ బట్టమునుగట్టఁ నోరునపుడు
రాముఁ బదునాలుకేం ధ్వజామునకంప
భరతుఁబట్టుబుఁగట్టఁగఁ బట్టుపట్టి
వరముఁబొందితి నందునఁ బతియుఁజచ్చి
నను మడియపుత్రులు భువిమనుటఁగలిగె.

క. పుత్రులు మృతికొందిన తర్వాతను పతివిగతశ్రవుఁడగుటను బదు లే
నాతని వంశస్థాపన కాలనివరమడిగి, కొంటి పంతియకాడేవ్.

చ. ధరవయి జీవములేగలుగుదాఁక వనాంతరీసీమ మానియె
దిరుగఁగ రాఘవుం బనువ ధీనులొం బం కీరధావనీశు నే
నఱమఱలేక నాడడుగనా? యటులేటికిఁగోరనై తినో
అరయఁగలేక మీరు బుధులార! మనంబున నెంచిచూడఁదీ!

నీ. పతివృద్ధుఁడగుటచే బరంగమృతుండొట తప్పనిదేకదా తలఁచిచూడ
నిక్షాప్తమంకంబునిలపైని నిలువక శాపోకిచేఁగఁడఁ జనునుగాదె
యందుచే నేనిట్లు లకుగరానిదికోరి శావంబుఁదార్మారుఁ జేయఁగలిగి
ఇనకులస్థాపనం చినశశితారకాగణమునిచ్చినదాఁక గణనమీర
నొనరిచితినిగదే! మీర బుద్ధియుందు నింక
ననుఁదిట్ట కెంతేని వంశజాతు
లందు నుత్తమురాలిగా నరయుచుండ
మనవిచేయుచునుంటి నోమనుజులారా!

స్త్రీపురుషుల ఆధ్యాత్మికస్వరూపము

పాలవర్తి అంజనేయులుగారు

మానవవ్యక్తియొక్క పరిపూర్ణస్వరూపములో పురుషుడర్థభాగము మాత్రమే యాక్రమించుచున్నాడు. పురుషుడైట్టి జీవవత్సములు కలవాడైనను తనలో సమానప్రతిపత్తిగల మిగిలిన యర్థభాగమును తనవలెనే వివేకసంపన్నమైన ఆత్మస్వరూపియైన గ్రహించుననిచో పరిపూర్ణుడుగాజాలడు. ఒకబండియొక్క కాడికి కట్ట బడిన వృక్షములవలె స్త్రీపురుషులుండియున్నారు. రెండును సమానమైన శిక్షనుపొంది, సమానముగ లాగినప్పుడు వీటిమీద మైన ఒడుదుడుకు లేక బండిపటుల వడచునో అదేవిధమున స్త్రీపురుషు లిరువురును సమచితమైన శిక్షనుపొంది స్వీయధర్మముల పరిగ నిర్వర్తించుచున్నచో మానవజాతి పరిపూర్ణవికాసముచెంది గమ్యస్థానము చేరగలదు.

ఇంతవరకును పురుషు డహంకారముచేతనో, అజ్ఞానముచేతనో స్త్రీని జారవిడిచి తానుమాత్రమే నకల సుఖములబడయుచు మానవసంఘమున రాజ్యము చేయజూచెను. కాని అది ప్రకృతివిరుద్ధమగుటచే అడుగడుగునకును స్త్రీయొక్క పరితాపవస్థయు, అజ్ఞానమును ప్రతిబంధకమై కుటుంబముయొక్కయు, సంఘముయొక్కయు, జాతియొక్కయు పురోభివృద్ధి కుంటుపడి, పురుషుని తన ఇచ్చాఫలిసిద్ధికి భంగముగలుగజేయు కారణములను పరిశోధించుటకు పురికొల్పెను. స్త్రీని తనకు బానిసగను, పరిచారికగను భావించునలవాటు పడిన పురుషుడు స్త్రీయొక్క అజ్ఞానమే తన యభివృద్ధికి అడ్డుగానున్నదని గ్రహించుటకుగాని ఒప్పుకొనుటకుగాని ఇష్టపడకుండెను. కాని కాలక్రమమున పురుషునికి జ్ఞానోన్మిలనము కలుగజేయు పరిస్థితు లేర్పడజొచ్చెను. రాజకీయసాంఘికపోరాటములందు పురుషుడు స్త్రీసాహాయ్యమును నభిలషించెను. ఈయననును స్వీకరించి స్త్రీలు వానియందు పాల్గొని తమ వ్యక్తిత్వము ప్రకటించుకొనిరి. సమరావంతరము ప్రాప్త లాభముల స్త్రీపురుషులు సమానముగ బంచుకొనకలేరన్నది. ఈపరిస్థితుల గమనించి స్త్రీపురుషులు పరస్పరము గౌరవాదరణభావములతో వారివారి ధర్మముల నిర్వహించుచో కుటుంబము, సంఘము, దేశము పౌఖ్యప్రదము కాగలవు.

ఈసందర్భమున స్త్రీలు తమ ధర్మమును గుర్తించుట అవసరమైయున్నది. పురుషులకువలెనే స్త్రీలకును భగవేత్వరుడు యుక్తాయుక్తవిచక్షణజ్ఞానమును ప్రసాదించియున్నాడు. దానిని యూతగగొనియే పురుషుడభివృద్ధిగనుచున్నాడు. స్త్రీలును తమధర్మమునుచెలిసికొని కర్తవ్యము నెరవేర్చువలసియున్నారు. స్త్రీలలో చాలమంది నేడు వారికిగల ప్రత్యేకలక్షణములబట్టియు, చిత్తవృత్తులబట్టియు అనేకమైన ఉద్వేగములలో బాల్గొనుచున్నారు. కాని స్త్రీకి జన్మచేతనే కొన్ని విలక్షణములైన ధర్మములను భగవంతుడు నిర్దేశించి యున్నాడు. అవియే సతీత్వమాతృత్వధర్మములు. ఈరెండుధర్మములలో స్త్రీయొక్క పూర్ణస్వరూపము, పవిత్రత వ్యక్తమగుచున్నది.

స్త్రీపురుషభేదములు ప్రాకృతికములుగాని నిర్ణయములుగావు. స్త్రీయొక్కగాని, పురుషునియొక్కగాని నిజస్వరూపము ఆత్మగాని కరచరణాద్యవస్తువులవలనో కూడుకొనిన బాహ్యరూపముగాదు. ఈనిజస్వరూపము వ్యక్తముకావలెనన్న మైన ఆసరించీయున్న అజ్ఞానతమన్ను విడిపోవలెను. జ్ఞానము స్వప్రకాశముగలది. అట్టిజ్ఞానములేక యేవ్యక్తియు ప్రకాశించజాలడు. కావున కేవలము అక్షరజ్ఞానముతో కూడుకొనినచో గాక ఆత్మయొక్క నిజకాంతుల విరచింపు ఆధ్యాత్మికజ్ఞాన మవసరమైయున్నది. అప్పుడే మానవసృష్టిలో

ఈశ్వరుని మంగళోద్దేశము నెరవేరుటకు తమ యర్హతను స్త్రీపురుషులు గుర్తించగలరు. ఈజ్ఞానోదయ మగువరకు కేవలము పరస్పరకోపభోగముకొరకే తామున్నామని స్త్రీపురుషులు తలంచెదరు. ఈజ్ఞానోదయ మయినవిమృత స్త్రీపురుషభేదము వలెందును, ద్వైతభావముపోయి ఆద్వైతభావ ముండునును. వ్యవహారికజీవములు వలెంచి ఈశ్వరుని ప్రయోజనములే అనుసరియములగును. అప్పుడు భద్రయెవరు? భార్యయెవరు? పార్వతీచరమీశ్వరులలో భేదభావమెక్కడ? ఎవరుయొక్కడ? ఎవరుతెక్కడ? ఇది దాంపత్యముయొక్క పూర్ణస్వరూపము. సతీధర్మముయొక్క పూర్ణలింగమును చూడగలిగిన స్త్రీ పతియందు విలీనమగును. అటులే సతీయం దాత్మసంపద్యవము పొందిన పతి ఆమెయం దంతర్భూతుడగును. మానవమూర్తియొక్క ఈ పూర్ణస్వ రూపోపాసనను అవస్థభక్తితో స్త్రీపురుషు లెప్పుడు చేయగలుగుచున్నారో అప్పుడు దాంపత్యముయొక్క ఆధ్యాత్మికత త్వము వ్యక్తముకాగలదు. ఆత్మోపలిహారమున నిది ప్రథమసోపానము. ఈమొదటిమెట్టునే అధిసోపాంబులనిచారు సర్వభూతాత్మైక్యమధ్యము నెట్లు పొందగలరు? బైవాహికధర్మముచేతను, గార్హస్థ్యధర్మముచేతను, సంతానముచేతను పరమృతము బంధించబడిన స్త్రీపురుషులు సామ్యబుద్ధిని సాధించబాలని పక్షమున దానిని సంఘమందు సాధించుటెట్లు?

తీవరముయొక్క పరమార్థమును, విజలత్వమును తెలియకపోవుటచేత సంఘ మనీరమైనపునాదులపై నిర్మించబడుట తలపించుచున్నది. మనదేశమున సంఘము, సాంఘికధర్మములు, వ్యవస్థలు నునీరమైన ఆధ్యాత్మికమాత్రములపై వేదకాలమున స్థాపించబడినప్పటికి, వర్తమానకాలమున పౌరాణికయుగమందు తాదా మారైన సాంఘికవ్యవస్థలే ప్రచారమందుండుటచే పశ్యుమునుండి వీరు విచారించిచ్చేదన, సంతాననిరోధ నాది సాంఘికపరమార్థము దుష్టురూపముల నెదుర్కొనబాలక హిందూసంఘము నేడు మంకటి ప్రశ్నతో సహిత ముట్టుకలెలాగుచున్నది. కావున హిందూసంఘము స్త్రీపురుషుల ఆధ్యాత్మికస్వరూపమును గ్రహించి స్త్రీపురుషసమానప్రతిపత్తిగల వేదకాలమందలి సాంఘికవ్యవస్థల పునరుద్ధారణ చేయువలెను.

కోర్కె

శ్రీమతి బి. జయలక్ష్మీగారు

౧

ఈ మహోన్నతిశైలభాగము నొక్క
ఫలభరితమైన వృక్షము పగిదినేని
పుట్టియుండిన సార్థకమొందియుండు
నేమొ నాయున్కి సమ్రభావమున తపసి
వర్యుల కనయ మతిథినక్కార్యమొనగి.

౩

ఈ వసంతాగమాదివ్యవస్థవేళ
కొండచటియలఁజను సెలయేటి రొదల
గళముపై కెత్తి చక్కదనాలవలపు
పాడియుండుదు నే నొక్కపక్షినైన
అవనితలమున న్వేచ్ఛావిహరినగుచు.

౨

ఈ మహోజ్జపుష్పద్వానసీమ నేను
తావివెదజల్లు చక్కని పూవునేని
ప్రకృతాంగన సాభాగ్యగరిమమెంచి
ఇలను సావకశవిగ దలచుకొందు.

౪

ఈ మహోహరనికృతావసీతలము
నెడతెగకబారు నోసెలయేటినేని
సాంధజనముల తాపముబాపి, వారి
అమితవినసాసాభాగ్య మందియుండు.

ప్రత్యూషము

బొడ్డు పాసి రాజగారు

౧

అవనిఁ బీడించినట్టి గాఢాంధకార

సంచయములెల్ల తరలె నాశాంతములకు మంతమొందించు ధీబలవంతుడైన
దివ్యజేజుఁడ్రభాధి ప్రాగ్గిశనుదోచెఁ ఇనుకదయమందెననిమఘస్వములొల
గలుగునమానిజగములుఁగన్ను వెఱచె. ద్విజకులంబులు నిజయగీతికలుపాడె. య

౨

౩

నవనవోదయలోకబౌధవు; సమస్త
భువనసమ్మానితు; మహాత్ముఁ బూజనలువ
లలి మరంచార్హ్యమునుబూని జలరుహాఁబు
దరియనచ్చె సహస్రవత్రములవిప్పి.

౪

౫

బాలభాస్కరకిరణప్రచాలనమున పరమపావనగంగాభవానియందు
సకలమానవలోకంబునకు సనూన ఘనవరాధీనపంక్తప్రత్యౌళసంబు
మానసోల్లాస; ముద్రేక; మాన్యకంస్య నలువఁగాఁగోరి; స్వాత్మోత్త్యసాగరమున
మధికదీక్షానిరూఢియు నలమెనపుడు. గంతులిడనెంచి బద్ధకంకశులు నగుచు

౬

తరుణులును, సుతుమారకాంతౌజనంబు,
బాలురును, వృద్ధులునుగూడి భాస్కరునకు
నై క్యకంఠాన స్వాగతె మాలపించు
చున్నవారలు లోకమోహా! యనంగ.

౭

౮

ఉన్నకొలదిని ఇనుడు నత్యుగ్రఁడగుచు అఖలభువనపాలకత్రిమూర్త్యాత్మనకును
తేరిమాడఁగ రా కరిపీరులకును అలఘుజేజోవిలాసి కవితతునకు ము
గుండియలు దిగ్గురన సభోమండలమున హాత్మునకు భిక్షితోడ జోహారుసేసె
తలనవానకరంబులఁ దవరునుండె. ముజ్జగంబులు తలవంచి ముదముమీర.

అమ్మ

పురాణం కుమారరాఘవశాస్త్రి గారు, బి.ఎ.

పెద్దరికమెల్ల మోమున విరిసియుండ
 దిన్ని మాలమ్మునికీ బాలు తేపుకొనుచు
 పార మెఱుంగని ప్రేమరూపంబువోలె
 నానడింటఁ గూర్చున్న మాయమ్మునీడఁ
 దనరుచున్నాడ నానందభాముడనయి.
 మనసుతీరంగి నామె నమ్మాయటంచుఁ
 బిలచికొందును! నన్నామె ప్రేమనూడ్కిఁ
 దమి విలోకించి, “ఏమిరా! తండ్రి” యనును
 నాకుఁ బ్రత్యక్షస్థితియు నానందమయము.
 మ్రొక్కుదునురోజు, తెల్లవారుమునుపె లేచి
 యామహాపతివ్రతచరణాబ్జములకు
 నాదు తివితమంతి ఆనందమయము
 మాతృదేవి యాశీర్వాదమహిమఁజేసి.
 భయముఁజెందినాడు నేఁ బరువులెత్తి
 పోయి మాయమ్ముకంఠంబుఁ బుడికిపట్టు
 కొని విడువకుండు; ఆమె అక్కుపయినన్ను
 పొదివిపట్టుక మూర్ఛంబు మూరుకొనును.
 నామొదటిపాత మాయమ ప్రేమయొడినిఁ
 జేరి యుత్సాహమున నభ్యసించినాను;
 మన శివాశీగుఱించి చెప్పినది యామె
 నాకు వీరరక్తముపొంగినది నిజమ్ము.
 “భరతదేశము నీదిరా, భారతీయ
 రక్తపూరంబు నీలోకఁ బ్రజ్వలించు
 రా,” యటంచు నాతోడ మాయమ్మువలుకు,
 ఎల్లపుడుఁ దలచికొని గర్వించిపోదు.
 ఆమె నాపూర్వజన్మపుణ్యము ఫలించి
 నాజననియయ్యె; నామె యాశ్చర్యబద్ధ
 వర్తనమెనాది; పోయిదేవతలగెలిచి
 అమృతమైచుఁ బెచ్చెదమహా ఆమెకొలకు.

ఇదానీతనముగా సర్వవిధముల దేశభక్తవస్తునూచనలనుచేయుచున్న స్రీలింగము సైకమక్షయందారి తేరతడు. నే దేశోల్లసించియో విద్యాగంధముగలవారై వసు చాలవరకుఁ బురాణశ్రవణముచేతనే ప్రాచీన వారీమణులచరిత్ర తెలుసుకొనవలసినవారలుగానున్నారు. ఇదియునాట్టే కొన్నిచోట్ల మృగ్యము. కాని యచ్చటచ్చట పురాతనలలవాసులతో సరిపోల్పదగిన పరిశ్రమతలు, సర్వభూతములయందు వయాదాక్షిణ్యము గలవారలు, నిజవర్ణులుయితే వాదర్పప్రాయమైన మహనీయురాలిమృతముగాలేకపోలేదు.

ఈకోటిమందు బరిగణించదగిన ధన్యతను, పాగువాదార్థ, వంగదేశసమన్వయ అఘోరకామిని దేవి యొక తెలుసు చెప్పవచ్చును.

దేవి శీవితత్వత్వము విలిఖించిన మలేఖినిగూడ పవిత్రముకాగలదు. దీనిని జూచినమహాశయలు మహాపరిశ్రమాయిగా బరిగణించి ఈమెగుణముల వాదర్పకములుగా స్వీకరింతురని తలంకుము.

ఈపాధుచరిత్ర వంగదేశమున బ్రఖ్యాతిపొందిన "టాక్" యనుగ్రామమున క్రీస్తు 1854 సంవత్సరములో జనించెను. తదుపరి ఈమెకు యుక్తవయస్సురాకముందు 1880 సంవత్సరమున బాల్యముననే మహా దారస్యభావుడగు బాబుప్రకాశచంద్రుడను యువకుడు పెండ్లియాడెను. అది మొదటిమె చక్కగా శిక్షితురాలై గృహమేధినియ్యెను.

వంగదేశీయులు సర్వశిక్షదావశ్యకములయందారితేరినవారయినప్పటికి స్రీశిక్షావిషయమై యాట్ట బుద్ధిని బ్రవరింపనియరైరి. ఎందుకిదియన "వామలు వ్యబుద్ధికి దోరినవలకార మది దురాచారమైన స్వీకరింతురు. మనమెంత శిక్షించిన సమూచితమైనదానిని విచారించకయే కాలక్రొవి పుక్తు"రని. దృఢముగా వారలలో పాతుకుపోయిన కారణమిదియే. బాబుప్రకాశచంద్రుని కిది నచ్చలేదు. ఎవరికైనను మశ్శిక్ష లేకయే జ్ఞానమలవడదు. జ్ఞానము వివా కార్యాకార్యవివక్షణగలుగదు. ఈవివక్షణలేక తేవితమానందమయముగా నడువదుగాన మఖాళిలాషుగల నమ ప్రభుత్వములకు జ్ఞానమావశ్యకము. తదర్థమే సర్వశిక్షమశ్శిక్షణములు కూడను.

వంగీయులు స్రీశిక్షణ యవావశ్యకమని యెట్లువివరింతురు? పురుషులకేదేమి కాప్రాధ్యన్యతను, సర్వకార్యసూత్రీతయను? స్రీలకులేదేమి? ఎవడిది న్యాయమని మనపా పరిచయగలదని తాత్కాలికమర్యాదల నమాకంగా విచారించి సర్వవిధముల స్రీలకు శిక్షణ యావశ్యకమని నిర్ధరించి వరతెల్ల గృహకార్యావ్యాప్తిచే దీరుచుడిలేమి రాత్రిసమయమున దొకగురువును నియోగించి ద్రియారాతికి విద్యగజపించెను. ఇట్లుకప్పచడి చేర్పించినను, స్వల్పవకాశమగుటచేతను, పైగా రాత్రిసమయమగుటచేతను, విశ్రాంతిసమయమున విద్యాభ్యాసమగుటచేతను, అందులో చిలుతప్రాణమగుటచేతను, సహపాకకురాండ్రవరు లేమనికీయు దేవి పతి మహారథము విధులమేగావించెను.

ఎంతవిధులమైనను బాబు నిరుత్సాహుడుగాక 'యత్నేకృతే సవిద్యతీత్రదోష' మని ప్రయత్నముచేసంపారించడయ్యెను. కొన్నిదినము లిట్లుగడువగా రాత్రిందినము లధికశ్రమపొంది పలుపాట్లుపడుట తన నిమిత్తమేకదాయని విద్యాభిరుచి జనించి స్వంతముగా దివారాత్రములు కప్పించి ధర్మగ్రీష్టము నెరవేర్చెను.

వంగదేశమున కొన్నిగ్రామములలో వసియు స్రీలు ఒకవిధమగు మార్గముచే దంతముల కాపాడక యాచమగు నీతిమగలిగియుకొని దీనిచే ద్రియపురుషుడు చూడగలవంతపొందర్యము తమ కాపాడించగలదని యొవ్విక్కురులు పది యొకయాచారముగా బరిగణింతురు. ఇదియంతయు ప్రకాశచంద్రున కసహ్యముగా

దోచెను. తమ గ్రామములో నిది యాచారమైనను పతిదైవతమును నఘోరకామిని మనోహరుని భావమెరిగి “ఈయాచారక్రమమంతయు దనప్రియుడు సంతోషించుటకుగా! అదివి సత జేపగించుకొనిన నీవితేమిటా! తేమి యానందమున”కిని తదాచారము పరిత్యజించి వీనివిషయమై బంధుజనులు సహచరులును బరిహసించుచున్న సహించుచు నాభువిమతానున ద్రివియై మెలంగజొచ్చెను.

ఆకాలమున భార్యార్థము పరస్పరము క్షరములు వ్రాసుకొనుట టాట్టై యిరుగుపొరుగులకు బంధువులి కనిట్టుగానుంచెను. ప్రేమలేఖలు కారణములేకయే వృధాగా వ్రాసుకొనుటయు గదు. నిజముగా విచారిం చిన నీలేఖలు విరహలేఖకామకయలేగాని ప్రేమవృద్ధకమలమట్టుకు గావాలవనియు నొకవేళ చిత్తున్నచే ప్రవాసమొనరించుచున్న పతికి కొడలు క్షరము వ్రాసినటుల చెలిసినయెడల నాయత్తమామల బడుగానీదాన (పాదాపుడి) మించింతని మదుపశక్యముగానుండును.

ఒకప్పుడీస్థితి జేరిగిగూడ తలపించెను. ఆపు డీమె పాధారణ స్త్రీలవలెగాక ప్రావేశ్యుని కాశ్చ వృత్తాంతము చెలియజేయుటలో దోషమేమి? పరస్పరప్రేమవార్త చెలువుకొనుట ప్రేమకు రక్షబంధముగాదా? యని వ్యయముగా చెలిసికొనినదైనను పాపాపింపలేక తుద కేకారణకలాపములేకయే ప్రియున కెట్లు క్షరము వ్రాకునని యాతపస్యిని దూనవృద్ధయయై దినములుబెళ్లుచున్నది. ఇట్లుండ నొకవాడీప్రవాసలేక వ్రాసిన పత్రికయే ప్రకాశదండ్రునకు గమకడెను. దానిని బుచ్చుకొని చాటిట్లుచదువుకొనెను. నాప్రియురాలికి పుత్రలేఖనవ్యాపారములో శితికరణుడు ప్రదీపత్వమును, వనము భవత్వమును, కిలాశిల మానవత్వమును, శివలయము-పత్రత్వమును, కనిష్ఠాంగులి లేఖనీసాధనమైనదా? యని.

పాకకులారా! ఈదేని లేఖనవ్యాపారమునిండనర్థముజేసుకొనిన శేష్యక్తి తనము విస్మయమంద కుండును?

యౌవనమందు యువకులకు పామాన్యముగా భూషణాభిలాష మొందుగానుండును. అందులో గామిని, జనులు స్త్రీసౌందర్యము భూషణాయత్తమని నోట పొట నేర్పిన చదువుగాకయే సహజోక్త్యుచుచేరినే గ్రహింతురు. ఏమివ్యక్తిగీరమునిండ బట్టెడుసామ్యము శుభ్రమైన దుకులములుందునో ఆయమయే ధన్యరాలని ప్రాయశఃబుగింతురు. సతతము స్త్రీసమాజములలో తిజస్వీప్రప్రాసలే విసలభుచుండును. పిల్లరాన! మీఆత్రింటివారు చెట్టినసామ్యు లెంతభరిదైనవోయి, నా యాద పడుచునకు గొలుసందం గానున్నది. అమ్మయ్యా? తులఖరీచెంత? చాటిబందులు గుల్తంగాసరిపోయినవి. ఇద్దాగుంటె పిల్లా! అని.

ఒకప్పుడు దేవి కొద్దిచెలగల పస్త్రముగట్టుకొని వైసర్దికకాయకాంతిమనీయముతో మంగళమూత్ర పూత్రాలంకారయై దేవిశో గుంపుగామూగిన మహిళాసమాజమును ప్రవేశించి వారిచే బలకరింపబడక సహేళనముగా జూడబడి వారిలోనే మెల్లగా ఎవరవ్యా యామానవీయురాలనిపించుకొని ఆచటనే నిలచి చాలసేపు వారిని బరికించెను. తదుపరి యాచిత్రాట్టప్రసములు వాగునగునలలో నజ్జరచెలుమకొని ‘ఈమమితి ప్రవేశార్హమైనదిగాను. ఇది పశోపకారార్థమేర్పడినదా? ధర్మోన్నతికిగల్గింపబడినదా? ఛీ, ఛీ, వృధాపల్లవు ములకే నుమిగూడిరిగాని’ యని తక్షణమే గృహమున కరిగెను. పోయినవెంటనే ఆయతాభువాగ్నిశాసని యిక ముందెన్నడు భూషణములు మునుచిరాంబరములు ధరింపనని ప్రతినబట్టి మరణపర్వస్త మిమె యాశపథములేర్పించుకొనెను.

వయస్సుచేతకెట్లో యశస్సుచేతకెట్లే దినదినప్రవర్ధమానయై సర్వదా సదసద్విచారములజేయుచు భర్తృమమతిచే వ్రావ్యాధవృద్ధికును పోంచి ‘పశోపకారాపుష్కాయ పాపాయపరభీషణ’మ్యును నీలివాక్య మును మూలమంత్రిమునపలే స్మరించుచు నశేషధనమును దానధర్మములకై వ్యయించెను.

అపాధలను కొంతమంది స్త్రీలను తాదస్మిక గతికమింకవ్వరులేరనుకొనునట్లుగా స్వగృహముననుచు కొని యోగ మేమను విచారించుచు బరిపోషించెను.

కొన్ని సమయములందు దరిద్రదుర్లభమైన పదార్థములుగనుపడిన నుత్తరక్షణముననే వానిని దెప్పించి పవనముజేయించి విద్యాధిలామగల స్త్రీలను నేకులపిలిపించి తపివ్వమనర్చివలెను గుడుపజెట్టి తదనంతరము ప్రియాలాపములతో వారి నిట్లు నేకపర్యాయములు సంతోషపెట్టెను.

అకాలముగా పరోపకారనిమిత్తము మనస్సుచేత శరీరముచేత ధనముచేత వహర్నిశలవ్యయించుచు కష్ట పడినదవరస నొక యాధారకామినిదేవి యని ప్రజలెల్ల చైత్యకంఠముతో సానందముగా తెప్పకొనడవారలు.

ఒకచిర్యాయము సమీపగ్రామములో వీధివాడొకడు వ్యాధిగ్రస్తుడై మృత్యువువారలబడనున్నాడను వార్త కర్ణాకర్ణికగా విని తదుత్తరనిమిషములోనే బయలుదేరి యాగ్రామముప్రవేశించి వాని వారసినహోదర నిర్వీర్యునిగా సవ్యాసించుచు దరిద్రదుగుటచే స్వంతధనముదెచ్చించి యాపదమును దెప్పించి క్రమముగా నోపదము పాడుడని తత్పరిచర్యకారకు కొంతమంది తన వాసీలనుంచి సర్వవిధముల లోటులేకుండ శుక్రూష గావింపెను. మఱొకప్పుడు కేదలో పుస్తకము జూచుకొనుచు వీధిలో గొల్లవ నొకదయనియమైన శబ్దమును వినును. వినినతోడనే ససంభ్రమమునలేచి ఏమిటమిటని ద్వారముకడ కయిలించి యటనుట్టిగాయోగిన జనుల తారణయడగను. వారు. “దేవి! ఏమి చేయుటకు నోముటలేదు. వానికుడైన పాలధనుని భార్య పురపిడితయయ్యె. వశమనాతియగుటచేత చూడవచ్చిన వారినెల్ల నాయనకు విచారించుడని భిక్షుగావయై తాదపమనువచ్చిరి. పాపము! కడుదుట కష్ట’ మనిరి. అచాక్రమము లాలించినవంటనే పాలధనునివదనమునకుజని యాయుంట లేకటికొనగానున్న నొకమూల ధూనిధూసరితప్రదేశమునందు చింపిరిగిడ్డపై లోరలాడుచున్న మానవ్యాద యుంజూచి నీకువచ్చిన ధనములేదని చెప్పుచు ముందుగా వైద్యునికొరకొనిని బరుగెత్తించెను. తిరుపరి యిల్లంతకలయజూచి కనవుగానుంటచే నటనేపడియున్న చీపురుకట్టబుచ్చుకొని పాలధనుడెంత వారించు చున్నను పరకుశోనక “వైద్యుడువచ్చులోగ పరిశుభ్రపరచెదను. లేకున్న చీకాకుగానుండును. పరోప కారమీలేని యీచేతితోపట్టుకు నాకేమిక్రయోజన” మని చెప్పుచు వైద్యుడు వచ్చువంతకు గీమ నిర్మలిన ముగా దుడిచెను. అనంతరము వైద్యునిచే తగు మందిప్పించి యామెకు విశ్రాంతియొదవుదముక తనకునికత్తెల నియోగించి గేహమునకు వెళ్ళిపోయెను.

ఈవిజ్ఞానరాలు స్త్రీలనిమిత్తము వాంఛీపురములో గొప్పపాతకాలను గట్టించెను. జాని యభివృద్ధిక పలుపాట్లుబడుచు తనువ్యయముగా పోషించుచున్న యిరువదిమంది స్త్రీలను ప్రత్యేకహయపాతకాలకు బంపుచు వచ్చెను. ఇంక నిండకొనగించుచు నాస్త్రియపుత్రికలనువలె నాగ్రహమున శిక్షించు నుపక్రమించెను. లోకు రియాగ్రహమును జూచి “దేవి! ఎందు కియాగ్రహము? నీవు క్రిమంతురాలవు. క్షేమయు సంతమందిగాలేదు. పరాయిపాపల నిట వ్యక్తముగా శిక్షించుట దనునా’యనిరి. అపు డీజవక్రతు విని దేవి “నిజమే. పరోపకారనిర తనైనను న్నాయుంటనున్న వారలతో గాలము పెళ్ళిబుచ్చుచుండియే తదారాధనలో చేగిందుట మంచి కష్ట పద్ధతిగాదని నిండవలారించెను. కొన్నాళ్ళ విచారముతో బనిలేదు విదేశమునకేగి కొన్నిసంవత్సరములొకక సంతమండ్రుండే ప్రమరమును జ్ఞానసూర్తిచివచ్చి స్త్రీక్షేమ సక్రమపద్ధతిలో వదుపనలెనని నిశ్చయించి తోడనే బయలుదేరి దేశాంతరక్షేభాధ్యపపద్ధతుల నేర్చుకొనివచ్చి వాంఛీపురిలో తన పాతకాలయందే ప్రధాన పాధ్యాపకురాలుగానుండి స్త్రీల ననేకుల విద్యావంతులగా దయాపడేసిను.

ఈమె పాత్యభివాసమనిర్వర్తనమును. లేకున్న నక్రందిన మిట్టుకట్టకుడునా? ఒకసమయమున వాంఛీ పురియందే స్తేమమలో స్త్రీలకు ప్రత్యేకముగా (waiting room) లేకపోవుటచే స్త్రీపురుషులకలిసి యుండ

పలవించినది. ఆజేళ నోకరాజీయోజ్యోగి అపాధయగు నొకయువనిని బలాత్కరించగా నీపాపమును తేలి చూచి దూయమానమాననడయై వారినిగ్రహించుటకు లేఖకువ్రాసి యచటనున్న నూరుగురు స్త్రీపురుషులచే సంరక్షములుచేయించి యచ్చటికొచ్చుచే ఈలియట్ నోకరాని కంపించినది. లేఖచేరవతోడనే వానినికను శిక్షను చేసిరి. అచ్చటినుండియే స్త్రీలకు బ్రత్యేకముగా రాజీయోజ్యోగులచే (waiting room) యేర్పరుపబడ్డెను.

మహాత్ముడగు ప్రకాశచంద్రుడు ప్రతిమానము తనచేతితో నిచ్చుచున్న తేరనమును మూడుభాగములుగా విభజించి తిండుభాగములు ధర్మముకొరకు మిగిలినది తనఖచ్చులు నిమిత్తమై వినియోగించుచువచ్చెను.

ఒకప్పుడు సింధుదేశీయుడైన చతుశివమిదండ్రు విద్యార్థి హీరానందుడనువాడు పాంకిపురిలో చదువు కొనుచుండెను. కొంతకాల మిట్లు గడవగా దైవదుర్విపాకమువలన వానివిద్యార్థిబిల్లుబుడెను. పాపము పిక్కులేని యాయువకుని తన గమానునకు గొనివచ్చి ప్రియునియనుచుతిచే వాని యాలోగ్యమున కనేక ప్రయత్నములాచరించెను. కాని యతని దురదృష్టముచే కొన్నాళ్ళకుమరణించెను. పుత్రనిర్విశేషముగా జూచుకొనుచున్న దేవి వానిమరణమునకు మిక్కిలి దురస్థితి తల్పాతీయులచేత వ్యాధేతమునకు దహవాదిక్రియలు జరిపించెను. తదుపరి తండ్రివారా యతని తాంధ్రపుల కిది తెలియజేసెను. వారిదితెలిసికొనివచ్చి హీరానందుని స్మృతికినిండదుఃఖించి దేవిశ్రమ కనేక సాధుపాదములాచరించి చెడలిపోయిరి.

ఈమె బ్రాహ్మధర్మమయ్యానియని ముందేత్రవచించితిమికదా? ఒకచూరు తమయూహ ప్రవేశించిన ధర్మప్రచారకుని కొంతమందిస్త్రీలతోగలిసికొని సప్రమోదోత్సాహంతో మత్స్యవజ్రులుపుకొనుచు నెదురేగి యింటికివోడితెచ్చి వానిచే ధర్మములచెలిపికొని భవదానముచే దగుమర్యాదలుజరిపి సత్కర్మలవాచరించ పెద్దగా ప్రోత్సహింపబడినది. అహ! దేవి ధర్మపరాయణతి మిగుల ప్రకంపనీయముగదా?

ప్రతిదిన మీమె సాయంతనమందు స్త్రీలతోగలిసి బుద్ధదేవాలయమునకురుగుచు మార్గమధ్యమందున్న ప్రజలకు నీతికథలు మంచితత్వముల నుపదేశించుచుండెడిది. ఇట్లు దైవనిన మాచరించు దేవి ప్రభుత్వనలోకించుచున్న లోకులకొవిధమైన పూజ్యభావమేర్పడెను. అదిమొదటిమను భువనావస్థయైన దేవతనుగాఁదలచుచుండెడివారు.

దేవిసహోపకారము, భూతదయ, స్వధర్మనిరతి, పాతివ్రత్యము, ప్రమదాభ్యున్నతి, దీక్షాత్వాద్యనితర సాధారణగుణముల సర్లంఘనావిన వ్రాయనకాండ్రమగు మాహృచయమేలకో "టువ్యటువ్య"మని చిల్లరీటగుచున్నది.

శరీరము పీడించుచుండెను. ఆహార్తిక లభికపరిశ్రమయ్యెట్లెను. అదిసహోకారార్థమేమిడి! పాప మితవస్విని శరీరమున క్రమముగావ్యాధులు బ్రవేశించినవి. వైద్యులకు సనేమిరాయన్నవి. ఇది వారమే, తదుపశమవార్థము స్థలాంతరమున కేగవలయునన్నారు. బాలు దేవి కాకోగ్యాశ్రమనియేనని నిర్ణయించెను. ఉహు. "బలవతిహిచదైవేబంధుభిఃకీంవిధేయ" తేనలము బాలు నొక్కనేకారు సగరవాసులనందరి సహార దుఃఖపాగరమున ముంచి తుణకమైన పాంచభౌతికమును వీడి ఆమరము, అజరము, అవ్యయము, అశులము, అనిర్వచనీయమునైన స్థిరకళ్యాణధామమును మాత్ర్యశరీరముచే సాయుజ్యసామీప్యములతో లయమైచేరుకొన్నది. విశ్వపాపాననగర్భులో వానందమునుగీతక కన్నీరుకతెగామరినది.

ఈప్రాజ్ఞారాలు మరణమానన్నమైనదని తెలిసిన వెంటనే వ్యాధేమమయి బాలును నయనచంద్రికలను వీడవలసినవృగదా యని లోకపరిపాటిగాగ గన్నీరుదుడుచుకొనుచు తాంధ్రపులరప్పించుకొని "చూచుడు. మీరు దుఃఖించవలదు. తేవిశచ్చటికైన చావుతప్పదు. నేవానందమయబదమమును వీరుచున్నాను. సంతోషింపవలసిన సమయమేయిది. దుఃఖమునకనకాశములేదే. నన్నుగూర్చి యూరకట్లు వాపోదురేల?" యని వారి

మారాల్ని కొంచెము తెచ్చుకొని తన క్షేమముమీదనే మహాధునివిలిపించి ప్రక్కలో గూర్చుండబెట్టుకొని చేయిమీద తలదీసి మహాధా! చిరంతన! నీతీవితములో మానినవిషయమై రవ్వంత కనుకొనకు. ఇట్లే రదితముల విషయముగూడను. యావత్తీవము సర్వంపద, ధర్మంచర, దిగంగవాకర్ణానంతవీకృతమమయమానమైన యశస్వీరభ్యమును సంపాదింపుము. నీకారకు నేనువిన ద్రవ్యము ధర్మముకొర కేనుమీ! నన్నుగూర్చి లవమేరియు దుఃఖించవలదు. నేనానన్న మరణమైతే నని వారిని పలువిధముల నోదాత్తును.

పాశకులారా! ఆఘోరకామిని చరమావస్థయందు నుడివిన వాక్యములచే ధర్మబుద్ధియన నెట్టిదియో, కర్తవ్యజాగ్రూకతయన నెట్టిదో, సద్వర్తనయన నెటువంటిదో విశదమైనదిగదా?

ఏమహానీయులారా! ఇదలన సాంఘికలక్షణులయ్యెన్నలయులై భావనామూఢులై నేడు మన కీట్టిట్టికారని యాదర్శకప్రాయములై చిరస్థాయులైనవియో ఆచుహయోగిని కన్నుమూసినవెంటనే, మన ప్రియభాగిని పోయినట్లు, కూతునిగోల్పోయినట్లు, బహిష్కరణమునకుండునట్లు, ఉపదేశకర్తయగు గురువుతోలగినట్లు, తుదకొందునెక్కని యావాదలమైనట్లు సంస్కృత్యవృద్ధయములలో బాహ్యబుద్ధికంతములలో పుల్లకడి నీరవుల మనుకట్లు చేసిన మహాత్మరక క్రియేది? ఈ మహాత్మరదీక్ష, సత్వవర్తనయను.

నగరమువందలయొడల నీవారవ్యాపించిన వెంటనే స్త్రీలెల్లరు త్రొమ్మలబాదుకొనుచు కడుదురపిల్లిరి. జేవి సర్వవిధముల జేశ నేపకై యరకరించిన మహాధ్యక్ష తన సర్వవ్యమును జేశాభ్యున్నతికై వ్యయించెను. తాను విశ్వవృద్ధయములో ప్రేమభాగియయ్యెను. మహానీయులంతికంటె వేరయిపశ్యతియెద్ది?

“పరిత్రాణాయ సాధూనాం వివాకాయద దుష్కృతాం

ధర్మసంపాపనారాయ సంధవామి యుగేయగే”

అన్న ట్టిట్టిహామమతో నవతరించి లోకకల్యాణముల గలిగించురని తలచుము. ఈకర్మయోగులకు మన మెల్లర మాజన్మము ఋణపడి “పాపీచిరాయ మృత్యుతీగాతాయ” వనునట్లు చిరంతివుల మగుచుండుము.

మమ్మువీడెదె? శ్రావణమాసలక్ష్మి!

వి. హనుమంతరావు గారు

తావేనాగమంబు సౌఖ్యావహంబు
నిర్భరానందజనకంబు నిస్తులంబు
ననుచుఁబడితుంటునిన్నుఁ జేర్కొనుటెగాని
క్షణములుగఁజేసి దినముల సత్వరముగ
మమ్మువీడెదె శ్రావణమాసలక్ష్మి!
ఎన్ని దినములు నీరాక నెదురుచూచు
చుంటిమో యన్ని నాల్గేని శోభఁదనరి
మానికేతనమునఁజేరి మమ్ముఁగాది
దీవెనలనిదకుండ దుర్దినముఁగూర్చి
మమ్మువీడెదె శ్రావణమాసలక్ష్మి!
శుక్రమంగళవారముల్ సక్రమముగఁ
మజ్జనంబాడి యంత ననుందలీలఁ

దేవినర్పించి నిర్మలోద్దేశమునను
వంతరుచుల్కొల్కు వలువలసంతరించి
సురుచిరాధరణంబులఁ సొంపుమీటి
సంధ్యఁజేరటాండ్రను నిజనదనమునకుఁ
జీరి వారలఁదన్ని యాశీస్సులంది
సంతసాంబుధిఁదేలుచు సుంతయేని
చీకుచింతలనెరుగక చిత్తమందు
సతివలెల్లరునుంట నీకతనఁగాదె?
వినుతి నిన్నేయశకక్యమే విబుధులకును
నీదుసౌభాగ్యగరిమం వికెల్లు గాంతె
మమ్మ! మాప్రార్థనమ్ము లవమ్ముజేసి
మమ్మువీడెదె? శ్రావణమాసలక్ష్మి!

స్త్రీలు: భీమా సమస్య

శ్రీమతి మనసాకంక మలమృగాలు

ఈదినములందు మనస్త్రీలు అన్ని సమస్యలయందు ఉత్సాహముతోను దీక్షతోను పాల్గొనుచుండుట మనము చూచుచున్నాము. భీమాప్రపంచమునందుకూడ కొంతమంది సోదరీమణులు ఉత్తరహిందూస్థానమున, సిలానుప్రాంతములందు పెక్కండ్రు సోదరీమణులు ప్రవేశించి కృషిచేయుచున్నను, ఈసందర్భమున మనకంతపరిచయములేమి, దీని నెరుగ కున్నాము.

అలాగేచించి చూచినట్లయిన, భీమాసమస్యతో స్త్రీలకే ఎక్కువ సంబంధమేర్పడ వలసియున్నది. ఉన్నతవిద్యలనభ్యసించి, విజ్ఞానవంతులై స్వతంత్రజీవనము చేయుచూ, కుటుంబపోషణభారమును మాలవహించుచున్న కాలమున, భీమాప్రపంచమున, మనస్త్రీలెన్ని విధముల ప్రవేశించవలసియున్నదియు మనము తప్పక గుర్తెరుగవలయును. లాహోరు నందు, “భారత్” ఇన్స్ట్యూరెన్సుకంపెనీయందు ప్రత్యేకస్త్రీశాఖనేర్పరచి కార్యదర్శినిగ పనిచేయుచున్న ‘జగుత్తి’ సతీమణి మనకు మార్గదర్శికురాలై యున్నది.

ఒకదేశముయొక్క వర్తకపారిశ్రామికాభివృద్ధికొరకు భీమాకంపెనీలసహకారము ముఖ్యముగ నుండవలసియున్నదను విషయము మనము మరువరిచదికాదు. అమెరికా యందు 5,000 కోట్ల రూపాయలమొత్తము జీవితభీమాలయందున్నది. ఇంగ్లాండునందు 1,200 కోట్లున్నవి. హిందూదేశమందు 17 కోట్లు మాత్రమేయుండియున్నది. “84 కోట్ల ప్రజలున్నపుడు ఇంతస్వల్పమొత్తము జీవితభీమాకంపెనీలయందుండుట హాస్యాస్పదముగ నున్నదని ఇందు భూషణసేనుగారు ఇండియన్ ఇన్స్ట్యూరెన్సుకంపెనీవజ్రంట్ల కాన్ఫరెన్సు నందు తమ అధ్యక్షోపన్యాసమునందు వాక్రచ్చియున్నారు.

భీమావ్యాపారము పెక్కువిధముల వర్తకసంబంధమైనదేయైనను, ఒకవిధముగా ప్రజాసేవకును, జాత్యుద్ధరణకును కూడ ఉపయోగపడుచున్నది. ఈసంగతి పెద్దలచే నిప్పుడే గమనించబడినది. మనముకూడ దానినిగుర్తెరిగి క్రియాచూపమున పరిణమింపజేయవలయును. ప్రతిదేశముయొక్క జాతీయాభివృద్ధి విశ్వర్యముపైన నాధారపడియున్నది. పెద్ద మూల ధనముకూర్చి దానిని ప్రజాసౌకర్యములకు, వర్తకమునకు, పరిశ్రమలకు వెచ్చించుట భీమా కంపెనీల మూలముననే సులభముగ జరుగగలదు.

భారతభీమాసంఘములు, (ఇండియన్ లైఫ్ అన్యూరెన్సుకంపెనీలు) స్త్రీలను సాధారణముగా చేర్చుకొనుటలేదు. కొన్నికంపెనీలు చేర్చుకొనుచున్నను ప్రసవసమయమందు జరుగే అపాయములనప్రముఖకొరకు అదనపుప్రీమియములు స్త్రీలకు పుచ్చుకొనుచున్నవి. పాశ్చాత్యదేశములం దీవిషయము పరిశోధనగావించబడి చర్చించబడి భీమాచేయునపుడు పురు

మనశ్చింతమున కెంతలపాయముకలదో స్త్రీచింతముకూడ అంతేలపాయము కలదని ధృవ పరుచబడినది. స్త్రీలే పురుషులకన్న ఎక్కువకాలము జీవించుచున్నట్లు ఆపరిశోధకులు అభి ప్రాయములు వెలిబుచ్చియున్నారు. తదనుగుణ్యముగ యున్నై పెద్దపట్టు జర్మనీఇంగ్లాండుల యందు స్త్రీలకును పురుషులతో సమానమైనరేట్లను ఏర్పాటుచేసి సమానసౌకర్యములనిచ్చి భీమాచేయుచుకొనుచున్నారు.

భారతదేశమున ఈసమస్య పరిష్కరింపబడకపోయినను మనచింతితువుల ఆయుఃప్రమాణము దీర్ఘమనుట నిర్వివాదాంశము. వివాహితలగు స్త్రీల జీవితము అపాయమునకు గురియై నదనినప్పటికీ, చింతితువులే మనకెక్కువమందియున్నందున ఈనష్టము పరిహారముకాగలదు.

భీమాచేయుటయందుగల లాభములు మనస్త్రీలు గమనింపలేకపోవుటయేకాక పురుషులుకూడ గుర్తెరుగకున్నారు. “నాభార్యకేమి డెదోగములేదు. ఆమె యింటివద్ద సురక్షితముగ నుండును. ఆమె భీమాచేయవలసిన అవసరములే” దని పురుషులు తలంచుచున్నాడే కాని, అపాయమునునది స్త్రీకిని పురుషునికిని సమానమేయని గమనించుటలేదు. వ్యతంత్రజీవనము చేయుచున్న స్త్రీలు భీమాయొక్క అవసరమును తదనుగుణ్యముగ లాభములను కనిపెట్టి, తమజీవితముల భీమాచేయుచున్నారు. సినీమాసటికులుగానున్న స్త్రీలు ఎక్కువగా భీమాచేయుచున్నారు. భీమాయందలి ప్రాముఖ్యాంశముల గ్రహించి, తమజీవితముల భీమాచేయుటయేకాక వీలైనవారందరు ఆర్గనైజర్లుగను, ఏజంట్లుగను ప్రవేశించి మనస్త్రీల కుదోదన గావించగలందులకు కోరుచున్నాను. స్త్రీలకు నచ్చచెప్పటకు స్త్రీలకే సమర్థతకలదు. నైద్యశాలలు విద్యాలయములే స్త్రీలకర్హముగ ప్రదేశములని ఎంచక ప్రతివ్యాపారములలోను నిస్సంకోచముగా మన సోదరీమణులు వీలైనంతవరకు పాల్గొనవలయును.

విద్యావతియు, ధనవతియునగు “అమ్ముస్వామినాథనుగారు” స్వదేశవస్తువస్త్రాగారము నడుపుచున్నారు. ఎంతమందియో విడువీమణులగు కన్యలందు పనిచేయుచుండుట చూడ అప్లౌడకరముగనున్నది.

భారతదేశమునం దింతవరకు ఏభీమాకం పెనీచూపనట్టిఅపూర్వసాహసమును “డెక్కన్ ఇన్స్యూరెన్సుకంపెనీ” చూపి స్త్రీపురుషులకు సమానమైనరేట్లను, సమానమైన సౌకర్యములను ఒనగచున్నది. స్త్రీశాఖను ప్రత్యేకముగా నేర్పాటుచేసి స్త్రీలచేపడిపించు సుదీర్ఘముతో శ్రీ డాక్టరు ముత్తులక్ష్మీరెడ్డి, అమ్ముస్వామినాథను, రుక్మిణీలక్ష్మీపతిగార్లను అడై జరిబోర్డుగా నేర్పాటుచేయున్నది. వారును వారికుండియున్న వివిధసమస్యలతో బాటి సమస్యకుకూడ ఆదరణచూపి ప్రోత్సాహించుచు సహకారము ఇచ్చుచున్నందులకు మేము వందనముల నిచ్చుచున్నాము. స్త్రీప్రపంచమం దీనూత్న పంథ తగుతీరిని ఆదరింపబడువని నమ్ముచున్నాము. మనస్త్రీలందరు ఈకంపెనీయందు తమ జీవితముల భీమాచేసికొనుటయే

కాక, తగిన ప్రోత్సాహమునొసగి “జగుత్తు” సతీమణి మార్గముననుసరించి స్త్రీశాఖ సభివృద్ధి చెందించుటకు సాయపడగలరని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇప్పటి కిభిమాకంపెనీలో షుమారు 30 మంది స్త్రీలవరకు ఆర్గనైజర్లుగను, ఏజెంట్లుగను పనిచేయుచు అన్ని పట్టణములలోను, గ్రామములలోను దీనిశాఖలను ఏర్పాటుచేసి యున్నారు. స్త్రీశాఖలే పరీక్షచేయుదురు. అందరికిని బోధపడగల సులభమగు తెనుగున ఉత్తరప్రత్యుత్తిరములు జరుపబడుచు, తెనుగు వ్యవహారికభాషగ నేర్పడియున్నది. ఆంధ్ర సోదరీమణులందరు ఎట్టిసంకోచములేక దీనికే సర్వవిధములతోడ్పడి, పోషించి, పెంపొందించ గలందులకు ప్రార్థించుచున్నాను.

మల్లికామధుకరము

మానిసీమణి! యీలతామందిరాగ
మునఁ దనరైమనీమల్లెమొగ్గ సీపు
చూచితే? యిది యిప్పుడే సోయగముగ
విచ్చుచున్నది వానఁజల్ వెల్లివిరియ.

దీనిశుభాకారంబును
దీనిసువాసనయు దీనితెల్లదనంబున్
దీనిసుకుమారతయుఁ గనఁ

గా నెంతయు హృదయరంజకము సుమ్మి సఖ!

కలదు సంపంగి; కలదు చెంగలువపూవు;
గలదు విరజాజ; చేమంతి గలదు; బంతి
గలదు; మఱి యెన్ని యోపూలు గలవు గాని
దీని కాపూవులన్నియుఁ దీసికట్టు.

ఇట్టిసమ్మోహకతగల్గి యెనఁగుచుండుఁ
గావుననె దీని నస్త్రముగూఢరించి
స్త్రీపురుషచిత్తములు చెదాచెదలుచేసి
మూచుజగముల నలెనుండు మోహపెట్టు.

మందపవమానచలితగుల్మముమీఁద
వరలు పచ్చనిమృదుపల్లవములనశుమ
నీలమణిమధ్యమునయందు నెలపుకొనిన
వజ్రకలికకు నిది యీడువచ్చుఁ గనుము.

దానిమరందముఁ ద్రావనో?

దానిపరీమళముఁబొది తనివొందఁగనో?

దానిదళమ్ములఁ బాఁగం

గానో యల్లదిగో సభి యొకం డరుదెంచెన్.

ఇటునలును బచ్చపచ్చనియిగురుటాకు

మధ్యమునఁ దెల్లతెల్లనిమల్లెమొగ్గ

కొట్టకొన నల్లనల్లనికొదమతేటి

చూడు మీసోయగము దివ్యసుందరాంగి!

పల్లవయుగమ్ముతో దీని గిల్లితెచ్చి

నిగనిగలమించు నీకచసీరదమునఁ

దాల్చ ముచ్చటపడుచున్నదాన వేమో!

వలదు సేవల్లుసీయఁగా వలదుసుమ్ము.

రవలుచెక్కిన సీనాగరమ్ముకన్న

నిద్ది యొకక్రోత్తచెలువమ్మునీయవచ్చు

నడిమిలేకులు బాగుగావిశువనిమ్ము

కోసికొని కొప్పులో గ్రుచ్చుకొందుగాని.

పదములాటును మోపిమోపకయె వాలి

పట్టిపట్టని పూదేనె నట్టెత్రావి

యిదిగో! తిన్నగ నీమోముకేసి వెడలె

నద్దిరా! గండుదుమ్మెదయాగడంబు.

“ఏమండీ ముఠీకారు తీసికెళ్ళితే నలుగురూ నవ్వుతారంటారుగా ఆకామర్లుగారు కోజాపెల్లాం తోనే వెడతారో? నవ్వలేంఎవ్వరూను?”

“అయినవ కారుఉండిగనక వెడతారు.”

“బాగుంది కారు! షికారు! సంబంధమేమిటి?”

“ఎవరన్నా నవ్వితే ద్రైవరు చువబాపోనిస్తాడు. అందుకోసం ఎవరునవ్వేది తెలియదన్నమాట.”

“ఇది ముఠీబాగుందిలెండి, ఎవరన్నా నవ్వేప్పుడే అతడు తొందరగాతోలుతాడాయేమిటి? అయినా ఆవిడసాయంత్రం ఎప్పుడో పొద్దుకూకేప్పుడు మొగుడుతో వెతుకుండిగదా ముఠీతూలేకూ పొద్దున్నే విచ్చుతాయాయేను. అయితే ఆవిడ పెట్టుకున్న పూలు ఆమ్మ అప్పుడేవిచ్చినవాటికాస్తదగా ఉంటాయే. కాస్తేవా సరిగనాఉండవే ముఠీ?”

“ఆవిడ బాగర్లవతుంది. పొద్దున్నేకోసి నలక్కుండాదాచి షికారుకోసమని అట్టే తెట్టుకుంటుంది.”

“ఎంతభద్రంగాఉంచుకున్నా కాస్తేవా వాడైవా ఉండవాయేమిటి ముఠీను,”

“అయితే ఆది గుడ్డపూలు. బజార్లో అల్లాంటివి అమ్ముతారు.”

“ముఠీ వాసన ఏలావస్తుంది?”

“ఏంవాసనలేకపోతే యేం ఆవిడను.”

“ఆవిడలేమిటి, మొన్నకేను చూస్తేనే. ఎంత మంచివాసన నేకాయకుకున్నారో?”

“ఏంటో రాసిఉంటుంది ఆగుడ్డపూలే.”

“సెంటువాసనా గులాబీపూలవాసనా అంతతెలియదనుకున్నారాయే?”

“గులాబీసెంటు ఓటిఉంటుందిలే. అది ఆమ్మ వాసనే-ముఠీపాపం నీవు పల్లెటూరిదానిది. నీకేం తెలుస్తుంది?”

“మహాబస్తీవారు ఎల్లాగైతేనేం పాపం. పోనీ

పల్లెటూరిని అక్కేపించకపోతే బస్తీగొప్పలు చూసిరి చరానూ.”

“ఉంచూమటే, మొన్ననేగాననీవి. అప్పుడే మొగుడూ పెళ్ళాం కారులో షికారుకుపోవడం యాకావుగా.”

“సరేగాని నేమా షికారుకు పోవాలనిఉండండి, ఒక్కమాటు తీసుకెళ్ళుదురూ.”

“వాతోనే షికారుకు. అదోడరనుకున్నావా?”

“మహాగొప్ప, ఏమీ యెరగ ననుకున్నార గాతోలు. పోనీలెండి ఏదోటిగాని ఓమాటు తీసుకెళ్ళుదురూ.”

“ముఠీనువ్వు ఆడదానివిగదా నీకు సిగ్గుండదూ వాతో వచ్చేందుకు?”

“సిగ్గేమిటి ఇదేంపల్లెటూరా ఏమన్నావా? బస్తీలో సిగ్గులూ విడియాలూ ఉండగూడదంటారుగా.”

“వాకు సిగ్గుగాఉంటుంది, నేరాను.”

“పోనీలెండి. ఏదోటి తీసికెళ్ళుకుండా ఉండేందుకు.”

“అల్లాఅల్లిగైతేగాదు ముఠీ. నీకు తెలియనన్నా తెలియాలి. నేచెటిలే వినన్నా వివాలి. రెండులేకుంటే ఎలా. అల్లాఅయితే తీసుకెడతారే. ఎవరోరు నర్దుకోక పోతే ముఠీ సంసారంలో ఉన్న ఇద్దర మూ చెకోదిక్కు-అయితే నవ్వులపాలేగా- మాకు సెలవున్నకోవా వెడదాంలే.”

ఈడోళ్ళో మూడేళ్ళనుంచి మేవ్వరీచేస్తున్నా హోటల్లో తింటూండమేగాని సంసారంఅనేదిలేదు. ఈయేడోళ్ళొక్కతావరం. అసలు ఆమ్మాయి చచ్చిపల్లెటూరిది. ఎలాఉంటుందో ఆలోచించండి. వావాకూ అవీఆలాఉంచండి. ఓతెలివితేట్టల్లోనైనా పూర్ణానుస్వారమే. అయితే మహాగంధుమరానిలాగ ప్రక్కల వేస్తుంది. పాపం పల్లెటూరిపిల్లగదాఅని ఏమైనా చూపించి వాగరికత నేర్పరామనుకుంటే వించేవా?

ఓనాడు మాతాశ్శోరాజాగారి ఏనుగు అలా మా నువ్వులలోంచేవెడుతుంటే ఏనుగుంటే ఏమిటో పాపం చూపిద్దామని నేను తొందరగావచ్చి అది గోనేమను అనిచెప్పితే పోనీరండి అని మెల్లిగా అంది-ఇంతవాలదుర్దామా కత్తిపట్టమీదనుంచి తరగే పంకాయనన్నా ఆపలేదు-పోనీ ఏనుగుంటే ఏదీపురు కట్టో అనుకుందిగాబోలు పెట్టితాను అది అనుకుని దానినెవరించి ఎంతోవీలగా నాకవిత్యమంతా ఉపయోగించిచెప్పితే ఓచలనమన్నా లేకండా “అయితే ఆరాజాగారు అంతఏనుగనీ ఊరిలేవదలిపెట్టకపోతే ఓపెద్దబండిచేయించి దాంలోవెడుతుండగాదు రోజాను?” అని ప్రశ్నలుప్రశంభించింది. ఇంకా పైగా ఆమెన్ని ఒంటిసెట్టం లాగలేదవో మరెవరూలే రెండుగుట్టాలబండిమీద వెడతాడురండి- అని ముసిలి విట. మహాయది గుట్టాలమెఖం చూసినట్టే ప్రశ్నలు- ఇవొక్కటేగాదునుమండి. రోజాఅన్నిటికీయింతే. మెన్నటికీ మెన్న పుష్కలాలక్కాబోలు విమానం ఓటి మాయంటిమీదనుంచే పైగా పేద్దమీతితో ఆంధ్రమా వాడిలిపాద్యోట్టుపోతూంటే ఊళ్ళోయింటిల్లి పోనీ చిన్నా పెద్దా ఆదామొగలేకండా వచ్చారు. తనపాటితను కంచంకడుగుతూంది. నువ్వుందగ్గరేవా రారేదు- మాయంటిపక్కన ఓబూబూలయిల్లుంది- వాళ్ళకి గోమగా. అయితా ఆబూబూ పాపం ఆవిమానదర్శనోత్సాహంలో గోమగిమ మరిచి పులును కలేదెడుతున్నదిగాబోలు ఆ తెడ్డుతోనే పాపం బయటికిచ్చి వైసవోరుతెరిచి చూచిచూచి అదికన బడకండా వెళ్ళాకే యింట్లోకివెళ్ళింది- అంతఅదుర్దా యింతమందికిఉంటే తను బైటికివ్వారాజే. చెముడనుకుంటారేమా. పాము చెవులునుమండిమళ్ళీను. ఇల్లాఉంటే ఏమిటిఇంకా బస్తీసంగతులుచూపడం- ఇల్లాంటినునిషి ఉంటుందనుకుంటామా?

సినిమాఅంటే ఏమిటో ఎరగదుగా అని పోనీ ఓరోజుమాసిద్దామని “రేపుసినిమాకు పోదామా?” అన్నా.

“అంటే”

“అక్కడ బొమ్మలూ అవీమాపుతారు. బాగా ఉంటుందిలే-”

“బొమ్మలూటావద్దు నరుగులాటావద్దు. నేను నిద్ర ఆపుకోలేను. మాతాశ్శోకూడా మా ఆమ్మా వాళ్ళే చెల్లెవాళ్ళుగాని ఒక్క-నాడన్నా నేవెళ్ళలేదు-”

పాపం వల్లటూళ్ళల్లో తోలుబొమ్మల్లాంటిదనుకున్నది-ఆనిళ్ళితాన్ని పోగొట్టి కాదని ఒప్పించేందుకు తారలేదిగిరావాలి- అసలు సినిమా నామాభానుండదు- ఏదోదాంలో నాకోన్నీ పోతుఉన్నాడు. దబ్బు లేకుండాచెళ్ళొచ్చుగా. ఏంతోచకపోతే సినిమాకు పోనడం మామూలు ఇదిరకు. సిరిగ్గా ఆనాడే ఆన్నీ పోతుఉ ఇంటికిరావడం, ఆయన మమ్మల్నిద్దరినీ ఆహ్వానించేడు. ఆరోజు కొద్దిఆట మందిడిఅని- లేకపోతే అసలు తల్లెమ్మ క్షేమం దేడికాదు. నాకింకోథయం తీరాచూచి ఆనందిస్తుండేదా అని తీసికెళ్ళి ఆస్తి లకు ప్రత్యేకస్థలంలో దీన్నికూడా కూచోలేడతా ననుకోండి- ఈతాశ్శోసినిమాలో ఎన్నమా యుద్ధాలే చూపిస్తారు. ఆవోఅలవాటు ఈతారు సినిమాకు వాళ్ళూవాళ్ళూ అనుద్ద తెరమీద కరులుతిప్పి పోతురు కుంటూంటే తనమీదికక్కడవస్తాలో అని లిగ్గిరిగా అరుస్తుండేదా ఆల్లరిపాలు అనినాథయం-

అసినిమామిత్రుడు పెళ్ళాకే నేను సినిమాప్రస్తావన తెచ్చాను. తనురానంటిరానంది ఆహ్వానాలటాకి.

“అయితే ఆయనెవరండీ”అని అడిగింది.

“ఈతాత. ఓపెద్దమనిషి.”

“అంటేఆయనా మేష్టలేవా?”

అసలుఆయనకేం ఉద్యోగంలేదు. లేదనిచెప్పితే ఊరికే ఎందుకున్నాడు. అదీఇది ఓలక్షప్రశ్నలు. కొద్దిలోమగ్గదామనుకొని ఆయన సినిమాలో ఉంటారన్నాను.

“అయితే రోజాబొమ్మలని ఆయనేఅడిస్తూంటారా?”

నేగలేకదాంతో అవునన్నాను.

“ఉపాహ- ఇంకేంబొమ్మలూగ్గా చెంబులూగ్గానా మీసావానం” అని యానడించింది. దీనిమాటల్లో రెళ్ళాఅనుకుని ఊరుకున్నాను. ఆయితే “ఇల్లాఇల్లా

అనగాడదు. అయినగొప్ప జమిందార్"ని మాత్రం చెప్పాను. ఏంలాభం? తనుపీటి అనుకుంటే అదికలూ తరం. దాన్ని గుడువాలంటే ఓవ్రకయం.

ఇంతకూ నీనిమాటంటే తోలుబొమ్మలాట అనే నిశ్చయంతో రావంటూన్నదని యేదో గమ్మతుచేసి ఒప్పించి ఓరోజుతీసికట్టాను.

ఆ నీనిమాటో హాస్యనీయం వాయించేవాడు ఎప్పుడోనాపాడుకూంటాడు. ఆ పాట కం ద రూ వప్రకూనే ఉంటారు. అయితేనేం ఆహాస్యనీయం మోతలోనూ అతడే పెద్దగొంతులోనూ సభ్యులవప్రకూనే మైపోతూంది. మేము నీనిమాటపట్టినరోజున అతడు చాలాపార్లు పాడాలనిపించింది. దాంతో ఇక తప్పకుండా తోలుబొమ్మలాటే అని నిశ్చయించేసుకుంది. ఇంటికిరాగానే "నీనీమా, నీనీమా" అని దబాయిస్తూనే పెద్దపతోలుబొమ్మలాటమాసి, హాయిగా విద్రోయేదాన్ని. ఇకను చస్తే మీమాటలు వమ్మను రావూ" అని అంది. దీనిమాటలకేం పాపం పల్లెటి దిక్కు ఆమాయకురాలని అనుకుని ఊరుకున్నాను.

ఇంతకూషికారకు పోరామని పట్టుపట్టింది. అది ఏమిటో అనుకుంటుంది. అక్కడ చాలామంది కేరం టూనికీ వచ్చినట్లుగా ఉంటుందనుకున్నదిగాని ఇల్లా పనిపాటలేనివాళ్ళు ఇంతకాఫీతాగి ఏమంతలుచెరువు గట్టునో కూసురాగాలు తీసుకుంటూ కూచోడమని తెలిస్తే వాతోపస్తానంటుందా, తనేనాపోతానంటుందా? పాపం ప్రశ్నలు ఏదోగొడవగా వెయ్యడమే గాని నిలానికీ ఆమాయకురాలు. ఆనెలు ఈఆమాయి కంగడునులేవమేమో ఆనుకున్నాను మొదట. పరీక్షిద్దామని ఓరోజావాకన్నం పెట్టకనుచుంది. నీపూ పెట్టుకోఆన్నాను. పెట్టుకున్నది. వాతోపాటు తింటున్నది. అయినాచూద్దామని "నాపళ్ళెం నేనే కడుక్కుంటాను, నీకంచనిపుకడుక్కు" అన్నాను. సరే లెండిఅన్నది. నేనుచురినివచ్చాను. తనుతిని తనకంచం కడుక్కునివచ్చింది. వాచెందుకు కడగలేదంటే మీదిమీరే కడుక్కుంటానన్నారగా పోనీ నన్నే కడగమంటే కడుగుతానంది. చూకారా నీక

డగమనాటిట. పోనీ నేనేనే ఆలాఅంటే ఏదోమొగవాణ్ణిగా తిన్న పళ్ళెంకూడా ఎల్లాకడుక్కును ఇంట్లో ధర్మదాసిఉంటాంటే? తనుమర్యాదకైవా నేనే కడుగుతాలెండి అని అనడంతోనుకున్నాను. పోయి నేనేకడుక్కున్నాను. తనుచూస్తూ పడుకునిఉంది. ఎంతోకోపమొచ్చింది. కాని యేంచెయ్యమ నేనే తెచ్చిపెట్టుకున్నదాయెను. అదేసమాధానంచెప్పకుని ఊరుకున్నాను.

ఇది ఆమాయకంపరస. ఇల్లాంటిఆమాయకంతో వేగలేకపోతున్నాను. రోజూగుమ్మంలోంచే నీనిమాటండి పోతూంటుందా ఆమాత్రం తెలుసుకోలేదు. "ఏమండీ యీజోగో రోజూ వెళ్ళేఆపుతూంటుందే" అని తీరిగ్గా ప్రశ్న చేస్తుంది. మాయింటిపక్కన కర్మ గారు ఆదోదేశంవల్ల సంగీతం నేర్చుకొచ్చారు. ఇదో పెద్దగాథలెండి. ఆయనసర్దాగాకొత్తగవక ఎప్పుడూ దిగ్గిరగాపాడుతూండడం ఆలవాటు. అది మా పిల్లలో ప్రతిచాళ్ళకీ తెలుసు. తనూఆపాటి గ్రహించాలా? "అబ్బ పాడుగ్రామఫోను ఎప్పుడూ ఆపిచ్చి ప్లేటే నేస్తారేమిటండి ఏంలాగుందని" అని వన్నడుగు తుంది. అది పిచ్చిట్లుట. సంగీతం ఎలాంటిదో తను నిజంగా ఎరిగేఉండదు. ఆవాళ్ళవద్దగర్వకూడా యిలాగే అంటుండేమో పిచ్చగా ఏమనుకుంటాలో అని నా భయం. చెప్పకుంటే వప్రకూరుగాని వారలచెంద్రుక లన్నిఉన్నదిరోజూ యిల్లాచేసేవనులు, నేనేప్రశ్నలూను. ఎంతోవినుకు వాకు. తను పట్టించేపట్టు. చెప్పితే గూడిమొనవానేనా వివదు. వాకర్తం గాకుండాఉంది యీకావరం.

ఇంతకూ ఇప్పుడు పట్టుదల తను వాతోషికారకు పోవాలని. ఆనెలు తనకీపదం ఎలా తెలిసింది? ఆకామల్ల గారు రోజూభార్యతో కారుమీద మాగుమ్మంలోంచే పెడతారు. అదిచూసిందిగాపోలును పక్కింటివాళ్ళని అడిగిఉంటుంది. వాళ్ళుచెప్పిఉంటారు. తనుపోనీ పూర్తిగానన్నా తెలుసుకోరాదా? ఏమనుకున్నదంటే షికారుఅనేది ఊరని దాంలో ఏదోతమామ ఉండితీరాలని అనుకుంది. లేకపోలే ఈయన రోజూ

నాలుగంటలకే భార్యతోకూడా అంతసొందగా ఎదురుపెడతారు? అని సందేహం.

నేనిదివరకు ఉండేయిల్లు వసుకుోనేరుదగ్గర. ఆ యింటి ఆమెపేరు నుబ్బమ్మగారు. ఆవిడ “ఏమండీ మీభార్యను తీసుకురండి” అని ఎంతో అపహ్లాసనంగా కోలా చెబుతూండేది. ఆవ్వుకు నేచెప్పాను. ఆ అమ్మాయి పిచ్చిది. చదువూఅవీరావు. ఏమీ తెలీదు అని. ధాంతో నేనేమో అబద్ధంచెప్పుకున్నా వని తప్పుకుండా మాదాలనేకోరికను ఎక్కువచేసుకుని కోలా అడుగుతూండేది. ఎప్పుడేనా ఇదివచ్చాక ఆవిడను విలుద్రామనుకున్నాను. తేవనీ ఎల్లుండిఅనీ కోలాలు తెల్లుతూండగానే తను పికారు తీసుకువచ్చిమని గోరెడుతుంది. ఏమనిదీంతో ఆవంపులుచెరువుదాకా పాయంత్రం వెళ్ళమో? ఆకాన్తుడుగారిలాంటి ఉదారబుది ఉండాలిగా. పికారు ఆ నేపదానికి తనుఎల్లాంటి అర్థంతీసుకుందో నేనూ గ్రహించాను. అందుకోసం పికోలా శనివారంనాడు పొద్దున్నే నుబ్బమ్మగారింటికివెళ్ళి మేము సాయంత్రంవస్తామండి నాలుగంటలకన్నాను. ఆవిడ పాపం ఎంతో సంతోషించి వాళ్ళ శ్రీరామమూర్తితోపాటు వాకూ ఇంతకానీయిచ్చి “పదిగంటలకే మీరిద్దరూ భోజనాలక్కుడారండి. సాయంత్రందాకాఉండి చెళ్ళుదురుగాని” అని బతిమాలుకుంది. వాకు ఇష్టంలేదు తను అంతకంటే ఒప్పుకోదు అని చెప్పివచ్చాను. ఇంటికివచ్చి “నాలుగంటలకల్లా పికారునుపోదాము రయారుగాఉండు” అన్నాను. నిజమేనా అని కళ్ళువిప్పింది. “పాపం మల్ల పెంటనేరావాలి అక్కడఉండొద్దు” అని చెప్పింది.

పికారుఅంటే అరంతెలిసిందైతే యిలాఅంటుందా? అక్కడఉండడమేమిటి దీనితలకాయఅని వాలో నేనే అనుకున్నాను. పాపంరాత్రివంట మూడుగంటల నుంచే మొదలెట్టింది. శర్మగారువంపిన ఆవకాయ చాలైండి కూరలేకపోతేమీన అని తుమాచుకోరింది.

వాంగువేసింది గడియారం. బయలుదేరాము. ఏమీ పెద్ద దాబుచీరెలు అవీకట్టుకోలా అసలుంటేనా? పోనీకోవమనీ అడగదు. నుబ్బమ్మగారిల్లు పికారమెలుకుంది. నడిచిపోవడం అందులో ముందు నేనూ వెనకతనూను.

నుబ్బమ్మగారు సగౌరవంగా ఎదురుపెట్టింది. చేయినుట్టుకు ఇంట్లోకితీసికెళ్ళింది. ఏటో అవీ ఇవీ పలహారాలుచేసి ఉంచింది. పొద్దునచెప్పేగా సాయంత్రంవస్తామని. ఇద్దరంతిన్నాము. ఆవిడఏవో ప్రశ్నలుచేసింది దీన్ని. తనేమీమాట్లాడలేదు పాపం రక్షించింది. వాలోగే ఆవిడనుకూడా ప్రశ్నలుచేయలేదు బతికాను అనుకున్నాను. అన్నిటికీ నేనే సమాధానంచెప్పి దానికి కొత్తండిఅన్నాను. “అవును పాపంచిన్నపిల్ల” అని అవిదానవుతుూ అనుకుంది.

బయలుదేరాం మళ్ళీ స్వగృహానికి. దోవలోఅంది గదా “ఏమండీ ఆకాన్తుడుగారు పెళ్ళాంతోరాలేదేం ఇచ్చేకో” అని. “పికోలో మాట్లాడకు వాలో” అని కొంచెంపినుగుతో అన్నాను. తనకోర్కె నెరవేర్చానుగా ఆసంతోషంలో పాపం ఆయన్నువిసి గించమాడదనుకుంది గాబోలు మళ్ళీమాట్లాడలా.

మళ్ళీయింతవరకూ పికారుకుపోదామని అనలేదు. పాపం పికారంటే అదేఅని ఇప్పటికినమ్మకమే.

మాయమ్మమోము

పి. వి. నుబ్బారావుగారు

అన్నింటికంటే మహాద్భుతంవైచిత్ర

మైన ప్రకృతిగిగన హర్షమొదవు

తీయనిపండ్లు పానీయంబులునుద్రావు

సప్త డత్తధికమా హర్షమొదవు

మకరందమునుబోలె మాధుర్యమునుచిమ్ము

సమలకావ్యముఁ జూడహర్షమొదవు

తననేముషియు విద్యయును గని తండ్రిహో

య’ని మెచ్చుకొనుచేర హర్షమొదవు

గాని శాంతిరసమున కాకరము మోద

మునకు తావు హృదయవికసనపు నిధియు

నైన మాయమ్మమోమును గానగలుగు

హర్షమున కెద్దిసాటి యియవనియందు.

హృదయ జ్యోతి

తుమ్మల వల్లి వేంకట సీతారామా రావు గారు

యువరీ! దేనికోసము అత్యాశతో ఆరాటపడుతున్నావు?

ఈమృగత్వప్లలో ఏపదవిహ్నములకోసము వెదకుతున్నావు?

అనిమిహంగనవలె రెప్పవాల్చకుండా ఆశ్రముతో ఏమధురగానము
కోసము నిరీక్షిస్తున్నావు?

ఈకుసుమమాల ఎవరికోసం గూర్చావు?

ఆతల్లి ఎప్పటివలె ఆరాధించుటకా?

ద్వారము తెరచినావు. మందిరములోని జ్యోతి కాంతివంతముగ ప్రకా
శిస్తూన్నది.

అతడు వచ్చునపుడు స్వాగతమిచ్చుటకా?

నిరీధములో నిరీక్షణము ఎవరికోరకు?

చంచలనేత్రాలలో నుంచి ప్రతిఫలాపేక్షా, ఆశా, ద్యోతకమాతూ
యున్నవి.

అరెనికోసమా? ఆశ.

*

*

*

ఈనేడినిట్టూర్పులు ఎందుకు వెళ్ళబుచ్చెదవు?

ఒకింత యాలస్యముకూడ సహించలేవా?

హృదయతంత్రులు త్రెళ్లునట్లుగా విలపింతువు?

అతడు రాగలడా?

సీహృదయములోని జ్యోతిని వెలిగించినాడు.

కృతకృత్యుడై నందుకు సంతోషమున వెళ్ళాడు.

ఎచ్చటని అన్వేషించెదవు?

హృదయభారములను ఉపశమింప జేయడానికి ఎచ్చటికో వెళ్ళాడు.

సీహృదయంలో వెలిగించబడిన జ్యోతిని ఒకమారు పరిశీలించుము.

అక్కడనే ఆతల్లి దర్శించగలుగుదువు?

సంగీత మన వర్ణించలేనివారెవరు? అందును భరతఖండమున నుద్భవించినవారికి హిందూజాతిధర్మము తెచ్చుకొనవలసినఁ జెబవలెను. స్వరాల్పము నాజన్మపొక్కని పర్యవసమాన్యము గాంధీమహాత్ముడు వచించె. అట్లే సంగీతము నాజన్మపొక్కని యేభారతీయుఁడైనను ధారాళముగవలించవచ్చును. ఆచార్యగోపాలమునకు సంగీత మన సంతసమెక్కుడుగానుండును. తల్లిపాలులేనిది పిల్లకు నిదురరాదు. పిల్లనగ్రోవలేనిది గొల్లవానికిఁబ్రాదుపోదు. తీవితములోని ప్రతికార్యమునందును సంగీతమును మనయంతరే దృఢముగా మేలివించినవారేదేశమందును యేజాతీయందును సామాన్యముగానుండఁజాలరు. మనభూమ్యులకు దీనిని స్మరించి యుపన్యసించుటంతగా తెలియదు. కాని పాటయందు ప్రజలకు వీడరానియభిమానము వర్ణించగల్గించు విషయమున వారు సాధించినంతవని మన మెట్టిసర్థలను దినమున కొకతూరి జరిపినను సాధించగలమామని నందియును. ఆవేమహిమాచలపర్యంతము హిందువులందరునూ కుభకర్మలు సంగీతముతో నాచరింతురు. సంగీతముతో భగవద్భజనఁజేయుదురు. ఇతరులకు నీతిచైరాగ్యవిషయములను సంగీతముతో మనజేకింతురు. సంగీతములోఁ జదువుదురు. సంగీతముతోఁ దమతమ జాతిపతులఁ జేయుదురు. సంగీతముతో నేరమాడుదురు. సంగీతముతో విచ్చమెత్తుదురు. మనకేకాదు ప్రపంచమునకు ప్రథమవాఙ్మయమగు వేదము పాడఁగవలె. ద్విజాలు కుభాకుభకర్మలయందు పాడఁగదవచ్చురు. సామవేదము గానరూపమే. భగవంతుఁడు సామగానప్రియుఁడు కావనీ వేదములలోఁజెల్ల నయ్యది శ్రేష్ఠమైనది. పెండ్లివేరంటములయందు ముందుగా ముత్యవల పాటలనుబాడి నభూవరులను లోనికితోనిక్తురు. నాలుగు మంగళహారతులైననురానిస్త్రీలు నల్వరిలోఁ గూర్చుండుటకే లక్షించురు. “మధ్యక్రాంత్రగాయన్తి తత్రత్విష్టామివారదా”యని భగవానుఁడు చెప్పినాఁడు. పాటలేనిది తనకు తృప్తికాదని చెప్పినాఁడు. భజనాదులుచేయుట మనకల్లరకు విరితమేగదా. శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు కరుషేత్ర సంగ్రామమున వరుమన కుపదేశించిన యోగవిద్యకు క్తయనక యుపదిష్టయనక పురాణమనక శ్రుతియనక గీతయని పేరిడినాడు. ఇదియే హరికథలు మొదలగు మనదేశవిద్యులకు గానప్రధానముగాఁజేసినది. మన కాది కావ్యరత్న మగు శ్రీరామాయణమునుగలచిని వాఙ్మికి దానిని లోకమునకు వినిపించునేక తన మునలి కంతముతోఁ జదివినదో పారస్వయంజనకలది కుకలపుల లోమలకకంతములతో గానముఁజేయించినాఁడు. వ్యభావానుగుణమగు రాగములతో కావ్యనాటకాదులఁజదువుట యొకవిద్య. కుదకు పీఠిబడియందు సైతము బాలికారాలు లోకవిధమైనరాగముతో చదువుచుండురు. సంగీతవాసనలేని శాస్త్రము శ్రాద్ధమంత్రము వంటిది. లోకప్రసిద్ధమగు కాశ్మీరకేలుపుల నేతవని పాటపాడనిది అరుగదట. అంతదూరమేల? పండితునిరు నపుడుగాని, రద్దు దంపునపుడుగాని, రాట్నం నడుకునపుడుగాని సంగీతము తొండవమాడదా? నాట, లోతలు నమయమున సంగీతము మూర్తిభండదా? నిత్యకర్మలఁజేయు కృషికునికన్యమల మఱవించునది సంగీతమే. తైత్తిరీప్రేమలగా సామానులమాయ కూలీ, సిగరెట్టుచుట్టలనమ్మ పాపేలు, కాఫీటీనమ్మ మంసుకూరి యాచారి, పరిమళద్రవ్యములనమ్మవారలు సంగీతరసలహానిమగ్నమూర్తులు. వీధులయందు కాయగూరల నమ్మ కాపుకలకంకుల రాగమువివనివాయుదురా? భిక్షాన్నప్రసూచారి, నిత్యయాత్రచేయు నిరుక్యోగ మనుష్యుఁడు, భూతభవిష్యత్తులఁజేప్పు బుడబుక్కలవాఁడు, రేండ్వాలదాసరులు, కుంటపిడ్డి మొదలగు పర తంత్రతీపులకు సంగీతమే ప్రాణాధారముగదా. అన్ని దేశములయందును యాచనావృత్తిరుస్సపామని నిర్యూ లించుచుండగా మనదేశమందుమాత్ర మదియుండుటకు ప్రబలమగుకారణము హైందవుల సంగీతరసాస్వాదన మునుట కినుమంతయు నందియముండదు. సంగీతంబ సాహిత్యంబ పరస్పర్యావహక ద్వయం. దేవగంధర్వ యాత్రదాసాదులచేర సంగీతము మఖ్యముగా పరిగణించుటకు గ్రంథావలోకనమున మనకు కానబడుచున్నది.

క డు పు తీ పు

శాశ్వతమోహన రామ మోహన శర్మ గారు

౧

నాగ్నహోద్యానవాటికాంతరమునందు
విచ్చినది యెన్నడో మాధవీలతక పు
మిత్రయంబు దళము దళమందున నును
లేలదిరునవ్వులు పులకరించువాని.

౨

అది యమావాస్య. దిశలెల్ల సంధకార
బంధురమ్ములు. గగనసీమంతినీ వి
నీలకుంతలచ్చాయలోనిల్చినది ల
తాంగి పూవుకూతుండ్ర ముద్దాడికొనుచు.

౩

అపుడు పెనుగాలివీస భయంకరముగ
చిమ్మచీకట్లతెరల రచించినట్టి
భయదమృత్యుమూర్తులవోలె వరలుచుండె
భీకరానిలుచేబడ్డ వృక్షగాఢ.

౪

ప్రబల ఝంఝామరుత్పదభంజనమున
నేలపై రాలిపోయె నాపూలనొకటి.
పొంగి పోరలు దుఃఖమ్ము నాపుకొనలేక
జల్లుమనిరాల్యు కన్నీటిఝరులవోలె
రాల్చె మాధవీలతక పత్రములనెల్ల.

౫

శాశ్వతమోహన మధురప్రసన్నమైన అంతరికంఠకు దుష్టమైనట్టి రుతిని
గళమునెత్తినాడెడి వికాంగనయొక్కరు కడుపుతీపుభరింప శక్యమౌ యను
శాంతముగపాడె నాండు విషాదగీతి.

౬

కుమిలికుమిలి నాలోన నే క్రుంగిపోతి.

డి. ఆర్. ముత్తులక్ష్మి

యం. అప్పగింపు, డి. వి. కృష్ణయ్యగారు

ఈమె డిండిగల్ లో సెప్టెంబరు 1908 లో జననమొందెను. చరిత్రనమనమందియు ఈమెకు సంగీతమనిన బహు అభిలాషకలదు. ఈమె యభిలాషను చూచి యీకెలేజి యొకయుపాధ్యాయుని సంగీతము చెప్పుటకు నియమించెను. సంగీతముందు హావ్యభిలాషగలిగియుండుటచేత ఆయుపాధ్యాయునికివచ్చిన విద్యనంతయును ఈమె తన మాతృగ్రాహిత్యమున చేయుకొనెను.

డిండిగల్ లో మరి యీకెకు సంగీతముచెప్పు యుపాధ్యాయులు అప్పటికి లేకపోవుటచే, యీమె యొకగొప్ప సంగీతప్రవీణురాలుగా చేయనెంచి, తలిదండ్రులు ఈమెతోసహా మధురమతం చేసి యుక్కడ నొకవిద్యాలయమున విద్య చేప్పిరి. ఆయనదగ్గర విద్యలో కానుగ కెయారాయెను. ఈమెకంఠస్వరము బహు మృదువైనది.

ఇట్టిసమయములో వాగస్వర వాయిద్యమున మిక్కిలి శేషస్థితిపహించిన పున్నస్వామిపిళ్ళె యీకెయింటికివచ్చి యీమె సంగీతాభిలాషవెరింగిన వాడై కాగాలాపనము కొన్ని కీర్తనములనుచెప్పెను.

ఈమెమేరు మినిటటుపంటివాడై, పకనీస్వామి పిళ్ళె యనునాతడు యీకెయింటికివచ్చెను. ఈమె తలిదండ్రులుమాడ నీమెను నాటకములలోనటించుటకుపంపుటకు నిశ్చయించుకొనియుండిరి. అతడు వచ్చి కోరుటచే, నాటకములలో పాత్రలధరించుటకు పంపిరి. అతడు ముత్తులక్ష్మికి నాటకముల కనుకూల

మనుపాటలను చెప్పించెను. అప్పటికి యీమెవయస్సు 16 ఏండ్లు. నాటకములలో ముఖ్యపాత్రధరించ విధమడియుండెను.

ఇట్టిసమయములలో నాటకములలో ముఖ్యపాత్రలధరించుటయందు శేషస్థితిపహించిన బి. పి. కానకి యనునామె తనయొక్క నాటకసంఘముతో మధురమవచ్చెను. ముత్తులక్ష్మితలిదండ్రులు ముత్తులక్ష్మిని కానకియొద్దకు తీసుకొనిపోయిరి. అచే ముత్తులక్ష్మిని తనతోసేనుకొనిపోయి కొద్దికాలము తననాటకసంఘములోనుండెను. అందులో ఈమె, యీమెకు యిచ్చినపాత్రలను అతివాగ్ధర్మగవలించెను. ఈమెయు నొకగొప్పనాటకపాత్రధారిణియనిమంచిపేరొడనెను.

1928 లో కోరండ పాటిపిళ్ళె మద్రాసులో గ్రేండ్ థియేటరు (ప్రస్తుతము కినిమాటెటరు) లో నాటకమున ఈమెకు కథానాయిక పాత్రను యిచ్చెను. అదిమొదలు యాతనితో కథానాయిక పాత్రలధరించుచు, మంచిస్నేహమునుసంపాదించి దక్షిణహిందూస్థాననాట్యరంగములందు గొప్పశేరుగాంచి, ఆమహనము లాయనకంపెనిలో చనిచేసి తిరిగి మధురమవచ్చెను. మూడుఏండ్లు పనిపాటలు లేక యింటివద్దనేయుండెను.

ముసుస్వామిమదలియార్, పి.కె. వెంకటకృష్ణయ్య చెట్టియార్ మొదలగు ప్రముఖులచే 1928 సంవత్సరమునందు క్రొత్తగా కట్టబడిన ఎస్టేట్ థియేటరు

(ఇప్పుడది కొన్ని మిలిటరీ ఆధారితాలవలన తీసివేయబడినది.) నందు నటించుటకు ముక్తులక్ష్మిని ఆహ్వానించిరి. ఈ పెయింట్ నిరకంగీకరించి నెలకు 1200 రూపాయల వేతనముపైని ప్రవేశించెను. ఈ పెయింట్ ప్రధానపాత్రధారుడైనటించునాతడు వి. యస్. సుందరేశ్వరయ్యయ. ఇప్పటికీకూడ నీ పెయింటింగును ముట్టాడుఫిల్మలలో ప్రధానపాత్రధారుడుగనుండెను.

ఇట్టి సమయములో యస్. జి. కిట్టప్ప యను నాతడు కన్నయ్యకంపెనీలో పనిచేసి, అది పోవుట వలన తనంతటతాళి, సుందరంబాలో యను నాపెలో కలసి ఒకక్రొత్తనాటకకంపెనీని పెట్టుకొనెను. కాని కారణాంతరములచే సుందరంబాలో యాకంపెనీని విడిచిపెట్టెను. కిట్టప్ప తనతో నమముగా ప్రధానపాత్ర ధరించుటకు, స్త్రీరత్నము లేకపోవుటచే ఆట్రీవారికై వదకునుండెను. అఖియకు ముక్తులక్ష్మి వద్దకువచ్చి యాపెను తనకంపెనీలో చేర్చుకొని నీలంలో ననేకనాటకముల ప్రదర్శించెను.

తరువాత ఆకంపెనీవిడిచిపెట్టి యెవరైన తన నాహ్వానించినయెడల బప్పుయిండెడిది. ఇట్లు నటించి నాటకరంగమున, దక్షిణహిందూస్థానమున పాటిలేని పేరుగాంచెను. 1881 సంవత్సరములో మద్రాసు నందు పాపించుటచేత కొకంబియగ్రాంఘోనుకంపెనీ

వారు ముక్తులక్ష్మిపాటలను తీయుటకు విశ్వయించిరి. దీనికయిబ్బడు ప్లాటుల సంకీర్తనావు. మొదట్ను కిట్టప్ప, సుబ్బయ్యభాగవతర్, సుందరంబాలో మధురకు వేంచేసి, ముక్తులక్ష్మి పాడినపాటలనుతీయుటకు నామము మద్రాసు గొనిపోయిరి.

ఈమె నాటకములలో ముఖ్యపాత్రధారిణియై నటించిన నాటకములు "చంద్రమతి," "సందనార్," "భారతి," "కుమారామి," "కావలె," నీటిలో మొదట పెట్టి న రెండునాటకములందును గొప్పగ నటించినది.

ప్రస్తుతము, ఈమె పాగరుఫిల్మకంపెనీలో ముట్టాడుఫిల్మలలో నటించుటకు పోయియుండెను. ఈమె, యదివరకు, యేఫిల్మలలోను నటించకపోయినను, తానేపాత్రధారిణియైయుండునో తానే యామనిషిననుకొని, నటించుటయందు గొప్పచాకచక్యము గలిగియుండుటచే ఈమెకు ముట్టాడుఫిల్మలలో తావు దొరకను.

ఈమెనటించిన ముట్టాడుఫిల్మలు (1) పారిశ్వర (2) గాలన. ఇవి అరవములో ముట్టాడుఫిల్మలు.

జ్యోతి ప్రేమానందను నీసిమానటి మాధురీకన్యచరిత్ర ప్రచురింపబడును.

మృత్యు దేవత

తలిరుప్రాయంపుటానలు దళికులొత్త విచ్చువీరిమొగ్గవగిది జీవితము తనకుఁ బ్రియతరమ్ముగ మదికీ గాన్పించువేళ నెంత కష్టమ్ముగాఁదోచు మృత్యువన్న. సమయ మనుకూలముగనుండి నలువదగిన పనులలోమున్గి ప్రేమానుబంధనములఁ గట్టువడి వీడఁజాలని కాలమందు నెంత ఘోరమ్ముగాఁదోచు మృత్యువన్న. ఎల్లప్రేమానుబంధమ్ము లెడలిపోయి యెల్లసఖు లొక్కొక్కరే చెల్లిపోయి

అది పూడి పోమ నాథ రావు గారు

వగచుటకుఁ గేవలము తానె మిగిలినప్పుడెంత సులభముగాఁదోచు మృత్యువన్న. అమలమా నంతరాత్మయు నచలభక్తి గలిగి శాంతమ్ముగా నాత్మ వెలుఁగుచుండి స్వర్గసుఖములు మతికీ గన్నదెడువేళ నెంతయానందముగఁదోచు మృత్యువన్న. ఉన్న యంగబలమ్మెల్ల నుడిగిపోయి దృష్టి కనుమందమయి తన తెలివికున్న మహిమలన్నియు మరపుచే మాయునపును ఎంత యుపకారముగఁదోచు మృత్యువన్న.

అభినందనము

హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

౧

తుడి స్వతంత్ర్యపరాభిలాషులగు యోధులవోరు సంగ్రామి
య్యది; యిందున్ జూర మేటిపూరుషులు శంకావిష్టులొందున్ద్రు నీ
పుదితార్కప్రతిభాసమానవయి యువ్యోగించినావింత నో
ముదితా! ధన్యవు నీదుజన్మ కడుసంపూజ్యులు మాకెప్పుడున్.

౨

వైరులుసంగరంబునఁ బ్రపంచము నొక్కట నెత్తివచ్చినన్
జూరవగల్వఁజాలు పరిపూర్ణులు; వారికి నున్న వెన్నియో
నారసముల్ ఫిరంగులు ఘనంబులుగా నవిలేక నీవు న
వ్వారలమారుకొంట పరిపంథుల యోటమియేము మానినీ!

౩

ఉబుసుదొరంగకే నుదతు లొద్దికఁబోయిదురంచు భీతిమై
యబలలటంచు పూరుషులహర్షి శముల్ వదియించుచుండ్రుగా
క, బయలుదేరి పూరుషులొ కామినిలో బలహీను? లంతటన్
ప్రబలు నిజంబ. ఇట్టియువపత్తికి హేతువదేము? మానినీ!

౪

కలకాలంబువనుండి యొక్కగతి నీకాయంబు క్లేశంబులన్
గలనై నన్ నహియింపరోసిడిది; ప్రకాంతక్రియానై పుణిన్
గల కష్టంబులనెల్ల నోర్పుచును నున్నావమ్మ నీవిప్పు డో
లలనా! యేటికిఁగల్గె నీతెగువ? పల్లాపింతువే మాదెనన్?

౫

వీరపత్నివి కాఁగోరి వెతలఁబడుదో?
వీరమాతవు కాఁగోరి వెఱిపాదో?
వానితో నేమి మాకుఁగొవలయు? నీవు
వీరవనితవు మానమస్కారశతము.

— పువ్వు పిండి వంట —

ఒక మానెడు బియ్యము నీళ్ళలో వానలో పీడగట్టి, పెత్తెనిపిండిగా కొట్టి ఆరవిచ్చి రెండు కొబ్బరికాయలు కొట్టి కోతకలోయను ఒక పోలడునుంచి నీళ్ళలో తాగునీటికి పిండగావచ్చిన తెల్లని నీటిపొలను ఆర తెట్టిన పిండిలోపోసి కలిపి చలక్కాయంత ఇన్న ముద్దకూడకలిపి, పొలికపంపు పంచదారనుకూడకలిపి, పిండిని బాగా చల్చుగాచేసి, గులాబీగుత్తి (పువ్వుకోరము) అను పోకపానుగ్గిచే గులాబీపువ్వును పండ్ పలెను. పండువిధము బూరెలమాకుడులో ఒక కేరు మానెలో దానిని బాగుగా కావలెను. కాగిన మానెలో గులాబీగుత్తి (పువ్వుకోరము) ముంచి, పంటనే చల్చుగాచేసిన పిండిలో ముంచవలెను. అప్పుడు గులాబీగుత్తిని చల్చునిపిండి కొంచెము పట్టు కొనును. ఆగులాబీగుత్తిని తిరుగమానెలో ముంచిన బూరెలమాకుడులో గులాబీపువ్వులూనున పువ్వురాలు ముండును. ఈవిధముగానే గులాబీగుత్తిని కాగిన మానెలో ముంచుట, దానినిచల్చుని పిండిలోముంచుట, దానిని తిరుగమానెలోముంచుట చేయుచుండిన మానెలో పువ్వులు రాలమండును. వాటిని కొద్దిగా దోరవేపుతేగనిచ్చి పైకిచట్రముతో తీయవలెను, దీనినే గులాబీపువ్వుని, పువ్వుపిండివంట అని అందును. ఇది చాల ప్రశస్తమైనది. గులాబీగుత్తి (పువ్వుకోరము) అడుగుభాగమున పంచపాళికలెనుండును ప్రభాగమున కొబ్బరికోరముకన్న విశేషములేదు.

— ఒకటి రత్న వర్తి.

— బాబ్బా సి కాయ కూర —

ఇది చుడ్డకోరకాక కూరకుకూడ మనయోగిం దును. దీనిని పవనపొట్టువలె బాకుతోనరక కడగి పోపుబాగుగావేయించి పోపులోవేసి ఆచాలు మన కిష్టమైనన్నిమూరి అమద్దను దానిలోవేసికలిపి పొయ్యి మీదనుంచి మగ్గి ఉడికినతరువాత తీసితినిన చాల బాగుండును. తెలియనివారికి పెట్టి ఏమిబూరని అడిగిన చవనకాయ కూరనియండును. లేనిచో పొట్టును ఉడక పెట్టి వార్చి పోపు బాగుగవేయించి ఆడకుకలిపి పోపులోవేయవలెను. రెండువిధములలోనూకూడ కొంచెము చింతపండుపులును వేయవలెను. మరొకవిధము: అరటికాయకూరవలె పెద్దముక్కలుగా తరిగి ఉడక నిచ్చి పులునూ ఆచాపోసి పోపులోవేసినను బాగుండును. ఈకూరకు కొంచెము దోరగామన్నకాయ అయినచో నెంతయు బాగుండును. ఇది నుమ్మిడి కాయవలెరిగి పులునులోకినూడ ఉపయోగించుటకు వీలగును.

— కొలచన నరసమ్మ.

— సాన్ జాన్ చేయు విధము —

ఆరసంపుమంచివేయిని బాణలిలోపోసి కావ వలెను. అందులో అరపడి గోధుమనూకనుపోసి కూడ కుండా దోరగా ఇనుకరంగుగా వేయించవలెను. తర్వాత పొగలేని కుంచలిమీద ఒకపడినీళ్ళు కాగ నిచ్చి ఆకాగిననీళ్ళలో ఈవేయించిననూకను పోయ వలెను. కలియతెట్టి పదలంపంచదార వీలకులపొడి? తులములు, నేతిలోవేయించిన తీడిపచ్చకాని తోలు దీసిన తియ్యబాదంపచ్చగాని తిరులములతోనే అన్నము

వలె ఉడుకబెట్టవలెను. ఉడికిన తర్వాత కొద్దిగ చల్లారనిచ్చి కన్నుని నేయి 1 పంపుపోసి కలియబెట్టిదించవలెను. బాగుగ చల్లారివపిదప ఉపయోగించుకొనవచ్చును.

— కేసరి —

కేరుగోధుమరవ్వ తీసుకొనివచ్చి బూర్తి మోతుడుని ప్రాయ్యమీదపెట్టి అందులో సవాళేరు నెయ్యి వేసి బాగామరగనిచ్చి, అందులో పంపుతడివచ్చు, ద్రాక్ష పండు, చారపచ్చవేసి బాగావేగవపిమ్మట కేరుగోధుమరవ్వ వేయవలెను. రవ్వవేగవపిమ్మట కేరు పాలుపోసి అరపావునీళ్లుపోసి బాగాకలుపువలెను. బాగా ఉడికినపిమ్మట సవాళేరు పంచదార వేయవలెను. కుంకుమపువ్వు కొంచమునీళ్ళలోకలిపి అందులోవేసి బాగాకలియబెట్టి దించవలెను.

— అప్పరహాల్యా —

పారపచ్చ కర్పూరపచ్చ పెద్దదోసపచ్చ చిన్నదోసపచ్చ యివి ఒక్కొక్కటి అరపడి సిద్ధపర్చుకోవలెను. పొట్టుదీసి తియ్యబాదంపచ్చ గనగపాలు 8 కులముల వీటిని ఆవుపాలతో మెర్రగా మారవలెను. కలకండను అరపంపుచెచ్చి పాకముచేసి ముదురు పాకముకాకుండా చూచి యీనురినముద్ద అందులో కలుపువలెను. 2 దొన్నులపన్నీరు కొద్దిగా కుంకుమపువ్వు కొద్దిగా కన్నూరి ఒకవరహాయెక్కుచేర్చి బంగారు నున్నారేకులనుకూడా చేర్చవలెను. చేర్చి హాల్యా తయారుచేసిన మిక్కిలి రుచిగనుండును.

— జర్దా —

పచ్చిలియ్యమును పోలెడుతెచ్చి బాగుగాఉడికిపెట్టుకోవలెను. గిన్నెలో మంచిఅప్పారవక్కర పదలం తెచ్చి 1 అకాకు నీళ్ళలోవేసి పాకముచుట్టవలెను. పావుకులం కాక్కిరకుంకుమపువ్వు నూరియుంచవలెను. అరపంపు మంచి నేయిని గిన్నెలోపోసి లవంగములు, దాల్చిన చెక్క, పెద్దతేలకజ్జ, మరాటి మొగ్గలు, ఏలక్కాయలలోనిగింజలు, బాదకాయ, బావుగ్గి, చలవమిరియాల యివిఅన్నియు పొడిగాకొట్టి నేతిలో

వేయవలెను. తర్వాత కుంకుమపువ్వు లియ్యమునకునరిగడు మంచినీళ్ళు ఆనేతిలోపోసి చక్కగా పొంగనిచ్చి అపుడు లియ్యమువేయవలెను. లియ్యముఉడికినరు ఇగిరితర్వాత 1 అరగంటకు చారపచ్చవేసి చక్కెరపాకముపోసి గింజలుతీసిన ద్రాక్ష పండ్లు తియ్యబాదముపచ్చవేసి కలిపి 5 నిమిషములు మరల పొయిమీదపెట్టిదంపుకొని తినవలెను.

— తేరా —

3 కులముల మంచి నేయిని ఒక బాణలిలోపోసి చక్కగాకావవలెను. కాగినపిదప కాలుపడి గోధుమ నూకను దోరగావేయించవలెను. 1 పడిపాలను సన్న పెగమకాచి పొంగువచ్చునప్పుడు వేయించిఉంచిన గోధుమరవ్వను దానిలోపోసి కలియబెట్టి 3 పొంగులు బాగావే ఏలులం తెల్లచక్కెర 1 పంపు గింజలుతీసిన ద్రాక్షపండ్లు 4 కులముల వీలకులపొడి వేయవలెను. అటుతర్వాత 4 గురిగింజలయెక్కు కాక్కిరకుంకుమపువ్వును ఆవుపాలతోనూరి అందులోవేసి చక్కగా కలియబెట్టవలెను. 1 పంపు ప్రళిప్తమైన నేయిపోసి గిన్నెను మూతగివానెవగట్టి 5 నిమిషములుతొలి తినవలెను.

— సునర్ల లక్ష్మీనరసమాంబ —

— ములక్కాడల ఆవరసము —

అప్పుచేకోసినటువంటి పాతిక ములక్కాడలు తెచ్చి 2 అంసులములచొప్పున ముక్కలుగా తరిగి ఉంచవలెను. 1 కులం అవాలు, 1 కులం లియ్యం, కొద్దిగా కొబ్బరికొర్రు, మావులపచ్చ, పసుపువేసియచ్చి ఒకపూత్రలో ఉంచవలెను. వేరొకపూత్రలో 2 కులములనేయివేసి, కాగినపిమ్మట 1 కులం మినపచ్చ, పావుకులం అవాలు, అరకులం మిరపకాయముక్కలు ఇంగువవేసి బాగావేగవపిమ్మట 1 నేరు నీళ్లుపోయవలెను. తరిగినటువంటిముక్కలు అనీళ్లలోవేయవలెను. ముక్కలు బాగాఉడికినపిమ్మట, రుచ్చిఉంచినముద్ద ఉప్పువేసి బాగాకలిపి దించవలెను. బహురుచిగా యుండును.

— చి. లక్ష్మీబాయమ్మ.

స్వాగతము

శిరోమణి వారణాశి గంగాధర శాస్త్రి గారు

పరుల కుపకృతినేయు సద్భావమరసి
ప్రజలసంతోషముడువ శాత్రవగణంబు
కడలకొనలంటఁదొలిన కాలమూర్తి!
స్వాగతము నీకుఁ గొనుము వర్హురాజ!

క్రూరత్వంబున నెల్లలోకులను సంక్షోభంబు నొందించి, నో
రారం ద్రావుట కొక్కఁగుక్కఁడుదకంబైనం బ్రసాదించ కే
వారంబోయిన మాడ్చు నూష్మకుని నిర్బంధించి తీవ్రంబుగా
ధారాపాతశరాధి ముంచితి మహాత్మా! నీకుఁ గేహోచ్చైవదన్.

తరళవికాస విద్యుదసింధుర శత్రులగీటడంచి భీ
కరభవదబ్బనదృటనికాయము తీవ్రశతఘ్ని సంహతిన్
గుఱిగనియేసి, యార్చి, రిపుకోటివదల్చి, నిదాఘరాజఁ బె
న్నురమున స్రుక్కఁజేసి, సకలోర్విని జీవములిచ్చి ప్రోవదే.

రోహిణిని నీదు మృగశిరుఁ
దాహవమునవెన్నుదన్ని యార్పటిమెఱయన్
దాహనమస్త్రము ఘనసం
దోహముననుబోలఁ తొగరుతొలఁగి యడంగెన్.

జీవములనిచ్చుఘనుఁడవు
కావుననే చాతకాధి కడుముదమున నీ
త్రోవ కడురేగి సాహృద
భావముతో సరసరీతి వరలుచునుండున్.

బంగారమా? బ్యాంకా?

191

శ్రీ. వా. కేంకటరమణారావుగారు "హైందవ శ్రీమం; ఆధరణములు" అను తమ వ్యాసశకలమున హైందవవారీమణులుకూడ ఆధరణాభిలాషయును యజ్ఞావసునుండి తొలగి తమధనమును తమపేరనే బ్యాంకులలో చేపెక్కినవనో మంచిపనియని లోకమునకు చాటివారు. ఇటీవల బ్రహ్మశ్రీ పద్మ సూర్య వారాహణిగారు ఆధరణములనే సమర్థించుచు శ్రీమం హెచ్చరించియున్నారు. వ్యాసకర్తల, పాతకమహాశయలులేయని యనత్యవకంఠ కళనముగనుండు నిజస్థితి నే ప్రేమించు పుణ్యయోధులను దృఢవ్రత్యముతో బ్యాంకును సమర్థించుటకు మాకు గల కారణముల విదిగుప్రచారముచున్నాము. పాతకు లాపాదించురుగాక! ఆడువారలకు తప్పక ఆధరణములుండవలెనని వాదించువారు మొదటకొనంగు కారణము మరలనిషయమైనది. "కన్యాసాలంకృతం సాన్ద్యం" యను సూక్రము వాధారము చేపెక్కిన యున్నారు. వైష్ణవము వివాహకాలమందు వాడబ్బడిదని వేర్రవాయ నవసరములేదు. ఇందు "సాలంకృతం" యను సమాసార్థము రెండువిధములుగ తీయవచ్చును. అందొకటి భౌతికము; రెండవది యాధ్యాత్మికము. 'బంగారము, వెండి మొదలగు భోజనములచే చేయబడిన ఆధరణములు ధరించుటకుంటి' యని భౌతిక యర్థము. ఇది సామాన్యులు తీసికొనియేర్థము. లోపములచే రయారుచేయబడిన నగలుధరించినపుడే "యలంకృత" కల్పము సిద్ధిపొందవచ్చుననినది. పారిసామచింతన క్రియాలోలుడగు ప్రహ్లాదుడు సాలంకృతమును, అలంకృతియన్న నొక శక్తికి మెరుగుపెట్టి రాణించేయవచ్చారము. సావ్య భోమతమాడగు ప్రహ్లాదుడు కొహినూరు వజ్రమును ధరింపకపోయినను-తనలోని విష్ణుభక్తియను మగుణము వలంకారముగాజేసికొని- యలంకృతుడయ్యెను. "ఓహో! ఆడవాళ్ళనుగురించి మేమడుగులే మొగాళ్ళ ఉదాహరణం ఏమిటంటారేమో! పతిమరణించిననూ,

నిచ్చేవయగు సత్యవంతునిపై ప్రేమత్యజంపక యాత నికై యయిని యాచించిన సాచిత్రిలోని సుగుణ మామె కలంకారము. చావంజేసి యామె "సాలంకృత." ఆధ్యాత్మికార్థ మిరీతి నిట్టియెడల వర్తించును. ఈరెంటిలో నేది మిక్కిలి మంచియర్థమో యోచించి మనవిషయము నిర్ణయించుము. తండ్రి తన పుత్రికను పరాధీనము చేయునపుడు-తన పిల్లవయసున పిన్నయనియూ; సర్వసుగుణములను అలంకారముగ కలదనియూ; ఇంకను సుహృదయము కలదనియూ; పటుడు పరిగ్రహించుటకు తగినదనియు చెప్పుననియే మానవ్యుకము. అటులు యాధ్యాత్మికదృష్టిలో కన్య యొక్క మగుగుసంపత్తులను తెల్పుచు, పటునికనవచ్చు చెప్పి చేసిన కన్యాదానము మంచిదా? లేక "సాలంకృతం" అని యున్నదిగాన తండ్రి కొన్నినగలుంచి, పిదప మామగారిచేకూడ కొన్నినగలుపెట్టించిచేసిన కన్యాదానము మంచిదా? మామగారిచేకూడ కొన్నినగలు పెట్టించినచో కన్యాదానఫలసిద్ధి యొక్కదిది? కాకిపోయే విద్యార్థి నిచ్చేవయగువానికి తమకన్య నిప్పించుటకు పిలిపించి (ప్రయోగమానీ) వానికి పిల్లనిచ్చేటప్పుడు సదరుబ్రాహ్మచారికి ధనమెక్కడిది? వానివద్ద కొంతధనముండుననియూ, వాడు తప్పక నగలుంచి వివాహమాడుననియూ నమ్ముకము మనకుంటే యాకాశప్రయాణ మంత్రంలోని నిజస్థితి కప్పిపుచ్చడం ఎందుకు? మనకు మరింత భోజనాలస్యం అవడానికే? అంతేకాక శేవలం నగలు పెట్టించే కన్యాదాత "దశపూర్వపాం దశావరేషం" అను సూత్రానుసరణంగా పెక్కుడ గడచినట్లు? తన 20 తరముల వారిని తరింపజేయటకు బదులు 20 తులముల బంగారము కన్యకీప్పించి యామె నమ్ముచున్నాడు. ఇది సరమాంసనర్తకమునకు దగ్గరయినది!! 20 తరములవారి స్వర్గలోకమార్గమునకు మధ్యనొక చైతరణేనదియైనది. కాబట్టి వేదధర్మమియగు హిందూ దేశమునగల సుతగ్రంథములలో, వైవాహికకర్మలలో

నింతటి స్వల్పార్థి ప్రాయముగల మూత్రములుండవలెను. అవనిది లాట్టెట్టెట్టె మూత్రముల యధాగ్రామమున గణించక మన వారు తప్పు త్రోవ త్రొక్కుట యుక్తమైనను మరికాదు. లేదా "పాలంకృతం" అనేదానికి ధౌతికమందలి బంగారు నీలగలనే యర్థమే మనవారు తీసికొంటారనికట్టండి. అట్లయినచో యావ్యవసారముక సాక్షులతో కూడిన కొద్దుకై ఖాక్రిందలేము. అలంకారములు కూడగల మాస్తిలము నీకెప్పుడున్నామని, అట్లయినచో యాచారము తొలగింపబడినపుడు యామూత్రము స్వచ్ఛమున దేవభాషలో మన మరగుదువులచేత మంచి తోచుచుంది మాస్తియకొవచ్చును. మూత్రములు కూర్చుండు అని చెప్పులుమామకొకండి! మూత్రము నమగల యంత్రముయదమును తప్పుగ్రహించి దాని సాచారముగ చేసికొను దురలవాటుకంటె దానిని మార్చుకొని దోషరహితులమగుట మంచివని. కాని యంతటి ప్రమాదమగు మార్పు లనవలెములేదు. "పాలంకృతం" యనగా చెనిచెప్పిన యాధ్యాత్మికయర్థము సరిపోవును. ఆచారవంతులగు మన పూర్వపు మత మిరువుల యుద్దేశ్యమనియే. ప్రస్తుతవివాదకు ఖాటుగ నేరదు సంస్కృతమూత్రములచెదకే కొందరు మత ప్రవాహమునకు కంసాలి నీరేకుతాతకు ముడిచేసేరు! ఆమడి బాడగాఉంది. తేలిపోయింది. ఈ అలంకారములిచ్చి యిప్పించడం శీలం లోకీకధర్మం. ఇందు రెండువిషయములున్నవి. (1) అర్థికచింత (2) సంఘములో తమ గొప్పనం చెల్లించేయటం. పూర్వము నేరిడి నేటివరకు మనప్రాంతప్రేమ పురుషుని పోషకంలో నున్నది. ఆపురుషుడు సునుగుసంపత్తికల పాదై భవార్థవాపరుడై, యాయురాశోగ్రుణంతుడై నచో అమర జీవితము పరిగ నడచును. లేక నడిచి కాలముననే యచారితరము చాటిల్లిననూ యామె జీవితముభోగిపాలై, యన్నవస్త్రములకు కడుంగడుత్రమ చెందుదున్నది. ఈసంగతిని పెద్దలలోంచి యెట్టి దుష్కర్తవ్యవికముగ తలపించినపుడు "వాన" యని చెప్పుకొని పరాధీనముకాకుండ స్త్రీ తాను జీవించు

టకు తీవ్రపాధిచేసియున్నారు. అట్టి సందర్భమున ఏ 20 రులాల బంగారుమో పెండికాలమందు పెట్టింది, దానిని చంటనగగియించి, తీరా పనికచ్చినప్పుడప్పుడే అనలలో తూదోషంకు వెలెయ్యకొనుట కంటె ఆధనమును తొలికుండి బ్యాంకులో వృద్ధికిచేసి స్త్రీయొక్క యార్థికపరిస్థితిని మనముతాగుచేసినచార మగుచున్నాము. ఇందుకూడా విశేషముకలదు. ఈ స్త్రీల ప్రత్యేకనిపుత్రవర్తనలుటలో తారతమ్యమును చూపినారు. ఏలవన ఒక బహుధనవంతుని భార్య, పతి మరణించిన యనంతరము-తన పూర్వనుచాపిసీకాల మందుండెడు యొన్నత్యమునుండి యొక్కసారి క్రింద పెట్టున పడకుండ యామె హోదానులయు ధన ముండునట్లు యామె కష్టపడనగలను కొరుచున్నాడు. లేనిచో నై "పాలంకృతం" అన్న మూత్రమునర గంగా తప్పక బంగారునగకావాలంటేరీదలు, ధని కులు ఒకపాపురులం చుట్టునుపెట్టి కార్యంనిర్వహించ కూడదా? అది అలంకార మనిపించుకుంటుంది; అలాచెయ్యరు: ఏలవన వారి యోగమును స్త్రీప్రత్యేక నిధిని పెంపొందించుట. సంఘములో తమ గొప్ప తనమును చాటుట. ఒకావిధ:-మిస్టికెన్ని రులాల పెట్టెడు పిన్నీ? రెండోవిధ:-కట్టకానులనేరు జరిగినగొలును చేయించేరు. ఒకావిధ:-మాఅమ్మయ్య గారి పూర్ణము 20 రులాల వడ్డాణం, 20 రులాలకంటె, 12 రులాల జరిగినతోడ్తోనే యిచ్చేసేరు. లేకపోతే మామన కుంకంబరిణి చట్టుగోవంది. ఇటువంటి సంభాషణలు మనకు తోజాతెలుస్తున్నాయికదా యిక్కోలో. నీటినిచట్టిచూస్తే సంఘంలో యిదోరుకాచారం. దీనిని తొలగించడానికి ప్రయత్నించాలి. దీనికి మారుగా కలిగినంతమట్టుకు వాయిదాలతోప్పన స్త్రీలపైర బ్యాంకులో ధనముచేసి వారి యార్థికపరిస్థితి తాగుచెయ్యాలి. "చర్చికంటె ఊరగాయ ఘనం" అన్నట్లు చేయించేనగమీద మహర్షిక్రింద మనం వ్యయపరిచే ధనానికి పేరయ్యన్నదా? దీనివల్ల ప్రయోజనం ఏమి? అలంకారమునకు అందమునకు ఏమి సంబంధం? బంగారునగలందుకోనినగాని

పాండర్యము లేదనుట యొకరేపు. మన కవులుకూడ స్త్రీవర్ణన ఘట్టములయందు, స్త్రీయొక్క సహజ పాండర్యములకు ప్రాముఖ్యతతోనంగి వాటిని వర్ణించిరి గాని యానగల యపేక్షలేదే? జగన్మాతయే, జగత్సౌమియేమన నీతామహాదేవికగల పాండర్యము పద్మాసంపెట్టుకొన్న తాటకకు లభించువా? సర్వేశ్వరుడొసంగిన యంగసౌష్ఠవముకలిగి, సుగుణములతోను, విద్యాధనముతోను ప్రకాశించు స్త్రీని ధర్మపత్నిగా తీసికొనిన పురుషునకున్న యిహపరపౌఖ్యములు— పుష్పతాటిలు నాటిమగ్ధ్యాన్నం గవర్ణమెంటుముద్దరగల పెద్దకాను భార్యకు యమమువిద్యుకొనిన చతికి కల్లనా? విద్యావతులగు సోదరీమణులు బాగుగనిందలి నిజమును గురైరిగి, మామృషిపాదముతో నేటిధ వింది, యజ్ఞానులగు కొందరు సోదరీమణులను యాధరజాళిలాపయను శృంగునండి తొలగించినచో మన దేశపు యార్థికసీతి యెంత బాగుండును? రావ మన బాగరికత యెంత వృద్ధిచెందును? స్త్రీసహజ పాండర్యవంతురాలు కానిదే నగలుపెట్టినచో ఆమెకు పాండర్యము పొచ్చువా? శరీరమునుపట్టి నగరాణింతుట మనము విత్యయకమవున్నాము. నగను పట్టి శరీరము రాణింతుటకల్ల. రెండువిషయాలూ మన స్వామభివంశానిదే! ఇంతకూ పాండర్యమనునొక శారీరవిషయమున కంతమెక్కడిది? దీవినికొల్పుట కనకాకమేది? నగపల్ల పాండర్యము వృద్ధికాపేరదని వ్రాయుచూ, మావ్యాసము చదువువారు రేమాహంశములను యోజింతురని నేడుచున్నాము. సర్వేశ్వరుడు సృష్టించిన స్త్రీపురుషులకుగల పాండర్యమునకు ప్రాముఖ్యతతోనంగి దంపతులు సంతరించుట మిక్కిలి తప్పు. మనకు కావలసినది సుగుణవంతులై, ఇట్టిసుగుణములూ మానవసృష్టయమునండి రావలెను. మైపు ధౌరుగల్గిపల్ల కలంగనేరవు.

“చేతులకు తొడత్రదానము

భూతలసాధులకు తొడత్ర బొంకము ధరలో

నీరియో తొడ వెవ్వాదిక

నాటికి మానందెతోడవు నయియుగ సుమతీ!”

నిలువుటద్దములో చూచుకొనటకంటె స్త్రీలు తమ వ్యాదయములోనికి చూచుకొనినచేలు. వ్యాదయమున రెండు ప్రతిమలు సృష్టయలగు స్త్రీలకు కనబడును. (1) నగరీయనిదే తమకరుణకు మాత్రుడు కాబాలదని నుడివినపుడుగల ధర్మప్రతిమ. (2) స్వర్ణయభూముల సృష్టించబడిన ప్రేమామృతమును ధర్మతోరనతోడనే యాతనికొసంగి, యాతనిపాదపీఠచేయ వాతడానంబాంబుధి నీదులాడుప్రతిమ. ఈ రెంటిలో మీశేషతమ యిచ్చనూ దానినే స్వీకరింపుడు—దానినిమి త్రేమీ పాటుచుడుడు—నగలున్నప్పుడు మీజందము జెచ్చును. నగలుతీసినచో విభాసాందర్యము తగ్గువని వ్రాయుట సరకులు తెల్లములే యగుటకు నర్హులనుట. చాడు Advertisement లో ఒక నిలువుటద్దం కూడాపెడతారు.

—వడ్లమాని అప్పారావు.

౨

బంగారమునకా? బ్యాంకునకా? మినోటుఅవగా నానోటు రెంటికిని చుంచు చెప్పదను. వలనన రెండును స్త్రీల కుపయోక్తమగునవియే. స్త్రీ చుప్పు మార్గసారాయణరావుగారు వ్రాసినట్లు పాశ్చాత్యనాగరికత నించుక మరచి ఆధరణములధరించి అద్దమున దమ్మచతి వింలమును చూచుకొనినచో నిజమునకదియే రమణీయముగనుండును. ఆధరణము రెవ్వియు లేకున్నస్త్రీ మూర్తి కందమేరేదు. అట్లని తమకుగల ఆస్తిపెల్ల రవ్వలకు, రాళ్లకు వెచ్చించి నేలకునేలు సొమ్ములతోడ లిపై నెక్కించుకొని రియసుట నింద్యమునగుచి. పాధారణముగ ధనవంతులగు వారి వారీమణులు 1000 గూచ్చుముల విలువగల భూషణములను, తదితరులు తమకున్నంతలో కొండ్లిగను ఆధరణములు ధరించి తక్కుంగల ధనము బ్యాంకిలో చేపిక్కినట్లు తమ మైనసవి. తమకుగల ధనమంతయు నగలయాభరణము చేయించినప్పుడు సడరాని యొక్కట్టులమిల్లడను గావలసినప్పుడు. కనుక ప్రతి స్త్రీయును తనకున్నంతలో కొలదిగ నగలను చేయించుకొని తన పాండర్యమును పెంపొందించుకొనవలెను. అట్లుగాక మరొక

ద్రులను, పిదప పతిని బంగారముతోరకు వేధించు అతి
మలు తెలివితేల్పున వారనుట నిక్కము. ఎప్పటికిని
కొంత వస్తుయాచకమున మరికొంత ధనయాచకమున
నున్నచో మంచిది. ఏదియైన అవధవచ్చి ధనయాచక్య
కమైనప్పుడు చటాలున బ్యాంకిలోనుండి తీసికొన
వచ్చును. వస్తువునప్పుడు అమ్ముటకష్టము.

—తొయి రత్నమాల.

3

బంగారమా? బ్యాంకా? అనువిషయమున శ్రీవత్స
మూర్త్యవారాయణగారు సమర్థించినబంగారమే సరి
యైనదని తోచుచున్నది. కారణమేమన, భారతనాశీ
మణుల కలంకారములు నగలే. పుట్టినింటివారును
మెట్టినింటివారును పెట్టుకలసిన విధాయకముప్రకా
రము ఆనాడిగావచ్చుచున్న ఈఆచారము యెవరును
మానజాలరు. ఒకప్పుడు నగలు బదులు నగడే వారు
ఇచ్చినయెడల ఎంత బ్యాంకిలోనుంచినను అది నిలువ
జాలదు. సంపారములో అనేకములగు కష్టసుఖము
లకు ధనమే మూలము. కాన వారియొద్దనుండే ధన
యాచకముగానున్న ఈసౌమ్య దినదినము వ్యయముకా
సాగును. అదియే నగలయాచకముగానున్న యెంతకష్ట
ములకోర్చినను లేమ ఆధరణములదీయి సాహసించు
ప్రాంతవస్త్రీ. కాన అలంకారములనియోజించినను బం
గారమునకే స్థానమివ్వవచ్చును. లేదా లేమయాశీగా
భావించినను నగలే కలకాలముండగలధనము, కనుక
యేనాశీమణియు ఆధరణములమీదయై పక్షపాత
బుద్ధిగలదైయుండునని వాయుదేశము.

—సామినేని హనుమాయమ్మ.

౪

బంగారమా? బ్యాంకా? అనువిషయమున నా
పీటను బంగారమునకే ఇచ్చుచున్నాను. బ్యాంకులో
దబ్బును కావెపెట్టిన ఉన్నవారనుభవించుదు. తాను
మాత్రము దీపపు సెమ్మన లెనుండుటగదా లాభము.
స్త్రీ అలంకారమే ఆధరణములు. శృంగారముం
తయు స్త్రీ నగలలోనేగలదు. ఇదియునుంగాక ఒక

యాత్రచరిత్రనచో, పైకముకావలసిన నవ్వులు ఆ
నగలనమ్మి ముఖప్రయాణమునవర్చవచ్చును. బ్యాం
కులోనున్నచో రాతలు, పూతలు నెంతయో కాల
వారణమగును. స్త్రీ లాభరణములనుధరింపకపోయి
నచో విశ్వప్రాప్త్యాణుల చేతివలనవృద్ధియొట్టు?
హిందూదేశమున నవనాగరకమున కలనాటుపడి పురా
తనరాటపక్షిలము నీస్త్రీలెల్లంబరింపకేసికొ అట్లే నీ
విశ్వకర్మల పనిపాట లంతరించుటకుకూడ స్త్రీలే
కారణభూతులగుదురు. స్త్రీవద్దనున్న సౌమ్యులన్నియు
ధర్మసహితము స్త్రీఇష్టములేనిదే ముట్టుకొనుటకు
(స్త్రీధనము) అధికారములేదని చట్టమున్నదిగదా?
ఇంత కట్టుదిట్టమగుబ్యాంకు, స్వాతంత్ర్యమును బ్యాం
కునుండచి ఇతర బ్యాంకులలోవేసికొనుట నెంతయు
సమంజసముగాదు.

—అయ్యదేవర బాలాశ్రీపురసుందరమ్మ.

X

“బంగారమా? బ్యాంకా?” అను పప్పు మూర్త్యవారా
యణగారి ఆశ్రిప్తాయముతో మాపీటబంగారమునకే
ఇచ్చియున్నాము. కారణాంతరములచే దివాలా
తీయసమగతగల బ్యాంకులందురాటకపు. నగలు
పోయిన ఏమిచేకెదరెదరేమి? వాటియజమానుల
జాగ్రత్తజాగ్రత్తలలో ఆనిశ్చయమిడియున్నది.
కాబట్టి రైటయున్న రెండుపక్షాలతో చేతిలోయొన్న
ఒక్కపిట్టనమానము చేటకానికి. ఆరెంటికికాకాసిం
చిన చేతిలోదిపోవును. స్వేచ్ఛగల రైటరెండుపిట్టలు
పారిపోవును. అట్లే వడ్డీకాసిందిస్త్రీలకలంకారములై
నిధియాచకములగు నగలను పరిత్యజించుట అనిశ్చయము.
స్త్రీవద్దమైనధనము కౌశ్మియాచకముగా గాని భూ
గృహయాచకముగకాని ఉన్నవారనులపేరులకు(పుత్రు
లకుకాని) లభ్యమగును. వస్తుయాచక ధనముక్కటియే
స్వాధీనస్వామభిముత్సాధికారముల కనుకూలించును.
సస్తుయాచకధనమున్నస్త్రీలకే అవాంతరములువచ్చినా
నిలువబడగలరు. లేనివారు అనగా అజ్ఞానముచే నగ
లమ్మివడ్డీకివేసికొని భూమిపుటలు స్వాధీనము చేందక

శ్రీమతి

బేతా నీలమణిబాగు

'కృక విజ్ఞప్తి' అని ఈ తెలువానీన
చట్టవ్యాసము ప్రాంతరమున ముద్రితము.

శ్రీమతి

వై. లక్ష్మీసుందరమణిగారు

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ఏలూరుపట్టణ
వాసిని. విద్యావతి.

అమ్మోయ్, మవేం!

ఈ ఆకస్మిక చాయాచిత్రము శ్రీ కొడవటి గంటి కృష్ణమూర్తిగారు గంటూరునుంచి తీసి వది. ఆచార్యభూషక పద్మేశ్వరమూ, అలంకారసమయముల ఆశ్వాసించి అల్లరిమాటలాడును ఆపదేశ్వరమూనంది ప్రకాశితమ, అలంకారసమయపుగీతము కొంతభంగమాటగలిగియున్నాడు.

ఈరోజువరకు గౌరవకాలక్షేపముచేసికొనిన స్త్రీవిధి పక్షమున మరువాడే పంటమనిషిక్రిందనో నిక్కబింది మోసుకొనియో జీవితము గడుపుచుండిన కాంతల సంజరినోగాంచుచున్నాము. వగలన్న అవి కొన్ని విక్రయించి జీవితావశేషము ముఖముగాగడంపుకొనున కదా? కన్యాదానసమయమున జనకుడిచ్చిన అధరణ ములను సెత్తుచిదిగమయమున మామాగారిచ్చిన వగలను స్త్రీకి సర్వాధికారమగును. అందుకే స్త్రీకి (హిందూస్త్రీకి) పుట్టింట అత్తింటమాదా చారపత్వ పుహక్కులేని మనచేకస్త్రీల కీనిధి కలిగియున్నదని మాఅభిప్రాయము.

—ఆచంట సత్యవతిమ్మ.

౬

బంగారమా? బ్యాంకా? ఇది నిర్వివాదాంశము. మావధిమానములను పరీక్షించుటయందు దిండుకైవా అనుభవము కలవారి కీపంచేహముండదు. హైందవ స్త్రీలలో పాశ్చాత్య వాగవికలా నిమగ్నలైన వారిలో సహితము నూటికొక్కరులకు తక్కినవారే యిను కంతమందు బొందితో మాంగళ్యములను, చేతికి రబ్బరుగాజులను ధరించి తమ యాధరణముల నమ్మి కొని యాక్రమధనమును తమచేర బ్యాంకులలో నిలువచేసికొనుట కిచ్చుగించరని నాఅభిప్రాయము. ఇందుకు కారణము ఆధరణములు అందమున కాధార భూతములు. సుస్థిరవికారములైన అధరణములు ఆరోగ్యకరములు. ఆధరణములు లక్ష్మీపదములు.

—కె. నాగమణి.

౭

పుష్పవయమునందలి బంగారమా? బ్యాంకా అను బ్యాంకులలోని ఆభిప్రాయముతో నే నేకీభవింతును. స్త్రీల ఆయురారోగ్యములకులేనిదని బంగారమేగాని బ్యాంకుకాదు. వారీరత్నములకు, తలిదండ్రులు ధన యాపముగాఇచ్చిన ముఖ్యముగా మాడుకట్టయలకు గురికావలసివచ్చును. (1) ఎక్కువవడ్డీకి యేగృహస్తుతకోయిచ్చిన అగృహస్తు అనలంబుచ్చుటకష్టము.

పోనీ యిచ్చెనాఅంటే వడ్డీతగ్గకపోలే ముఖముమందర తిట్టియో, చాటువతిట్టియో వధిలేక యిచ్చెదరు. (2) హిందూదేశమున పురుషులకు ఉద్యోగములూలేవు. ఉన్నప్పటికి ఉద్యోగిగృహము నిర్వ్యాపాయని గృహము ధనమునకు ఒక్కయోపముననేయున్నది. ఇటువంటి భవాభావములలో స్త్రీకి వగలేమైనా ఉన్నయెడల కడువలెట్టిచేయు ఈ సంచారములకు బ్యాంకులోని స్త్రీధనమును నిలవనిచ్చెదరా? గుడిని మ్రంగువానికి నుట్లో దేవుడెవ్వవా? పోనీ పురుషు లాధనముముట్టరన్న కల్పముందు యెన్ని బ్యాంకులు అంత రించుటలేదు. (3) అతీవలకు అధరణములు ఆరోగ్య పాధనములనిగదా మనువు మొదలు మహాబుధులవరకు నిర్ణయించిరి. సౌందర్యపోషణకు అలంకారములే అల వాలములు. అన్నివగలుపెడితే అవ్యక్తమే యేవీలేక పోలే తిమ్మన్న అవి మనవాళ్లు పామరవాడెదరు. కనుక ఆకారణముచేతనే రామకృష్ణాదిపురుషదేవత లకుమాదా మనవాళ్లు అలంకరించెదరు. కనుక తల్లు లారా! వగలయోపముననుండు మీ స్త్రీలకు శ్రేష్టము. ఇంతకూ హిందూమాతలకు మాత్రము వగలువలరాదు, ధనమువల్లరాదు. పతిధర్మమే ఆమెకు పెట్టినిధూషణము. సుగుణపుంజములే ఆమెకు చక్కదనము. ఎంత బంగారము యెన్ని దేశములకుపోయినను హైందవ స్త్రీఆధరణములవల్లనే ఇంకా మిగిలింది.

—దామోదరపు లక్ష్మీసరస్వతిమ్మ.

౮

బంగారమా? బ్యాంకా? బంగారమునకే మావోటును ఇచ్చుచున్నాము. బ్యాంకుపద్ధతిని, స్త్రీలకు కొంతపెన్నికనుమూర్ఖ నూహించినచో, అధరణము లుగ నుంచుపద్ధతి మిగుల ఆపాయకరమును, అస్థిరమునై యున్నది. స్త్రీలకు మూలధనము గూర్చుటయే ఆభిప్రాయమైనచో, యిట్టి అనివేకపద్ధతి నవలంబించి యుండదు. ఆధరణములు అందమునకు కాక వేటొండుకార్యమునకని యేస్త్రీయనగలదు? పాశ్చాత్యపు గాలి సోకిన యిప్పటికాలపు మనము, ఒక పాశ్చా

తొలుతు పరిహాసమునకు పర్కిన వాక్యమును, నేద
వాక్కుగనమ్మి, హిందూస్త్రీలు, నడవకల్గు వ్యాం
కులని పమరీంచుటాను కోమలున్నాము. ఇట్టి తోహాలు
శేవలము ఆర్థికవ్యాపారమున మునిగి కేలమున్న
పాశ్చాత్యులకు చెల్లుమగాని, మన హిందువులకు
చెల్లువు. —బంపాల జగన్నాథరావు.

౯

‘పాలంకృతం’ అనగా ‘అలంకారముతో
కూడుకొనివి’ అని యర్థము. అలంకారమనగా
నువర్తపుయాధరణములను భావముకాదు. మాన
వకులకు నుగుణములే యలంకారము. పవిత్రమైన
హృదయమే యలంకారము. నుగుణములను యాధరణ
పరీక్షలై యుండువలెనని భావముకాని బంగారపు
ఆభరణములు ధరించవలెనని భావముకాదు. “నుగుణ
సంపదలేని సుదతి చక్కదనము కలంకాలులేని సుతారు
నిమము” అనునట్లు మణిమయనిర్మితమైన యలంకార
ములుధరించినను, రంభ, ఊర్వశి, తిలోత్తమ మొద
లగు దేవతావృత్తలనుమించిన సౌందర్యనిర్మితము
నుగుణసంపత్తిలేని మానవతీమణికి యాధరణములు
కోధవిచ్చువా? మహాపతివ్రతాశిరోమణులగు ఆన
నూయ, సావిత్రి, దమయంతి మొదలగువారు ఆభరణ
ములు ధరించనంతమాత్రమున వారిసౌందర్యమునకు
లోటుగలుగునా? లేక ఒక వికలాంగములుగలస్త్రీ
వైజసావిత్రమైననగలకు ధరించినంతమాత్రమున సహజ
సౌందర్యవతియగునా? “స్త్రీజాం పతిశేషదశరం”
అను వాక్యోక్తిని మనఃపూర్వకముగా అవలంబింప
యందు ఆసక్తిగల పాధ్వీమణులకు బంగారేల? అలం
కారమేలే? మరియను ఆభరణములు అనూయును
వృద్ధిచేయును. ఒక ఇంటియందొరువురన్నదమ్ములున్నా
రని యనుకొనుడు. వారిరువురిభార్యలు ఒకరికన్న
ఒకరికి అలంకారములు ఎక్కువయున్నాయని తమలో
తాము ద్వేషించి ఎక్కువ యలంకారములకొరకు పరు
లను నీడించుదురు. అట్టి విషమనీతిలో పతివ్రత ఆభర
ణములుచేయించుటకు ధనముండనియెడల ఎక్కువవడ్డీ
యిచ్చెదనని ముగియజేసి అలంకారములను చేయించు

దును. కాని కంపాలి అందులో మోసముజేసి కొంత
ధన ముపహరించును. అలంకారములను వాల్చునంత
రములకాలము ధరించినట్లయిన వాటినిలన చాలా
తగ్గిపోవును. ఒక ప్రక్కన యాభరణములవలన తగ్గి
పోవుచుండును. మరియొక ప్రక్క ముగియజేసి పెరిగి
పోవుచుండును. అలంకారములకొరకు పరులను ఇల్లు
నీడించువనితలు “చక్రపూర్వమేం దశాపరమాం” అను
వాక్యోక్తిని ఎట్లు పాథల్యముజేయుదురో చదువరు
బాచించుదురుగాక! కనుక అలంకారములవలన ఇంత
కన్న జేయిబాధములేదు. అనగలకొరకు మదుపుపెట్టిన
ధనము బ్యాంకులోపూడ్చి ఉంచినయెడల ప్రతిపంప
త్సరమును ధనమువృద్ధివలన అధికమగుచుండును.

—అయలపోమయాలల లక్ష్మీనారాయణరావు.

౧౦

“బంగారమా? బ్యాంకా?” అను పుష్పమును
చూచినాను. ఈయంగమున ధర్మము సన్నగిల్లినది.
పాశ్చాత్యవాగరికత పరధనాధిపత్యమునకు సాయ
పడుచుండిన మనకు నిత్యము కనిపించుచున్నది.
ఆర్యకుటుంబ బ్యాంకి ఎందరు మహారాజులను, వర్తక
శిఖామణులను కంటకటి పెట్టించినదో దేవునికయిక!
అదాచే ఆశేక బ్యాంకులు తీసినవి. నేడు పరులచేత
బడిన సొమ్మును తిరిగి తీసుకొనుట బలవంతులకే అలవి
కాని పనియగుచుండ ఇక పాధారణస్త్రీలనుట
రెక్కయో? ఇప్పటి కోర్టులలో ఎట్టివ్యాధియు
లభించుచున్నదో ఎవరికే తెలియదు? “ఇందంతయుచూడ
స్త్రీరససొమ్ము తన స్వాధీనమందే యుంచుకొనుట
యుక్తము. అప్పుడే అది ఆమెను సకాలమున రక్షింప
గలదు. ఇంతేకాక ఆభరణములు స్త్రీసహజసౌందర్య
మునకు శోధనులైగల సాధనములు. అవి యా మెనీతిని
పరులకు చూపుచు ఆమెకుభవతను గౌరవమును
కూర్చగలవు. బంగారమును ఆభరణములదూషమున
తమ స్వాధీనమందే యుంచుకొనుట స్త్రీలకు సర్వ
విధముల ప్రేయమని. నేను కలంచుచున్నాను. అందు
వలన వాచోటు బంగారమునకే.

—గ. సీతామహాలక్ష్మమ్మ.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧౬౭

౧. పాటలు

క్రొత్తఅల్లునిపాట

(సంపాదకులు)

కెట్టిపల్లి వేంకటరత్నం చౌదరిగారు

అత్తవారింటికి క్రొత్తల్లుడొస్తేను
క్రొత్తనున్నముదెచ్చి మెత్తరమ్మ
క్రొత్తనున్నముతోను కోపంబువస్తేను
నల్లేరుడెప్పించి నలువరమ్మ
నల్లేరుచేతను నననపలాడితే
దూలగుండాకుతో దులవరమ్మ

దూలగుండాకుతో దుఃఖంబువస్తేను
బ్రెవలుపులుదెచ్చి బాదరమ్మ
బ్రెవలుపులతోను బాధలువస్తేను
కర్రలుడెప్పించి కొట్టరమ్మ
అబ్బబ్బ యీ అత్తవారింటికివచ్చిమఖమేంటి
వచ్చినదారినేకాశీకిపోతే మేల్మేల్.

చిన్నపిల్లలపాటలు

శ్రీమతి యల్. సుబ్బలక్ష్మిగారు

౧
వెనకావెనకా వేములతాత
కనకాపల్లూ కామనరూపు
వాగునీళ్ళూ వనమూపత్రి
తెల్లనిగుల్లో నల్లనిస్వామికి
నాలుగుచేతులూ నమస్కారాలు.

కాల్లాచెప్పలు విడిపించి
కంచెడుపాయసం జాజించి.

౩

బాలకృష్ణుడు - పండ్లు

బంగారుతలకుంచె కొవ్వశేర్లాడె
బంగారుపట్టుచీర చెంగుశేర్లాడె
పాన్నుమీదపాపడికి పావాలుదొడిగె
భమిడిపిల్లంగోరు చేతికండించె
వెల్లనేకృష్ణమ్మ గోపికలవెంట.
అంగటాచెంచెతా పల్లమ్మదచ్చె
అమ్మవాకువల్లని అడిగెకృష్ణమ్మ
పల్లవల్లపలరా పావయ్యమనకూ?
నట్టింటవున్నది రత్నాలరాసి
తప్పుకోకృష్ణమ్మ దోసెళ్ళనిండ
ముంగిటానున్నది ముత్యాలరాసి

౨
చిట్టిచిట్టి మిరియాలు
చెట్టుక్రిందాబోసి
పుట్టామన్నుదెచ్చి
బొమ్మరిల్లొగట్టి
బొమ్మరింట్లో బొమ్మనీల్లాడినే
బొమ్మలకి నూనేలేదూ;
బొమ్మలిడకి నయ్యాలేదూ;
అంతలోనే పెద్దన్నాస్తే

తప్తకోక్త్యమ్ము కోపెల్ల నిండ
ఊగిరాలత్రేళ్ళు నురకంగవచ్చు
పట్టచేనెచెతా పెట్టచేపండ్లు?
పెట్టంగనొకపండు గంపలోపడెను
గంపలోపట్టిన్ని కనకంబులాయె
గంపక్రిందాచుట్ట మాణిక్యమాయె

అడవిమార్గము

చిన్నారిపాన్నారి చిలుకవేసివు
చిట్టిమామిడిపండు హంసవేసివు
శ్రీరామఅల్లుడు సీతఅల్లుడు
రావయ్య పెద్దన్న రాజఅల్లుడు
రాజపుట్టాడన్న రాజ్యలునీకెరుక
పన్నెండురాజ్యాల పట్టానికెరుక

పాత్ర పాటలు

చిత్తరువుపెట్టినా చిన్నింటిలోనా
శ్రీశృష్ణుడన్నయ్య నేమంటెవదిసె
ఎప్పటికినియన్న నేమందునమ్మా
నల్లనీవాడందు నవ్వుమొగమందు
నల్లనీవాడందు నవ్వుమొగమందూ

౨. కథలు

బ్రహ్మ పాటలు

ఒకపూర్ణో ఒకపంతులు. ఆయనభార్య పూర్ణగడ్డి. ప్రసవించేరోజులు. అట్టిసమ
యములో ఆయన అత్యవసరంగా పొరుగురు కెళ్ళవలసివచ్చింది. ఇంట్లో ఎవరూలేరు.
శిష్యుడికి ఇల్లువప్పగించి తానువచ్చేవరకూ జాగ్రత్తగా ప్రంవలసినదని చెప్పి వెళ్ళినాడు.
పంతులుగారు అటువెళ్ళగానే ఆయనభార్యకు నొప్పులు ఆరంభమయినవి. శిష్యుడు
పరుగెత్తుకొనిపోయి మంత్రసాన్ని తీసుకవచ్చాడు. దాన్నిలోపలికివేసి తానువాకిట కావలి
వున్నాడు. పంతులభార్య సుఖప్రసవమై మొగపిల్లవాణ్ణికన్నది. బాలింతకు జరగవలసిన

అడికట్టినమనిపార పట్టుచీరాయె.
ఏన్నోమునో ప్తివే అమ్మగోపమ్మ?
వట్టిచెవులువుంటి వరిసిండితింటి
పుట్టలోపాములకు పాలుపోయిస్తీ
వనములోరామచిలుకలకు మేలబెట్టిస్తీ
కంటినే బలభద్రరాములమ్ముట్టి.

శ్రీమతి కె. మాణిక్యాలదేవి

రాముడులేడట రాత్రిసభలోను
నిద్రయెట్టావట్టింది నీకుసీతమ్మ
అన్నలారా! మీరు విన్నారలేద
ఆలిమిదపెండ్లి విన్నారలేద
అల్లిలుఒకపై న పుట్టిలుఒకటి
అవిరెండుదప్పితే అడవిమార్గంబు.

శ్రీమతి కొనరాజు సీతారామయ్యగారు
చక్కనీచెల్లలికి సైదోడువండు.

చక్కనీవాడమ్మ సారంగధరుకు
చిక్కామచిత్రాంగి చిన్నమ్మచేత
మూరుతల్లిచేత మాటబడలేకా
చావుకూలోనయ్యె సారంగధరుకు.

శ్రీమతి నాయని హనుమాయమ్మగారు

కంతా మంత్రేనానిబరపింది. ఇంతలో లిడ్లనొసట మూడుబంతులు వ్రాయుటకు బ్రహ్మచర్మి లోపలికి వెళ్ళుటగా శిష్యుడు అటకాయించగా “నేను బ్రహ్మచేవుణ్ణి. ఇప్పుడు పుట్టినలిడ్లకు నొసటివ్రాలువ్రాయుటకు పోతున్నాను. నన్ను వెళ్ళనివ్వవలసినది” అన్నాడు బ్రహ్మచేవుడు. “నీవు నొసట ఏమివ్రాస్తావో వెళ్ళేటప్పుడు నాతో చెప్పేటట్లయితే పోనిస్తాను” అన్నాడు శిష్యుడు. అట్లాగేనని లోపలికివెళ్ళి వచ్చినపనికాజేసుకొని తనదారి తాను చల్లగా బాదుకుంటున్నాడు బ్రహ్మచేవుడు. “బరే బ్రహ్మచేవుడివే. మాటఇచ్చి ఏసంగతిచెప్పకుండా నెమ్మదిగా బాటుతున్నావే. ఆగుఆగు” అని శిష్యుడు బ్రహ్మచేవుణ్ణి పోనివ్వకుండా వట్టుకున్నాడు. ఇక చేసేదేముంది! “ఇప్పుడు పుట్టినలిడ్లకు అరవయినవత్సరముల ఆయుస్సు. కోడలబేరం చేసుకొని జీవనంచేస్తాడు.” అని బ్రహ్మ తానువ్రాసినవ్రాలు తానేచదివి శిష్యుడు వడలగా సత్యలోకంచేరుకున్నాడు. “భేష్! బ్రహ్మచేవుడు నాచేతిలోచిక్కాడు” అని శిష్యుడు చంకలుకొట్టుకున్నాడు. పంతులకొడుకు నాటానూటాపెరిగి పెద్దవాడై నాడు. వానికి పదహారో ఏట తల్లిదండ్రులు గతించారు. తనజీవితం ఎట్లాగడుస్తుందాఅన్న ఆలోచనలోపడి చివరకు వాడు కోడలబేరం చేస్తామనుకొన్నాడు. కాని శిష్యుడు ఆయత్నానికి అడ్డుతగిలి “బ్రహ్మచేవుడు నీనొసట వ్రాసిందేలేది. ఆయనవ్రాలు మనం అబద్ధంచేయాలి. నీవు పూరకేవుండు. నీకు తిండి నేనుపెడతాను” అన్నాడు. పంతులకొడుకు సంతోషించాడు. అట్లు కొంతకాలం జరిగింది. బ్రహ్మచేవుడికి గట్టిచిక్కేవచ్చింది! సత్యలోకాధిపతిమాట అసత్యము కావడమా మరి! ఆలోచించి ఆలోచించి బ్రహ్మచేవుడు ఒకఎత్తుఎత్తాడు. తెల్లవారేటప్పటికి పంతులు కొడుకువాకిట ఒక మందికోడె కట్టుకొయ్యసరియార్. ప్రాద్దున్నే పంతులకొడుకు, శిష్యుడు దాన్నిచూచారు. బ్రహ్మచేవునిఎత్తు శిష్యునికి అర్థమయింది. పంతులకొడుక్కు దాన్ని అమ్మాలని కుతూహలంకలిగింది. “ఇదమ్మితే కోడలబేరమే” అన్నాడు శిష్యుడు. పంతులకొడుక్కు మనస్సునిలువలేదు. కాదుకూడదు అమ్ముతానని వట్టుబట్టాడు. “అయితే ఎవరైతే మానెడు సోలెడు వరహాలు ఇస్తావో వాడికే దీనిని అమ్మవలసినది” అని శిష్యుడు ప్రపాయంచేసినాడు. మానెడు సోలెడు వరహాలిచ్చి కోడెదూడను ఏబ్రతికినవాడు కొంటాడు! బ్రహ్మచేవుడే దిగి రావాలి! “మనఖర్మం ఇట్లాకాలింది. అఘోరించక తప్పుకుండా” అనుకుని కోడలబేరగాని వేపంచేసుకొని మానెడు సోలెడు వరహాలనుమాటతో పంతులకొడుకు ఇంటికివచ్చి వరహాలిచ్చి కోడెను లోలుకొని వెళ్ళినాడు. పంతులకొడుక్కు కోడలబేరం పాగడానికి ప్రతినిత్యం ఇదేనాటకం ఆడవలసివచ్చింది బ్రహ్మచేవుడికి. వరహాల చల్ల పంతులుకొడుకు శిష్యుడు కోటిశ్వరులయినారు. సత్యలోకాన్నుండి మనుష్యలోకానికి తిరిగితిరిగి బ్రహ్మకు బుద్ధివచ్చింది. “ఛీ! ఇక మనుష్యులకు కనుపడకుండా పోయి నొసటి వ్రాలు వ్రాస్తాను” అనుకొని అప్పటినుంచి అట్లాగే చేస్తున్నాడు.

గడుసు బ్రాహ్మడు

కొమ్మనమంచి జోగయ్య శర్మ గారు

ఒక పల్లెటూర్లో ఒక క్రాంతా బ్రాహ్మడు వైద్యం చేసుకుంటూ ఉండేవాడు. అయిన చాలామందివాడు, ఎప్పుడూ మందులు తయారుచేస్తూ ఉండడం, చాలామందికి ధర్మంగా వైద్యం చేస్తూ ఉండడం అయినవని, ఆతని పెళ్లాం మహాగయ్యారి. మొగుడితో ఎదురువాదించడం, ఆవునంటే కాదనడం, కాదంటే ఆవునందం అమెస్విభావం. మాటిమాటికి ఆవస్తువులుకావాలి, ఈవీరలుకావాలి అని మొగుడితో బబ్బలాడడమేగాని, ఇంట్లోపనులు చక్కగా చేసుకోవడం, భర్త చెప్పినమాటమీద నడుచుకుంటూ ఉండడం అమె స్వచ్ఛమలోకూడా యెరుగడనే అందయీ అనుకునేవారు. ఒకనాడు ఆ బ్రాహ్మడు ఏవోమందులుక్కాననిన వేస్తుందితొట్టుకుందామని అఖిల్యాంపాత్రం ఇల్లాపటానికి పెళ్లాంతో చెప్పాడు. ఆమె వస్తుపట్టకరిస్తూ కళ్లుమిటకరిస్తూ మొగాల్లాగ ఆడవాళ్లు రాట్లూరప్పయీ మొయ్యగలరా? వాతరంగాదురాబూ! అసాత్రంలేదం అంది. అవటంతోనే ఆ బ్రాహ్మడు కాస్తానుక్కూని ఏమీఅనలేక తానే అపాత్రంలేమృకుని వుచేస్తో పోగించాడు. అప్పటినుండి దీనిపాత్రం ఎల్లాఅనడంరాఅని అలోచిస్తూ ఏటాఅనకుతట్టిందో ఒకనాడు పొద్దుపేులేని పెళ్లాన్ని పిలిచేడు. ఏమేం ఈలోకన కాస్తావేగంగా వంటచెయ్యి. మేమాల్లో మందిమంది కంకాభరణాలు తయారు చేసేవనివాల్లోచ్చారంటు, ఏక్కూడా ఓటికొనిలేస్తానన్నాడు. ఆభరణంఅవటంతోనే ఎక్కడాలేనిఓటికతో ఎన్నమానేనిసంతోషంతో నిమిషంలో వంటవండేసి నీళ్లుకాచేసి ప్లానంచేసి మడిగట్టుకోండిఅంది. అయినా మహాప్రేమగా ఆభరణంలేటానికి వెళ్లేటట్టు గబగరా ప్లానంచేసేసి, తృప్తిగా లోకనంచేసి దుస్తులుతేవీగని పెళ్లాంమాడకుండా అయినపుడేకే మేమిటో ఖిల్యాంపాత్రం సుడదనిదుట్టి చిన్నమడతపెట్టిన అంగవస్త్రంలాగ చంకనులేట్టి, ఎవే వెస్తున్నాను, ఇంటివద్ద బాగ్ర త్తనుమా! తేవుప్లాద్దుటో పాచుంకాంమో వచ్చేస్తామనే అనిచెప్పి బయలుదేరేడు. ఆడగరగాకున్న ఒక బస్తీపోయి కొంతకాలంకొని ఒక బంగారంపనివాడిదిగిరితీసుకువెళ్లి ఏమోయి? నీకుతినన మహారీఇస్తాను. ఈబంగారంలోనగం తేవుచేసి ఈపాత్రానికి అతికమన్నాడు. తక్కిననగం మెల్లోవేసుకోడానికి నీలయినట్లు తాదులాఅల్లింది చానికి అతికించేడు. మొత్తం మీద చక్కని కంకాభరణంలా తయారుచేయించి యింటికిపట్టుకోచ్చేడు. రావడంతోనే ఎలాంటికంకాభరణంలేస్తో! ఎంతవేగంగా మెల్లోవేసుకుని ఊరంతాతిరిగేసి అందరికీ చూపించాడూమఅని నుటకేస్తూ అయినవచ్చేవేళకు మార్గంకేపిచూస్తూన్న ఆయిల్లాలు, అయినచేతిలో మాటతీసి గబగరావచ్చేసి మందివైవా అడమ్మండా మెల్లోరిగిరించేసుకుని ఒక్కమారు ఊరంతా ఊరేగివచ్చింది. ఆ బ్రాహ్మ డీదంతాచూసి వత్సకుంటూ ఆవ్వుచేమీఅనకుండా ఊరుకున్నాడు. ఓవారంకోశాలుపోయినతర్వాత దీనిపెంతకనం అడచాలని, ఏమేం! కబురు! ఇలారా! అనిపించేడు. ఆమె మర్రి ఏమిటోచేయిస్తారుగాలోనని చక్కరగావచ్చింది. ఆవేళ తెచ్చిన కంకవారం ఓమాటుతియ్యి, ఏమైవారంకాగ్రామారినా, మరామట్రావనులయినా తిరిగి వాచమ చేసి మతోమందిది తీసుకుంటావని ఆడ క్రమంలో చెప్పవచ్చేను అన్నాడు. అగేసిరికి అమెయు తీసియిచ్చింది. అతడున్ను బబ్బలాత్రానికి ఈమాలా ఆమాలావేయించిన రెండు బంగారుడిప్పులూ ఊడలాగి అపాత్రం ధూమ్మీద అమెచూస్తూండగా వుండేసిడు. కిందవడిన పాత్రంమానేసిరికి అమెచూశాన్ని కళలేడు. రాసిన లోమ్మలా అలామందుంది. ఏమేం! ఒక్కమాట అక్కడున్నపాత్రం ఇక్కడికి వేలేకన్నావుగదా! మగవాళ్లలాగ ఆడవాళ్లు రాట్లమొయ్యగలరా అన్నావుగదా! ఇప్పుడు వారంకోశాలు మెల్లోకట్టుకునిమోసింది మొగాల్లా! అదాల్లా! అని పెంకితనం, గర్వం అడిగిపోయేటట్లు ఒక్కమాట వెలుకారం, వేవోకోళంచేయడం మొదలెట్టాడు. ఎంతవనిచేపారండీ అని గిరునతిరిగి ఆవతిరికి వెళ్లిపోయిందామె.

రాట్న పునాదము

శ్రీమతి దేశరాజ భారతీ జీవిగాడు

గోపాలకృష్ణునిగంటిరే (వయస)

రాట్న పునాదమువంటిరే భారతులారా!	రా.
జనధనప్రాణమానసంచయంబులగాచీ	
సకలబీదజనులకెల్లా సౌఖ్యమునిరతంబుగూర్చు	రా.
భారతీయప్రజలకెందు భంగపాటుగలుగకుండ	
పరమగౌరవపదవిగూర్చి పారలంత్రిమవలద్రోయు	రా.
కొట్లకొలదిధనపురాసులే కొల్లగొనిపోవుచున్న	
వట్ల గాంధీజూపినట్టి పరమసాధనమైనట్టి	రా.
ఖండఖండంతరములందు నిండుకీర్తిగాంచి సాధు	
తండమెల్లావినుతీ చాలాకేయునట్టి మేటియైనా	రా.
లాంకుపైదువర్తకుల బింకమెల్లాదుల్లిపోవ	
సంకటములబొప్పునట్టి సాధనరాజమైనా	రా.
కొంతయుద్ధమందు మనకాంతలెల్లాచేతబట్టి	
వినెరగాముసేయ మంచివిల్లువలెవలయునట్టి	రా.
దుష్టులనుదునిమి వేగ శిష్టరక్షణనేయుటకు	
శ్రీమహావిష్ణువు తనచేతదాల్చు చక్రమైన	రా.

వీరాబాయి

శ్రీమత అట్లూరి వేంకటసీతమ్మగారు

రాజపుత్రవంశరమణి వీరాబాయి శత్రుభయముచేత కార్యముడిగి
ప్రభవభూమివీకుభర్తను బాడగాంచి శౌర్యరసము పొంగిపాహసించి
దండువచ్చినట్టిరాయలపై బడి యోగ్రహంబుమించియమ్ముదాల్చి
చీల్చినెచినాకు సింగంబుకై వడి వెన్ను బాపవరులువిచ్చిపోవ
సుందరాంగియిట్లు సుంతైన వెలువక కదనసీమనిల్చికత్తిమాయ
పోటుబంటులెల్లపొంగిపోరలుచున్న వీరరసముబాధి విక్రమించి
వాడినారసంబువడికేలగీలించి పంతగించిక తివదనుబెట్టి
కోమరుతనముమించు కోపంబుజూపుచు నతివవచ్చెయనికీయడలువీడి
కోమలాంగినిలిచి కోటసందడింప యుద్ధభటులెల్లబువిదయందు
భక్తిగల్గించాలపంతంబుమదినిల్చి తురకవారిగొట్ట దురమునందు
అమదానిచేతియమ్ముల బడిలేక పోటుమగల వాడియూటపోటు
లోర్వక క్షిలేకయుల్లంబుజల్లన వచ్చుదారిబట్ట పచ్చితురక
అబలయంచుబల్కియోకువారిసెప్పును సంతిపురినిబెట్టియగగొట్టి
చదుముసామునేర్న సమ్మతిజూపక శక్తియుక్తులన్ని జంపరవని
సామునేర్వకున్న సమరమెటుగకున్న సహజశక్తిజూపిసాహసించి
శత్రుసేనజల్చిజయము వీరాబాయికాంచలేడ జగతికాంతలార!

లాలిపాట

శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు

జోజో ముద్దులకోలబాలా జయజయ రఘువీర జో.

లాలియూచెడ శ్యామలగత్రా
పాలింపుమినను వారిజనేత్రా
ఏలగమరచితో దశరథపుత్రా
చాలికబాలము పరమపవిత్ర.
రామరవికులా వారిధిసోమా
ప్రేమకొసల్యా పాలిటిసోమా
కామాంతక ప్రియతారకనామా
నామొరాలింపుమి రాఘవరామా.

కస్తూరీతిలకాంచితిపాలా
కనకాంబరధర కావవదేలా
గళమునతులసీమాలికనేలా
జో. కాంచనమణి భూషణయుతిబాల జో.
చోడవరపు రంగనాయకవేజా
తోడలక్ష్మణుడు వేకుకమీరా
పామచుఅచ్చర చేడియలూదా
జో. పోడిమిసిగ్గందు బాసకితోడ. జో.

అనంతర మాదంబతు లిద్దఱామనీపురంబుదాటి, యెదాఱుక్రొసుల మారంబరిగి, సూర్యుడ సమింప, నొకపల్లియఁజేరి, యారేయి యొకగొల్లవానింటఁ బొలుగొనిత్రాగి, యందొక్క డబరుండి, సూర్యుడయానంతరము, మఱలఁ బ్రయాణంబయి, పోవుచు శాంత మతి తనభర్తతో నిట్లనియె:

“ప్రియవల్లభా! భయంబులేక యీవడుచు నీపగిదిమాటాడుచున్నదని తలంపక, నా మాటలు కొంతయాలకింపుఁడు. మనకు ధనంబులేదనియు, నిల్లులేదనియు నేరీతిజవనము నేయనగుననియుఁదలంపకుఁడు. ఎట్టియిక్కట్టు సంభవించినను నన్ను విడినాఁడకుఁడు. నా మాటలు తృణీకఁడంచే జోకత్రోవం జనకుఁడు. మన మొక్కరింటికేగఁబనిలేదు. దేవునినమ్మి యేభోయొకవిధముగ జీవితము. కడకునుప్పమ్ముకొని గంజిత్రాగియుండము. “మోదుగ పూవెఱ్ఱఁగనుండినను వాసవలేనియట్ల” నాతండ్రి ధనికుడయ్య గుణంబులేదయ్యె. ఆతని యందాక నాకులేదు. తల్లి తనభర్త నానతిమీరుట పాడిగాడుగనుక నన్నామె యాదరించుటకు నొల్లఁబడలేదు. ఇంక వారి ప్రస్తావనమనమునేయ నక్కఱలేదు. నాతండ్రి తలంచిన తలంపుకు నన్నొకగ్రుడ్డివానికో కుంటివానికోయిచ్చి పెండ్లిసేయునని తలంచితీ. కట్టకడ దేవుని కృపవలనఁ దమచే నొనంగినందులకు నాయదృష్టంబింతకు మంచిదనితలంతు” ననఁగ నాభాను గుప్తుండిట్లనియె:

“కన్యారత్నమా! యస్యగ్రామంబుననుండి నేను వచ్చుటమి? ధనికుఁడై, మాన్యుఁడై యుండు నీతండ్రి ధనశూన్యుండగు నన్నుఁబిలచి నిన్నీదలంచుటమి? యిదంతయు బ్రహ్మ తంత్రంబుగదా? నిన్ను మొట్టమొదట చూచినపుడ నామనంబున నిక్కస్యకామణి మదీయధన రాశియని నిర్ణయించినాఁడ. “దరిద్రునకుఁజెన్నిధి యబ్బినట్ల” నాకు నీవు లభించుటచేత నొక నాలేమిడి తొలంగిపోవుటకు నందియంబుగలదె? మఱియు నీవిద్యాపాటవంబునకు మనంబువనంతయు సంఠించితీ. నాకు విద్యలభింపమికి నంతయుఁ చింతించువాడ” ననఁగ శాంత మతి “విద్యలేదని చింతవడకుఁడు. నచ్చినంతకు నన్నము చొరకినంతాలు. మఱి యిదివఱకే మీరు నాతండ్రితో నాకెల్లువాకిలిలేదని చెప్పుచుండఁగ నేను వినియున్నదాన, నట్లుండ నిపు డెయ్యడకుఁజోదము? నీటివఱవఁజూచి చెఱువుకట్టవలె నన్నట్లు మనకుబాగుగ జీవనముజరుగు నొక్కగొప్పపట్టణంబునకేగి, యెందేని గుడిసెఁగట్టుకుని వక్కలాకులుప్పమ్ముకొని “అప్పు లేనిగెంజ దొప్పడై ననుజాలు పడెకుమేడకంటె గుడిసెమేలు” అనునట్లు దేవుడిచ్చినంతకు గంజిత్రావియొకగుడిసెయందుండుదము. అప్పుసేయఁ దెప్పన నొప్పమిక్కలకమానదు. కొన్నాళ్ళకు నేలఁగూలు ప్రాతమేడలోనుండితిమేని ప్రాణహాని పొనంగకపోదు. కాఁబట్టి సర్వథా పట్టణపాశం బు త్రమంబగుటంజేసి మీరెరింగిన నొక పట్టణంబునకుఁజోద”మని చెప్పనట్టి చింతలేదుమియ్య

శాంతమతింబుచి “భానుగుప్తుడు” అవునవును! గ్రామవాసంబుకంటె బట్టణవాసంబు కడు మేలు. చిన్న సెలయేటిని నమ్మిపై రిడుటకంటె గోదావరినమ్మి పైరుపెట్టుకొనుట మేలుగదా! యట్ల నీయభీష్టముచొప్పున నిపు డీవారింబోలిమేని ముందట యమనానది కానవచ్చును. దానిగట్టునఁ బద్మావతీవగరంబను నొకపురంబుగలదు. అది యీ భూమండలంబునం బ్రసిద్ధి నొందెను నేడుపురంబులకు మండపంబుగనొచ్చారు. అప్పట్టణంబునంగల చాతుర్వర్ణ్యముల వారు ధనధాన్యసంపన్నులయి యుండువారు. ప్రశాంతమహారాజు చతుర్భుజనివలెఁ బురుషార్థంబులో సంగుచు దయార్థిప్రౌఢయుఁడై తత్పట్టణంబును బరిపాలించుచుండు. నేనాపట్టణంబున విప్లవమొనర్చినవాఁడనగుటంచేసి యెఱుంగుచు” ననఁగ శాంతమతిని “అలాగ నచో నాపురంబునకేగుదము” అని నిశ్చయించుకొని మెల్లమెల్లఁగ నాట్లుదిసంబుల కాపురికిగి యొక సత్రంబునం జేరిరి.

అసంతరము శాంతమతి పదిదినంబులు గడచినదిదవ నొకదినము భర్తతో నిట్లనియె: “నాథా! యీపురవీధివెండ్రెన వ్యాపారాదులు బాగుగనగుచోట మనకాపురంబునకుఁదగిన చిన్నయింటిని బాగుగఁజూపాడ యేర్పాటుచేసుకునిరండు. కట్టకడకొకగుడిసెయైనఁజాలు, నందుండి వక్కలాతులమ్ముకొని తీరితము.” అని చెప్పుటంచేసి భానుగుప్తుడు సంతసించి యప్పరవీధులందందుఁదిరిగి తగినగుడిసెయొందు దొరకమి చింతించుచు శాంతమతికడకుంజని తావీధులంగ్రుమ్మరిఫలంబుగాపనివిధంబు సెప్పుటంచేసి శాంతమతి కొంతతడవు యోచించి “నాథా! యిక్కార్థంబునకుఁ చింతింపకుండు. ఏధనికునింగానివేడకుండు. చేత ధనంబులేదని యధైర్యపడకుండు. దైవంబేదియో యొకసాధనము చూపకమానకు.

సుధాకరమాళికర్మకథ

తొల్లి సుధాకరమాళికర్మయను విప్రోత్తముండు మహాదర్శియై భార్యయగు హైమవతిందోడ్కొని యూరూరుఁదిరిగి కట్టకడఁ గాంచీనగరంబునెరి సౌఖ్యంబునొందె. అక్కఱఁ జక్కఁగ వక్కాణించెదవిననుండు. ఇదివఱకుఁజెప్పిన యావిప్రదంపతులు తుంగభద్రా నదీతీరమున అంబికాగ్రహారంబునఁ గాపురంబునీయుచుండి కడుసేదఁజీకము వీడించుటం జేసి యయ్యగ్రహారంబునఁ గాపురంబుండక యుండందుంగలపట్టణంబులును గొప్పయ్యగ్రహారంబులును దిరిగిదిరిగి యొందుంగాని తమకు జీవనాధారంబు లభింపక కట్టకడఁ గాంచీనగరంబునకువచ్చి యొకసత్రంబున మనవలెఁజేరిరి. అంతనావిప్రుండానగరంబునం బ్రతిదినంబు బ్రాహ్మణులిండ్లకుం జని విచ్చమెత్తుకొనివచ్చి యొకవిధంబున జీవనమునీయుచుండె. ఇవిధంబుండ నానగరాధిపతియగు ధర్మసేనమహారాజు వేటకుంజని గుఱ్ఱంబుపైఁ గూర్చుని వచ్చుచుండఁగా సుధాకరమాళికర్మయొనుసత్రముముందట గుఱ్ఱంబుపై నుండి శ్రీందపడినవాఁడయ్యె. ఆరాజభటులందఱు వెనువెంటరాక యొకనూరునడుమ రాజకు భయమేమనితలంచి

కొంతదూరమున మెల్లగవచ్చుచుండిరి. అప్పుడు మట్టమధ్యాహ్న కాలంబగుటచేసి మెండుగ నెండగాయునుండ నావిప్రుండు విచ్చుబెత్తుకుని వచ్చుచుండ, రాజేంద్రుడు నేలంబడి యోకాభ్యురేండును మిక్కిలి గాయంబులయి బొటబొటయని నెత్తురుగాలుచుండ నాయెండ వేడిమికి నానేలనుండి లేవజాలక లేడబడుచుండ, గుట్టముమాత్రము తన శాలకేగివదయ్యె. అప్పు డధికముగ నెండగాయుటచే నందందుఁగల వారెవరుగాని యీవలికిరాక నీడపట్టున నుండిరి. అట్టిసమయాన నాపీఠినివచ్చుచుండినవాఁ డానుభావకమాభిశర్మతక్కు మటియెవ్వ రునులేరు. “అహ! ఎట్టివాఁడైనను దేవునియేర్పాటుకుఁబట్టువడి తట్టువడవలసినదే గదా! విధికిమించిన తంత్రముగానరాదు. అనంతర మాసత్రంబుననుండి యావిప్రునిభార్యయగు హైమవతి రాజకుఁగల్గిన యాపదంజూచి కడువడిగవచ్చి యారెనిచేతులంబట్టి యొకవిధంబుగ నాసత్రములోనికి మెల్లఁగఁదోడ్కొనిపోయి యొక్కయెడఁబరుండఁజేసి యాగాయంబులకు నేమేమాచికిత్సచేయుచు నొత్తుటకు నిమ్మకాయలకును నూనెకును తేతనొకకానులేకుండుటం తేసి చింతపడుచు “భగవంతుఁడా! నీవు మఱుగున నెల్ల వారిహృదయంబులందుండి రక్షించు వాడవు. అట్టిరాజ నొకబాధలేకుండ రక్షించుము. జగంబున రాజనువాడు విష్ణువనిచెప్పె దరు. అట్టి విష్ణునామంబీరాజకు సార్థకంబునేయుము” అని వీధిగుమ్మమునకును రాజను బరుండఁజెట్టిన తావుకును దిరుగుచు భర్తరాకకు నెదురుచూచుచుండ, అంత నాహైమవతీ భర్త యెండకు నేలనకుగు విడలేక యందందుఁగల నీడపట్టులకుఁజనుచు నొకవిధంబుగ వచ్చు చుండి రాజకుఁగల్గిన యాపదకుఁ దనభార్యరాజందోడ్కొని సత్రములోని కేగివదియు దూరమునందుండిచూచి యెండసరకుఁగొనక వడిఁగఁబరుగిడివచ్చెచేరె. పిదప హైమవతి భర్తంజూచి “స్వామీ! ఈపూట మనకన్నములేకపోయినను బోనిండు. తెచ్చిన బియ్యము విక్రయింది నిమ్మకాయలు, నూనె, ఆవుపాలు, చక్కెర, నివి తీసుకుని యతిశీఘ్రముగరండు. అనిచెప్ప నావిప్రుండు కడువడి నొకవర్తకునింటికేగి బిచ్చమెత్తుకునివచ్చిన బియ్యమమ్మి వలసిన నస్తువులన్నియుఁగొనివచ్చి భార్యచేనొసంగె. అంత నామె నూనెకాఁచి నిమ్మకాయ లతోఁ దనభర్తను రాజేంద్రునిగాయంబులకు నొత్తమనిచెప్పి మూడుదినము భర్తతెచ్చిన బియ్యమొక్కింతయుండుటంతేసి యారెండులంబులను బాగుఁగఁబండిచేసి పాలుతోడఁగాఁచి చక్కెరవేసి రాజకాహారమిచ్చి యెండవడికిని, గాయంబులబాధకును రాజదేహంబునకుఁ జెమ్మటలు పట్టుటంజూచి యదంతయుఁబండిచి తాళవృంతముచేత వివరుచుండ.

అనంతరము రాజభటులు మెల్లఁగ రాజగృహంబుచేరి రాజరాకుండుట యెఱింగి గుట్టపు శాలకేగిచూడ గుట్టముమాత్రము వచ్చియుండఁటంజూచి యాశ్చర్యపడి యందందు వెదుకనొచ్చిరి. ఈసంగతి రాజభార్యకుఁ దెలిసి పరితపించుచు నడవిలోనెంచేసి మృగంబు నకు నాహారమైయుండునోయని సంశయపడుచు భటులనురావించి యడుగుచునుండునమ యంబున నొకభటుండువచ్చి రాణిగారితో “అమ్మా! రాజేంద్రులువారు గుట్టముపైఁ

చదువరుల సమాధానములు

౧

వివాహమే నాలుగై కేంద్రమైనను అల్లుడు తనయింటికి వచ్చుటలేదన్న విచార మత్రిగారివ్యాధయమును కాఠింపుచుండెను. ఎన్నో సార్లు మగనిచే వర్తమాన మందియు లాభములేకపోయెను. ఇరుగుసొరుగుమాధ స్త్రీలమాటలవమ్మి యల్లునివశపరచుకొనుటకై యేదో మందు సంగ్రహించెను. భర్తచే నెట్లో బలవంతముగ నల్లునిరప్పించలేనీ కాఫీలోకలిపి యతనికి మందు పెట్ట నెంచెను. ఇందు ఆవిద్యవలన కొందరు స్త్రీ లెంతటి దురంతములకేయి నమకట్టుచున్నారో వ్యక్తపరచ బడినది. శ్రీమతి ఆదంత్రాడి అన్నపూర్ణమ్మగారి పెండ్లి చూపులు అనుకథయందు ముఖ్యపాత్ర 'లిల్లి'. ప్రప్రథ మమునుండియు నీపాత్ర యితర పుణ్యముగ ప్రదర్శించ బడినది. కథాభంగమునకు ఎక్కువగతోడ్పడినది కూడ 'లిల్లి' పాత్రయే. జాడకమ్మ పాశ్చాత్యవాగరి కతావ్యాహుపామున దగుల్కొన్నది. ఆమెకు మధ్య నయస్సుననే - కారణమేమో తెలియదు - పశ్యన్వియు నూడిపోయెను. ఆపైటినుండి యామె కట్టుడుపళ్ళతో కాలముగడువసాగెను. తనకు కట్టుడుపళ్ళని యెవరి కని తెలియకుండ ఆమె చాటుకొని వచ్చుచుండెను. ఇట్టిసీతిలోనే పెండ్లిచూపులకు రామలక్ష్మమ్మగారిం టికినెచ్చుట తటస్థించెను. వచ్చీరచ్చుటతో యామె పాలిటి యమునివలె 'లిల్లి' ప్రత్యక్షమయ్యెను. లిల్లిని తానేవచ్చి కట్టివేసినగాని యామె ప్రాణములు కుడుట బడలేదు. గృహములోనివారందరకు లిల్లిపైన ఆమెత ప్రేమయున్నట్లు కన్పించుట - తన భర్తకు వారికి కుక్కనుగూర్చియే సంభాషణజరుగుట - యివన్నియు నామెకు మరింతకలవరము పుట్టించుచుండెను. త్వరగా నచ్చటినుండి తప్పించుకొనిపోజూచుచుండ భర్త యారాకరికక్కడనుండుట వేర్పాటుచేసెను. దీనితో ఆమెకుమతిపోయెను. ఇంటిలోనివారందరు నిద్ర పోయినను నామెకు నిద్రపట్టలేదు. మెల్లిగా గంగా

ళము దగ్గరకేగిపోటినుండి పశ్యకట్టలనూడదీసి వాటిని కుద్రపరచెను. తరువాత పతివాగ్ధతతో వాటినికొక చోట భద్రపరచి వండుకొనబోయెను. కాని ఆమెకు నిద్రపట్టునా? కొద్దిపాటి నిద్రనకే యామె మేల్కొని తనప్రాంతదములకు పళ్ళకట్టలను చూచుకొనగా లిల్లి యచ్చట ప్రత్యక్షమయ్యెను. దానితోటి క్రిందబడి తన ప్రేమమైవండ్లు కటకటలాడుచుండెను. దానితో నామె ప్రాణము లెగిరిపోయెను. పాశ్చాత్యవాగరికతా వ్యాహుపామువలె కిట్టుకొను హైందవచారీమణుల ప్రావృత్తికి ఈకథయందు చూపబడినది. శ్రీయుత చిరుమానిష్య శివరామకృష్ణప్రసాద్ గారి కథలోని చూడుపాత్రలలోను పటకాపాత్ర యెంతయు మెచ్చు కొనదగియున్నది. ప్రసథమమునుండియు శ్రీలతా గోపాలరావు లశోవ్యము గాథముగ ప్రేమించు కొనిరి. ఈవివాహమువలనకూడ వారిలో నెన్నరగి నంత మార్చేమియు కలుగలేదు. ఇద్దరి తల్లిదండ్రు లును వారిమనోప్రకృతుల ననుసరించియే పోనిచ్చు చుండిరి. పటకాగమనమువలన శ్రీలతాగోపాలరలోని యామెకే ప్వాత్రప్రవృత్తి ప్రస్ఫుటమయ్యెను. పటక తమసౌఖ్యజీవనమున కంతరాఘాతముగునని వా రనవరముగ భయించిరి. లోకముమాత్రము వారిని కొంత తెదిరించుట వాస్తవము. కాని యదంతపరిగణ నీయముకాదు. ఇద్దరకు జననీజనకుల సానుభూతి కావలసినంతయొండ లోకావవాదమునకు వెనుకనగ త్యము కన్పించదు. జననీజనకులు శ్రీలతకు వివాహ విషయమున సర్వాధికారముల నొసంగిరి. గోపాల రావునకుకూడ తల్లిదండ్రులవలన నెట్టియొత్తిడిగాని నిరుత్సాహముగాని కలుగలేదు. వారిజీవనమున మరియే సమయముని చెప్పుటకు తగిన ముఖ్యగుటన లేనే లేదు. హిందూధర్మకాస్త్రప్రకారము గోపాలరావు ప్రేమపై నకుకొక్కతేకే సర్వాధికారము కలదు. చాతిసా త్రినితెలిసికూడ దానిని కొడుకుచూడ శ్రీలతకు

గల స్వార్థము వ్యక్తమగుచున్నది. ఒకనియందే తన మనోభావనలన్ని, త్రికరణమర్థిగ నాతని వేషలముట మహాత్మరవిషయమే కాని పరులనుభవించు వర్థమును తాను నశమరచుకొనజూరుట స్వార్థమునిపించుకొనును. ప్రేమకొఱకు ఆత్మబలిదాన మొనంగుట యిటు కన్పించును. ప్రాణములత్యజించుట గొప్పవిషయముకాదు. తన పౌఖ్యమునుభావనలు - ఉన్నతాకాంక్షలు - సర్వము త్యజించి పరోపకారముకొఱకు జీవించుటయే ఆత్మబలి. ఇట్టి త్యాగమువలన శ్రీలతపాత్ర యుజ్వల తిరమై ప్రకాశించియుండును. గోపాలరావుమాత్రము సర్వస్వముత్యజించి యుద్ధమున నేరచేయ సంకల్పించెను. ఆతనివన్నతాదర్శమున్నను లేకున్నను దారుణ మగు తనమనోయల్లతముచోమిల్లునీచెయ్యున్నయోగ మాత్ర మతనిలో ప్రకటితమగుచున్నది. ఇక చతుశ్ పాతాళిత్వమెంతయు మెచ్చుకొనదగియున్నది. చతుశ్ కాస్త్రవిధిగ వివాహితయుని పతితలకము. గోపాల రావురెప్పు నిరతశరణ్యములేనది. తనధనమాప్రాణములను ఆత్మనుకూడ ఆతనివశ మొనర్చినది. బాల్యమునుండియు తన సరళహృదయమున ముద్రితమైన ప్రేమ మూర్తి వారాధించుచు నెట్లకేటకు పతిపాన్నిధ్యమున జీరగగిినది. కాని యాతని మన మన్యకాంతాసక్త మని నెంటునె తెలుసుకొన్నది. ఈమాత్రమున కామె మానవమేమియు చలించలేదు. పైగా తనభర్తను ప్రేమించుచున్న యాయన్యకాంతను మిగుల నాదర ముగో చూడసాగెను. స్వార్థపరురాలై శ్రీలత వెంటమాత్రము జేష్టిపడలేదు. ఆమెకు తనభర్తపై గల యత్యంతాదరమును ప్రేమనుచూచిన జొలిదియు చతుశ్చక్ర శ్రీలతపై భక్తియొక్కవకాసాగెను. తుచ్చ విషయక భోగములనే కోరునదైననో శ్రీలతనుచూచి యామెయోగ్యగల్గునా? పతికూడ శ్రీలతను ప్రేమించుచుండుటచే నామెనే యాదర్శస్త్రీగ నెంచి యామెవేషివట్లుగ నే తానును చేయుచుండెను. గోపాలరావుశ్రీలతలకు పౌఖ్యముకలగజేయుటకై తనహృదయమువందలి దారుణమనోవ్యధను దిగమ్రుంగి యేవిధమగు కలవరములేకుండ కాంతిమనుష్యుగ జీవన

మును బదువుకొని తుదకు స్వర్గమున కలుసుకొనుటకై పతిజీవనతో సహగమన మొనర్చెను. చతుశ్ జీవనము నిజముగ భవ్యమైనది. కల్యాణపింగ్ గారి 'విధి'యను వ్యాసము భాగవతమున శిష్యుడైన యొక పుష్కళావ మును ధ్వనించుచున్నది:

“ధనము వీధినున్న దైవశోభు

నుండు జోవు మూలనున్ననైన

నడచి రక్షలేనియబలుండు పరిణా

రక్షితుండు మందిరమునబచ్చు”

—మునుబు సరసింహాచార్య.

2

నాపెద్దమామరు కమలకి పది నెలంట్ల ప్పుడు విష జ్వరమొచ్చింది. చాల రెప్పిబ్బులైంది. దాక్షరుగా కొచ్చి క్లోర్ ఫారం ఇచ్చేరు. అంతా ఆశచదలు కున్నారు. 12 రూ. మందుగడ్డ తలకిస్తేరు. కమలకి జ్వరం తగ్గింది. కళ్లు తెరిచి చూచింది. క్లోరుఫారం దెబ్బ చూడుమేళ్లవరకి మాటలు రాలేదు, హృదయం ఎండిపోయింది, పండ్లు మొలకలేదు, వడవటంలేదు. ఇట్లా చూడువత్సరములు జరిగింది. బల్లి ఎలావుండునో పిల్ల అలాగే తయారయింది. అప్పుడు పక్షికోషముం టారుకదా? అట్లుండునేమోనని ఆయాకు తెచ్చి వీటి లోవేసికాచి ఆధ్యంగనము చేయించిరి. తరువాత నన గ్రహాక్షరములు చేయించిరి. అటుపిమ్మట దాక్షర్ గారిచద్దకు పంపిరి. వారించెప్పిరి? కమలాపండ్ల రసంపిండి, చక్కరవేసి లోతోకటింటికి ఒకఅళాకు రసం త్రాసుటకు ఇచ్చుచునిరి. ఇట్లు చూడువత్సరములు ఇచ్చిరి. రి మానుములకు నిల్చినది, ఒకవత్సరమునకు వడచినది, రెండోవత్సరమునకు పిల్ల భాగ లేరినది, పండ్లు మొల్చినవి. కమల తనంతటతానే పండువోలి చిన పొక్కలన్ని కాళ్లునావుకొనూర్చుని కాళ్లవేసి యుడుకునేది. మరి నాకు కాళ్లు త్వరగా రావడూ అనేది. కమలాపండ్లవలన నే కమలజను నామధేయము స్థిరపడినది. కమలకి భాద్రపద బహుళవషమికి 20 చత్వ రములు నిండుతేచి. ఇప్పుడు గట్టిపదార్థములు ఏమైన

నవలీలే పండ్లు జలజలముంటూ ఏదికొరకనివ్వదు. ఏది తిననివ్వదు. కారణమేమిటా ఇంతచిన్నవయసులో అది ఆకర్షణనుగావించి. కండ్లపది గర్భంతో ఉండగా తొమ్మిదిమాసములురాగానే, మోకాలిదగ్గర నుండి కార్లు చల్లగా చలవలయు నీరసమవడం. దీనిని బట్టి పోతూరి రామరాజయోగిగారు వ్రాసినదానికి తాను నిర్ధారణ చేయవలసివుండును.

—కంకిపాటి రుక్మణమ్మ.

3

“ఎవరిని మెచ్చుకొందురు?” అనుకథలో పటకడి చాల గౌరవనీయమైన పాత్ర. శ్రీలతాగోపాలరావులు చిన్న రికమననుండియు స్నేహితులుగానున్నవారు. అందువల్లనే శ్రీలత తన ప్రాణములు పడలిపెట్టగలెను. ఇక గోపాలరావున్నచో శ్రీలతాప్రేమను తిరస్కరించ లేక లోకులయటలు పడజాలక చేకము త్యజించి పోయెను. ఇక పటకడి యిద్దరితెలియనియీడుననే వివాహముజరిగినది. తనను ప్రేమించనివతిని తనను గౌరవించనివానిని తన ఇంటిలోవుండుటకు అజ్ఞానోన్మీనభర్త యుద్ధమునకు వెళ్ళినాడని తెలియగానే స్వృతినిహించిపోయెను. శ్రీలతయో ఒకరిప్రేమ యొకరికి బాగుగా తెలియను. తెలిపి కూడ ప్రాణము పోగొట్టుకొనలేకపోయినది. పటక తన భర్త కొరకుగా మూడేళ్లనుండి శరీరపోషణ చేసేందుకానున్నది. అదలు అంటలు కట్టుకొనిపోయినది. గోపాలరావు తిరిగి వచ్చినతర్వాత ముందు శ్రీలత వెళ్లినది. తర్వాత పటక వెళ్లినది. మొదట నొకనొకరు చూచుకొనలేదు. గోపాలరావు మొదట శ్రీలతనుచూచినాడు. తరువాత పటకనుచూచినాడు. శ్రీలతను ప్రేమించిన పటక ఏమనుకొనునోయని దేహత్యాగముచేసినాడు. తరువాత పటకాశ్రీలతలు ఒకరినొకరు చూచుకొనినారు. శ్రీలత పటక చేతులుమాత్రమే పట్టుకొనినది. పటక యో శ్రీలత తనవతిని ప్రేమించినదని తెలిసికూడ గౌరవముతో కాళ్ళకునప్పురించి కండ్లకద్దకొనినది. కష్టమలోపడిన శ్రీలతనుచూచి తనకంటే ముందు దేహ

త్యాగముచేయుచున్నదని తనుకూడా చూశినది. ఈ లోక పౌఖ్యములకొరకు ఆసించలేదు. పరలోకముం దైనను భర్తను కలవీకొనుటకు ప్రయత్నించినది. తన ప్రేమకు ప్రతిఫలములేకయే వతిని ప్రేమించి, పతి ప్రేమించిన శ్రీలతను గౌరవించిన పటక పాత్ర గొప్పది కాదా?

—దుర్గా భానుమతిదేవి.

౪

శ్రీ కొడవగంటి కృష్ణమూర్తిగారి “కమల” అను కథలో నరసింహారావు అల్లగారు అల్లునకు మందు ప్రయోగించుటలో దురుద్దేశమేమియులేదని తెలియజేసినది. “ఎవరిని మెచ్చుకొందురు?” లోకులయటలుగావలను నూట ఎవరియింటియు తన పౌఖ్యమును పెరచును త్యజించిన గోపాలరావువా? కాదు. కాదు. భర్తయే దైవమనినమ్మి పరలోకముందాతనితో పౌఖ్యము లను భరింపు జనినపటకవా? కాదు. ఫలాపేక్ష లేక శేవలము చిన్ననాటి ప్రేమ నిశ్చిచ్ఛి చేసికొని మనోవాక్యాయ కర్మల గోపాలరావుని దక్క తదితరుల పరిణయమాడ నిచ్చగించని శ్రీలతనే మెచ్చుదును. గోపాలరావు సంఘమునకు, లోకులకు కట్టుబడి తన జీవితమును బలియిచ్చినాడు. పటకయో తన సరిభర్తమును పెరిగినది. సతి పతికొర కెంతటి సాహస కార్యమునైన చేయగలదు. శ్రీలతనుచూచి చేసినవని యిది. కనుక శేను శ్రీలత వెక్కుడు మెచ్చుకొందును. శ్రీలత పటకలలో శ్రీలత యొగికి నమ్మకంబిది కుడిచక్కనిది విషయము వెల్లడితయ “పూద యేశ్వరా! చిన్ననాటినుండి తమ్మై దైవముగా నమ్మి యుండి నేటివరకు అన్యవిభయనొల్లక తమకై చేదియున్న దాని శ్రీలత తమ దర్శనార్థము వచ్చినది” అనుమాట లామెనోటినుండి వెడలినది. కుడిచక్కనిది లోతానాతనికమ్మడు పోయినట్లగు మిచ్చుచున్నది. అహా! ఎంతటి పవిత్రప్రేమ! తలదాచినంతమాత్రమున తన కరగ్రహణ మొనర్చు మందరాంగు లెందఱులేరు. కాని శ్రీలత తన పూదను సామాజ్యమున గోపాలరావునధిష్ఠించి నేని పూజించి

నది. మరల వాతనితోడనే మరలనుండి విడిచి.
అహో! శ్రీలలా! నీవేదగ్రంథ.

—తాయి రత్నమాల.

౫

గోపాలరావుకృతయములో చతుశ్శత శాస్త్రలేదు.
చిన్న నాటినుండి ప్రేమించిన శ్రీలలే ఆతనినుసోపి
యందు దిరుగాడునుండెను. కాని అన్ని పాక్షిగా
వివాహమాడిన చతుశ్శత చిడచి పెట్టుట కిష్టపించలేదు.
గోపాలరావు. వేదోకపురుషసోలక తనచరిత్రప్రేమ
కంతరాయము కల్పించక తనకోర్కె బ్రహ్మచారిటిగా
నున్న శ్రీలలేనుమాడా వివాహమాడవలెనను
కొన్నాడు. కాని పాక్షిలోకము నాలుగుమాటలూ
అప్పుది. లోకానికెట్లంది తన ఇహలోక సౌఖ్యమును
త్యజించి కుదకు విసిగి ఆత్మపాత్య చేసికొనివారు
గోపాలరావు. కాన గోపాలరావు వీరికిస్వభావము
కలవాడనియు, స్వభావముతో ముందుకంపచేయజాల
డనియు తెలియుచున్నది. ఇక శ్రీలలో-గోపాల
రావు వేదోకయువనిని పెండ్లియాడినను తన నిష్క
ల్యమ ప్రేమను త్రవ్వకొనజాలకపోయినది. కాని
గోపాలరావు తనను చేకూరుచేయించు కుట్టకుద
వరకు నిరీక్షించినది. కాని లాభములేక పోయినది.
కుదకు ప్రాణములు కృష్ణావధిలోవిడచినది. ఆమె
ప్రేమ పరిపక్వమైనది. పరిశ్రమగలమే కాని ఈమె
యందొకగొప్పలోపమున్నది. ఆమెను ప్రేమఅంటే
ఏమిటో తెలిసినచంటనే ఆత్మపాత్యచేసికొని ప్రాణ
ములు బాసినగాని యోగియైనగాని బాగుండెడిది.
అట్లుచేసినయడల గోపాలరావు తనమనస్సునుత్రవ్వ
కొని చతుశ్శత ప్రేమించెడివాడు. పరియోధైవమని
నమ్మి తల్లిదండ్రులను ఆప్తులగువద్దనును విడచి
వచ్చిన చతుశ్శతమున కడ్డుతగిలినది. చతుశ్శగోపాల
రావుల ఆత్మపాత్యలకు శ్రీలలేకారణము. ఇక చతు
శ్శమగూర్చి ముచ్చటించును-తనభర్తకు శ్రీలలేయందే
ప్రేమగలవని తెలిసినప్పటికి ఎన్నటికైనా భర్త యను
గ్రహము అవయవమృతని భర్తయేదైవమనినమ్మి ఎల్ల

వేళల ఆతనినే మ్మరించుదు తనకాలము గడపినది.
చతుశ్శ పరిశ్రమకృత్యము చక్కగా నిర్వహించినది.
చర స్త్రీయైన శ్రీలలే తనభర్తను ప్రేమించుచుండినను
ఆమెయందేమాత్ర మనునాడు చూపలేదు, సరిగదా
ఆమెను భక్తిభావముతో ఆదరించినది. ప్రేమయము
లనుఅట్టి శ్రీలలే గోపాలరావులయందు లోపములైనను
కానించుచున్నది. కాని చతుశ్శయధైర్య లోపమును
లేదు. కాన అగ్రస్థానము చతుశ్శకే నమర్పించవలెను.
—తాయి రోహి కృష్ణవేణి.

౬

నరసింహారావునకు ఆత్మ మందుప్రయోగించు
టలో తనకుమార్తెపై ప్రేమకలగుననునదియే ఆమె
యభిప్రాయము. 'పెండ్లి చూపులలో లేచి సంగ
తులు మాట్లాడుకోవచ్చునుగదాయని అందఱు నిదు
రించుచుండగా మక్క అడ్డుకావచ్చి బానకమ్మ గం
గాళమయొద్దనుంచిన పశ్యకట్లురెండు యెత్తుకుపోయి
నది. బానకమ్మకు చచ్చుడుకాగా లేచిచూచుకొను
సరికి దుఃఖము, లోపము భరింపలేక తనస్థిరతెలి
యక యాలోకినోటితోనే యేమేమియో అనసాగి
నది. ఈమెమాటలాలించి అందఱువచ్చి ఆశ్చర్య
ముగా చూడసాగిరి. ఆమెను నిర్దుకలిగి వచ్చినచనిని
యెత్తకుండగనే భర్తతో పల్కిపోయినది. ఇందు
కథాభంగమునకు మక్క యొక్కవగా పాయవడినది.
ఇంతచక్కదనము చట్టలేని లోకినోరనితెలియక
రామలక్ష్మి మురిసినది. 'చిధి' అను గద్యవ్యా
సమునందలి అంతర్నాదము శ్రీరామదాసులవారు
చెప్పిన'రాకవ'మానవు పోనివృద్ధులు మహారాజులులో
డాగినన్' అను పద్యమునగలదు. గోపాలరావు లోక
యనకువలచి ఇరువురి స్త్రీలను పరిగ్రహించలేక
పోయెను. ఎవ తెనువిడచుటకును ఒకటి అన్ని పాక్షిగా
వివాహమాడినస్త్రీ, వేదోకతె చిన్న నాటనుండి త
నుసోపివాటిస ప్రేమైక నిధానము. కాన కొన్నాళ్లు
కొట్టుమిట్టాడి విసిగి యిరువురి నిర్మలప్రేమనుబాది
చేసానుచారించెను. చతుశ్శయనిన లోకనిబంధనలకు

కట్టుబడిన స్త్రీ. పూర్వపు భారతవారీముల ననుసరించి వది. అదియునుగాక భర్తలేచివురుకు స్వర్ణము. ఇక నీలోకమున తనకు ముఖమెక్కడిది. కాన నన్నియు యోచించి భర్తను సరించినది. వీరిరువురిమంగలి పాపము. శ్రీలలియినన ఎట్టి లోకనిబంధనలకును కట్టుబడకయే ప్రేమస్వరూపుడగు గోపాలరావును స్మరించు కొనుచు దినములు పుచ్చినది. తల్లిదండ్రులు వివాహము కమ్మని యెంత చెప్పినను, దుర్లభుడగు మనోహరుడునే మనపార భరించినది. తరువాత గోపాలరావు చనిపోయినచెమకవయవా వివాహమాదుమనవిన యెవ రడ్డుకులుచుటకును వీలులేదు. ఈముత్యశిలో ప్రేమనే మానసముననిచ్చి ఎట్టినిబంధనలకు కట్టుబడకయే చిన వాటి చెలికానిచేరి నీచించుచు, స్వర్గంబునవహిత మతనివిడకయేగిన శ్రీలలియే మిన్న యని మదిభి ప్రాయము. — సామినేని హనుమాయమ్మ.

2

నరసింహారావు కమలతలంకేలేక అవ్యధాయిత్ర చిత్తుడైయుండెను ద్రుమయ, పెట్టుమందులన్న నమ్మకమును, అల్లునిమముఖునిగతేసికొన్నచో తన రెండలక్షల యాస్తిలోవచ్చి తమ యింటియొద్దనే యుండునను వాళయుగల యర్థిగారు తనయల్లునికి దగ్గరబంధవులు లేమిందేసి యిందుక దురాశాపితాచ గ్రస్తయై యట్లు కాళిలో మందుకలుప సాహపించెను. మానవుని నీవయాత్రలో నెదుట నశేకమార్గములు గోచరించుచుండును. తనకు భాగ్యమబ్బు విధిచాలు మదుటలేని నిర్భాగ్యునిబుద్ధి తల్లియచితమార్గంబులఁ జనదు. అప్పటిమట్టుకు తానున్నస్థితియే యుత్త మోత్తమమనియు, తదితరమార్గమనము నష్టరాయక మనియు వానికిచోచును. తుదకు తాననుకొన్నచానికి వ్యతిరేకఫలితమే చేకూరును. తానొకటితలఁచు చైన మొందు దలచుఁగాదా! విధివిధానముఁ దప్పించునేరికే దరము? కథార్థంగకారకురాలు “లిల్లి”. ఎక్కువభా గము లిల్లిలే. ఏలన, పెండ్లిచూపులకనినవచ్చు వియ్యాల వారినిగౌరవించుటకు ప్రయత్నములు చేసినది మొదలు

అందరివెంటను కూడకూడ తిరిగినది లిల్లియే. వియ్యాల వారి కందరకంఠె ముందు స్వాగతమిచ్చినది లిల్లియే. ఫలహారములలో భాగముగొన్న యతిభిలిల్లియే. తుదకు గంగాశమునిద్ద జానకమ్మ కడిగిముడిచిన కృత్రిమంపు పండ్లకట్టు “చెమకటిగుఱము”చోపున నోటకలుచు కొనిపోయి కొఱికి కొన్నిచండ్లూడలాగినది లిల్లియే. అందరికొవోటగూడి జానకమ్మ రోదనకారణ మారయచుండ, సిందేవానివృత్తిగావించినది లిల్లియే. పాపం! జానకమ్మ తోనీనోరుబయటఁబడ దుఱువడి వది. ఆరాత్రి కాపినందులకు భర్తపైఁగోపించి వెంటనే బండికట్టించినది. ఆహా! కృత్రిమదంతములవల్లఁ గలిగిన ముప్పగదాయిది! కాంతలాదా! ప్రకృతికిపాం దర్యమును దిద్దజూడకుఁడు. వారింజపండ్లనేక తత్త్వముల కమ్మత్రిప్రాయముగఁబనిచేసిన వృష్టాంతము లానీ కములు నాయనుభవముననున్నవి. “కర్మావంద”గారి కమయాషధములలో చాలవరకు వారింజపండ్లుపై వర్మమేకలియును. ఆయాషధము లద్యుతముగఁబని చేయలేదా? మహారోక దశాల్పినుండి వారింజపండ్లు వ్యాప్తివొందినవి. అవి విషకుల్బమునచో వైద్యులొక మున వాని కింతయాయువుండి యుండువా? రావున యోగింద్రులవారయభిప్రాయము నాబోంట్లకు వ్యతిరేకమే. మూత్రయజ్ఞము వ్యాసకర్తల యభిప్రాయ ముతో పూరిగ నేకీభవించును.

— అయ్యగారి సూర్యనారాయణమూర్తి.

౩

శ్రీ కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తిగారి “కమల”అను కథలో నరసింహారావుకు ఆత్మిగారు నుండు పెట్టుటకు కారణ మతనియొద్ద మిగుల దబ్బుండుటచే వారడు జచ్చినచో వది యంతయు తమకేజెందుననియు, తమ కుగల ఏకపుత్రిక నిచ్చటనే యుంచుకొనవచ్చుననియు నామె యుద్దేక మెయ్యుండును. పెండ్లిచూపులు అను కథార్థంగమునకు లిల్లియే, వానికమ్మయే ముఖ్యులు. ఎట్లన వానికమ్మ ఇంటికివచ్చుటయేతడవుగ లిల్లి చిగ్గ రగా మొరుగుటచే నామె భయపడియుండవచ్చును.

ఆరాత్రి బాసకమ్మ అచ్చట వరుండకపోయినచో ఆకలవరింక బుండకపోవును. ఎక్కువపాట్లు బిల్లిచెయ్యవచ్చును. ఎవరిని మెచ్చుకొందురు? అను కథలో శ్రీలలిత మెచ్చుకొనవలయునని నాయుద్దేశము. కారణము గోపాలరావుకు పెండ్లిఅయినను, యుద్ధమున కేగినను, యోగియైననుగూడ అపవిత్ర కేమంపు లేదవు నుడలెయకబాలక ఆయ్యర్థరాత్రున వారని చివర మాటలమీదతోడనే నాతనిపాదసన్నిధిని వశశకంపై మువ్వయి వసువులబాసినది. నిర్మల ప్రేమకొరకెంత ధైర్యవంతురాలైన వీరవనిత శ్రీలలితయని చెప్పక లేవదు. పుష్పదయుమలోని మూత్రయజ్ఞము: బై యిండియనలీగు వ్రాసిన శ్రీకొండిపర్తి పుష్పయ్య గారిఅభిప్రాయముతో నే కేళిభవించుచున్నాను.

—అయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మ.

౯

అగవ్వనందికలోని కమలఅనుకథలో నరసింహ రావు అచ్చమైన ఆధునికవిద్యార్థివనిపించివాడు. 'విచ్చవకుతోడు కయవలవచ్చినట్లు' విద్యవతోడు వివులసంపదకలిగింది. ఇక నీమి? కథకులు నిర్ణయించి నట్లు గర్విష్టకాకపోయినను బెట్టుపరిమాత్రము తగ్గ నేదు. దానితో నాలుగేండ్లయినను అత్తచారిగడప త్రొక్క లేదు. సహాధ్యాయుల యవహారముల కాన్వదమైనాడు. ఇట్టితల్లియు మఱి ఆధునికయుగ మున అల్లంకృతమూచి ముఱిపివకు అత్తగార్లకు సరి పడునా? నరసింహారావు అత్తగారును ఆతరగతిలో చేరనలే. కాని పుత్రప్రేమ యొకవంక యేమత ప్పారయమునైనను ద్రవీధురతు చేయకమానదుగదా! కూరురుమేలుగోరి యల్లనకు మచ్చుమందు పెట్టెనని భావించుటయే యిచ్చట సహేతుకమని వాడుతోయ చున్నది. అంతియేగాని బలస్వరణము పాలుచేయ నత్తగారు సంకల్పించినదనుటకు వలసిన హేతుభూత ములను కథకులు పొందుపరచియుండలేదని కథవలననే లేటలెల్లమనుచున్నది. 'పెండ్లిచూపులు' అను కథలో కథాభంగమునకు 'బిల్లి'యే ముఖ్యకారణము. అమా

యకురాలగు రామలక్ష్మి బాసకమ్మకుగట్టిమేమునకు లొంగిపోయినది. బాసకమ్మకు పూర్తిగా అవమానం జరిగింది. పొందర్యాధిదేవతయని యొకప్పుడు రామ లక్ష్మిచే ప్రళంబించబడినాచిడే, గట్టుకాస్తా బయట వడేవరికి లోసికోటిపెద్దమ్మ అనిపించుకునే సిరిలోకి వచ్చింది. తొంగరనం దాగుతుందామట, కట్టుపండ్లు కాసిని లిట్లమూలావపూడి క్రిందచడేవరికి బాసకమ్మకు దద్దుబిడ్డలు తట్టిపొచ్చిస్తే. కథావంతరం రామలక్ష్మి మనోవేదన కథకురాలు పాతకులకే విడిచిపెట్టింది. ఒకప్పుడు రామలక్ష్మి 'ఈవిడే యింతగా అందంగా వుంటే నిల్ల యింకా యింతఅందంగావుంటే' అని గాలిలోమెడలు కట్టింది. ఇక నట్టియాళల కవకాళ మేమి? ఈకథలో మూలనూత్రమంతయు లిట్లగళము నలే బంధించబడివుంది. సందేశము కృతక సౌందర్యము సహజసౌందర్యమును జయించబాలదని, 'విధి'లో 'తానొకటితలచిన బైవముకటితలచు'నను లోకోక్తి విస్మయముగ తెల్లమగుచున్నది. అల్లకల్లోలతరంగా ఫీల మైన సముద్రమునుండి, క్రూరమృగసంకులమగు యరణ్యమునుండి వచ్చుననుకొన్నయాచద, తీరికూర్చుని నురక్షితముగా కొరడమెన్నపొందునే యలయించుట భగవద్విలాసముగాక మేమి? ఇచ్చటి అంతర్నాదము భౌతికదేహబంధంబుమైనదానినిగ భావించ వచ్చును. జీవుడు వీరవధికానందానుభవముకొని, విషయలోలతయను కొండ నెక్కును. జ్యోతిగ్రయజ్ఞానమార్గమును మోక్షపాథనమనియించక, పాగర మనియ, కాంతారమనియ సంభావించును. తుదకు వ్యతిరేక్తభావవాధలప్రాప్తుడై యధావతితుండగును. 'ఎవరిని మెచ్చుకొందురు? అనుకథలో గోపాలాచు విరికిబంపై లోకమునకు వెఱచివాడు. వశకాశ్రీలలిత కచ్చటను నరసింహరైవమృగావములున్నట్లు కథలో కానరావు. అట్టియొడప్రణయమును స్వర్గతుల్యముగ చేసికొనవలసిన దినములలో విరోహసంగ్రామమును విషపై దేశాంతరములకుజని, యుద్ధములోనైనను పేరుగాంచక ఫీరువునలె యోగియై, కడకు జలమర గమునందిన గోపాలు నెవరైన యెట్లు మెచ్చదరో వా

కగోచరముగనున్నది. ఇక పశుక చేపినవనియో? మెచ్చ
రగినదేకాని హిందూమందరీమణులకు పత్నినుసరగాను
పురిపాటైపోయినది. ఆమాలమూత్రముపై వాధార
పడియే నిజవాధునికొకట పశుక తనప్రాణముల వర్పిం
చినది. అట్లుచేతుకముందుకూడ పశుక, స్త్రీజనోచిత
మగు సపత్నీయార్థము కనుబజచక చాలాలాశిక
ముగా ప్రవర్తించి క్రితమున్నవను పౌత్రురాలై కడ
కా మేమార్గమున మరణించుటలోకూడ యనుగమించి
నది. ఏకస్థూలమున పశుక గోపాలునికంటె వేయి
మడుంగులు మెచ్చదగినది. ఇక శ్రీలత ఈమె స్వార్థ
త్యాగ తత్వద్యుతము. పెండ్లికాకపోయినను భర్తకన్న
మిన్నగ ప్రేమపాత్రునిగభావించి, వివాహము పర
పురుషునితో నొల్లక, త్రికరగతుడిగ గోపాలుని హృద
యమునకొరి, అతని పేలుకొలుకు చేరిపూజలునల్పి,
తన వినయవిధేయతావద్వర్తనములచే పశుకకుకూడ
మాగ్గదర్శియై చివరకు ప్రీయుండు నిరాదరింప యను
పులదాసిన పరమపావనమూర్తికాన శ్రీలతే యీ
మువ్వరిలో ప్రథమస్థానవిధులగును.

—గాలం రంగనాయకమ్మ.

౧౦

శ్రీకొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తిగారి “కమలాటమ
కథలోని అల్లెగారి పెట్టుమందువిషయమై విద్యావతి
కాక మందునమ్మకముగల, మూర్ఖపు నమ్మకములు
గల యువతియగుటచే ఒక్క గానొక్కటాకురగుటచే,
అల్లుడగు నరసింహరావు రాకపోకలులేక పెడనరపు
స్వభావముగలవాడగుటచే ఈమందురీత్యా మనుకా
రముకలవాఁగునన్న నమ్మకముచే పెట్టియుండును.
శ్రీకర్ణాటసింగుగారి “విధి” అను వ్యాసమండలి
సారాంశము ౨౨ మనకమహాలయకావల్పము మన
మొర సురక్షితమపేక్షించుటె అది అంత హానికరమై
అపాయములనుటన్నది సురక్షితమైయుండును.
శ్రీచిరుమామిళ్ళ కవరామకృష్ణప్రసాదుగారి “విస
రిని మెచ్చుకొందురు?” అనుకథలోని శ్రీలతయే
మెచ్చనకు ప్రథమస్థానములంకరింతును. ఏమన చిన్న

లేవమందు వివాహమైనను హిందూపత్నికి భర్తయే దైవ
మనియు అతనితోడె డెలోకమనియు చెప్పుటచే నడువ
బడియున్నంగున పరిహృదయమున భర్తవర్తియగు
లేవకు స్థానములేకపోయినను భర్తమగు నడవడికగల
పశుక భర్తామరాగినియై పరివియోగభారహృదయంబు
దహించ ఆత్మవత్సవేసికోమట గౌరవనీయమేకాని
అది భర్తసహజము. శ్రీలతయో హృదయానురాగమే
ప్రధానమనినమ్మి త్రికరణంబులలో యుఖ్యమగు మన
స్సుచేవరించిన గోపాలరావుకొక కాబమ్మమచివాహి
తయై ఒకపనితన సగమర్పించిన ప్రీయునికొక నూయ
బూనిక ప్రేమశిలముల కట్టునడి హృదయచేదరకొక
కాత్మార్పణ మొనరించుకొని పరలోకమున కాశ్వర
బంధమునరించుకొన్నది. నిజమైన పవిత్రప్రేమ
కొలుకు చేరితనముమము కాలవాహిని కర్పించు
కొన్న శ్రీలతయే తొలిపువ్వుము. లోకనిందకుపెరిచి
గోపాలరా వాక్యసూత్యచేసికొనుటలో వింతలేదు.
వారింజపండు చేదుచమురుతోగూడిన చర్యయులే
ఫలమగుటచే విషఫలమును శ్రీపాత్రిారి రామరాజయో
గింజులవారి ఆభిప్రాయ మాశ్వర్యకరము. పరీక్షించి
నిలువలేలిసికొని చెప్పిన ఆనేక చాక్షర్ల నలహలనల్లను
తనినవారి స్వామభవమువలనను అది అన్యులేకుల్లు
ఫలమని నిర్ధారణచేయబడి వాడుకచేయబడుచున్నది.
వైగా ఈపండుమంచి సంగతిలేలివిన యీకొద్దితవ్వర
ములమండియు పర్యవసలచే వాడుకచేయబడి ఖరీదు
పెచ్చినదికాని మంచివర్తనమాది ఈపండ్లువాకగా
కొని నమ్మిగిగానియున్నవారము. పాలకసంవత్సర
ములుగా మాకుటుంబములలోను మా బంధుమిత్ర
కుటుంబములలోను వాడుకచేయుచున్న వారెరు
కలో వాస్తామభవములో మాకేమివిషమించలేదు.
యోగిగారనే సంభవమొక్కటిలేదు. నిమ్మ, దబ్బ
కూడా ఈచేదుచమురుగల చక్కజాతిలోనినేకదా?
అవి అనాదిసిద్ధముగా మనపూర్వీకులనాటినుండి ఊరు
గాయక్రిందను పంటపదార్థములలోను పానీయముల
క్రిందను ఉపయోగించబడుచున్నవి. మాఅనుభవముచే
అట్టిపదార్థములు చక్కయోపకములని నిర్ణయించి రోగు

లచే భుజించుచున్నది. ఆయుర్వేదవైద్యులీతికూడ ఈఫలములు విషఫలములుకావని మా అభిప్రాయము. “నూత్రయజ్ఞమ్” శ్రీకొండివర్తి పుస్తకముగారి అభిప్రాయముతో మేముపూర్తిగా ఏకీభవింతుము. ఏమన వీరపాదలకు వృత్తికరమై “గృహలక్ష్మి”చేరి బంగారమై సర్వజనులకు సమానభాగముల పొందలేయు రాత్రి సరిగ్రహములబడి గొప్పవారునూత్రమే మిల్లు వర్తకముచే ఇంకను గొప్పవారను అవకాశముకల్పించే మిల్లుబట్టలమామటయే యుభయాయము. ఇట్టి మిల్లు బట్టలు చాకగాఅమ్ముటకు లాభకరముగ చాలినంత ఖద్దరుబట్టకొరకక చరకాబట్టఖరీదు హెచ్చునుటచే పామాన్యులు వీరలొకలేకను నన్నమని మోజా బడియు (ఇదివరకట్లా విదేశీవస్త్రధారణ అందవం దములలపాటుయొంటుబట్టి) ముతకయన్న నిరసనభావ ముచేతను ఖద్దరు వ్యాప్తివందకపోవుటకు కారణము. దేశాభిమానము స్వాతంత్ర్యత కోరుచారి కీవన్నెచిన్నె లనవలయు.

—ఆచంట సత్యవతమ్మ.

౧౧

శ్రీ కొండవటిగంటి కృష్ణమూర్తిగారి “కమల” ఆశీర్వాదముతో సరసింహారావుకు పెండ్లయి వాలు గేండ్లయింది. ఎన్నిమాటలపిలచినా ఆర్తవారింటికి వచ్చుటలేదు. ఆర్తకు అల్లుడంటే ప్రేమగదా? అల్లుడు రావాలని, తామసిండినంటలతోటి బాగా అల్లుడికి మమనుడువుచేద్దామని ఆర్తకుంటుందిగదా? ఇది లోకనహజమే. ఆయితేనే? సరసింహారావు అందరి అల్లుళ్ళుంటివాడుకాదు ఈఆర్తగారికోర్కె నెర వేర్చడానికి. ఎంతయెక్కువమర్యాద తనకుచేస్తే అంతఅసహ్యం. తనకు ఒకరు మర్యాదచెయ్యకూడదు. ఒకరికి తామా మర్యాదచెయ్యడు. ఎవరన్నా తనను భోజనానికి పిలుస్తే పైగా యెందుకురా రావటం? నేను రాకపోతే మీకు చుట్టూన్నికాకపోతావా? అంటాడు. అల్లుడు రాకపోవటంచూచి ఉపాయంగా ఆర్తగారుపెట్టుమందు పెట్టలేయింది. కమల చాలు నుండి ఇదంతాచూచింది. కాని ఈఆర్థంచేమోక

వేరేఆర్థంచేమోని భయపడి భర్తతోచెప్పివేసింది. శ్రీమతి అదంతూడి అన్నపూర్ణమ్మగారి “పెండ్లి చూపులు” చాలాబాగుంది. ఇంకలి ఎక్కువపాత్ర “లిల్లీ”దే. రావడమే లిల్లీనిచూచి చెదరింది జానకి. పైపైమెరుగులుచూచి వెనుపొయింది రామలక్ష్మి. పడుకోబోయేయెందు బాపగార్లప్రపంగంలో “దాని గుణం యొక్కడపోతుందండీ? పద్మంచడవలేదూ? యెదో కాకులుతెచ్చి పడవేసి నయముకలు కొరు మ్మంటుంది?” అన్నట్లు అదితొంద్రబాగింది. జాన కమ్మరిగిలించుకున్న పద్మతీసి దగ్గరపెట్టుకున్నట్లు పసికట్టింది లిల్లీ. అది యెముక లనుకొని కొరకడం మొదలెట్టింది. అది కొరకడంవల్ల నగంవర్షురాలాయి. జానకమ్మ ఈచప్పుడువిని లేచింది. జానకమ్మకేక లకు లిల్లీ పగ్గువోట్లోపెట్టుకొని గురుమనదం ప్రారం భించింది. ఇట్లు కథాభంగానికి పాటుపడ్డది “లిల్లీ.” “ఎవరిని మెచ్చుకొందురు?” అనేకథలోని గోపాల రావుపాత్ర, సర్వమర్మజేంది తన సౌఖ్యమును అత్యు పెట్టక లోకమునకు పరచి ప్రాణత్యాగము చేయ వలసినవిధి గోపాలరావునందున్నది. ఇకనకుళపాత్ర, పత్రియే పరమదైవమనినమ్మి, భర్తలేనితీరవము లడ వినిగాసిన వన్నెలవంటిదనియు, ప్రాణత్యాగమే తన పరమావధియనియు దలచి ప్రాణత్యాగము చేయవల సినవిధి గోపాలరావునకు భర్తపత్నియైన నకుళయం దున్నది. ఇక శ్రీలతయో! చిన్నవాటిప్రేమజేనమ్మి గోపాలరావునే తన దైవమనినమ్మి, అతడు వైరాగ్య మును పూనుటతోడనే తానును వైరాగ్యమంది, అతడు “జేటితో ఈడిపము చల్లాయు” అనెడి మాటలువిని, ఇంక తనకీఇహలోకమున సౌఖ్యము లేదని నమ్మి పరలోకమందైన నతనితో సౌఖ్యమంద నిశ్చయించి నకుళకన్న ముందే దాకితీసినది శ్రీలత.

—పాకల చంద్రకాంతామణి.

౧౨

“కమల”అనుకథలో ఆర్తగారు పెట్టుమందు అల్లు నికి ప్రయోగించినదనుటకు కమల చెప్పినవార్తములేపు

జేరొక విదర్శనముకనుపించదు. పెట్టుమందు ప్రయోగించబడినదను తెలియున నిరసించబడిన కాఫీని మామూలుగా ప్రసాదరావు గారు త్రాగినారు. పోయెనును వేచిందినంతరము ప్రసాదునియొడ ఎట్టిమార్పును కలిగినట్లు కథలో వ్రాయబడలేదు. కాకున్నా కాదని కమలపల్కులే వేదవాక్యములుగా విశ్వసించి అత్తగారు మందు కాఫీలోకలుపుట యదార్థమని నిర్ధారణజేసి యామె యుద్దేశమేమియందునని ప్రశ్నింతురా? ఆమె భావము లేటలేల్లమే. పెండ్లియైన వెనుక యెన్ని పార్లు ఆహ్వానించినను అల్లుడు వారింటికిరా లేదు. పిల్లయెదిగినది, వచ్చి కార్యముచేసుకొనవలసివదని కమలదంపినను వచ్చికనుపించలేదు. అందుచేత అల్లునికి తనకుతుపై మక్కువలేదనియు, తమయొక్క లక్ష్యములేదనియు అత్తగారనుకొనుట యసంభవముకాదు. ఇట్టిస్థితిలో ఏనాడును రాని అల్లుడు ఆనాడు వచ్చినాడు. సమయము వ్యర్థమై కొన్న పదవ విచారించుట గతజలసేతుబంధనము వంటిదని గుర్తించి అల్లునికి తనకుమార్తెపై ప్రేమకలుగుటకును తమయందు లక్ష్యముంచుటకును మందు ప్రయోగించియుండునని వాటిల్లిపొయెను. పెండ్లిదాపులు అనుకంధయందలి సకలకార్యోభ్యుయువకును సహాయమొనరించినది "ల్లో". కథలో దానినే యెక్కువపాట్లు అని వాయూహ. "ఎవరిని మెచ్చుకొందురు" అను కథాకాలము 1914 సంవత్సరమునకు ముందైనట్లు కాన్పించుచున్నది. అప్పటికి కారదాచట్టము ఆమలులోనికి రాలేదు. కావున కొన్ని వాడుకలుందు బాల్యవివాహములు మరికొన్ని వాడుకలుందు రజస్వలానంతర వివాహములును చేయుట ఆచారమైయుండెడిది. ఇందు నకు శది బాల్యవివాహము. తల్లిదండ్రులయిష్ట ప్రకారము జరిగినది. శ్రీలతది రజస్వలానంతర వివాహము. స్వయంవరసూత్రము ననుసరించినది. కాలమునుబట్టి ఇందెవరి వివాహము ధర్మానుసారమో యెరుగుటకు వీరేవారి వాలో తెలియవలయును. ఇక గోపాలరావు విషయము నిర్వివాదాంశము. ఇతనిని యెవ్వరును మెచ్చు

కొనరని వాయూహ. గోపాలరావు లోకమునకు వెరచి తన్నువమ్మిన తన్వంగుల సర్థాన్న మొనరించి యాత్మచార్యుగావించుకొన్న చుండ. వీని యానా అనవసరము. ఇక శ్రీలతనకుళలలో వెవరు మెచ్చుంద తగినవారనుదానిని నిర్ధారణచేయుటకు వారేవారి వాలో తెలియవలయును. —కె. నాగమణి.

౧౩

"ఎవరిని మెచ్చుకొందురు" అను వ్యాసములో నకుళపాత్రము ప్రశంసార్హము. నకుళ గోపాలరావును అగ్నిసాక్షిగా పెండ్లియాడినభార్య. శ్రీలత చిన్న తనమునుండి గోపాలరావును ప్రేమించి గోపాలరావు ప్రేమవాక్యంబిన యొకస్త్రీ. శ్రీలత గోపాలరావును ప్రేమించినస్త్రీయని నకుళకు పెండ్లివాటికి తెలియదు. అప్పటికి గోపాలరావుకు శ్రీలతపై ప్రేమ ఆవేశమైనది. ఆస్థితిలో నకుళ శ్రీలతపై ఎట్టి భావము ఉంచుటకు తోచలేదు. కాలము గడచిన తరువాత గోపాలరావు మనస్సు-చాయ-శ్రీలత అని గ్రహించియు నకుళ ఎట్టిపాపముపూనలేదు. దీనిని బట్టి శ్రీలతని ఏమంటే ఏమికోపదస్తుందో భర్తకి అని నకుళ చరిమనమ్ము కలుగకుండ శ్రీలతవంటి సరితో అజన్మాంతము సఖ్యురగా మెలగింది. ఇక్కడ నకుళను కాశికుని కోరికద్వీపు కాశికునిభోగపుస్త్రీ యింట వేదజేపిన సుమతీదేవితో పాతివ్రత్యమున సరి పోల్చినగును. శ్రీలత బానుపతిఅనుకొన్న గోపాలరావుకుదప్ప మరీ యితరులను పెండ్లాడవని కచ్చితముగా స్పష్టపరచినపుడు నకుళ సౌజన్యము వర్ణనాశీతము. గోపాలరావే శ్రీలత, శ్రీలతే గోపాలరావు అని గ్రహించినపుడుకూడ తాను నడచినతీరు అనవ్యోజితము. మైత్రపాత్రము. గోపాలరావు ఐశోపా సంగ్రామమునకు ఇల్లుచెడలి పోయినతరువాత కవి ద్రితించిన శ్రీలతకును నకుళకును చాలతారతమ్యము గలదు. అవర్ణనములట్టిమాడ శ్రీలత కేవలగు విరహిణివలెను నకుళ చరిమితోమలుందుండ చరిత్ర

యోదర్శచిహ్నములు స్ఫుటముగా గోచరించుచున్నవి. ఏలయున “శ్రీలత పాండురదేహమును తెలివట్టు చీరయు, ఎఱ్ఱబడిన కన్నులు, చుక్క చుక్క యిల్లుచెడలిన వాటి కిరీటబంధము, మూడేళ్ళకిందట ముడిచెడిన కేశములు, కల్యాణకవ్వుమైః దేహము” అని కవి వర్ణించుటచే. దేవాలయములో శ్రీలత హారముత్యగ నామెమనస్సు చివుక్కుమనెనని కవివర్ణించుటయు చుక్క చుక్కలెత్తము చేతగ కనులనిగు ప్రవహించుటయు వారిమిత్రర ప్రేమలోని తారతమ్యమును వ్యక్తీకరించుచున్నది. గోపాలరావు తిరిగి యోగిగా శ్రీకావమున రావినెట్లు క్రిందనుండగా నొండొరులకు తెలియకుండ శ్రీలతయు, చతుర్థయు అతని దర్శించి తిరిగిపోయి మరల మర్యాద దర్శించుచువుడు శ్రీలత చతుర్థను గుర్తించి నవ్వివది. చతుర్థయో అట్లుగాక శ్రీలతను గుర్తించి కమలతో నమస్కరించినదని కవి వ్రాసిందివాడు. దీనిలోని భావమేమి? చతుర్థ భావోద్భూతి చిన్నతనములో—తనకు పెండ్లివాటి కొదార్యము, సౌభాగ్యము కేటికిని రవంతయైన కాను గీటుకు తగ్గలేదు. తరగలేదు. యోగి అంతవరకు కనులు తెరువక తన యిసుకల (విద్రావస్థలోని కృష్ణుని కడ దుశ్శోధనార్థములట్లు) చతుర్థ శ్రీలత బువ్వులు తెలిసి యెట్లుతేలకు కనులు తెరచి, ముందు శ్రీలతను చూచి తరువాత చతుర్థైవునకు దృష్టినిమదిచ్చెను. ఈదృశ్యమున చతుర్థ ఆరురతతో “వాధా! వాధా! నేను నేను” అనక తన ఆశ్చర్యముచే నిగ్రహించు కొని చుక చూడకమానునామని వైద్యమును చూచినది. యోగి కడమాటలవిని శ్రీలత చతుర్థను పిలిచి జాగుమని బృందయత్కర్మమున నేలవ్రాలినది. చతుర్థ ఆశ్చర్యనిగ్రహముచే తన... యగు శ్రీలతపాదములపై బడి నమస్కరించినది. చతుర్థ వైద్యముగలదియగుటచే చావువిశ్వయించుకొన్నను చైత్రప్రార్థన సాగించినది. శ్రీలత భగ్నహృదయతో నుభయవశ్యమైనదిలో మునిగినది. చతుర్థ తన యంత్యప్రార్థనమున “తన భర్త కానుముండే పోవుచునని చెప్పుటచే భర్త చని పోయిన సంగతి చెప్పుటచకుండగనే యాతనినే

చైతముగానమ్మి చురలోకమునందైనను అతనితో సౌఖ్యమునొందు భాగ్యము ప్రసాదించమని గోపాల రావును ధ్యానించి ఆత్మార్పణంబునగావించి భక్త్య యయ్యెను. —చామర్తి మేకటరమణ.

౧౪

కమలకథలో నరసింహారావుఆత్మగారు అల్లునికి ముందుపెట్టుట పశీకరించుకొనుటకై యుండవోవు. అల్లుని యెట్ని పార్లుపిలిచినను రాకపోవడము చేత వినిగి యీచునిచేసినది. కొండటి కది విని మేమెలాని సందేహోద్వేగమువలననుకొని మేమవిషయ నుంగీకరించదు. అల్లునిచంపి ఆత్మవిని యెడిగట్టుకొనును? కన్న కూతురికి చైత్రప్రార్థనము, తనకు నిందాసంప్రార్థనమునని తెలియదా? కల్యాణనింగుగారి ‘విధి’ యను గద్యవ్యాసము అగచ్ఛకవర్తి మాయావిలాసమును నూచించుచున్నది. ‘ఎవరిని మెచ్చుకొందు’రమకథ కూతపట్టు గోపాలరావు కథానాయకుడు. అతనికి ఒకప్రక్క ప్రేమనూత్రముచేతబంధించుబడ్డ శ్రీలత, మంగళనూత్రముచే బంధించుబడ్డ చతుర్థ—ఎవరినిచేరదీయుట? లోకులు చలుగానునై నోటికివచ్చినట్లునూసిరి. గోపాల రావు నివ్యాపియై తిరిగిరచ్చినప్పుడుగూడ అతనిని ప్రేమయూర్పులు వెలగించిరి. చివటకు మువ్వయను జలదేరతు బలియైరి. ప్రేమమహాత్ముడు నూచించుచున్న దీకథ. కొండిచ్చి పున్నయ్య గారిసూత్రయజ్ఞము: వైశిండియన్ లీగు ఆమవ్యాసమునందు ప్రజలు ఖరీదు ఎన్నుచైనప్పటికిని ఖద్దరునే ధరించవలెగాని మిల్లు బట్టల కట్టరాదని చతుర్థయనియు చూటోపమును చూచి మోసపోయి మిల్లుబట్టల నేకొనుచున్నారనియు, అట్లు పారబడవలదనియు యువోధించుచున్నారు. వైశిండియన్ లీగు పుట్టుపూర్వోత్తరములనుజించి కూడ ఇంచుక చచ్చించిరి. పిరిఅభిప్రాయముతో కేకేభవింతుముకాని విలువేవలు ఖద్దరుకొనగలరా అని సంశయముకల్గుచున్నది. బాగుగా ఖద్దరున్న మై చతుర్థఅయిన అందటికి ఖద్దరుధారణచేయుటకు వీలగును. —మరకాని పరాత్పరరావు.

౧౫

“వారించవండు విషయము” అను విషయమును సూర్య పుత్రితేస్తులు-అతని వారించవండు తినుట వల్లను, విష్ణు కాయవచ్చుడి తినుటవలనను వచ్చుట నా కనుభవములే. అరుచి-దంతస్పర్శలో అదోకవిధమైన మార్పు సూర్య కలుగుచుండును. శ్రీకొండి పుత్రి పుష్పయ్యగారి అభిప్రాయముతో వేరేభవించుచున్నా డను.

—చదలవాడ ధర్మరాజు.

౧౬

శ్రీకొండపటిగంటి కృష్ణమూర్తిగారి “కమల” అను కథలో వరసింహారావు అత్తగారు పెట్టుమందు పెట్టి నట్లులేదు. తనను పిలుచుకొని వెళ్లుటకై కమలయే ఇట్టి యొక్క పన్నియించును. అన్నతూర్ణమ్మగారి “పెండ్లి చూపులు” అనుకథలో ఎక్కునిపాట్లు కానకట్టుకే. ఆమెచేతపండ్లు కట్టించుకొన్నట్లు ఆరాత్రి గంగాళము వద్దనుకెళ్ళి పండ్లుకడుగుకొన్నట్లు, నిద్రపోవునప్పుడు కాటిని తీయకపోవుటచే నిద్రలో పండ్లురాలిపోయి నట్లు, ఈరహస్యము రామలక్ష్మి వారలకు తెలియు నేమోననియు ఆమె అట్లు గడచిడచేసెను. కథా భంగమునకు చేతపండ్లు కారణము.

—నాయిని హనుమాయమ్మ.

౧౭

“కమల” అను కథలో వరసింహారావు అత్తగారు అల్లునకు పెట్టుమందు ప్రయోగించుటలో దురుద్దేశము లేదు. వాలుగు నింపర్శెరయలనుండి అత్తవారి యింటి వైపు పెడమొగముజెట్టుకొని వారియందు నిర్లక్ష్య భావము చూపినందున, యందు తనయేకపుత్రివై మాడ నట్లే నిరాదరణ చూపునేమోయని భయపడి, అల్లునికి సంపూర్ణప్రేమ యొడతెగకనిల్పినని భ్రాంతి పడి, పిచ్చినమ్మకయుగల కమలతల్లి, మరులునుం దులు యనుగ్రహతో యేకోయొకమందుకలిపి యుండ నోవు. ఎవరిని మెచ్చుకొందురు అనుకథలో గోపాల రావు లోకమునకు వెళుచెను. వకుళ తన విద్యుక్త

ధర్మముగలవేర్చెను. శ్రీలత తన నిర్మలప్రేమచూపి మలచే, గోపాలరావును బ్రతిమాలి, బ్రతిమాలి, కడకు తన ప్రాణమునుసహితము గడ్డిపోచగత్తుకొంచి, తన మనోవాధుని పాపములకడ సమర్పించుట ప్రశంస నీయము. వకుళప్రేమ వివాహబంధములతో కట్టుబడి నది. శ్రీలతవన్నకో, అంతకంటె మిక్కిలిగురువైత్ర పాశములతో కట్టుబడినది.

—జంపాల జగన్నాథరావు.

౧౮

వరసింహారావు అత్తగారు అల్లునికి ఎన్ని పార్లు పిలిచినా రాకపోవుటచూచి, అత్తగారి ఇంటివైపు మనస్సుతిరుగ పెట్టుమందు ప్రయోగించింది. దానిని మరయుక విధముగా ఆర్థం చేసుకొని కమల అవిషయం భర్తతో చెప్పివేసింది. విధి అను గద్య వ్యాసంలో అదినమరనికి మరణము వ్రాసియున్నది. అపాయ మునుకొని, మృత్యువునకు జంకిన నియద్రయానము, జీటపయనము నిరపాయమైనవి. కాని వీని విధివ్రాత యలన అపాయము లేదనుకొనిన సలహా బోధగల్గినది. తానొకటితలచిన రైవమొకటితలచునను ప్రతివాక్య మిందు సార్థకమైనది. పెండ్లిచూపులకుకెళ్ళినచాన కమ్మ కృతమవుచుండ్లు ధరించింది. అవి లిట్టిబొటబడి నవి. కథాభంగమునకు లిట్టిపాత్ర పోయినదైంది. ఎక్కువ పార్లు లిట్టిది. శ్రీలత, వకుళ, గోపాలరావు ఈమఱువు రలో శ్రీలతనే ఆధిపందింపవలయు. చిన్నతనమునుండి గోపాలరావునే ప్రేమించుచూ, ఆతడు వేరొకవనితకు భర్తగా మారిపోవుటచూచియు, అతడే తనవ్యాధ యాదివాధుడని, వేరొకనివరింపక, ఏమీకనుభేద్య లన్నియు వాతని మూలమునకెక్కరించి, అతనికొరకు, ఆత్మోర్వగమొనరించి శ్రీలత వమిత్రవ్యాపయము నధి నందింపవలయు. —చాకనాటి శ్రీకామేశ్వరి.

౧౯

‘కమల’లో అత్తగారు అల్లునికి మందు ప్రయో గించుటయందుమాత్రము దురుద్దేశములేదు. కూతు

యకు వివాహమును నొడవే, మల్లితన ముద్దు మాటలను, అల్లంటి గారాబముగా చూచుటయు, యింటియందు ఏపండుగ జరుగనున్నను, కొద్దికోలా లకు ముందుగనే అల్లంటి ఆపండుగకురమ్మని చెప్పుం పుటయు, అల్లంటు నిరాదరణచే ఆహ్వానమును తిరస్కరించినప్పుడు ఘేదమొందటయు సహజము. అల్లంటి మీది ఆర్తగారి ప్రేమ ముఖ్యముగా కూరుదుమనియే యని చెప్పవచ్చును. కమల తల్లికూడా నరసింహారావును పెక్కుమార్లు పిలువించ ప్రయత్న పడి నిష్ఫల మనోదధయైనది. నాల్గేండ్లకు సెలవుగా నరసింహారావు ఆర్తవారింటికి వచ్చుట తటస్థించినందున, తరుణము మించిపోయిన తిరుగ దొరకదన కారణము చేతను, తన మామయ్యపై ఆతనికి నిండు ప్రేమ యుండదను యాచాచేతను, ఆర్త అల్లంటి తన తనయకు ఇష్టముగానుండునట్లు చేయవెంచి, మద్దుమందు ప్రయోగించను ప్రయత్ని పడియుండును. ఇందు కమల పేలుకే ఆయనప్పుడు, కమలలేనిమమయమునే చూచి ఆమె ఏల మందును కాఫీలో కలిపియుండునని కొందరు ప్రక్షింపనవచ్చు. కమల కప్పటికంత లోకానుభవము లేదనియు, తానుచేసినది యొకనేర కమలకు తెలిసిన కమల యిరుగుపొరుగు యమృతకల్పలతో నోరుజారి చెప్పనను సందేహముండియుండును. “ఎవరిని మెచ్చుకొందురు” అనుకథలో అగ్నిపాక్షిగా వివాహమాడిన సరిసి విడవాడి, చిన్న నాటి నెచ్చెల్లపై తన ప్రేమనుంచి, లోకమునకువెరచి, ప్రాణత్యాగమున గోపాలరావు ఎక్కుడుగాదు. - పరియే దైవమునది సరికి పుట్టుకతోడవచ్చినది. విధియైయున్నది. ఇహమున సుఖముకోరక, పతిని పరలోకమునవైనను కలియవెంచినందుకు నకుళ మృతికొందరిగినదే. ఇందు విశేషమునున్న - నిశ్చలమైన ప్రేమకమగొని, పురుషుని నిజసతిన విడనాడమనియైన చెప్పక - మనస్సు వందైననుతలచక - ఇతిరవిషయములయందు తన మనస్సును జారనీక, మార్గదర్శినియై ప్రాణముకోల్పోయిన శ్రీలతకదా క్లాసునయ మైనది?”

—పి లక్ష్మీదేవమ్మ.

20

“కమల”లోని నరసింహారావు ఆర్తగారు విద్యావరితాదు. ఆమె మందుల ప్రయోగించి మనస్సును మార్చవచ్చునను విశ్వాసముగలవారిలోనిది. అట్టి ప్రయోగమువలన అల్లంటికిపనికలుగునని ఆమెకు తెలియదు. అల్లంటి తమ యింటనే యుంచుకొనినచో తమకు పుత్రుడులేనిలోపము చాలవరకు తీరునని ఆమెయాళ. ఆతనికి ఆర్తవారింటనేయుండు బుద్ధి పుట్టుటకే ఆమె యామందును ప్రయోగించియుండునని తోచుచున్నది. “మెండ్లిచూపు”లో జానకమ్మ ప్రవేశించగనే “లిల్లి” మొరిగింది. ఆమె భయపడింది. ఆమె తనపక్కకట్టును గం గాళముదగ్గర పెట్టివరుండగా వాటిని లిల్లి ఏవోయెముకలనుకొని తీసుకుపోయింది. పాపము పక్కకట్టు పెట్టుకొనకుండ స్పష్టముగా మాట్లాడ జాలని జానకమ్మకు అందువలన అపమానముకలిగింది. కట్టుబడియున్న లిల్లిని నారాయణరావు విప్పించని యెడల కథకంత రాయము కలిగియుండదు. కథాభంగమునకు పాపపుడినపొత్తలలో లిల్లికి అగ్రపానము నీయవచ్చును. “విధి”లోని అంతర్నాడము సాహసమునందే జయమున్నది. పిరికితనమే పాడుచేయునది” అని నాకు తోచుచున్నది. “ఎవరిని మెచ్చుకొందురు?” అనుకథలోని గోపాలరావు శ్రీలతను ప్రేమించుచుండెనని తెలుసుకొనియు నకుళ కేవలము వివాహబంధమువలన అతనిని భర్తగా వంగీకరించినది. శ్రీలత అట్లుగాక పవిత్రమను ప్రేమబంధమువలన అతనిని భర్తగానెంచుకొన్నది. గోపాలరావు తన్నంతగా ప్రేమించినశ్రీలతను ప్రపంచమునకువెరచి పరిగ్రహించజేకపోయెను. అతడు తనను పరిగ్రహించజాలదని తెలుసుకొనియు శ్రీలత మనస్సుచూపుకొనక చివరవరకు ఆరినియెడ నిశ్చల ప్రేమతోనున్నది. ఆమె ప్రేమ సహజమైనది. ఆమెత్యాగము గొప్పది. ఆమెయే మెచ్చుకొనతగినది. “నూత్రయజ్ఞము: వైయిండి యన్ దేగ” నందలి పున్నయ్యగారి అగ్నిప్రాయములతోనే నేకీభవించకుండనుండజాలను.

—గ. నీతామహాలక్ష్మమ్మ.

సమస్యారణము

సమస్య: రాటమువలదనుచు గాంధీ రయమునబలికెన్.

[కోపతాపాశ్చర్యమునను, సకాలమున చేరకుండుటచేతను పెక్కులు విడనాడబడినవి. మిగిలిన ఈయవి యథామాతృకములుగ ప్రచురితములు.]

క. మాటల నూరకబుచ్చక
పాటవమగు శ్రద్ధతోడ, పాటవపడంగన్
ఓటమిగలుగదు, మీ కా
రాటమువలదనుచు గాంధీ రయమునబలికెన్.
—బా. నీతాబాయి.

క. కోటానకోట ధన మా
రాటమ్యులవలనతానె రాదనియందున్
పాటించి ముదముగా వా
—అబ్బూరి రాజ్యలక్ష్మి.

క. చాటుగశత్రులుబుద్ధి న
మాటునదెక్కు పడకండి మాస్థిములారా!
తోటిహిందువులతో పో
—బా. నీతాబాయి.

క. నేటివరకు రాటములే
మోటనునప్రయత చేశి మోక్షకరములై
కాటకము బాపజే ఆ
—బసవరాజు వేంకటలక్ష్మమ్మ.

క. మాటికి నుద్దకుఁ గలరై
నూటికి, తొంబదుగురుండీ నూలుపడకుటే
పాటము యిక దీనికి పో
—సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మి.

క. కాటకదినములయందనన్
రాటమె మనమాటయందు రంజిలుడయ్యా
మోటని పట్టుకు డిక పో
—ద్వీభాష్యం సత్యవతి.

క. పోటవలమందు తా మా
ర్యాటంబులుసల్పి యుపకమందలితోడన్
పాటించిశాంతమును, పో
—గాలం దంగనాయకమ్మ.

క. తేటని మాటలచేతనే
కోటలుగట్టంగవలయు, కోధంబిక మన
నేటికి? ఆమ్యులతో పో
—రా.

క. మాటికి దృష్టాంబున
నేటికి? అప్పుళ్ళకాదులేలక! కలపన్
చేటుమహి! మనకి పో
—పులిజాల కవలబాబాయి.

క. నాటకమాటంబును ధర్మ
నేటికి కయ్యంబు? యాడవోపును, నీవా
మేటివెకాదలచిన పో
—బొడ్డుపల్లి యశోదాబాయి.

క. కాటకము మాన్చి మన యా
రాటము లోకాద్భుతమై రాటమెగాడే
పోటీ! నెత్తుకుడిపో
—కోనేరు వేంకటరామమ్మ.

క. ఏటికి ఫలించునీకము; యే
నాటికి కుదమాట్టవనకు దావాగివిత్తం
పాటప్రసిద్ధము ఫల; మా
—బెల్లంకోండ కనకమ్మ.

క. రాటము మనసోభాగ్య క
రాటము, పకలమ్మరావం బ్రబలును, మదినా
రాటము దొలగెడి నీక పో
—బొడ్డు నీతామహాలక్ష్మి.

క. బూటకపు రాండుటేలిలు
నాటకమున కాశవిడని నమ్ముం డిక చే
రాటమె వాంఛిమిడు పో
—రావుల రాజ్యలక్ష్మి.

క. మాటలులగు లాటిలలో

పోటులతోనరించునట్టి పోరీసులు మీ

మాటలకతమగు మీ కా

రా.

—కల్పాల పార్వతమ్మ.

క. మాటికిగుడ్డకు నొరుపై

నేటికి భరచడగరాట్న, మిత చేకొనుడి

పాటుచడిబ్రతుకుడి యా

రా.

—జ్ఞానాంబ.

క. రాటమువదలక, పెప్పడు

గాటముగా కృషులనెల్లఁ గావించుడు, ము

మాటికి జయదయలిన, పో

రా.

—ఎన్. హెచ్. అలిమేలుమంగతాయార్.

క. నాటివరీజఫలంబా

నాటికరాడప్పు దెడుగవగును స్వరాజ్యం

నేటికిరాదు, వృధా యా

రా.

—చెన్నూరు అన్నపూర్ణమ్మ.

క. ఏటేట నారువదులుం

గోటులద్రవ్యపవాహి గుంటువడుటకు

న్నాటఁడె "నత్యాగ్రహి" పో

రా.

—నరహరిసెట్టి నాగరత్నాంబ.

క. చేటుల్ మాన్పఁగ వైరము

వాటిల్లఁగనీయకుండఁ బ్రహ్మటసత్త్వా

రాటము దేశముగనఁ బో

రా.

—చదలవాడ భర్మరాజుసతి.

క. మాటికి చాలనిదేశము

నాటికినాటికిఁ గృశించ నానామతఁజం

జాటముతో నేమని పో

రా.

—బి. ఆదిలక్ష్మ్యాంబ.

క. రాటము నిర్వక్రేయము

రాటము జీవంబునుద్ధి, రమణులకెల్లన్;

రాటము వలయు సదా; పో

రా.

క. రాటమె తెచ్చుస్వరాజ్యము,

రాటమె కాంతింపఁజేయు రాజంబ్రజలన్;

రాటమె లేమి నడఁపు; నా

రా.

—నందిగామ సాధాగ్యవతి.

క. మాటికి లేచని హిందువు

నేటికి వగతెంద; ముఖమ్మలిమ్ముగబడఁజన్

రాటము మనగనియని పో

—అయలబోమయాచాల శేషమ్మ.

క. ఏటికి మతోలహంబులు

నాటమ్ముగ హైందవప్రవరులఁ దురకలం

గాటముగ గలియ మేల్ పో

రా.

—నడ్లమన్నాటి సూరమ్మ.

క. గాటపు పత్యాగ్రహమెద

నాటి స్వదేశీయలార! వదువలయు నె

ప్పాటను కాంతముతో; పో

రా.

—యన్. యలివేగి.

క. నాటముగా ప్యారాజ్యపు

కోటమగట్టంగ ప్రజలకూటమివలయున్

రాటము వలయునుడి పో

రా.

—యన్. హైమవతి.

క. లాటిలు విసరుచుండిన

నోటికి వనరామిమాట మడిచిన మీరా

పాటులకు నిలువనలెఁ బో

రా.

—చదలవాడ రాఘవమ్మ.

క. రాటముదీయుచు నిరతము

పోటులు, గృహలక్ష్మి వదువఁబో, తెలివమ్మన్

మాటలు వలదికఁ జేయా

రా.

—తురగా సూర్యకాంతమ్మ.

క. మాటికి గుడ్డకు వెలియుయి

చేటలఁ బల్లెలఁ గృశించు పేదలు మీరల్

రాటము మూనుడు మీకా

రా.

—యశోదబాయి.

క. కాటకము కలుపు బావును

ధాటిగ న్నేచ్చయునుగలుగు దాస్యము వదలున్

రాట మెగతి బనుడి పో

రా.

క. గాటమగు భక్తికార్యము

నాటముగా నెరిగి దేశదాస్యముఁబావన్

నూటిగఁజూపించు పో

రా.

—అచంట సత్యవరమ్మ.

క. మాటలు, రొంగులు, నిలుకడ,
మాటలుయొప్పించు, కాంతి మనకు జయంచే
వాటికయిన నొసగును హా
—మమల సీతాలక్ష్మి

క. మాటలు రాకుండు లలనలు
రాటమడియంగవెప్ప స్వరాజ్యమొప్పయ్యె
గాటకమండదు మన కా
—తలవర్తి సత్యరామమ్మ.

క. మాటలులేమిడి జైవ్యము
పాటితస్యచ్చందవృత్తి బడలెడురల్లి!
మేటిగుఢమొదవు త్వర కా
—అమలగంటి లలితాదేవి.

క. మాటలకు, కైలుకు, లాటీ
పోటులకున్ వెలుగును పూర్ణస్వరాజ్యం
బేటికిరాదు? శృధా పో
—కంభంమెట్టు లక్ష్మికాంతమ్మ.

క. కటకట కారాగృహమున
చటుతరమున ధైర్యమాని చూచుచెయ్యండన్
లటుతరమున పురుషుల కా
—పాకనాటి శ్రీలక్ష్మికామేశ్వరి.

క. న్ముటయగనమరమునందన్
దిటవుగ ననువులవిడుటకు మహిళలెయ్యండన్
చటుతరముగ పురుషుల కా
—పాకల చంద్రకాంతామణి.

ప్రాత ఫక్కి పాటలు

శ్రీ మతి యన్. వి. సరళా జీవిగాడు

౧

చేసికొన్నవారికి చేసికొన్నంత;
యజ్ఞదత్తువాని లండైనడబాసి,
పాపమంతయుకొని వడ్డితోకూడ
పుత్రవియోగాన దశరథుండెలమి.

౨

జనకుడెంతటి మహాధన్యాత్ముడొక్కొ
అదిలక్ష్మీకృదుని అమలపాదంబు
వన్నీటితోకడిగి, పడతినిచ్చేను;
శాశ్వతార్థిని పుడికిపుచ్చుకొనె.

౩

గర్వంబుడెంతటివారికిగాదు;
గర్వంబు చెఱుచును సర్వకార్యములు;
భార్గవరాముండు శ్రీరాముచెనకి,
దివ్యపదవిప్రాప్తి పోగొట్టుకొనియె.

౪

దేవబలమునకన్న బలమింకలేదు
శ్రీవస్తీష్ఠుని లగ్న మెట్లు మార్చడియె?
పురుషకారమంచు పొంగిపడియేరు
పురుషుమతానెల? తానేమిసేయు?

౫

కైకదేవిదియెంత కఠినమోగుండె?
ఎండనెఱుగనిసీత సడపులకుతోలె
దశరథమహారాజు మంచివాడగును
చేసికొన్నదాని కెదురెట్టులాడు?

౬

కైకమ్మ తానెంత కరుగార్థిమతియె!
రాముని అడవికి వంపనేకోరె?
లేకున్న లోకాన కలుగుకష్టాలు
ఋషులకు, జనులకు నెట్లుతీరేని?

గ గ న ము నుండి గ డ్డి మోపులు:—

ఇంగ్లండు దేశమున హెన్రీ షార్ప్ షెయివందలి హిందూ వగరమున ఈనడుమ గడ్డిమోపులవర్షముకురిసినది. ఆకాశమున ఆవృడు ఎట్టి మేఘములేక అతినిర్మలముగ నుండెను. మాయ్యడు బాగుగ ప్రకాశించుచుండెను. అతిఅల్లుడు గాలిమైనను లేదు. సమీపము ఎట్టి గాలివిమానమును ఎగురుటలేదు. ఉన్నట్లుండి అనిర్మలసీలకాశమునుండి ఏదో పదార్థకలములు భూమికి దిగుచున్నట్లు ఉండెను. సమీపమునకువచ్చినకొలదిని అవి గడ్డిమోపులగుట తెలియవచ్చెను. ఒక అడుగునిదివిగల ఆమోపులు క్రొత్తగ చేసినదికొనినవారివలె నుండెను. ఈవార్త జలకైలచిందుచై ఇంతలో చట్టము ప్రాకెను. ప్రభుంచయున కిది ప్రశంసకాలమని చలువుడు భావించిరి. వ్యవసాయదారులు తలపంకించిరి. వర్తకులు ఈవింత జరుగకపూర్వమునుండియు తమవ్యవహారము నిరుత్సాహకరముగ నేయున్నదనియు, ఇప్పుటి ఈఅరిష్టమాచవకు క్రొత్త అవసరములేదనియు చెప్పిరి. కాని విమానచోదనకాభోద్యోగియొకడు ఆక్కడకువచ్చి వానినిచరీక్షించి “ఇవి విశ్వప్రళయమునుమాచింపవు. ఇట్లు గగనమునుండి గడ్డిమోపులుపడిన ఉదంతములు పెక్కులు నేనెఱుగుదును. పాలమున కొనియుంచినగడ్డిని తీవ్రమున మడిగాలి పైకి లేవదీసుకొని కొంతదూరముగొనిపోయి క్రిందికివిడుల్పును. హెన్రీ షార్ప్ షెయివలో ఒకాకొకపాలముకాపు ఇచ్చుడు క్రొత్తగాకోయలదినగడ్డికై పెరుగులాడుచున్నాడనుట మనము భావించవచ్చును” అనిచెప్పెను.

ఒకేకాన్పున ముగ్గురు బిడ్డలు:—

కుకిక్కరైరై ట్వేష్టివనుసమీపముననున్న పెరుంతలకూడిగ్రామమున జోకవిశ్వబ్రాహ్మణయనవతి ముగ్గురి మగకడువులనుకనెను. అందులో ఒకకడువు పుట్టినతరువాతనే చనిపోయెను. మిగిలిన ఇరువురు సజీవులై యున్నారు.

సముద్రతరంగములు:—

సముద్రతరంగములు తీవ్రముగ బయలుదేలుటకును, విఘటనలకును చాలవఱకు చంద్రుడే గారమునియు, అల్లె భుంకంపములకుగూడ చాలవఱకు కిశాంసుని భూమ్యర్థగ్నజాతైయోగంబనియు బాన్సుపాదేశిన్సు విశ్వవిద్యాలయమందలి ప్రొఫెసరగు హెచ్. యస్. రీడ్లుగారు తెలుపుచున్నారు.

దీపముగల మంగలికత్తి:—

తైలము నలుగురేది చేసికొనుటకష్టము. ఇక ఆకష్టమునుండలాలదు. కత్తికి ఎలకొట్టికొదీపము నుమర్చుచేసింది. అదీపపు తేలికి కత్తియొక్క చంకపుకరవిడిలో ఏర్పడుచుపోయింది. మంగలికత్తిపోవుమార్గమును ఈదీపము కాంతివంతముచేయుగలదు. విడియందు మీటుగలదు. అమీటు బోటనవ్రేలిఅందురాటున నుండును. సగలు జీవహాళిక తైలములుచేసికొనుట ఇప్పుడు ఆచారమైయున్నది. దీపముగల ఈమంగలికత్తివలన రాత్రిళ్లుగూడ తైలముచేసికొనుట ఆచారముకాగలదు.

బిచ్చగానివద్ద నోట్లు:—

ప్యారను ధులచరపుటంగడిలో భీష్మమిత్రులొకమందిచేసి పోలీసువారు యాయీలాటోరు అనువానిని అరెస్టుచేసి పరీకిలించ నొక్కలాను, పాపరక్షలలోను, బోపిలోను శేలకొలది ప్రాంతమోట్లు కప్పదెను. ఇవన్ని యొక్కడవనిఅడుగ 30 సంవత్సరములు కాణకవృక్షములువడి, చెరుటయూర్చి పొదుపుగ కాలముగడిపి సంపాదించిరినను.

పసిపాపకు భాషలువచ్చుట:—

ప్రాంతజీవమందలి యొకగ్రామమున రెండుసంవత్సరములచాలికకు నాలుగుభాషలు వచ్చునట.

మంగలిపాపుతో ధనికుడగుట:—

ఆమెరికాదేశములో అట్లాంటిక్ నగరమున 30 లక్షలరూపాయల ఆస్తినిసంపాదించిన నీగ్రోమంగలి చనిపోయెను. ఈయనమిత్రులలో ప్రసిద్ధివయు 700 మంది చనిచేయుచుండిరి. ఒకపాపులోనే 42 మంది తొరకర్మములుగలరు.

వింత:—

వియన్నాలో విద్యుచ్ఛక్తిచే శేపలనుబట్టుటజూచి తెల్లములోగూడ మెదలుపెట్టిరి.

భూరివిరాళము:—

హోల్లనుఅనునామె ప్రభుత్వకోకాగారమునకు 15,00000 పానులను దానముచేసెను.

విధనరాలికి అదృష్టము:—

స్వెయిసుదేశములో మనుజులు పరమపదమొందినప్పుడు యిష్టమైన బట్టలుకట్టబెట్టి పూడ్చిపెట్టుట మామూలు. ఒకమానవుడు మృతిచేందగా వానిశవమునకు మమ్ములుపోడుగుమండగా జేబునుండి ఒకలాటరీ టెక్నెట్టు వ్రేలాడుచుండెను. అదితీసిమాడగా దానికి క్రిష్టమస్లాటరీలో ఒకబహుమతి వచ్చియుండెను. అబహుమతికి టెక్నెట్టుభాగమునకు చాలధనమువచ్చునట. ధర్మ పురణించినను ఆవిధనరాలికి ధనలాభము చేకూరినది.

గోవు:—

15 సంవత్సరములలో 14000 పానుల పాలిచ్చినగోవు కెండుసూరులోఉన్నది.

తేలలుగలిసివుట్టిన కవలపిల్లలు:—

డెన్మార్క్ కనుపిల్ల భిక్షులు కలలుగలిసివుట్టి చనిపోయిరి. ఒకపిల్ల ఏడ్చిన యింకొకపిల్ల నిద్రపోయెడినట. ఒకపిల్ల నిద్రించుచుండెను యింకొకపిల్ల ఏడ్చెడినట. స్వప్నవైచిత్ర్యము. కలలువిడచియై కైదులు ప్రముఖింపిరట. —మరకాని పరాత్పరరావు.

పత్రికా పరిచయము

భాగ్యనగరపత్రిక:—

దక్షిణ హైదరాబాదునుండి ప్రచురింపబడు పత్రిక. సంపాదకులు యమ్. వి. భాగ్యశెట్టివర్మగారు. ఇందు ఆర్థిక, సాంఘిక, నైతిక, చారిత్రక, వ్యవసాయక వ్యాసములును, వైజ్ఞానికవిషయములును, ప్రపంచ వార్తలును ప్రకటింపబడుచున్నవి. ప్రతిసంచికయందును నాలుగైదు చిత్రములు ఉండుట విశేషము. క్రాను క్యాప్టోనైజున ముద్రింపబడుచున్నది. విజ్ఞానరాష్ట్రాంధ్రుల శ్రేయమునకై ఇది ఎక్కువగా పాఠకులను పంపించుట లెస్స. ఈనెల 5-6 లేడినుండి ఇది వారపత్రికగా మార్చబడునని వినుటకు ఆనందమగుచున్నది. నిజాం రాష్ట్రమునందలి ఆంధ్రప్రజాసంఘము ఈపత్రికను పోషింపవలెను. సాలుచందా రు. 3-0-0, విడిపత్రిక 0-2-0. చిరునామా: భాగ్యనగరపత్రిక, రెసిడెన్సికోడ్, హైదరాబాదు.

కల్యాణి:—

కల్యాణిపత్రిక మొదటిసంపుటము 4,5,6,7,8,9,10 సంచికలు మాకార్యాలయ ములంకరించినవి. పురాణము మూర్త్యవారాయణగీతలుగారివంటి చండితులు, భుమిడిపాటి రామసోమయాజులుగారివంటి విమర్శకులు, కాశీసోమయాజుల నుందరరామమూర్తిగారివంటి వాటకకర్తలు, పెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారివంటి బహువేర్తలు ఆదరింపగా కల్యాణి పరిపుష్టముకొంది వెలువడుచున్నది. కొలదికాలములో కల్యాణి కూము కూలమువునదలి ఆసరైన తెలుగుసీమకు విజయనగరమునకుపోయి ఆంధ్రలోకమును నేలించగలదని వినుటకు ఆనందించుచున్నాము. కల్పలతాధిపతులు, మహానుజోపాధ్యాయులు ఆచంట సాంఖ్యాయనశర్మగారి దిద్దుబాటున ఇక వెలువడు కల్యాణి విలక్షణతేజమున విలసిల్లునని విశ్వసించుచున్నాము. చందా ఏడాదికి రు. 2-0-0. క్రానుక్యాప్టోనైజు. కల్యాణికార్యస్థానము, 13 రంబుచెట్టి వీధి, మదరాసు.

వైశాఖ:—

కవితాసమితివారి రెండవవార్షికసంచిక. క్రాను క్యాప్టోనైజున అంటిక కాగితములమీద సచిత్రముగ ఆతిసుందరముగ అచ్చొత్తించబడి ఈసంచిక సామితుల పొందర్యార్హమగు నిదిర్పవముగనున్నది. పద్మవ్యాసములలో ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారి వింధ్యమునకు గౌరవస్థానము. అధికార్ల మూర్త్యవారాయణరావుగారి 'వియోగము' హృద్యము. కవికొండల వేంకటరావుగారి 'ఒకవర్ణము' భావప్రధానమైనది. ఆటూరి రామకృష్ణారావుగారి 'ప్రయాగవార్త' పాఠకులమదిని రసవివశ మొనర్పచాలియున్నది. కథావ్యాసములలో కొన్ని ముద్రసిద్ధాంతకథారచయితలగు చింతా దీక్షితులుగారు, నుడిపాటి వేంకటాచలంగారు వ్రాసినవి. 'స్మృతివాణ్ణయసంక్షేపము' అను శ్రీపరవస్తు లక్ష్మీనరసింహస్వామిఅయ్యవారుగారి వ్యాసము స్మృతివాణ్ణయనిరీక్షము గావించుచున్నది. శ్రీ. వేం. రాఘవఅయ్యంగారి 'నవ్యమతము: ధ్వనిమతస్థాపనము' చిరునవ్వునది. పూడి పెద్ది వేంకటరమణయ్యగారి 'నెలయేరు' గద్యకవిత్వమనిపించుకొనజాలును. గొట్టూరి వేంకటాచలరాఘవరావుగారి 'సక్షత్రములు' అనువ్యాసము ఈసంచికకు విలువ తెచ్చు వ్యాసరాజము. కొంపెల్ల జవార్దనరావుగారు కృష్ణకాస్త్రిగారి 'ప్రవాసము; ఊర్వశి' అనువాదపై విమర్శకవ్యాసమును రచించి సంచికకు పుష్పినిచ్చినారు. మారేపల్లి రామచంద్రకాస్త్రిగారి 'తెనుగు-లో' బుట్టువులు' అనునది భాషావిషయకమగు ప్రతిభగలవ్యాసము. కవితాసమితివారు ఈపత్రికపై ఒకమాసపత్రిక నడపయత్నించురేని ఆంధ్రమునకు అనంతమగు సేవ చేయువారగుదురు. ఈక్వవ డనుగ్రహించుమగాక! ఈసంచిక 118పుటలు. వెల

రు. 1-0-0, అంధులు దీనిని విరివిగా వెలకులేని కవిత్వాసమితివారికి పోషకపోషాహములు కల్పించవలసి యున్నది. చిరునామా: కవిత్వాసమితి; విశాఖపట్టణము.

✓ దేవదత్తము :—

దమ్మిడీ దేవమునకు పేరుపెరిగిన అరవల తొలుత కాలజాపత్రికలను లేపదీసిరి. తెలుగువారు అవద్దని అందుకోలేదు. అగుట తెలుగువారికిరకు అరవవాడే ఒకడు కాలజాపత్రికను పెట్టినాడు. దానిపేరే 'జన్మ భూమి'. ఆకాలజాపత్రికను ప్రభుత్వము కాటువేసినది. పితకారిణి, యుగంధరపత్రికలను సమర్థతో నిర్వహించిన మున్నంగిశర్మగారు ఇప్పుడు ఏలూరునుండి 'దేవదత్తము' అనుపేరుతో కాలజాపత్రికను నడుపుచున్నారు. 43-వ పత్రిక విమర్శసార్థము మాకార్యాలయమునకు వుండుచేసినది. ఇంతకుముందే ఈపత్రికను గూర్చి వినియుంటిమి. ఒకసంచిక చూచితిమిమాడ. చూచుటతోడనే మాకాలేదినము లప్పటి 'స్వదేశీ ఉపమాపత్రిక' జ్ఞపిశనవ్విసది. తమకంపెనీమందులచుకటవతో ప్రతితెలుగుపత్రికను పోషించుదున్న ఒకానొకమిత్రునితో ఈనడుము సంభాషించుచుండ వారిదేవదత్తమును ఎన్నడు తెలుగుపత్రికమాడకొల్పి ఒక లక్షాధికారి చదువుచుండ చూచితిమినిచెప్పిరి. దీనినిబట్టి దేవదత్తముయొక్క ప్రచారబాహుళ్యము హింపించనచ్చును. ఈపత్రికయొక్క నిర్ణయంతయు 'విమర్శవిశోదాలు' అను శీర్షికతోనున్నది. "వ్యవస్థాపకమిత్రుని పక్షపాతములజోరక క్రమణమధిగంబుగా సర్వసమ్మతముగ ప్రాజ్ఞపామరవ్యాధయామరంజకముగ ధర్మవర్ణనించు నిది దేవదత్తమునగుట" అని పత్రికమనటము. తెలుగుపత్రికలలో నిదియొక క్రొత్తతీరు. ఈవార పత్రిక సాలుచందా ఏలూరువారికి రు 1-8-0, పొదురూరివారికి రు 2-0-0. పత్రికాపకనమెలుగని తెలుగువారికి ఇట్టిపత్రికలు పత్రికాపకనాథిలాషను గలిగించగలవు. ఆగుట నివి ముఖ్యముగ వరదీయములు.

కృషీవలుడు :—

ఈపత్రికను ఈనడుము మాచదురులకు పరిచయము చేసియున్నారము. అయినను అనుబంధముతో వెలువడిన అగష్టు 15-వ లేదీనాటి (సంపుట 1 సంచిక 9) సంచికనుగూర్చి ఒకటిరెండు వాక్యములు వ్రాయు వుకూసాలమగుచున్నది. దినదివాభివృద్ధిగాంచుచున్న నేటి తెలుగుపత్రికల పేర్లలో 'కృషీవలుడు' పత్రికకు మొదటిస్థాన మీయవచ్చును. వరిచేలను చీడలనుండి కాపాడుట, సమాకాశోద్యమము, రహితులకిచ్చే అప్పులు, గ్రామోద్ధరణము అను విషయములు కృషీవలులకు ఎంతయు నుపయోగించును. డాక్టర్ యస్. కేషగిరిరావు (యల్. వి. యమ్.) గారు వ్రాయుచున్న 'ఇంటిమందులు' ఈపత్రికకు ప్రత్యేకప్రయోజనమును గలిగించుచున్నది. బ్రహ్మంగారి 'రైతుపలుకులు' అవశ్యము పఠించదగినవి. 'రైతుబిడ్డా!' అను కొసరాజు రాఘవయ్యచాదిరిగారిపాట చల్లబడినరక్తమును ఉడుకెత్తింపవాలియున్నది. రైతు జమలయందు ఆర్థికవిశ్వాసమును చేపుట కిట్టిపాటలేవలయు. ఇన్నిరీతుల రైతులను నేవించువుచున్న 'కృషీవలుడు' చిరమవర్ధిలననుట నిశ్చయము. పక్షపత్రిక. సాలుచందా రు 2-0-0. చిరునామా: 8, లాయర్ చిన్నతెలివి మొదలిపీధి, పావుకాశ్యట, మదరాసు.

సంజీవి :—

ప్రతిమానమున వెలువడు ఆలోగ్యపత్రిక. సంపాదకుడు గాదేపల్లి మల్లారావుగారు. 2-వ సంపుటము 12-వ సంచిక మాకార్యాలయ ములంకరించినది. ఇందు 'భోజనవిషయము' అనువ్యాసము పుకనీయము. డాక్టర్ ఆచంట లక్ష్మీవతిగారు నేటి విద్యాపద్ధతిలోనిలోపములను చక్కగచూపుచు ఒక ఆంగ్లవ్యాసమును వ్రాసియున్నారు. పత్రిక బాగుగ పబ్లిషింగ్ నందుగాక అని కోరెదము. వలయువారు సంపాదకులపేర మచిలీపట్టణమువ్రాయవది.

డి. శ్రీ. అడవి గంగమ్మ గారు :—

“శ్రీశ్రీమద్రామ అడవి శ్రీరామపంతులుగారి ధర్మచక్రియ, దివాన్ బహద్దర్ మోదల్ల రామచంద్రరావు పంతులుగారి శ్రీకృష్ణసోదరియ నగు అడవి గంగమ్మ గారు ఆగష్టు ౧౭ న తేదీ సోమవారం రాత్రి రాజమహేంద్రవరంగరామములో ఆమె శ్రీకృష్ణపుత్రుడు అడవి శంకరరావుగారిగృహములో స్వర్ణమృతాలయెను. ఈమె చనిపోవునప్పటికి 89 సంవత్సరములు వయస్సు కలిగియుండెను. ఆంధ్రవనితలోకమున గంగమ్మ గారి నామము పూజనీయమైనది. ఈమె శ్రీ. శ్రీ. మోదల్ల జానకిరామయ్యపంతులుగారి ప్రభువంశవారసులు. ఆయన పుత్రికలలో ఈమెయే పుత్రులలో రామచంద్రరావుగారును ఆగ్రజాలు. జానకిరామయ్యపంతులుగారు కృష్ణా గోదావరీతల్లలో ఆ శేకవోట్ల డెల్టానుభవించెడి గుడిచేనీ చాలసంఖ్యకు పేరుప్రఖ్యాతులును గడించి 1883 సంవత్సరములో మరణించిరి. తమకుమార్తెయగు గంగమ్మగారిని అడవి శ్రీరామపంతులుగారికిచ్చి 1874 సంవత్సరములో వివాహముచేసిరి. శ్రీరామపంతులుగారు విజయనగరమున పాకాలలో చదువుచుండగా అప్పటి విజయనగరాధీశ్వరుడైన శ్రీశ్రీవిజయరామగజపతిమహారాజులవారు పాకాలమహామట్ల రెటైనించి శ్రీరామపంతులుగారి బుద్ధిబుజులను గురించి వారిని సంప్రదించెనుతో చెన్నపురిరాజధానికళాశాలలో చదువునిమిత్తమైబంటిరి. శ్రీరామపంతులుగారు, తల్లాచగడ నుల్పారావుగారు, న్యాపరి నుల్పారావుపంతులుగారు, సర్ శంకరనాయకుగారు, ముప్పరాయనరెడ్డియంగ్రిగారు, ఎల్. పి. ల్యాంగరాయశాస్త్రిగారు వీరందరు క్రెస్టియన్ కాలేజీలోను ప్రెసిడిన్సీ కాలేజీలోను బీకే కాలమునకలసి చదువుకొనిరి. ఆంధ్రులలో మొట్టమొదటికోలలో బి. ఏ. డిగ్రీ. సంపాదించినవారిలో శ్రీరామపంతులుగారికయ. శ్రీరామపంతులుగారును, గంగమ్మగారును చెన్నపురిలో క్రెస్టియన్ లో వీరరాఘవ మొదటిబీథిలో వికాలభవనము నికవానిని సంపాదించి అక్కడనుమారు 30 సంవత్సరములు కాపురముండిరి. అప్పటికోలలో చెన్నపురిలో ఆంధ్రులు చాల అరుదుగాఉండెడివారు. ఈ తరస్కారులనుండి ఆంధ్రులు ఏపనిమీద చెన్నపురివెళ్ళినను శ్రీరామపంతులుగారి గృహమునకేగి వారి సహాయమునుపొందెడివారు. ఆ శేకవోట్ల డెల్టా గంగమ్మగారివలన పోషించబడుచుండెడివారు. అట్టివారు ఆంధ్రదేశములో ఇప్పుడు ఆ శేకవోట్ల ముఖ్యవైద్యశాలయలలోనున్నారు. గంగమ్మగారి సోదరుడగు మోదల్ల రామచంద్రరావుగారు బాల్యమునుండియు అనగా 4 వ తరగతిమొదలు బి. ఎల్. చరీత్ ప్యానుఅనువరకు బావగారైన శ్రీరామపంతులుగారి గృహములో చేయుండి వారియొక్కయు గంగమ్మగారియొక్కయు కేసులోనే పెరిగిరి. శ్రీరామపంతులుగారిపట్ల గంగమ్మగారిపట్ల రామచంద్రరావుగారికి ఎల్లప్పుడును భక్తిశ్రద్ధలును రామచంద్రరావుగారినివ వారిరువురకును అవ్యాజ్యమేమయునుండెడిది.

ప్రజాసమతుల్యముగాను ఆనేక సంవత్సరములు చెన్నపురి రెవిన్యూబోర్డులోను తదుపరి తూర్పుగోదావరిజిల్లా ప్రజాసమతుల్యముగాను పనిచేసి 1934-వ సంవత్సరములో రాజ్-గ్రామములో స్వర్ణమండలి, గంగమ్మగారు కొద్దిరోజులు రుగ్మతగానుండి 8-8-1932-వ తేదీన మరణించిరి. వారి కుమార్తె మహారుణును ఇద్దరు కుమార్తెలునుగలరు. రాజమహేంద్రవరములో పీఠేశలింగప్పరెడ్డిగారిలో ఉపాధ్యాయులుగానున్న ఆడవి శంకరరావు బి. ఏ. యల్. టి. గారు వీరిశ్మశ్మపుత్రుడు. వీరూర్ గ్రామములో న్యాయవాదిగానున్న ఆడవి రామరావు బి. ఏ. వి. యల్. గారు కన్యపుత్రుడు. గంగమ్మగారిమరణము ఆమె బంధుకోటిచేతనే గాక ఆమెవలన ఉపకారములుపొందిన ఆనేకులచే పరిరేపింపబడును. ఈమె తన సౌజన్యముచేతను చూపకార పారీణతిచేతను చిరస్మరణీయురాలుగానుండును. గంగమ్మగారిశ్మశ్మకు భగవంతుడు కారణివోననుగాక!

—కొ. క. (ఆంధ్రపత్రిక.)

ప్రేమచిహ్నాలికలు : ఓటింగువిద్య :—

“మాకు ఓటింగుపాళ్ళు కావలయును” అని ప్రేమచిహ్నాలికలివ్వుడు ఎలుగెత్తి వేరలుచేయుచున్నాడు. స్త్రీలకు ఓటింగుపాళ్ళు సంపాదించువిషయమున పురుషులుచేయుచున్న కార్యకలాపముతో వారిక తృప్తి నొందజాలరు. స్త్రీలకు ఓటింగువిషయమున పరిజ్ఞానమును పెంపొందించుటకు ప్రత్యేకపాఠశాలలు ఏర్పఱుప బడినవి. స్త్రీచార్మిపుస్తకములు ఇందు విద్యార్థినులుగాజేరియున్నారు. స్త్రీలఓటింగుపాళ్ళు సంపాదించుట కేర్పడిన ప్రేమచిహ్నాలికలపాఠశాలలను మేడమెడెప్పవీడుగారు ఈఓటింగు విద్యాపాఠశాలయందు చాలఆభిమానమును చూపుచున్నారు. ఇందలివిద్యార్థినులు విద్యయునుగను, సోబుచూచుకొనవలెందగను నూటలాడుటను తరేరీతునొందుచున్నారు. పథలలో ఎట్టిచక్కలుచైచినను పరియగు త్వరచక్ర్య తరము నీయ జాలియుండుటకు వారికి వివిధవార్తాపత్రికలపక్షము నిర్బంధముచేయబడినది. గలభాగందరగోళము జరుగు నుండగ నూటలాడుటకుగూడ వారు అలవాటుపడియుండుటకు అవకాశములు గల్గించుచున్నది.”

—The Bombay Chronicle weekly.

మిస్ మింగ్ లాక్ చరిత్రము :—

“ఈమధ్య చీనా జపానుకుజరిగిన సంగరమున తనదేశమును చీనాతరపునబోరాడిన మిస్ మింగ్ లాక్ చరిత్రపెంతయు చురుకైనదై యున్నది. మిస్ మింగ్ లాక్ చీనాదేశమునందలి యొకనారీతరస్సము. ఈయను ప్యారిసునగరమునందును లండనునగరమునందును న్యాయశాస్త్రము నభ్యసించుటకై యిరిగియుండిను. కాని అన్యాయముగ తనమాతృదేశమునుచీనాపై జపానుదండయాత్రపడలినదని మిస్ మింగ్ లాక్ వినినంతనే న్యాయ శాస్త్రమునుజదువుటకై తానరుదించిన వ్యయప్రయోనల లెక్కచెట్లక యాచదువునకు వ్యతిరేకి యొకచరాను విమానచోదననికడ విమానయానమును విమానయంత్రమును నేర్చుకొన్నది. ఇంతలోనే ఆమెకు మాతృదేశము నుండి తనమనోహరుడు జపానుసేనలచే చంపబడినట్లు వర్తమానమురుదించినది. తనప్రాణేశ్వరునిజంపిన జపానువారిపై చురచీర్చకొన ప్రతిపక్షి యాకులకాంత చీనాదేశమునకరిగి ప్రభుత్వమువారి యనుమతిపడసి అత్యంతనిపుణితో ఆరుజపానువిమానముల నేలబడచైచి వారు చైచుకతప్పు కాకాశముల దప్పించుకొనుచు వారి మందుగుండుసామానులపైను నైస్యములపైను రాంబువినరి దగ్ధపటలమొనరించుచు “అత్తా! యిది హ్రాదుదిగాదురా రాబూ! మనపాలిపెనుభూతమో లేక కరాళమృత్యుత్యదేశతయే యిట్లులరుదించినదియో” యని శత్రుసేనలకు జపానీయు లబ్బురచుడునట్లు పీడపహార మొనరించినది. ప్రపంచమునందలి యుద్ధవిమాన చోదకులలో మిస్ మింగ్ లాక్ యనునామెయే ప్రథమస్త్రీయుద్ధవిమానచోదకురాలని ప్రపంచమంతయు వినుతింపియున్నది. జపానుపై న్యాయధికు లీమెనుజూపియే తమ విమానచోదకులకు “అయ్యలారా! ఆమెకు

జాచియైన మిదిమానములనడపుట నేర్చుకొనుడు. శ్రీమయ్యను ఆ మెదిమానచోదనమున నెట్టిప్రావీణ్యత గన్పరచుచున్నచో పరికింపుడు." అని హెచ్చరింపుచుండిరి. యుద్ధరంగమున నింతటిసాయమునరించినందు లకు చివాడేశమునందలి చరిత్రపుటలయం దీమెనామము నుపర్యాక్షరములతో లిఖించబడగలదు."

—పులక రీతి కమలావతీ దేవి.

అసహాయమహిళాగృహములు :—

"క్రిమతీ కమలరత్నము ఎం.ఏ. గారు జూలై మాసపు గృహలక్ష్మిముఖ్యులైన వెలువరించిన ఆసహాయమహిళాగృహముల అవస్థకలతను వ్యాసమునుజువిరిసి, వారికిఅలోచనకట్టుటనుపది శ్రీలోకమున కొకచెలగు కన్పడినట్లున్నది. వారువ్రాసిన 'రెండుకథలతో'డు అట్టిదీనచరిత్ర మజ్జియొకటి వ్రాయుచున్నాను. ఒకచారి కనుకరి పయోజనే పెండ్లిజరిగినది. పరుడుకొరి పొట్టోలుపగైరా అట్టచోనునున జరిగినపెండ్లి. లాంఛనములు యధా విధిగా జరుగుటదీనవి. ఎఫ్. ఏ చరీత్రమయినాడు. దుర్మార్గపుష్ప తిలోదిగినాడు. తొందరచేడి పథువును 12 వసంవత్సరముననే అత్తవారింటికివంపిరి. రిమానములున్నది. పరునకిష్టుమలేదు. అతని ఫేషన్సునునకెగాలేదు. ఈమెసెట్టియన వదల్చుకొనవలెనని తలంచెను. పెంటనే పుట్టినంటికినుంపెను. తామలలచివకన్యను వివాహమా డెను. పాప మాచసికూన ఏమిచేయును? తల్లియు ఒకసోదరుడుగలరు. 2 సంవత్సరములవరకు చూచిరి. ఏమియు లాభములేకపోయెను. వ్యాజ్యమునదిగిరి. అప్పటికి అతడు 300 రూ. వేతనము తెచ్చుకొనుచుండెను. కోర్టువాదాలెలకు 10 రూ. తీర్చుచెప్పిరి. ఇదియం ప్రతి, సం॥ వారంటుపెట్టినవెగాని రాదు. ఉన్న ఒకసోద రుడు మరణించెను. ఇప్పుడామె అసహాయ. ఎచ్చటికిపోవుటకు వీలులేదు. 3 సంవత్సరములనుండి భర్త ఎచ్చట మన్నదిలేలేయరు. డబ్బులేదు. ఆమెసెచ్చటికైన పంపమని నన్నుకొరుచుండును. ఇంతమంది ఇన్నివిధముల దేశోపయోగకరములగు పనులుజేయుచుండురు. భర్తచనిపోయినచో, వితంతుకరణాలయములైననుండును. ఈతీవస్థ్యులవితంతువుల నెనరుకలించుటగూడ దుస్సరము. ఏపేరంటునునలేగినను, అవ్యులక్కలందరు జాచి యొనబడక, సంఘాభిమానమైననుంచక ఈమెజేనో, మొగుడువిడిచినదనియు, ఇంకానేమేమియో గొణుగు చుండురు. కాన మాచోటివారు బ్రతుకుటకంటె అత్యుపాధ్యమేలని ఆమె ఎన్నోవిధములనో వాచోవుచు కాలముగడపుచున్నది. నేనెరిగినకొలది నిలుపంటి పెన్నియాయున్నవి. కాన నోగృహలక్ష్మిపాకకాంధ్ర వోదగిమణులారా! క్రిమతీ కమలరత్నము ఎం. ఏ. గారు కాశీలోనిశ్రింపదలచిన అసహాయమహిళాగృహము నకు మనయోపినకొలది సహాయముచేసియు సలహాలనొసంగియు వారిమత్సాహపరచి కార్యసాధ్యము చేసు పలసియున్నది."

—అయ్య చేపర బాలాత్రిపుర సుందరమ్మ.

శ్రీలకరీరములో ఉష్ణమాసము :—

కంగేటిలోని గురుకులమునందు అధ్యాపకులుగానున్న ప్రాఫెసర్ సత్యవ్రతగారిటీసల నొకక్రాత్రిసంగ తిని తెలియజేయుచున్నారు. మనుష్యునిదేహమునందలి ఉష్ణమాసము ౯౮-౯ డిగ్రీలు అన్నవిషయము సామాన్యముగా చదువుకొన్నవారందరికిని విశదమే. ఆపరిమితినిదాటి యెవ్వరికైన ౯౯ డిగ్రీలవరకు ఉష్ణముపెచ్చి పచో అతనికి కొద్దిగాజ్వరమువచ్చినట్లు భావించబడును. ఈరీతిగా ప్రతిసాయంకాలము నెవ్వనికేని ఉష్ణము కనిపించినచో అతనికి క్షయవ్యాధి ప్రారంభించినట్లు తలంతురు. ప్రాఫెసర్ సత్యవ్రతగారు తన బంధువురాలాక్కతకు ౯౯ డిగ్రీలఉష్ణము ప్రతిదినము వచ్చుచున్నదనిచెప్పగా ఆమెను అనేక డాక్టర్ యొద్దకు తీసికొని వెళ్లి చూపించెను. ఆమెలో మెట్టిబాద్యచిహ్నములను ఎవ్వరును కనిపెట్టజాలరైరి. కాని లోజ్వరముమూత్ర మున్నదని అందరునుచెప్పిరి. అప్పుడతడు పరీక్షించిచూతమని సమీపముననున్న శ్రీలకు భర్యామీటరునిచ్చి ఉష్ణ మును కనుగొనుదనిచెప్పెను. వారికిగూడ ౯౯ డిగ్రీలుండెను. ఈరీతిగా వనేక శ్రీలకు శరీరశీతియూడ అందరికి నట్లేయుండెను. అందుమీదట వారు శ్రీలకులరికిని ౯౯ డిగ్రీలే సామాన్యఉష్ణమాసమని వేల్చిడించుచున్నారు. శ్రీలు దీనిని గమనించి ఒర్రు వెచ్చగానున్నమాత్రముననే కంగారుపడకుండుట యుక్తము —భర్తసాధని.

20:—గవ్వలు మహారాణి శ్రీమతి ఆదిలక్ష్మి దేవమ్మ గారు తిరువతి వేంకటేశ్వరస్వామిని నేవించిరి.

:—శ్రీమతి అంబుజమ్మ (శ్రీమాన్ ఎస్. శ్రీనివాసయ్యంగారిమూర్తి), శ్రీమతి కమలాబాయిమ్మ గారు వేలూరుచెరసాలనుండి విడుదలఅయిరి.

:—వాల్తేరు మెంటలుహాస్పిటలుకు శ్రీమతి వడ్డాది సుబ్బమ్మ గారిని దొరవరమువారు మరల అధికారేతర (పేక్షకురాలినిగా (వాసుఅఫిషియలు విజిటరు) నియమించిరి.

:—శ్రీమతులు మైనేని బసవమ్మ దేవి, యలమంచిలి బసవపున్నమ్మ దేవి, మైనేని పరశకుమారిగారు కన్న నూరు జయిలునుండి విడుదలఅయి బాపట్లచేరిరి.

:—రేపల్లెతాలూకాకు చెందిన శ్రీమతి గట్ట సుందరమ్మ గారు అచారోగ్యముచే కన్ననూరు జయిలునుండి అనువులికి మార్చబడిరి.

:—శ్రీమతి కొల్లా కనకవల్లితాయారమ్మ గారి విడుదల. జైలులో జననమందిన వీరిపుత్రురత్నమును, వీరితో జైలుకు వెళ్ళిన పుత్రికయును క్షేమముగావచ్చిరి.

21:—గుంతకల్లు. బాపట్లతాలూకా వడ్డమూడి గ్రామపుసత్యగ్రహాలకు శ్రీమతులు గోళ్ళమాడి వేంకాయమ్మ, వాళిరెడ్డి వెంకాయమ్మ గారు పికటింగుచేయుచుండగా ఎరస్టు చేయబడిరి.

:—శ్రీమతి రామానుజమ్మ (గోవాడ) వేలూరు పెంట్రల జైలునందు ది. క్లాసులో తమ రి మాసములకత్తును పూర్తిగ నిర్వర్తించి విడుదలఅయిరి.

22:—సర్ మంచేర్ల భువనగిరిగారి మనుమరాలకు బ్రో. బి. హనురీజీ అనువామె లండను వ్యాయవాదివృత్తి పరీక్షలో విశ్వాతిగ రెండవతరగతిలో ఉత్తీర్ణురాలాయెను. ఈపరీక్షలో నెగ్గట ఇంతవఱకీ మెయి ప్రథమభారతరమామణి.

:—నల్లూరు (రేపల్లెతాలూకా) చెంతగల నాగళ్ళవారిపాలెములో బహిష్కారప్రచార మొనర్చినందుకు శ్రీమతి కోగంటి వీరమ్మ గారి అరెస్టు.

24:—భీమవరముతాలూకా నుమపూడిలో తాలూకా కాంగ్రెసుసభ జరిపిన సందర్భమున శ్రీమతులు ద్రోణ రాణి లక్ష్మీరాయమ్మ, వారజానీ సీతమ్మ గార్లను ఎరస్టు చేసి వదలివేసిరి.

25:—కలకత్తా. శ్రీమతి రీలావతికపూరుగారివద్ద నిశ్చితకరపుత్రములు దొరికినందున ఆమెకు 100 రూపాయలజాబ్బాదా లేక మాడునెలల కలివశిక్ష వేయబడెను.

26:—జొంబాయి కార్మి రేషను సభ్యురాలు, జొంబాయిపనివాండ్రసంఘముఖ్యసభ్యురాలు అయిన శ్రీమతి మనీషెన్ కారాగారిమీద రాజుబ్రోహదేరము ఆరోపించి కేసు కొంతవఱకు విచారింది అగస్టు రెండవ తేదీకి వాయిదావేసిరి. ఇం. పి. కో. 124 ఎ, 153 ఎ పెన్షనులక్రింద వీరిమీద చార్జి.

:—కన్ననూరు. శ్రీమతి మంచి రత్నమ్మ గారికి 12 నెలల శిక్ష. సి. తిరగతి.

27:—

28:—మాల్ ఖానగర్ యూనియన్ కోర్టును పికటుచేసినందులకు అయిదుగురుస్త్రీలు అరెస్టుచేయబడిరి.

29:—లాహారు. కంగ్రెస్ లోని నడూసుగ్రామమునుండి ఒకహిందూయువతి నెల 15 రోజులక్రిందట గతించిన తనభర్త కొఱకు ఘోరతపస్సు చేయుచున్నది. మితిమించిన వియోగవేదనవలన ఆమెకు

శివరముమీద ఆశలేదు. భర్త గతింబితర్యాత తాను శివించియుండుట ఆమె కిష్టములేదు. ఊరి బయట నొకపొలములోనిలబడి విద్రాహరములుమాని, ఎండవానయనక తడకదీతతో తపస్సుచేయుచున్నది. ఎందరుచెప్పినను వినుక, శరీరమును కృశించుచేయుచున్నది. కూర్చుండుటకైనను సమ్మతించుటలేదు. ఎండవేడిమిచేతను, శోమలకాటులచేతను తదితరములైన ఆనెకసహజవిరుద్ధమైన చతులవలనను ఆమెశరీరము ఉల్బివది.

- 30:—**లాహోరు.** చాచాభాయి వాలోజీగారి మనుమరాలగు కన్యాకురిషదులెనుగారు సర్వాగ్రహమున పాల్గొనినందులకు ఆమెకు శిశువేయబడెను. లాహోరుచెరపాలగా నామెకు చాల జబ్బు చేసినందున మేయోహాస్పిటలుకు మార్చిరి. ఆమె చాల నీరసస్థితిలోనుండుటచే త్వరగా సంపూర్ణారోగ్యము కలుగ జాలదు. ఆమెఆరోగ్యము పూర్తిగాచెడిపోయినది. కాన ఆమెను వదలివేయదనునని నూచింపుటడెను.
- 31:—**సిన్ధు.** అఖిలభారతమహిళావిద్యావిధిసంఘమువారు తమ యాజమాన్యమున క్రొత్తధిల్లిలో నెలకొల్పినను లేడి ఇర్విన్ కాలేజీకి హెన్న నేక్సలిగారిని డైరెక్టరుగా నియమించిరి.

ఆగమ్య

- 1:—**ఆలహాబాదు.** శ్రీమతి స్వామి భరవాధనేట్ సలిగారును, శ్రీమతి క్యామలాల సలిగారును, ఆమె భర్తయు ఆర్థి నెమ్మలక్రింద వార్తాలలో ఆరెమ్మచేయబడి 9 నెలలు కశినశిత, 40 రూపాయలు జరిమానాయు విధించబడిరి. వారు మహర్ తపాసిలదారుని కోర్టుగదిలోనికి ప్రవేశించి వేదికపైనున్న కుర్చీలలోకూర్చుండి జాతీయగీతములనుపాడిరిని నేరమాలోపించుటడెను.
- :—**బొంబాయి.** శ్రీమతి కాంతిదేవ్ భాస్కర్ చటేర్ సలి చెప్పిన వదర్పు ఆర్థి నెమ్మ వనుసరించి ఆరెమ్మ చేయబడెను. శ్రీమతి కాంతాలెనుసలి కాంగ్రెసుఆనుచుత్రిలో ప్రధానవైద్యుడుగానుండిన డాక్టరు భాస్కరచటేలుగారిభార్య. భాస్కర్ చటేలుగారు వి.కె. చటేలుగారికి వైద్యుడుగానుండ నుండెను. కాంగ్రెస్ ఉద్యమములో నామె చేరియున్నదనుఅనుమానముపై ఆమె ఆరెమ్మచేయబడెను.
- 2:—**ఎలమంచిలి.** దిమిలకాపురస్తురాలుమ్మా, కాంగ్రెసువాదినయుఆగు శ్రీమిమ్మల నీరచెంకటసత్యవారాయణగారి భార్యఆగు శ్రీమతి లక్ష్మీనర్సమ్మ గారు తమయరువురి చంటిపిల్లలలోనూ శిష్యకాలమున 6 మానములు సంపూర్ణియగుటచే రాయవేలూరుచెఱపాలనుంచి విడుదలఅయి ఎలమంచిలిచేరిరి.
- :—**భట్లపెనుమట్టు.** పల్లభనేని ఆన్న పూర్ణమ్మ, గుత్తికొండ నీరమ్మ గార్లు మఱి యరువురు స్త్రీలు కాంగ్రెసు శివరముతాళము బ్రద్దులకొట్టి శివరము స్వాధీనముచేసికొనిరి.
- 3:—**లాహోరు.** కీ. శే. చాచాభాయ్ వాలోజీగారి మనుమరాలగు శ్రీమతి కుర్షిద్ బేనుకన్య ఎపిండిసిటిన్ వ్యాధితై లాహోరుఆనుచుత్రిలో ఆపరేషనుచేయబడెను. ఆమెను స్త్రీలశైదునుండి బొంబాయిరాజధానికి మార్చవలసినదని ఆమెబంధువులు కోరిరి. కాచి చంటాబునందలి చెరపాలాధికారి ఈకోర్కెను నిరాకరించెను.
- :—**నెల్లూరు.** ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మగారి ఆస్తిలు 10-8-1932 లేదీకి వాయిదాపడెను.
- 4:—**అంతాళా** చెరపాలనుండి విడుదలయై శ్రీమతి అనన్ ఆలీసలి మోటారుకారులో ఢిల్లీవచ్చెను.
- 5:—**కలకత్తా.** కుమారి సేవారాణి మజందారుగారు బెంగాలి స్త్రీ క్రైలోకమజందారుఅను మిడ్నపూరు జిల్లాలో నందిగ్రామనివాసిన్యూర్తి కుమనముపై ప్రపంచయాత్రకేయ నుద్దేశించినది.
- :—**కాశీ.** శ్రీమతి కమలానెహ్రూగారికిపుడు స్వస్థతకలిగినది. లేచి తిరుగుగలుగుచున్నారు.

6:—భట్ట పెనుముట్టు. కాంగ్రెసుగవీరమును స్వాధీనము చేసికొనిన స్త్రీలను పామర్రు నేరయినప్పట్లు ఎరన్లు చేసెను.

7:—వాగ్గెళ్ళవారిపాదెములో ఎరన్లుఅయిన శ్రీమతి కోగంటి వీరమ్మగారిని విడుదలచేసిరి.

7:—రాజమండ్రిలోని కీ. కే. రావులపాదరు కందుకూరి పీఠేశలింగంతులకుగారిచే ఫౌజింపుటడిన విలేంతు కరణాలయమున ఇద్దరు బ్రాహ్మణబాలవీరంతువులకు వివాహముజరిగెను. వరులుఇద్దరును అమలాపురం కాపురస్థులు. బ్రాహ్మణులు. అన్నదమ్ములు. వారిపేర్లు చెన్నభట్ట రామమూర్తి, సోమిత్రిగార్లు. వధువులు ఇరువురు అమలాపురంబాలుకాలోని చెదికమటుంబునకున చెందిన 18 సంవత్సరములలోపు వయసుగల బ్రాహ్మణవీరంతువులు. వారిలో కవికనుందరమ్మ అనువామి రామమూర్తిగారిని, మరొక కాంతమ్మ అనువామి సోమిత్రిగారిని వివాహమాడిరి.

8:—కరాచి. పురపాలకసంఘపాకకాలలోడు చేర్చుమగరను శ్రీమతి హతీంత్యానీ (ఎన్ ఆక్సరు మైదరి గారికుమార్తె) గారికి దెదిరింపు ఉత్తరమువచ్చెను.

9:—ఢిల్లీ. డాక్టరు నుఖుచేత్ గారికోడలను శ్రీమతి సతీదేవిగారును, శ్రద్ధావంద్ మెమోరియల్ ట్రస్టు కార్యదర్శియను శ్రీయత ధరణదేవిగారిభార్య శ్రీమతి ప్రకాశమణి గారును గాంధీజీ అరెస్టునములను చేసినందుకు 100 రూపాయలు జరిమానా లేక 1½ నెలలు జైలు విధించబడిరి. వారు జరిమానాలను కట్టి నిరాకరించిరి. తెరపాలకుపోష సంగీకరించిరి.

10:—బాగ్దాద్. కాంగ్రెసు కార్యక్రమమును పొగించినందులకు శ్రీమతి యశ్వీభావదేవిగారును, మరి ముగ్గురును ఇండియన్ పోస్టాఫీసు ఆఫ్ఫీ 4, వీరి స్వేచ్ఛనులక్రింద ఆరెస్టుచేయబడిరి.

11:—బొంబాయి మునిసిపల్ సంఘసభ్యురాలును, కామికనాయకురాలునునగు శ్రీమతి మణిదేవి కారాకవ్య కకు లీఫ్ (పెసిడెన్సీ మేజిస్ట్రేట్లుచే ఒకవీడారి కరివశకు, 300 రూపాయలు జరిమానా విధింపబడెను. జరిమానాకట్టినచో ఆమె మరి 3 నెలలు కరివశకు ననుభవించవలెను.

10:—కలకత్తా. నుండుదెబ్బతిరి చెద్యకాలలో మృతినందిన టిప్పరాపోలీసునుసూపరింలెండెంటు ఇ. వి. ఎల్ ననుగారిభార్యయును, కుమార్తెయును ఇంగ్లాండునెక్కుటకు నేడు ఇండియానుమెయిలులో బొంబాయికి బయలుదేరిరి.

11:—అహమ్మదాబాదు. మిను మణిదేవునపేలుగాదు (వల్లభాయిపపేలుగారి కుమార్తె) గత రెండునెలల నుండి యిచటనుండెను. నుజరాతుకాంగ్రెసు 23-వ డివైజ్బరుగ నియమించబడెను. నుజరాతుకాం గ్రెసుసంఘముతో సంబంధము వదలుకొనవలెననియు, రానున్నోల్లంఘనమునందు పాల్గొనరాదనియు, 24 గంటలలో అహమ్మదాబాదువిడచి ఆమె స్వగ్రామమున కైరాజ్లాలో కర్మనదునం దుండివలెనని జిల్లా మేజిస్ట్రేట్లుగాదు ఉత్తరువుకేసిరి.

12:—మున్బీగంజ్. విక్రాంతాయ మహిళాసభ భేంకాళీదేవిగారి యధ్యక్షతను జరుగవడెను. స్త్రీలు చాల మంది సభకువచ్చిరి. (పెసిడెంటును ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలును ఇంకోక 5 గురు స్త్రీలును సేరన్లు లనియించి వారిపై క్రిమినలు లాసవరణచట్టముప్రకారము నేరారోపణచేయబడెను. వీరిప్పుడు నిర్బంధితులుగానున్నారు. మొత్తము 95 మందిస్త్రీలు మెట్టిమొదట సభలో ఆరెస్టుచేయబడిరి.

13:—అహమ్మదాబాదు. నుజరాతుకాంగ్రెసు 23-వ నియంత శ్రీమతి మణిదేవి పపేలుగాదు 7 గురు కాంగ్రెసు వలంటీర్లతో రటల్ పోల్ నకువచ్చి పికటింగుసారంభించగానే వారిలోనూడ ఆరెస్టుచేయబడెను. మణిదేవి వల్లభాయిగారికుమారుడు. ఒకసారి కీడు ననుభవించినవచ్చెను.

:-బొంబాయి. కార్పొరేషన్ సభ్యురాలు మణిబేన్ కారాగారు రాజ్ ట్రోఫానునకును వర్ణ విద్యేష్ కేరణకును ఒక సంవత్సరము కలిపి ఖైదు రు 300 జరిమానా విధింపబడిరి. ఈ విషయమున బానిసత్వ రద్దు ఖాన్ గారు హైకోర్టులో అపీలు దాఖలుచేసిరి. ఈ విధించిన మేజిస్ట్రేటు మహాకార్యమగూడ 2౯ వర్ణముగా చరిగిణించి మణిబేన్ గారిపై 153 సెక్షన్ క్రింద నేరమునంగీకరించుట పారపాటని రద్దు ఖాన్ గారు వాదించిరి.

13:-గుంటకల్లులో లోగడ ఎర్రపైతమున శ్రీమతులు గొల్లమూడి వెంకాయమ్మ, చావీరెడ్డి వెంకాయమ్మ గార్లలో గొల్లమూడి వెంకాయమ్మ గారికి వాలుగు నెలల కలిపి తీక్షణ చావీరెడ్డి వెంకాయమ్మ గారు శ్రమచగింపబడినట్లు విధింపబడినది.

:-తెనాలి. విశంకుళరణాలయ ప్రారంభోత్సవమును దేశోద్ధారక కాశీనాథుని వాగ్దేవరాయ గారు వాదించిరి.

:-రిచ ఆంధ్రదేశకళాపంతులమహాసభ తెనాలిలో శ్రీమతులక్ష్మిరెడ్డిగారి అధ్యక్షతన జరిగెను.

14:-యన్నిగంజ్. విక్రమపూరు మహిళాసభకు హాజరైనందులకై శ్రీమతి మృణాలినీదేవి, మరలాలాదేవి, కమలాదేవి అనువారికి 8 నెలలు కలిపి తీక్షణ విధింపబడినది. సభాధ్యక్షతనహించిన విమల గంగూరీ యనునామెయొక్క రిలీయసు క్షేత్రకానీదేవియనునామె చాలవృద్ధులగుటచే కోర్టుకచ్చేరి ముగియు వరకు మాత్రమే ఖైదీగా నిర్బంధింపబడినది.

15:-బొంబాయి. శ్రీమతి మణిబేనుపట్టుగారికి 15 నెలలు కలిపి తీక్షణ. రి. తరగతి ఈయన డెను.

:-నెల్లూరు. ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మ గారికిను అపీలునంగీకరించి సెషన్సు జడ్జి రావుపాపాబు కృష్ణ య్యగారు తీక్షణ రద్దుచేసిరి. చెల్లించియున్నచో జరిమానాను వాపసు చేయవలెనని ఆజ్ఞాపించిరి. మహాలక్ష్మమ్మ గారికి ఒక్క సంవత్సరము కలిపి ఖైదు, రు. 1000 జరిమానా విధింపబడియుండెను. శ్రీమి నలు లాసరణచెట్టు 17 (1) క్రిందను పికటింగు ఆర్డీ నెన్ను, పి. కో. 127. తక్షణమిందనునూడ శేను రుజువుకాదేనని సెషన్సు జడ్జిగారు నిశ్చయించిరి.

:-కలకత్తా. టిప్పుమూల్తామగారి మునిమనుమరాలు పాపాబు బాదీమహమ్మదీదేవిగారు మృతినొందిరి.

16:-తెనాలిలోలాకా రాజ్ కీయసభ కూచిపూడిలో తునివాస్తవ్యులను, శ్రీయర్ కంభంపాటి సత్యవారాయణ ఎం. ఏ. గారి సతీమణియు, తుని దివాన్ గారికోడలును విరుషీమణియునగు శ్రీమతి కంభంపాటి మాణిక్యంబగారి అధ్యక్షతన జరిగెను. బానిసత్వము, అరెస్టులు. అధ్యక్షురాలుగూడ అరెస్టు చేయబడినది.

:-లాహోరు. కానవోల్లంఘనమునకు 2½ సంవత్సరముల కలిపి ఖైదు విధింపబడి 'సి' తరగతిలోనున్న విద్యావతిదేవిగారు హైకోర్టులో అపీలుచేసివారు.

17:-కలకత్తా. బెంగాల్ రాష్ట్రీయవిద్యార్థిదళచిహ్నములనుధరించి కొలటాలాపీఠిలో డిరేగింపుచేపినందుకు శ్రీమతి గారిదేవి, రామదేవి, మానీనీదేవిగారలను మరియొద్దరు విద్యార్థులును 4 నెలలు కలిపి తీక్షణ విధింపబడిరి.

:-మైసూర్. మహిళాసంఘమితంబ్రయగు శ్రీమతి శశిద్రవాదేవిగారికిని, శ్రీమతి బంతా మమారీచాదరి గారికిని 8 నెలలు కలిపి తీక్షణ, 50 రూపాయలు జరిమానా లేక అధికముగా 3 నెలలు తీక్షణ విధింపబడినది.

18:-వేలూరుజైలులోనున్న కృష్ణాజిల్లా నరబాడవారసు శ్రీమతి పాలకుని వరలక్ష్మిగారు ప్రసవించిరి. ఆడబిడ్డ.

19:—దేవవాదకాపురము పాదుర్తి నుండరమ్మగారు వేలూరుజైలుమంచి విడుదలకావడిరి.

:—వేలూరుజైలులోనున్న విశాఖపట్నంవారు శ్రీమతి దినుమర్తి జానకిబాయిగారు ప్రసవించిరి. ఆడశిశువు.

20:—రాంచితాంజనేయ మూడవడిట్టెటరగు ఇందిరాపాపారువతిగారికి క్రిమినల్ లా ఆమెండు మెంటు ఆర్డర్ 17 రి పెక్టమక్రీంద ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షయు, ఆర్డర్ పెక్టమక్రీంద రి మానములను విధించిరి.

:—కాలసోర్, వారీప్రశముమూడవడిసందర్భమున సీతాదేవిగారిని ఆరెన్టుచేసిరు. 50 బరిమావాయును, లేని యెడల రి వారముల కారాగృహవాసిశిక్షను ఆమర్శించునట్లు శిక్షచేసిరి.

:—లాహోరు, గరించినర్తరక్త తీవ్రమైనదీక్షపహించి విహితముఖములమీద వాంఛవిదవాడి పాలములో ఆరుబైటనిలబడి ఎంతమంది చలదన్నును కూర్చొనుటకైవను సమ్మతించక నిరాహారములాలేక, 4 వారములగమన్న హిందూయనతి ఈరోజున స్పృహలేప్పిచడిపోయినది. పురజనులు ఆశ్చర్యముతో ఈమెను వీక్షించుచుండిరి. వారు ఈమెను పరుపుమీదవరుండజేట్టిరి. అంతట ఆమె మరల నిలవబడినది. ఇప్పటికివిగూడ ఆమె ఆహారముతినుటకు నిష్పచదుటలేదు.

గ్రంథపరిచయము

సెట్టిబలిజెశతకము :—

గ్రంథకర్త పండిత పెమ్మమెచ్చ సర్వవారాయణరాజుగారు. పెట్టిబలిజెనంపుమును ప్రబోధించుటకు మామిక్రిలు శ్రీసర్వవారాయణరాజుగా శీతటచెలదులశతకమును రచియించిరి. 'కట్టుసేయవయ్యో! పెట్టిబలిజె!' అనుమకుటము. పద్యములు వేమన్న గారిభోరణిలోనున్నవి. ఇందలిసీతులు ప్రతిసంఘమువారును సమాదరించవలసినవి. మఱియొకగ్రంథము పెట్టిబలిజెలు పారాయణ చేయలేగినది. క్రానుపైజా. చక్కనిగ్లెజాకాగితములు, అందమైనఅచ్చు, 18 పుటలు. వెల రు. 0-2-0 అణాలు. ఈగ్రంథములు వలయువారు తిలుగు గ్రంథకర్తకేర కాసిన బడయగలరు.

మనదేశచరిత్ర :—

హిందూదేశచరిత్రకథలు బాలురకుఅందుకైలిలో పెక్కుచిత్రములతో ఇందుగలవు. రెండుభాగములు, క్రానుపైజా, గ్లెజాకాగితములు, చక్కనిఅచ్చు, మొదటిభాగము 78 పుటలు వెల రు 0-4-0 అణాలు; రెండవ భాగము 108 పుటలు వెల రు 0-6-0 అణాలు. ఎలిమెంటరీమ్యాక్సకు తగియున్నవి. ప్రచురణకర్తలు: సి. కుమారస్వామివాయుడు అండ్ సన్సు, మదరాసు.

సంస్కృతాంధ్రసంఖ్యార్థబోధిని :—

సంస్కృతాంధ్రబోధినిగ్రంథములలో ప్రథమగ్రంథము. శ్రీభాగవతుల లక్ష్మీచరితాష్ట్రీగారిచే రచియింపబడినది. మహారాజశ్రీ శ్రీధరాచలమురాజువారి ధనసాహాయ్యముచే ముద్రితము. శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావువంటిలుగారు దీనికి పీఠికవ్రాసియున్నారు. సంస్కృతాంధ్రభాషలయందు సంఖ్యాసంబంధమును సకలలక్షణలక్ష్యములఁ బలుపుగ్రంథము. లక్షణయుక్తముగ భాష సభ్యసించుచుండుకొనువారికిని, సలక్షణముగ గ్రంథములు రచించుచుండుకొనువారికిని విశేషపరిశ్రమచడివ్రాసిన ఈగ్రంథమత్యంతోపయోగకరమని నిస్సంకోచముగఁ జెప్పవచ్చును. డెమ్మిపైజాన 80 పుటలు. వలయువారు: గ్రంథకర్తకేర తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురము వ్రాయవలది.

ఆసందాయి :—

చరిత్రాత్మకముగు పవనహావకము. కృతికర్త పద్మ నూర్వవారాయణగారు. పాలకొండ కండినుప్ప రెండవరావు డి. ఏ., యల్. టి. వారిచే పరిష్కృతము. హిందూమహమ్మదీయసామరస్యమును రేకత్తించును.

శేతవర్ష వేంకటరాస్త్రి గౌరవచియించిన అనంతరాయము నవలక్షమవించి శుభకృత్యావ్యయవ్రాయబడినది. శ్రీనివాసము. నాటకము రత్నగ్రంథము. డెమ్మపైజాన 140 పుటలు. గ్లాకాగితములు. వెల 0-12-0 అణాలు. చిరునామా: పి. సూర్యవారాయగారు, దీవర, బోయ్లపొట్టా, పాలకొండ, విశాఖపట్టణముజిల్లా.

శ్రీరేవతేనాలయరహస్యార్థ పారిజాతము :—

కడపజిల్లా గడికోట ఆశ్రమవాసులగు శ్రీపరమహంస నవ్విరావందయోగీశ్వరులవారిచే రచియింపబడినది. శ్రీరేవతే నేనాలయముగాకా వెట్టి ఆశ్రీరేవతేనాలయముయొక్క రహస్యార్థములవందయు వెల్లడించుచున్నది. ముముక్షుజనులు శిష్యుకడనువలసినది. క్రామపైజాన 80 పుటలు. వెల 0-8-0. చిరునామా: శ్రీనవ్విరావందగారి ఆంధ్రకంపెనీ, పెదవూరుకొరవల్లిపాస్త, చెన్నపురి.

భక్తచింతామణి :—

‘శ్రీమద్భాగవతప్రమండలవిభాషి’... అనుపద్యము రాసి అశ్వరామ్యుడగు ఆంధ్రుడులేడు. అపద్యము ‘భక్తచింతామణి’లోని తొలిపద్యము. ఈ గ్రంథమింగ్లీషున ఇరువదియొక్క ముద్రణములందినదనుటచే గ్రంథ ప్రచారముపొందునగును. కవిశేఖర వడ్డాది సుబ్బారాయుడు గారిచేరు కలకాలముండుట కీ గ్రంథముచాలును. ఈవిఖ్యాతగ్రంథమునుగూర్చి విశేషవిమర్శన మనవలయును. క్రామపైజాన 80 పుటలు. గ్లాకాగితములు. వెల 0-5-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారి రాజమండ్రి వ్రాయవలెను.

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణము :—

శ్రీరామహృదయసాత చాలకాండము. స్త్రీలపాట. తోలవరసు. పుల్లెల ముద్రపాప్యుకవిచే పదకవితరగ వీరచింపబడినది. డెమ్మపైజాన 20 పుటలు. వెల 0-2-0 అణాలు. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధానికే 2వ ప్రతి ఉచితముగానీయబడును. వలయువారు ముద్రింటి సత్యవారాయగారిగారి, బారువ, గంజాంజిల్లా అను చిరునామాకు వ్రాయవలెను. శివాలాఖ్యులు ప్రత్యేకము. స్త్రీలును, గ్రంథాలయమువారును శివాలాఖ్యులకు గాను 0-0-6 అర్థణాదికృపంపిన ఈ గ్రంథము ఉచితముగా పంపబడును.

ప్రేమాంజలి :—

రచయిత ముద్దా విశ్వనాథముగారు. చక్కనిరచనము. ఉత్కృష్టాదర్శములను రేపు ఇతివృత్తము. గ్రంథము ప్రణయము చాలరానిది. చిన్నపైజాన 84 పుటలు. మూల్యము నాలుగు అణాలు. ప్రకాశకులు: వ్యాసకుటీరము, మేజపాక, యలమంచిలిపాస్త, విశాఖపట్టణముజిల్లా.

అభువినాశశతకము :—

కృష్ణజిల్లా శేతవోలు గ్రామకాపురస్తులగు శ్రీమాన్ శ్రీపతి మదర్షనాచార్యులవారి ప్రియకీర్త్యంధగు దాసి అంజనానువీరచిత్తము. ఈశ్వరకము రెడ్డికవి పార్వధామని వేమనశతకమును దాదాపుపోలియున్నది. పానురకవిధత్తుచే రచియింపబడినదగుట ఇందలి శబ్దపంక్తిరమ్యుడగుట ప్రాశంసాదనమున శ్రీ అచ్చురాజు వేంకటరంగారావుగారు పరిచయకావ్యములలో తెలిపినారు. క్రామపైజాన 18 పుటలు. వెల 0-2-0 అణాలు. పుస్తకములు వలయువారు కొప్పోలు చలపతిరావుగారు, చీరాలఅని వ్రాయవలెను.

మల్లెపువ్వులు :—

శ్రీబాలభారతగ్రంథవిలయమువారి అనుబంధగ్రంథమాల మూడవపుస్తకము. గ్రంథకర్త శ్రీ. ఆత్మమ రాజశర్మగారు. ఖండకావ్యముల సంపుటి. ‘దుర్గావతి’నిగూర్చిన పద్యములు పౌద్యములు. ప్రకృతికి సంబంధించి ఇందలి వెక్కిరితములు పునీయములైయున్నవి. క్రామపైజాన. గ్లాకాగితములు, 42 పుటలు. వెల 0-4-0 అణాలు. ప్రకటనకర్త: యం. రామమజ్జయ్యశ్రేష్ఠిగారు, చెవిడెంటు, శ్రీబాలభారతగ్రంథనిలయము, చాగలమట్టి, కర్నూలుజిల్లా.

మ ద రా సు వి శ్వ వి ద్యా ల య ము : స్త్రీ పట్టభ ద్రు లు :—

ఆగష్టు మొదటివారమున మదరాసువిశ్వకళాపరిషత్తు పట్టప్రదానోత్సవముజరిగినది. 1885 మంది పట్టభద్రులు తమపట్టములబడసిరి. ఇందు 110 మందిస్త్రీలు. బి. యల్. పట్టమును 143 ముగ్గురు పురుషులుపొందిరి. ఆపట్టమునుపొందిన స్త్రీబిక్కిరియే. యం. బి. బి. యస్. పట్టమునుపొందిన 23 గురిలో 6 గురుస్త్రీలగుట సంతోషించదగినది. బి. యస్. సి. పట్టభద్రులు 42 రలోస్త్రీలు 4 గురు. యల్. టి పట్టభద్రులు 57 గురు. అందు స్త్రీలు 27 గురు. పురుషులతో ఇంచుమించుస్త్రీలు సమానసంఖ్యగానున్న శాఖ ఇదియొక్కటియే. యం. ఏ పట్టమునుపొందిన 78 గురలో స్త్రీలు 8 గురుఉండుట అభినందనీయము. బి. ఏ. హానర్సుపట్టభద్రులు 148 గురలో స్త్రీలు 9 గురు; బి. ఏ పట్టభద్రులు 640 గురలో స్త్రీలు 50 గురుఉండుట కొంతవఱకు ప్రోత్సాహకరముగనేఉన్నది. ప్రాచ్యవిజ్ఞానపరీక్షలలో పట్టములనందిన 41 మందియందు ఒక్కరుకయే స్త్రీయుండుట స్త్రీలకు ప్రాచ్యవిద్యాసౌకర్యములు బాత్తుగాలేవని తేటతెల్లమగుచున్నది. పై లెక్కలనుబట్టిచూడ స్త్రీలు వైద్యము, సాధారణవిద్యయెడ చాలఉత్సాహవతులై యున్నారని తెలియసగును. డాక్టరులు, ఉపాధ్యాయులు అగుటకుమాత్రమేగాక ఇతరవృత్తులయందు చొరబాటుటకుకూడ స్త్రీలు ప్రయత్నింపవగును. వారికితగిన అవకాశములనుసమకూర్చుటవిశ్వవిద్యాలయముయొక్కవిధి. ప్రభు స తి మంగళ సూత్రము:—

ఇంకను ప్రభుత్వమువారి చెంతనేయున్నట్లు శాసనసభాప్రశ్ని త్తరములవలన తెలియవచ్చుచున్నది. మంగళసూత్రమును తెంపించి దగ్గరపెట్టుకొనుటలో ప్రభుత్వమువారి అర్థమేమో తెలియదు. ప్రభుసతీకిరిన ఇత్తురట. చేసినదితప్పు. దానిని దిద్దుకొనుటకు ప్రయత్నింపక పరువుకోరకు ఇట్లుప్రాకులాసుచుండుట భావ్యముకాదు. ఇకనైన ప్రభుత్వమువారు ఆ మె మంగళసూత్రమును ఆ మె కిచ్చి ప్రజామోదమును బడయుదురుగాక యని కోరుచున్నాము. ఇది రాజకీయముతో సంబంధములేని విషయము. రాజకీయము పొంతపోవని వారిమనములనుగూడ నిది కలతపెట్టుచున్నది. ప్రభుత్వమువారు గమనింతురుగాక!

ఆడుతూ దీల అగచాట్లు:—

దుర్భరముగనున్న నవి విడుదలయైనచిన్న వారు చెప్పినంగతులవలన విస్వప్నముగు చున్నది. ప్రకాశమువంతులు, రుక్మిణీలక్ష్మీవతి, వేంకటరమణమ్మ మొదలగువారు పత్రికల కెక్కించినవిషయములు పరికింపగా సిక్లాను స్త్రీల దీలకష్టములు అనంతములుగానున్నవి. మజ్జగనీళ్ళు లేవు. మజ్జగనీళ్ళకు మొగమువాచి వారు నులిగడుపు, విరేచనములతో బాధపడు చున్నారు. మూడులక్షలు ప్రజాద్రవ్యమును వెచ్చించి స్త్రీలకోరికను ప్రత్యేకకారాగారమును నిర్మించి ఇప్పుడు స్త్రీల దీలనెల్లర నందుంచక కొందఱిని కన్నునూరు, మధురజెయిళ్ళకు మార్పు చున్నారని విందుము. ఆడుతూ దీలలో విస్తారము ఆంధ్రులే. వీరిని భాష తెలియని అరవజెయిళ్ళకు మార్పుటలో అర్థములేదు. ఆజెయిళ్ళలో స్త్రీలకు ప్రత్యేకము లేడిబాక్టర్లు లేరు. ఆడుతూ దీలనిట్లు ప్రత్యేకము అగచాట్లకు పాలుపఱచుట ఆందోళనకు కారణమగునని ప్రభుత్వము వారితో మనవిచేయుచున్నాము.

శ్రీమతి పార్వతీ బాయి విరాళము:—

వార్తాడిపూట కమీషనరు (విశ్రాంతివేతనమును గొన్నవారు) భార్య శ్రీమతి పార్వతీబాయిషియోగారు బీదమహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణబాలబాలికలకు విద్యాపాకర్యములు పెంపొందించుటకై ఇదవదివేల రూపాయలనిధిని ఏర్పాటుచేసిరి. దేశహితముకోరికను స్త్రీలీవిధమున సాయపడుచుండుట మెచ్చదగినది. ఈ ఆదర్యమును పలుపురను ప్రబోధింప గలుగునుగాక!

అన్న పూర్ణాదేవి లేఖలు:—

సంఘమును, దేశమును సంప్రదాయముగ నేవించి స్వర్ణమలంకరించిన శ్రీమాగంటి అన్న పూర్ణాదేవిగారి లేఖలు గ్రంథరూపమున వెలువడనున్న నని వినుటకు ఆనందితులమగుచున్నాము. ప్రచురించును దేశముతో వ్రాయకుండినవగుట ఈ లేఖలు ఆంగ్లవాఙ్మయమున కొవరు, లేడి మాంటాగ్యు మొదలగు వారి లేఖలవలె ఆంధ్రవాఙ్మయమున లేఖావాఙ్మయశాఖకు చక్కని ప్రారంభముకాగలవు. ఈ లేఖలు శ్రీఉన్నవలక్ష్మీనారాయణగారి వీక్షితో దనరాడల్నవములలో ప్రకటింపబడనున్నవి. వీనికి మాస్వాగతము. వివరములు తెలిసికొనగోరువారు విశాఖపట్టణమునందలి భాషాసేవకులు శ్రీపురండా అప్పలస్వామిగారికి వ్రాయవచ్చును.

ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథ మాల:—

ఆంధ్రభాషను అనేకరీతులనేవింపుచున్న శ్రీరేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావుగా రీగ్రంథ మాలకు స్వానుదారులగుట ఆంధ్రప్రపంచమెఱింగిన విషయమే. యుద్ధకారణముచేత కొన్ని సంవత్సరములుగా ఈ గ్రంథమాలనిలుపబడినది. ఇప్పుడది ఆంగ్లలలిదృష్టవశమున పునరుద్ధరింపబడినది. ఇందు సంవత్సరమునకు ఒకటిరెండు ఆర్థికగ్రంథములు, ఒకటిరెండు కళారాధకగ్రంథములు ప్రచురింపబడుచుండును. విజ్ఞానచంద్రికామండలివారు విడిదిపెట్టిన

సారస్వతశాఖల నీ ఆంధ్రసరస్వతీగ్రంథమాలచేకొని పరిపుష్టమునొందింపగలదు. అగుట ఈగ్రంథమాలతావి ఆంధ్రవిశ్వమునంతను అల్లుకొనదగినది. ఆంధ్రమహాజనులు ఈవిషయమున శ్రీటేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావుగారితోడ్పడి చందాదారులుగ తాముచేయు మిత్రులను చేర్పించియు భాషాభ్యుదయమునకు పాల్పడుదురుగాకయని హెచ్చరింతుము. మద్రాసు, వేపేరీపోస్టు, 124 వెల్లాళవిధియందున్న రాజగోపాలరావుగారితో ఈవిషయమై ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుపవగును.

పుష్కరములరిటరన్ టికెట్లు విషయమై:--

మేము ఆగష్టునందికలో వ్రాసినవాక్యములు యమ్. యస్. యమ్. రైల్వేకంపెనీవారి సలహాసంఘమున ఆంధ్రపత్రినిధులగు వి. వియ్యన్నగారు వారినిగూర్చిన విమర్శగాగ్నై కొని నారు. చదివినవారికి అది విమర్శకాదని తెలియగలదు. ఇండియన్ రైల్వేమేగజన్ వారుకూడ మేముపొందిన అభిప్రాయముతోడనే ఉండిరని శ్రీ వియ్యన్నగారు ఈసరికి గ్రహించియుండురు. వియ్యన్నగారు మాకువ్రాసినలేఖనుబట్టి వారీవిషయమై పూర్తిప్రయత్న మొనరించి యున్నారనుటనిశ్చయము. కాని వారుచేసిన, చేయుచున్న పనినిమాత్రము తెలుగువారు పూర్తిగా తెలిసికొనుటకు అవకాశములేకున్నది. ఇకనైన వారీవిషయములను ఎప్పటికప్పుడు పూర్తివివరములతో పత్రికలయందు ప్రచురింపుచుండవగును.

శ్రీ పెనుమెచ్చ పెద్దిరాజుగారి విజయము:--

బ్రిడ్జిలరాజుగారని అన్యర్థనామమాంజ్ఞించిన శ్రీపెద్దిరాజుగారు పశ్చిమగోదావరిమండలమున శాసనసభకు ప్రతినిధులుగాఎన్నుకొనబడుట వారిప్రజాసేవకు యోగ్యతాపత్రము. మండలమునకు వారుచేసినసేవనుబట్టి పోటీలేకనే వారెన్నుకొనబడవలసినది. కాని పోటీ ఉండకతప్పినదికాదు. ఆపోటీయు తీవ్రరూపముదాల్చినది. అయినను ప్రజాపక్షమునకే విజయముగలిగినది. ప్రభుత్వోద్యోగిని ప్రజాప్రతినిధిగాఎన్నుకొన్నారను అపదూఱునుండి మండలవాసులురక్షింపబడిరి. స్థానికమహాసంఘమునకు అధ్యక్షులై, శాసనసభకు ప్రతినిధులై తమ్ముసేవింపుచున్న శ్రీపెద్దిరాజుగారి నిరంతరవిజయమునకు పశ్చిమగోదావరిమండలవాసులెల్ల పూటకాపులై యుండగలరు. శ్రీరాజుగారికి మాఅభివాదములు.

కీ. శే. కొదాలి సుబ్బారావు:--

రాజమండ్రిఆర్ట్సుకాలేజీలో బి. యేర్వ పరీక్షకువచ్చినప్పుడు ప్రథమపరిచయము. ఆంధ్రమిచ్చిన మిత్రునివలెమాటలాడెను. మొన్న ఎం. ఏ పరీక్షకువచ్చినప్పుడు తిరిగి మద్రాసులో రెండవసారిసమావేశము. ఆంధ్రముపుచ్చుకొను మిత్రునివలె మాటలాడెను. ఈసమావేశమే తుదిసమావేశమయ్యెను. ఆంధ్రవాఙ్మయవృక్షముయొక్క ఒకదోరకాయరాలిపోయినది. ఈతనినామము సుస్థిరముగవెలయుటకు ఈతని ఇప్పటిరచనములు చాలి

యున్నది. కాని వేంకటరమణయ్య, రంగాచారి, రామారావుమొదలగు ఆంధ్రకళాపానకులరీతిని ఈతడును చిన్నతనముననే పంచత్వమొందుట ఆంధ్రమాతాపాపము. ఈతనిఆత్మకు శాంతినిగోరి కవితో కంఠముకలిపి ఈమంత్రముల నుచ్చరించుము:

శిథిలహంపీతైత్రకల్పరాశుర్యంబు చెవులుగిండుదవోప చెప్పి చెప్పి
 “మామమ్మ మాకీస్తువా” యన్నదీనే క్తి కడుపుమమ్మలుబట్ట నడిపినుడిపి
 గూనిస్సలక్ష్మిబాయి కౌర్యారీరేకంబు పొరువంబుడికింప పొడిపొడి
 మధురకవిత్యసామ్రాజ్యాన యెనలేని వైరవిహారంబు నలిపినపిమ్మి
 ఆత్మబంధులమిత్రుల నాదమరచి జనకు నీదరాని వియోగజలధిక్రోసి
 ఆంధ్రమాత కహా! నుండెలవియ జరముచూరగొన్నావటే? కొదారి నుబ్బరాయ!
 —కొనరాజు రాఘవయ్యచౌదరి.

తెనాలి వితంతుశరణాలయము: దేశోద్ధారకునివిరాళము:--

శ్రీయుత యం. వి. కేశగిరిరావుగారి కార్యదర్శిత్యమున తెనాలిలో నెలకొల్పబడిన వితంతుశరణాలయమునకు దేశోద్ధారక శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు ప్రారంభోత్సవముజరిపిరి. ఇతరులునల్పు ప్రారంభోత్సవములవలె దేశోద్ధారకుడునల్పు ప్రారంభోత్సవము కేవలమువాక్కులతోడనే ముగియదు. ఆశీర్వాచనములకుతోడు శ్రీపంతులుగారు నూరురూపాయిలు శరణాలయమునకు విరాళమిచ్చి దాని భావిఅభివృద్ధికి శుభారంభమును గావించిరి. దేశోద్ధారకునకు ఆంధ్రస్త్రీలొకముపక్షమున ‘గృహలక్ష్మి’ తన అభివాదములను తెలుపుకొనుచున్నది.

సాంఘిక సమస్య పరిష్కారము:--

మంత్రమాణిక్యడు మేడ్కోనాల్లుగావించిన సాంఘిక సమస్య పరిష్కారము పలువుర ఆసంతృప్తికికారణమైనది. స్త్రీలవిషయమున ఇది ఘోరమైనఅన్యాయము గావించినదని చెప్పకతిప్పదు. రాండుటెబిలుసమావేశమునకు ప్రతినిధురాండ్రుగపోయి వచ్చిన శ్రీమతులు బీగముపానహాజు, సుబ్బారాయనునదిగాల్లు ఈపరిష్కారమును అన్నప్రవచనములతో నిరసించియున్నారు. శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారి పరిష్కారము నిరర్థకమనిరి. మద్రాసు భారతమహిళాసంఘమువారు ఆమోదించుటకు ఏలులేనిపరిష్కారమిది యని అభిప్రాయపడిరి. దేశమును శాంతింపచేయుటకుబడులు నిద్రాణములై యున్న మఱికొన్ని శక్తులను చేకరించుటకు సమర్థమైనదిగానున్న దీనిని పరిష్కారమనజాలమని రాజకీయవేత్తలెల్లరు ఒక్కకంఠమున నొక్కిపక్కియున్నారు. మేడ్కోనాల్లు ఇప్పుడిక ఏరాకకువచ్చునో?